LONDA

Hali ya Haki za Kidijitali na Kujumuishwa katika Afrika

2021

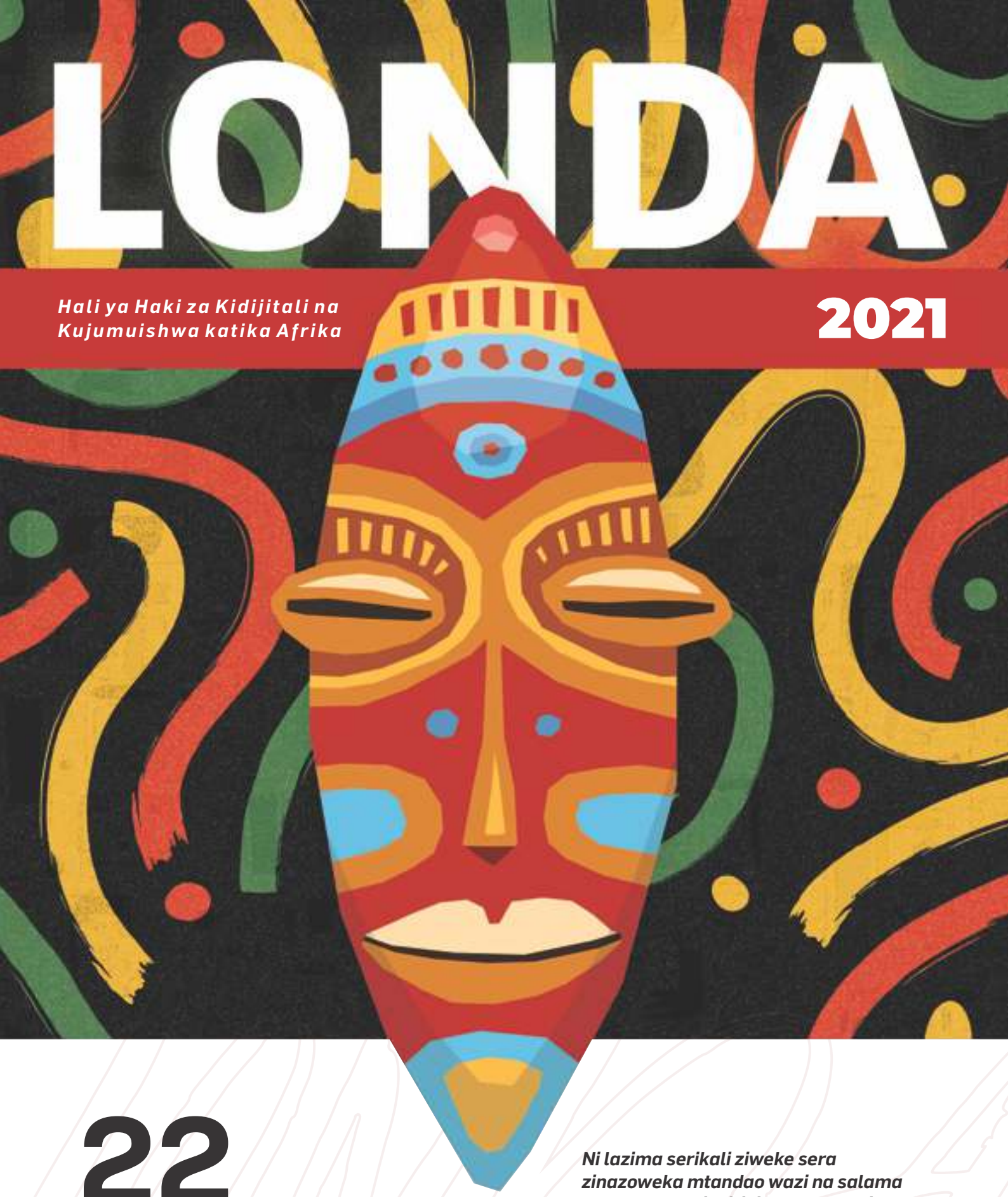

22
Ripoti za Nchi

Ni lazima serikali ziweke sera zinazoweka mtandao wazi na salama kwa wote na zishirikiane na washikadau husika ili kuondoa vurugu mtandaoni, uonevu, matamshi ya chuki na habari zisizo sahihi.

PARADIGM INITIATIVE

LONDA

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAJI KATIKA AFRIKA

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

Imechapishwa na Paradigm Initiative
374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria
Email: media@paradigmhq.org
www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa mnamo Mei 2022

Ripoti iliyotolewa na Paradigm Initiative
Ukurasa wa jalada uliofanywa na Kenneth Oyeniyi
Iliyoundwa na Luce Concepts
Picha na Pexels

This publication may be reproduced for non-commercial use in any form provided due credit is given to the publishers, and the work is presented without any distortion.

Copyright © 2022 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ISBN: 978-978-970-852-9

JEDWALI LA YALIYOMO

i SHUKRANI

ii UFUPISHO MKUU

01 ANGOLA

15 BENIN

21 BOTSWANA

34 KAMERUNI

42 CÔTE D 'IVOIRE

49 DRC

55 UHABESHI

67 GAMBIA

77 GHANA

87 KENYA

95 MALAWI

109 NAMIBIA

125 NIGERIA

134 RWANDA

148 SENEGALI

157 AFRIKA KUSINI

169 TANZANIA

179 TOGO

189 TUNISIA

194 UGANDA

205 ZAMBIA

214 ZIMBABWE

LONDA

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAJI KATIKA AFRIKA

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

KUHUSU LONDA

Paradigm Initiative (PIN) kila mwaka hufuatilia mazingira, inanakili ukiukwajii, na kutoa ripoti kuhusu hali ya haki za kidijitali na ushirikishwaji barani Afrika. Kichwa (Londa) kinatokana na asili ya Kizulu kinatoa mwito wa kuchukua hatua kulinda au kutetea haki za kidijitali na mazingira ya ujumuishi barani Afrika. Londa ni chombo cha utetezi cha ushirikiano na washikadau mbalimbali katika nchi zilizoripotiwa, hutumika kama kigezo cha kupima utendakazi wao wa kila mwaka na hutoa mapendekezo muhimu ili kuboresha mazingira ya kidijitali. Ripoti hii pia inatambua maendeleo chanya yaliyoonekana. Wito huu ni wa ulinzi wa haki za kidijitali barani Afrika.

Londa!

SHUKRANI

Londa inaangazia ripoti za nchi zilizoandikwa na wataalamu wa haki za kidijitali na ujumuishi kutoka nchi 22 za Afrika. Shukrani za pekee kwa wachangiaji 22.

Michango hii inawasilisha matokeo muhimu na kuangazia mapendekezo ya msingi yanayolenga kuendeleza haki za kidijitali na ushirikishwaji barani Afrika. Tunatambua na kuthamini Timu ya Wahariri kwa mchakato wa uhariri unaoratibiwa. Msaada tunaopokea kutoka kwa washirika wetu wa ufadhili unathaminiwa zaidi na unahakikisha kwamba tunaendelea kutekeleza jukumu letu la kufuatilia, kuweka kumbukumbu na kutoa ripoti kuhusu hali ya haki za kidijitali na ushirikishwaji barani Afrika.

Wachangiaji wa Ripoti kwa kila Nchi
Dércio Tsandzana - Angola
Yohannes Eneyew Ayalew and Mesud Gebeyehu Reta - Ethiopia
Khadijah El-Usman - Nigeria
Zaina Foundation - Tanzania
Apolo Kakaire - Uganda
Bulanda Nkhowani - Zambia
Charles Kajoloweka - Malawi
Ekai Nabenyo - Kenya
Anonymous - Rwanda
Konan Angan Maurice Constant - Côte d 'Ivoire
Michael Gyan Nyarko - Ghana
Nasiru Deen - The Gambia
Nashilongo Gervasius - Namibia
Oarabile Mudongo - Botswana
Providence Baraka – Democratic Republic of Congo
Rigobert Kenmogne - Cameroon
Emmanuel Agbenonwossi - Togo
Sinatou Saka - Benin
Thobekile Matimbe - Zimbabwe
Murray Hunter - South Africa
Yosr Jouini - Tunisia
Ndeye Aminata Ngom – Senegal

Timu ya Wahariri
'Gbenga Sesan
Kathleen Ndong'mo
Hlengiwe Dube
Margaret Nyambura Ndung'u
Mawaki Chango
Nnenna Paul-Ugochukwu
Thobekile Matimbe

Mhariri wa Nakala za Kiingereza
Sabine Matsheka

Mhariri wa Nakala za Kifaransa
Yasmine Bilkis Ibrahim

Wafasiri
Paper Bag Africa (English/French Translation)
Bonface Witaba (English to Swahili)

PARADIGM INITIATIVE

UFUPISHO MKUU

Janga la UVIKO-19 lilizidisha ukosefu wa usawa wa kidijitali na kutengwa kulikokithiri hivyo kuimarisha uharaka wa utengenezaji miundombinu, ufikiaji wa mtandao unaotegemewa na wa bei nafuu na sera na sheria za kidijitali zinazothibitisha haki. Nchi kadhaa zilifanya maendeleo ya kutia moyo mwaka wa 2021 ili kuleta mabadiliko ya kidijitali katika bara zima, lakini wakati huo huo, mazingira yaligubikwa na ukiukaji wa kidijitali. Kulikuwa na kufungwa, kama kawaida wakati wa vipindi vya uchaguzi, pamoja na ukiukaji mwingine wa haki za kidijitali, huku serikali zikikosa tena fursa na washikadau mbalimbali kutatua changamoto zinazojitokeza.

Maendeleo mashuhuri, chanya na hasi, yalirekodiwa katika mazingira ya kutunga sheria katika kipindi kinachoangaziwa. Sera na sheria zilizopo bado hazijatosheleza kwani ripoti nyingi za nchi zinaangazia changamoto za utekelezaji kutoka kwa michakato isiyoeleweka hadi kutofuata kutoka kwa watendaji wa serikali, miongoni mwa zingine. Nchi kama Rwanda na Zambia zilitunga sheria kuhusu ulinzi wa data na faragha. Zambia ilipitisha sheria yake ya kwanza ya ulinzi wa data, ingawa bila mifumo ya kitaasisi kwa ajili ya utekelezaji wake, na kuridhia Mkataba wa Malabo ndani ya muda wa rekodi. Nchini Ethiopia, kashfa ya jinai iliondolewa ili kuhusisha dhima ya kiraia pekee na wala si dhima ya jinai kupitia Tangazo Na. 1238/2021. Sheria ya Kulinda Data ilipoanza kutumika nchini Botswana, serikali ilianzisha kanuni mpya za kupanua mamlaka yake juu ya nafasi ya kidijitali, ikiwa ni pamoja na Mswada unaopendekezwa wa Sheria ya Mwenendo wa Jinai na Ushahidi. Afrika Kusini pia iliendeleza mfumo wake wa ulinzi wa data zaidi, ikitoa vidokezo vya mwongozo kuhusu kuchakata data ya kibinafsi ya watoto na "*taarifa maalum za kibinafsi*".

Ghana iliripoti maendeleo thabiti katika miundombinu na ongezeko la matumizi ya Intaneti na ushukaji wa haki za kidijitali. Visa vingi vya mashambulizi dhidi ya wanaharakati wa mitandao ya kijamii, unyanyasaji wa polisi kwa waandishi wa habari na watetezi wa haki za binadamu ziliripotiwa katika kipindi cha mwaka mmoja uliopita. Kuongezea kwa matukio ya haki za kidijitali, Mahakama Kuu mjini Accra imeamuru kusitishwa kwa ukusanyaji wa data kuhusu watumiaji wa huduma za simu za mkononi na kufuta data ambayo tayari imekusanywa kupitia Uanzishaji wa Ala ya Mfumo wa Mawasiliano ya Dharura, 2020 (EI 63). Mashirika ya kiraia yameendelea kuwawajibisha watendaji, hasa kuanzisha kesi za madai ili kuhakikisha utekelezaji wa sheria zilizowekwa.

Serikali ya Nigeria, mchakataji data muhimu zaidi nchini, bado haina sheria ya kina kuhusu ulinzi wa data isipokuwa kwa sheria mahususi za sekta. Hii, hata hivyo, imehimiza majimbo binafsi kupitisha sheria zao wenyewe kuhusu suala hilo, kama vile jimbo la Lagos, ambapo mswada wa ulinzi wa data ulipita usomaji wa pili kufikia Oktoba 2021.

Licha ya mafanikio makubwa katika mazingira ya kidijitali ya Ghana, data inaangazia usawa wa kijinsia ambao haujatatuliwa katika sekta hiyo. Nchi kama Tanzania pia zinakabiliwa na changamoto kubwa huku wanawake wakiendelea kuwa na uwakilishi mdogo katika sekta za STEM na TEHAMA zenye idadi ndogo ya watumiaji wa Intaneti wanawake. Mikakati ya kitaifa ya mabadiliko ya kidijitali kama vile Mradi unaoendelea wa Rwanda wa Kuongeza Kasi ya Kidijitali inatarajiwa kuongeza ushirikishwaji kwani italenga wanawake zaidi na kuboresha ujuzi wa kidijitali na ujasiriamali.

Kufikia sasa, maendeleo yamekuwa ya polepole

katika bara zima katika kutekeleza mikakati ya maendeleo ya TEHAMA huku serikali zikionyesha ukosefu wa uharaka katika kutekeleza sheria au sera zinazohusiana na maswala ya dijitali. Mfano mmoja kama huo ni sera ya broadband ya Namibia ya 2020, ambayo ilijumuisha lengo mahususi la kuboresha ujuzi wa kidijitali. Ikikabiliwa na kufungwa kwa shule kwa muda mrefu, serikali ya Uganda haikuchukua hatua kuwezesha upatikanaji wa mtandao, na kuwaacha wasiohudumiwa katika hali mbaya kwa vile hawakuwa na fursa ya kusoma mtandaoni. Wakati huo huo, chini ya 30% ya watoto wanaweza kupata elimu ya mtandaoni nchini Zimbabwe. Zaidi ya hayo, kutokuwepo na kutotumika kwa sera za data huria kunarudisha nyuma sekta ya TEHAMA inayokua. Kwa mfano, Angola haina mfumo wa kitaifa, sera, na sheria za kulinda wanawake, watoto na Watu Wenye Ulemavu (Walemavu) mtandaoni. Mgawanyiko wa kidijitali ni ukweli unaoshuhudiwa kwa watu wenye ulemavu nchini Angola, Zimbabwe na nchi katika bara zima ambao ukosefu wao wa ufikiaji wa teknolojia ya kidijitali mara nyingi hutafsiriwa na ukosefu wa upatikanaji wa elimu, taarifa na uwezeshaji wa kiuchumi.

Teknolojia ya simu za mkononi imeibuka kuwa kichocheo kikuu cha mabadiliko ya kidijitali katika nchi kadhaa ikiwemo Tanzania. Nchi hizi bado zinakabiliwa na changamoto za miundombinu ya kidijitali, kama vile usambazaji wa nishati na upenyezaji mdogo wa Intaneti. Serikali ya Malawi pia ilizindua Mkakati kabambe wa miaka mitano wa Uchumi wa Kidijitali (2021-2026), na kuweka shabaha mpya kwa nyanja tofauti za uchumi wa kidijitali. Kinyume chake, utawala mpya wa kisiasa nchini ulikomesha Mpango wa Vituo vya Mawasiliano vya Jamii uliolenga kupanua ufikiaji wa huduma za TEHAMA. Zambia ilianzisha Wizara ya Teknolojia na Sayansi, na kutoa matumaini kwa maendeleo ya TEHAMA; hata hivyo, ripoti hii inaonyesha kwamba teknolojia ambayo inapaswa kuwa daraja, bado ni mgawanyiko mkubwa barani.

Kuongezeka kwa taarifa potofu na matamshi ya chuki bado ni suala tata katika kuandaa na kutekeleza sera na sheria za kukuza na kulinda uhuru wa kujieleza. Katika uamuzi wa Februari 2021, Mahakama ya Kikatiba ya Afrika Kusini iliafikia kuwa Sheria ya Kuzuia Mawasiliano na Utoaji wa Habari Zinazohusiana na Mawasiliano (RICA) haikutoa ulinzi wa kutosha dhidi ya unyanyasaji na, kwa hivyo, vifungu muhimu vya RICA vilikuwa kinyume na katiba. Licha ya hilo, uamuzi huu haujakomesha unyanyasaji na udakuzi wa serikali. Mnamo Julai 2021, Afrika Kusini ilijihusisha na ufichuzi wa vyombo vya habari vya kimataifa kuhusu programu ya udakuzi yenye utata ya Pegasus, ikisisitiza hitaji la ulinzi dhidi ya ulanguzi na matumizi ya zana za udakuzi.

Pia katika sehemu ya kusini mwa bara, Zambia ilishuhudia dhamira mpya ya AZAKi kupigana na ukiukaji wa haki za kidijitali, wakati Afrika Mashariki, Kenya inaendelea kuhakikisha uhuru wa kujieleza mtandaoni kwa njia ifaayo. Katika Pwani ya Magharibi, serikali ya Nigeria, katika uamuzi muhimu, ilipiga marufuku Twitter mnamo Juni 5 2021, na Waziri wa Habari na Utamaduni. Hii ilibana ufikiaji wa umma kwa taarifa muhimu na za kuaminika kuhusu janga hili na wananchi walioathiriwa sana huku athari za kijamii na kiuchumi zikienea nje ya mtandao katika uchumi ambao tayari unazorota. Baadhi ya nchi hazikuripoti ukiukaji wowote mkubwa. Ingawa huu ni mwelekeo wa kutia moyo, desturi zilizoibuliwa na ripoti za nchi zinaonyesha kuwa ukiukaji unazidi kuwa wa hali ya juu.

Azimio 473 la Tume ya Afrika la Haki za Binadamu na Haki za Watu' (ACHPR) linatoa wito kwa Nchi Wanachama kubuni mfumo wa kina wa utawala wa kisheria na kimaadili kwa teknolojia za Akili Bandia (AI). Hata hivyo, nchi nyingi hazina au bado hazijachapisha sheria na mikakati ya kitaifa inayoongoza Akili Bandia. Ingawa inakua, tasnia ya Akili Bandia katika bara la Afrika bado iko katika

hatua ya kiinitete. Nchi kama vile Ghana na Nigeria zimeongoza katika kuendeleza AI Afrika Magharibi. Nigeria ina Kituo chake cha Kitaifa cha Akili Bandia na Robotiki kinachoendeshwa na serikali, na Ghana ni mwenyeji wa maabara ya kwanza ya Google AI barani Afrika. Kwa upande mwingine, sekta ya kibinafsi inapiga hatua katika kutekeleza teknolojia ya AI, kama inavyoonyeshwa nchini Botswana.

Londa 2021 inapanua ripoti ya mwaka jana na matokeo kutoka kwa nchi 22 zinazochunguza mada za faragha, uhuru wa kujieleza, ufikiaji wa habari, mgawanyiko na kutengwa, mabadiliko ya kidijitali, uwezo wa kumudu bei, jinsia na mengine ndani ya mifumo iliyopo ya sheria na dhidi ya msingi wa mgawanyiko wa dijitali unaoongezeka. Toleo hili linanasa mapengo na kutoa mapendekezo ili kufikia Afrika iliyojumuishwa kidijitali na inayoheshimu haki

Ripoti za Nchi

ANGOLA

Angola kwa haki ina rekodi ya haki za kidijitali, ikizingatiwa kwamba watumiaji wa Mtandao na mitandao ya kijamii wanaweza kujieleza kwa uhuru wa kiwango fulani. Hata hivyo, kuna matukio ya ukiukaji wa haki za kimsingi katika nafasi ya digital.[1] Katiba[2] na sheria ya jumla inatoa uhuru wa kujieleza na vyombo vya habari. Hata hivyo, utawala wa serikali wa vyombo vingi vya habari na kujidhibiti kwa wanahabari kunapunguza haki hizi kivitendo.[3] Huku uchaguzi mkuu ukitarajiwa mwezi wa Agosti 2022, kuna haja ya ulinzi zaidi wa haki za binadamu, mtandaoni na nje ya mtandao, ili kuwaruhusu Waangola kujieleza kwa uhuru na kuangazia michakato ya kisiasa kwa njia ya uwazi.

Pia ipo haja kwa serikali kuacha kuingilia utendakazi wa vyombo vya habari binafsi kupitia sheria ya kutaifisha. Mamlaka zinapaswa kuwaadhibu wale wanaokiuka haki za kimsingi za vyombo vya habari hasa, na za wananchi kwa ujumla. Hii itahakikisha kwamba Angola ni nchi yenye msingi wa sheria na utulivu na pia inaheshimu uhuru wa kimsingi ambao umetajwa katika Katiba yake. Hatimaye, kuna haja ya serikali kutafakari kwa mapana upatikanaji na matumizi ya majukwaa ya vyombo vya habari vya kidijitali, hasa jinsi wanawake na watu wengine walio wachache wanavyoathiriwa. Hili linaweza kufanywa kupitia upanuzi wa miundombinu ya mawasiliano ya kiteknolojia, pamoja na kutunga na kutekeleza sheria ambayo inalinda raia, iwe katika anga za kidijitali au za kimaumbile.

1. Freedom of Net in Angola 2021 https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2020 (accessed 13 January 2022).
2. Constitution of Angola, 2010 (the Constitution) https://governo.gov.ao/ao/angola/a-constituicao/ (accessed 9 January 2022).
3. Paradigm Initiative 'Policy Brief – Advancing Internet Rights in Angola' (2021) https://paradigmhq.org/wp-content/uploads/2021/11/Digital-Rights-In-Angola-English.pdf (accessed 13 January 2022).

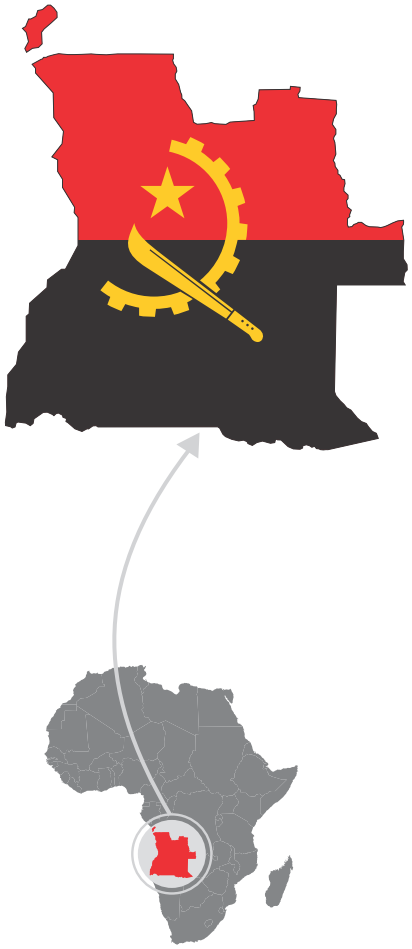

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA ANGOLA

Angola iko Kusini mwa Afrika na inakadiriwa kuwa na watu milioni 31.[4] Nchi hiyo imetawaliwa na Chama cha Popular Movement for the Liberation of Angola (MPLA) tangu uhuru wake mwaka 1975.[5] Rais wa sasa, João Lourenço, alimrithi mkuu wa zamani wa nchi, José Eduardo dos Santos, mnamo 2017, baada ya kuwa madarakani kwa zaidi ya miaka 30.[6] Angola inatarajiwa kufanya uchaguzi wake mkuu mnamo Agosti 2022.[7]

106th

FAHIRISI YA UHURU WA VYOMBO VYA HABARI DUNIANI

Angola imeorodheshwa ya 106 kati ya nchi 180 katika Fahirisi ya Uhuru wa Vyombo vya Habari Duniani ya 2021.[8] Licha ya orodha hii cha chini, hakuna wanahabari/waandishi wa habari waliouawa nchini Angola mwaka wa 2021. Hata hivyo, ripoti ya Freedom in the World[9] inaiweka Angola kama nchi *'isiyo huru'* (31 points/100). Hii inachangiwa na umiliki wa serikali wa vyombo vingi vya habari nchini. Kama matokeo, vyombo vya habari vinavyomilikiwa na serikali vinaripoti vyema juu ya serikali na mara chache hujumuisha habari muhimu.[10] Kwa hakika, kuna uingiliaji wa kimfumo wa serikali katika uendeshaji wa vyombo vya habari vya umma na binafsi. Kikubwa zaidi, serikali ya Angola ilibinafsisha idadi ya vyombo vya habari mwaka 2021.[11]

4. Angola's population 2022 https://countrymeters.info/pt/Angola (accessed on 29 March 2022).
5. The world factbook Angola https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/angola/ (accessed on 11 January 2022).
6. Angola's ruling MPLA wins parliamentary election, commission says https://www.bbc.com/news/world-africa-41052544 (accessed on 13 January 2022).
7. Constitutional changes and mistrust mark Angola's election announcement https://globalvoices.org/2021/09/15/constitutional-changes-and-mistrust-mark-angolas-election-announcement/ (accessed on 13 January 2022).
8. Reporters Without Borders 'Press freedom still fragile despite the old dictator's departure' https://rsf.org/en/angola (accessed on 13 January 2022).
9. Freedom in the World 2021-Angola, Op cit.
10. 2020 Country Reports on Human Rights Practices: Angola https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/angola/ (accessed on 18 February 2022)
11. Government Opens Tender for TV Zimbo Privatization https://allafrica.com/stories/202107230385.html accessed on 24 February 2022).

62/100

KATIKA RIPOTI YA UHURU KWENYE MTANDAO (2021)

Nchi ina kampuni nne za simu: Movicel, Unitel, Angola Telecom na Africell. Africell ilianza kufanya kazi mnamo Desemba 2021. Angola imeorodheshwa 62/100 katika ripoti ya Uhuru kwenye Mtandao (2021).[12] Huku kukiwa na maandamano makubwa mnamo 2020 na 2021, wanaharakati walitumia mitandao ya kijamii na majukwaa ya ujumbe kurekodi matukio ya ukatili wa polisi.[13] Kwa mfano, mwanaharakati mashuhuri Luaty Beirão alizuiliwa alipokuwa akionesha mubashara maandamano maarufu dhidi ya mzozo wa kiuchumi na kijamii.[14]

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Katiba ya Angola[15] inatoa uhuru wa kujieleza na vyombo vya habari. Sheria ya 2011 ya Huduma za Kampuni ya Mawasiliano na Taarifa ya Kielektroniki inatoa haki za raia za faragha na usalama mtandaoni, miongoni mwa masharti mengine yanayodhibiti matumizi na huduma za mtandao.[16] Hata hivyo, sheria ya Angola pia inajumuisha lugha isiyoeleweka ambayo inaweza kukiuka uhuru wa mtandao. Kwa mfano, hakuna uwazi juu ya kile kinachojumuisha usiri wa serikali katika sheria (kifungu cha 19). Serikali inaweza kutumia sababu ya usiri wa serikali kukiuka haki za kimsingi kama vile kupata habari.[17]

Sheria kali za usalama za serikali na kashfa zinakinzana na dhamana ya kikatiba. Kwa mfano, kifungu cha 26 cha Sheria ya Usalama wa Nchi ya 2010 kinaadhibu watu wanaotukana nchi au rais katika *"mikutano ya hadhara au kwa kusambaza maneno, picha, maandishi au sauti"* kwa vifungo vya hadi miaka mitatu.[18]

Sheria ya Vyombo vya Habari ya 2006 inawawajibisha waandishi, wahariri au wakurugenzi wa chapisho kwa maudhui ya kashfa.[19] Ikiwa mwandishi haishi nchini au maandishi hayajatiwa saini, sheria huweka mazingira ambayo mhariri, mkurugenzi, au wote wawili wanaweza kuwajibika kwa uhalifu kwa maudhui kama hayo.[20]

Chini ya kifungu cha 82, kinaharamisha uchapishaji wa maandishi au picha ambazo "zinachukiza watu binafsi," ambazo zinaweza kuadhibiwa chini ya Kanuni ya Adhabu kama kashfa na kashfa.

12. Freedom House ' Freedom on the Net 2021: Angola' https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2021 (accessed on 24 February 2022).
13. Human Rights Watch - World report 2021 Angola https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/angola (accessed on 13 January 2022).
14. Freedom in the World 2021-Angola https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2021 (accessed on 13 January 2022).
15. Constitution of Angola, 2010 (the Constitution) https://governo.gov.ao/ao/angola/a-constituicao/ (accessed on 9 January 2022).
16. https://www.inacom.gov.ao/fotos/frontend_1/editor2/lei_23_de_2011-20_de_junho_de_2011.pdf (accessed on 14 January 2022).
17. Committee to Protect Journalists (CPJ) denounces arrest of journalist https://cpj.org/pt/2021/04/jornalista-angolano-jorge-manuel-preso-detido-por-5-dias-enquanto-informava-sobre-despejos/ (accessed on 29 March 2022).
18. State Security Law http://freedominfo.org/documents/angolalaw.pdf (accessed on 29 March 2022).
19. Press Law https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/pt/ao/ao006pt.pdf (accessed on 29 March 2022).
20. Penal Code https://governo.gov.ao/fotos/frontend_1/gov_documentos/novo_codigo_penal_905151145fad02b10cd11.pdf (accessed on 29 March 2022).

Kanuni ya Adhabu, iliyoidhinishwa Januari 2019, ina makala kuhusu shughuli za vyombo vya habari. Hizi ni pamoja na faini na kifungo cha hadi miezi sita kwa *"matumizi mabaya ya uhuru wa vyombo vya habari,"* ambayo inaweza kujumuisha uchochezi, uenezaji wa matamshi ya chuki, na utetezi wa itikadi za fashisti au ubaguzi wa rangi. Mnamo tarehe 21 Februari 2020, Angola iliidhinisha Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo).[21] Hata hivyo, utekelezaji wa mfumo wa kisheria juu ya ulinzi wa data bado una matatizo. Tangu kuundwa kwa Mamlaka ya Kulinda Data (ADP) mwaka 2016 imekuwa haifanyi kazi kwa vitendo, hasa kwa sababu mamlaka hiyo inafanya kazi kwa kutegemeana na serikali, kwani Rais wake anateuliwa na Rais wa Jamhuri na bajeti yake inategemea serikali.[22]

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Katika kukabiliana na mwanzo wa janga la UVIKO-19, Angola ilipitisha Amri ya Rais)[23] kupunguza mwendo wa watu na kusalia katika Hali ya Maafa ya Umma, lakini katika mazingira mengine inajulikana kama *'hali ya maafa ya kitaifa'*. Chini ya kusitishwa katikhuli za kawaida, watu waliruhusiwa kutoka nje ya nyumba zao kununua mahitaji ya kimsingi kama vile dawa, chakula, maji, na gesi ya kupikia. Ratiba ziliwekwa ili kudhibiti nyakati za uendeshaji wa soko. Katika kipindi hicho, Angola ilijitolea kuheshimu, kukuza na kulinda kikamilifu haki za raia wote, na kupunguza athari mbaya wakati na baada ya janga hili, haswa katika kuzingatia masomo ya kielektroniki na kukuza mipango ya kidijitali ambayo inawezeshwa na Mtandao.[24] Walakini, imeripotiwa kuwa viongozi wa Angola walijitahidi kudhibiti unyanyasaji wa vikosi vya usalama vya serikali vilivyohusishwa na mauaji na utumiaji nguvu kupita kiasi dhidi ya watu wasio na silaha ambao wanadaiwa kukiuka kanuni za UVIKO-19.[25]

Kwa mujibu wa shirika la Human Rights Watch,[26] Vikosi vya usalama vya serikali vilihusishwa na vikundi vya haki za binadamu na vyombo vya habari katika ukiukaji mkubwa wa haki za binadamu, pamoja na mauaji, unyanyasaji na kukamatwa kiholela, walipojaribu kutekeleza sheria ya kusitishwa katikhuli za kawaida na vizuizi.[27] Pia kuna ripoti kwamba janga la UVIKO-19 lilisababisha kufungwa kwa vyombo vya habari huru, na kusababisha baadhi ya wanahabari kugeukia uchapishaji mtandaoni, ingawa bado kuna changamoto kubwa.[28] Mfano, chini ya UVIKO-19 hatua za dharura, vyombo vya habari vya serikali na vya kibinafsi vinalazimika kushirikiana na *"mamlaka zenye uwezo,"* ambazo amri inafafanua kama vyombo vya serikali vinavyohusika na usalama na ulinzi wa raia. Ingawa haiko wazi jinsi kifungu hiki kimetekelezwa, kuna wasiwasi kwamba kinaweza kutumika kudanganya mazingira ya vyombo vya habari vya Angola.[29]

21. How African states can improve their cybersecurity https://www.brookings.edu/techstream/how-african-states-can-improve-their-cybersecurity/ (accessed on 24 February 2022).
22. DPA Paradigm Initiative https://paradigmhq.org/report/data-protection-authorities-in-africa-dpas-report/ (accessed on 29 March 2022).
23. Presidential Decree No. 106/21 (2021) https://governo.gov.ao/ao/documentos/index.php?tipo=2 (accessed on 24 February 2022).
24. Angolan Government committed to Protect and Promote Child Rights https://reliefweb.int/report/angola/covid-19-angolan-government-committed-protect-and-promote-child-rights (accessed on 24 February 2022).
25. Human Rights in Angola (2021) https://www.cmi.no/publications/7714-human-rights-in-angola (accessed on 24 February 2022).
26. World Report-Angola (2021) https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/angola (accessed on 24 February 2022).
27. Angolan police kills 23-year-old for breaking confinement rules, local media reports https://globalvoices.org/2020/08/06/angolan-police-kills-23-year-old-for-breaking-confinement-rules-local-media-reports/ (accessed on 24 February 2022).
28. Manuel Luamba, "Angola: Jornalistas procuram novas soluções face à crise no setor," DW (2021) https://www.dw.com/pt-002/angola-jornalistas-procuram-novas-solu%C3%A7%C3%B5es-face-%C3%A0-crise-no-setor/a-58109633 (accessed on 11 January 2022).
29. Freedom House 'Freedom on the Net 2020: Angola' https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2020 (accessed 24 February 2022).

Watetezi wa haki za binadamu walikamatwa kwa kusambaza habari za afya na kusambaza barakoa na vitakasa kwa jamii za asili.[30] Kwa taarifa, wakati janga hilo lilipoanza usambazaji wa habari potofu na uvumi ilikuwa moja ya changamoto ambayo ilikabili Angola katika vita dhidi ya coronavirus. Kufuatia hali hiyo, ofisi ya Shirika la Afya Duniani (WHO) nchini Angola na Wizara ya Afya ziliunda Muungano wa UVIKO-19, Julai 2020. Huu ni mpango ambao umeundwa ili kupambana na uenezaji wa taarifa potofu za mtandaoni zinazoweza kudhuru.[31]

Muungano wa UVIKO-19 hufuatilia na kuchambua mazungumzo yanayozunguka janga hili kwenye mitandao ya kijamii na kitamaduni na kukuza maudhui ili kukabiliana na uvumi kama huo. Tovuti yake ina data rasmi, masasisho ya mara kwa mara, na ujumbe muhimu kuhusu janga hili. Taarifa hizi za ukweli na zilizothibitishwa pia husambazwa kupitia mitandao ya kijamii. Hii inafanywa na Wizara ya Afya, ambayo inaweza pia kuonyesha udhibiti wa mzunguko wa habari na mamlaka.

Lizandro Chissupa, Mkurugenzi wa jukwaa la Muungano wa UVIKO-19 alisema kuwa mpango huo unaweza kusaidia kuzuia kuenea kwa uvumi, hata kama hakuna mfano halisi wa athari za jukwaa hilo.[32] Kulingana na Chissupa, mfumo wa Muungano wa UVIKO-19 ulipokea jumbe zipatazo 100 kila siku, mwaka 2021, kutoka kwa watu wanaotaka ufafanuzi juu ya uvumi, upatikanaji wa upimaji, ukweli kuhusu ugonjwa huo, maambukizi yake, na hatua za kinga. Hata hivyo, hatukuweza kupata maelezo zaidi kuhusu jinsi mfumo huu unavyolinda data ya kibinafsi. Zaidi ya mwelekeo huu wa haki za kidijitali, inajulikana kuwa UVIKO-19 imehimiza ugunduzi wa mbinu mpya za kufundisha na kupanua uwezekano wa kupata maarifa kupitia teknolojia. Hata hivyo, visa vya kutengwa kwa kidijitali bado vinaendelea kwani sio Waangola wote wanaweza kufikia mtandao na mara nyingi maeneo ya mashambani hayana mtandao. Taarifa[33]

Taarifa iliyochapishwa mwaka 2021 kuhusu upatikanaji wa elimu wakati wa UVIKO-19 katika nchi za Lusofoni ilionyesha kuwa nchi kama Angola hazikuwa na rasilimali za kutosha za kifedha ili kukabiliana na wakati muhimu na kuhimiza aina mpya za elimu, pamoja na kuwekeza katika miundombinu na TEHAMA.

30. Report Angola-2020 https://www.amnesty.org/en/location/africa/southern-africa/angola/report-angola/ (accessed on 18 February 2022).
31. Angola's struggle against rumours and myths about COVID-19 https://www.afro.who.int/fr/node/13795 (accessed on 8 January 2022).
32. Combating rumours and scams related to COVID-19 in Angola https://www.afro.who.int/fr/news/lutter-contre-les-rumeurs-et-les-arnaques-liees-la-covid-19-en-angola (accessed 24 February 2022).
33. Raport (2021): The Pandemic of COVID-19 and the Right to Education in Portuguese Speaking Countries https://inee.org/pt/resources/pandemia-de-covid-19-e-o-direito-educacao-em-paises-de-lingua-portuguesa-desafios-e (accessed 31 March 2022).

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Ufikiaji wa TEHAMA unasalia kuwa ghali kwa wananchi wengi wa Angola, kwa kiasi kutokana na kukosekana kwa ushindani katika sekta ya TEHAMA, hata kama serikali na baadhi ya makampuni ya kibinafsi yamefanya jitihada za kuanzisha maeneo yenye mitandao-hewa (hotspots). Kwa ujumla, upatikanaji wa mtandao unasalia kuwa ghali sana, hasa kwa wale walio katika maeneo ya vijijini. Kwa kweli, ufikiaji wa mtandao nchini Angola uko chini sana lakini unakua kwa kasi. Zaidi ya nusu ya watu hawana ufikiaji wa mtandao. Kulingana na ripoti ya Digital 2021, kiwango cha kupenya kwa mtandao kilikuwa asilimia 31.[34] Ufikiaji na kupenya kwa teknolojia ya kizazi cha tatu (3G) na kizazi cha nne (4G) kwa mitandao ya simu ilifikia asilimia 85 na asilimia 13.8 ya watu, mtawalia.[35]

31%

KIWANGO CHA KUPENYA KWA MTANDAO KULINGANA NA RIPOTI YA DIGITAL 2021

Angola ina makampuni manne ya simu: Movicel, Unitel, Angola Telecom na Africell. Angola Telecom inamilikiwa na serikali. Africell ilianza shughuli zake mnamo Desemba 2021. Mdhibiti wa Mawasiliano (INACOM) pia alitangaza kuwa waendeshaji watatu kati ya wanne walio na leseni za kimataifa nchini Angola walipokea hatimiliki zao kwa matumizi ya masafa ya 3.3-3.7 GigaHertz (GHz).[36] Hii itawawezesha kutumia teknolojia ya 5G ili kuboresha mawasiliano nchini.[37]

Mnamo Mei 2021, kama sehemu ya Mpango wa Ubinafsishaji (PROPRIV) 2019-2022, serikali ilizindua zabuni ya kuuza asilimia 51 ya hisa zake katika mtoa huduma wa mtandao wa Net One, lakini hakuna taarifa zinazopatikana hadharani kuhusu mpango huo na athari zake. ilikuwa kwa muunganisho wa kitaifa.[38] Aidha, inajulikana kuwa baadhi ya makampuni ya simu tayari yamekuwa yakijiandaa kwa mabadiliko ya kidijitali. Kwa mfano, Tarehe 8 Aprili, Unitel S.A. (Angola) na Ericsson walitia saini mkataba wa miaka mitatu wa usambazaji wa suluhu za Ericsson Radio System pamoja na suluhu za msingi na huduma zinazohusiana.[39] Ericsson itatoa mageuzi kwa Mtandao uliopo wa 2G/3G/4G wa Ufikiaji wa Redio wa Unitel (RAN) na miundombinu ya msingi ya kutekeleza huduma za 5G.[40]

34. Digital in Angola (2021) https://datareportal.com/reports/digital-2021-angola (accessed 13 January 2022).
35. Freedom in the World 2021: Angola https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2021 (accessed on 13 January 2022).
36. Angola licences first three companies to deploy 5G technology https://www.inacom.gov.ao/ao/noticias/angola-licencia-primeiras-tres-empresas-para-implantacao-da-tecnologia-5g/ (accessed 13 January 2022).
37. Mobile operators authorised to use 5G technology https://www.angop.ao/en/noticias/tecnologia/operadoras-de-telefonia-movel-autorizadas-a-usar-tecnologia-5g/ (accessed on 11 January 2022).
38. Beginning of the sale of Net One's capital https://www.jornaldeangola.ao/ao/noticias/iniciada-alienacao-do-capital-da-net-one/ (accessed on 13 January 2022).
39. Unitel confie à Ericsson l'expansion et la modernisation de son réseau https://www.agenceecofin.com/operateur/0904-87023-angola-unitel-confie-a-ericsson-l-expansion-et-la-modernisation-de-son-reseau (accessed on 11 January 2022).
40. Ericsson and Unitel sign frame agreement for network expansion & evolution to benefit Angola https://www.ericsson.com/en/press-releases/1/2021/ericsson-and-unitel-sign-frame-agreement-for-network-expansion--evolution-to-benefit-angola (accessed on 11 January 2022).

Mnamo Septemba 2021, Angola Cables, mtoa huduma wa kimataifa wa suluhu za muunganisho wa kimataifa, ilizindua Mpango wa Ubia wa Mauzo unaowapa watoa huduma na wachuuzi fursa ya kuuza bidhaa na huduma mbalimbali kama vile IP Transit, Remote Peering, Cloud Solutions, IP Gamer na nyinginezo katika soko la kimataifa la TEHAMA linalopanuka kwa kasi.[41]

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021

Ingawa Katiba inahakikisha uhuru wa kukusanyika, kile kilicho kwenye karatasi mara nyingi hakiigwi kivitendo.[42 43] Licha ya historia ya udhibiti katika vyombo vya habari vya magazeti na utangazaji, hakuna matukio yanayojulikana ya serikali kuzuia au kuchuja maudhui ya mtandaoni nchini Angola, na hakuna vikwazo kwa aina ya habari inayoweza kubadilishwa kupitia teknolojia ya vyombo vya habari vya digitali.[44] Seti ya sheria mpya za vyombo vya habari ambazo zilianza kutumika mwaka wa 2017 zimeshutumiwa kuwa vikwazo. Kwa hakika, vifungu kadhaa vya Sheria ya Vyombo vya Habari vinakiuka wajibu wa kimataifa wa Angola wa kuheshimu uhuru wa vyombo vya habari. Hizi ni pamoja na:

- Ibara ya 29 inayoipa Wizara ya Mawasiliano ya Jamii mamlaka ya kusimamia jinsi mashirika ya vyombo vya habari yanatekeleza miongozo ya uhariri na kuwaadhibu wanaokiuka kwa kusimamisha shughuli au faini;
- Kifungu cha 35 kinaweka ada nyingi za kuanzisha kikundi cha vyombo vya habari cha kwanza milioni 35 kwa wakala wa habari (dola za Marekani 211,000) na kwanza milioni 75 ($452,000) kwa kituo cha redio;
- na Kifungu cha 82 kinaharamisha uchapishaji wa maandishi au picha ambayo *"inachukiza watu binafsi."*

lakini hakuna tovuti ambazo zimedhibitiwa chini ya masharti yao hadi sasa.[45] Hakujawa na matukio makubwa ya serikali kuzuia au kuchuja maudhui ya mtandaoni, na hakuna vikwazo kwa aina ya habari ambayo inaweza kubadilishana kupitia teknolojia ya vyombo vya habari vya digital. Walakini, mnamo Februari 2021, Mariano Brás, mhariri wa jarida huru, alihojiwa[46] na polisi na kutishiwa kushtakiwa kwa kuandika makala mtandaoni inayokosoa utendakazi wa Rais.

41. Angola Cables Launches Sales Partnership Programme https://www.busiweek.com/angola-cables-launches-sales-partnership-programme/ (accessed on 24 February 2022).
42. Freedom House 'Freedom in the World 2021: Angola' https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2021 (accessed on 13 January 2022).
43. Security Forces Kill Protesters in Lunda Norte Province https://www.hrw.org/news/2021/02/04/angola-security-forces-kill-protesters-lunda-norte-province (accessed on 13 January 2022).
44. Freedom House 'Freedom on the Net 2021: Angola https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2021 (accessed on 24 February 2022).
45. Constitutional Challenge to Angola's New Media Laws https://www.makaangola.org/2017/03/constitutional-challenge-to-angolas-new-media-laws/ (accessed on 24 February 2022).
46. Freedom House 'Freedom in the World 2021: Angola' https://freedomhouse.org/country/angola/freedom-net/2021 (accessed on 13 January 2022).

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Angola ina Sheria ya Kulinda Data ya Kibinafsi ambayo inatoa masharti mengi ya kiutaratibu kwa kanuni za ulinzi wa data na utekelezaji wa haki, kama vile faragha ya data ya kibinafsi na ufikiaji wa habari.[47] Amri ya Rais 214/2016 inaunda ofisi ya Mamlaka ya Ulinzi wa Data (DPA)[48] ili kuhakikisha utiifu wa sheria ya ulinzi wa data. Jukumu la DPA ni kufuatilia utiifu wa sheria ya ulinzi wa data, kutoa mapendekezo, maagizo, maoni na miongozo kuhusu mbinu bora za ulinzi wa data, kusajili na kuchapisha faili za data ya kibinafsi, kutekeleza hatua zinazohitajika za kiufundi na usalama, kuandaa ripoti za kila mwaka, kuhakikisha utiifu na ukiukaji wa vikwazo. ya sheria ya ulinzi wa data.

DPA inaendeshwa na bodi ya usimamizi ya wajumbe saba inayoongozwa na mwenyekiti. Katika uteuzi unaoonekana kama mgawanyo wa madaraka, Rais anapendekeza wajumbe watatu wa bodi, Bunge lipendekeze watatu huku mahakama ikipendekeza wa mwisho kati ya wajumbe saba. Bodi imeteuliwa kwa kipindi cha miaka mitano ambacho kinaweza kurejeshwa kwa kipindi kimoja au viwili, hata hivyo, bodi inaweza kuvunjwa kwa matakwa ya Rais ikiwa bodi itashindwa kutimiza misheni ya APD.[49] Mnamo Juni 2021, Wakala wa Ulinzi wa Data (DPA) uliteuliwa kuwa Mtandao wa Afrika wa Mamlaka za Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (RAPDP).[50]

DPA inaandaa bajeti yake yenyewe na inahitajika kuwasilisha ripoti ya kila mwaka kwa Wizara ya Uchumi ifikapo tarehe 31 Desemba ya kila mwaka.

Pia inawajibika kwa Baraza la Ukaguzi ambalo lina uwezo wa kusimamia shughuli za fedha za vyombo vya dola na kutoa maoni kuhusu fedha za umma kwa Bunge. Licha ya mazingira haya ya kisheria yaliyopangwa vyema kwa ajili ya ulinzi wa data, hakuna ripoti zinazoweza kuthibitishwa kuhusu hitimisho la uchunguzi unaosababisha vikwazo au kuondolewa kwa faragha kuhusu faragha na ufikiaji wa data ya kibinafsi.[51] Kwa sasa, hakuna taarifa inayopatikana kwa umma kuhusu maendeleo ya DPA tangu kuanzishwa kwake. Kwa usawa, hakuna ripoti za vikwazo kwenye usimbaji fiche.

UPATIKANAJI WA HABARI

Mnamo tarehe 21 Aprili 2021, serikali ilisimamisha vituo vya Rekodi TV Afrika, ZAP Viva na Vida TV. Kusimamishwa huko kulichangiwa na *"kutofautiana kisheria"*.[52] Waziri wa Mawasiliano, Teknolojia ya Habari na Vyombo vya Habari - Waziri wa Vyombo vya Habari alidokeza kuwa mameneja watendaji hao walikuwa wanafanya kazi kinyume cha sheria, bila kibali kwa sababu ni wageni wasio na vibali halali vya kufanya kazi.

> ***Pia, rejista za muda za magazeti, majarida, tovuti za habari na vituo vya redio zilisitishwa kwa muda bila shughuli yoyote yenye tija katika kipindi cha miaka miwili iliyopita, lakini orodha ya vyombo hivyo haikuwekwa wazi kamwe.***[53]

47. Personal Data Protection Law https://www.apd.ao/fotos/frontend_1/editor2/110617_lei_22-11_de_17_junho-proteccao_dados_pessoais.pdf (accessed on 29 March 2022).
48. Data protection Law: Law 22/11 (2017) https://apd.ao/ao/legislacao/ (accessed on 24 February 2022).
49. Data Protection Agency https://apd.ao/ao/legislacao/ (accessed on 13 January 2022).
50. DPA Angola was nominated as a member of the African Network of Personal Data Protection Authorities https://apd.ao/ao/noticias/agencia-de-proteccao-de-dados-apd-eleita-membro-da-rede-africana-de-autoridades-de-proteccao-de-dados-pessoais-rapdp/ (accessed on 13 January 2022).
51. Paradigm Initiative (2021), Data Protection Authorities in Africa (DPAS) Report https://paradigmhq.org/report/data-protection-authorities-in-africa-dpas-report/ (accessed on 11 January 2022).
52. Angolan authorities suspend TVs https://www.voaportugues.com/a/autoridades-angolanas-suspendem-emiss%C3%B5es-da-rede-record-zap-viva-e-viva-tv-por-irregularidades/5859684.html (accessed on 24 February 2022).
53. Angola suspends 3 TV channels for alleged improper registration https://cpj.org/2021/05/angola-suspends-3-tv-channels-for-alleged-improper-registration/ (accessed on 13 January 2022).

Tarehe 30 Aprili 2021, Record TV Africa ilimteua mwanahabari wa Angola Simeão Mundula kuchukua nafasi ya Fernando Teixeira, raia wa Brazili, kama mkurugenzi.[54] Kabla ya kubadilishwa, Teixeira aliiambia CPJ kupitia programu ya ujumbe kwamba hakuna waandishi wa habari wa kigeni walioajiriwa na shirika hilo la utangazaji, akiongeza kuwa amri ya kusimamishwa kazi ilikuwa uamuzi wa kisiasa. Wakati huo, maelezo pekee ambayo wizara ilitoa kuhusu kusimamishwa kazi ni kwamba yalilenga kurekebisha utaratibu wa kutoa usajili wa uhakika kwa ajili ya kufanya shughuli ya utangazaji kwa makampuni ya vyombo vya habari.[55] Baada ya hapo Serikali ilizikamata kampuni hizo binafsi, lakini waandishi wa habari na vyama vya upinzani vilisema kukamatwa kwa vyombo vya habari kunatia wasiwasi na kutapunguza uandishi wa habari huru kuelekea uchaguzi mkuu wa mwaka 2022. Serikali ilisema kuwa kampuni zilizokamatwa ziko katika hali mbaya kiuchumi na inahitajika kufanyiwa marekebisho kabla ya kutoa makampuni kwa ajili ya kuuza kwa wawekezaji chini ya mpango wa serikali wa ubinafsishaji.[56]

Mashirika kama vile Muungano wa Waandishi wa Habari wa Angola na Taasisi ya Vyombo vya Habari Kusini mwa Afrika (MISA-Angola) yalikosoa kusimamishwa kazi na kusema kuwa ilihatarisha wingi wa habari, ambayo sasa inatangazwa tu kupitia idhaa za umma, zinazodhibitiwa na Serikali. Pia walitilia shaka sheria zilizotumika kusimamisha kazi, kwani sio marufuku kwa mgeni kumiliki au kusimamia chombo cha habari nchini Angola.[57] Novemba 2021, Waziri wa Mawasiliano, Teknolojia ya Habari na Vyombo vya Habari, Manuel Homem, alisisitiza dhamira ya nchi ya kukuza upatikanaji wa habari katika vyombo vya habari vya digitali na kukabiliana na mabadiliko ya teknolojia, lakini haionekani kuwa hivyo kwa kuzingatia yaliyotajwa kama mifano.[58]

Hii inawakilisha ukiukaji mkubwa wa umuhimu wa haki za uhuru wa kujieleza na ufikiaji wa habari kama ilivyoainishwa chini ya Azimio la Kanuni za ACHPR 2019 kuhusu Uhuru wa Kujieleza na Upatikanaji wa Taarifa Barani Afrika. Kanuni ya 10 inasema kwamba haki ya kutafuta, kupokea na kutoa habari na mawazo, ama kwa mdomo, kwa maandishi au kwa kuchapishwa, kwa njia ya sanaa au kwa njia nyingine yoyote ya mawasiliano au chombo, ikiwa ni pamoja na kuvuka mipaka, ni binadamu wa kimsingi na asiyeweza kutenganishwa haki na sehemu ya lazima ya demokrasia.[59]

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Hakuna vikwazo vya muunganisho wa intaneti au mitandao ya simu za mkononi vilivyoripotiwa katika kipindi kinachokaguliwa. Hata hivyo, udhibiti usio wa moja kwa moja wa serikali wa miundombinu ya mawasiliano ya simu kupitia Angola Telecom inayomilikiwa na serikali unaweza kuwezesha serikali kudhibiti kwa kiasi fulani uunganisho wa intaneti ikihitajika.[60]

54. Record TV Africa announces replacement of Brazilian director https://www.rtp.pt/noticias/mundo/record-tv-africa-anuncia-substituicao-de-diretor-brasileiro-e-diz-que-so-tem-quadros-angolanos_n1316460 (accessed on 24 February 2022).
55. ZAP Viva Channel closes its doors and lays off hundreds of employees https://www.dw.com/pt-002/angola-canal-zap-viva-fecha-portas-e-despede-centenas-de-funcion%C3%A1rios/a-60399081 (accessed on 13 January 2022).
56. Government says "tasks" are still ongoing for legal regularisation of Zap Viva https://www.verangola.net/va/en/022022/Telecommunications/29541/Government-says-are-still-ongoing-for-legal-regularization-of-Zap-Viva.htm (accessed on 18 February 2022).
57. Extreme measure in closure of broadcasters in Angola https://www.dw.com/pt-002/entidades-veem-medida-extrema-em-encerramento-de-emissoras-em-angola/a-57269578 (accessed on 13 January 2022).
58. https://www.angop.ao/noticias/tecnologia/angola-promove-acesso-a-informacao-nos-meios-digitais/ (accessed 13 January 2022).This was stated at the Southern Africa ICT Ministers Forum.
59. Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa, 2019 (ACHPR 2019 Declaration) https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (accessed on 2 March 2022).
60. Angola Wants To Privatize State-Owned Telecoms Firm https://moguldom.com/236927/angola-wants-to-privatize-state-owned-telecoms-firm/ (accessed on 21 February 2022).

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Angola bado haina mfumo wa kisheria na kisera kuhusu Akili Bandia (AI), lakini wakati wa Jukwaa la Mabadiliko ya Kidijitali nchini Angola baada ya UVIKO-19, lililofanyika Oktoba 2021, kwa ushirikiano na Wizara ya Mawasiliano, Teknolojia ya Habari na Vyombo vya Habari (MINTICS) na Huawei, Waziri wa Angola alisema kuwa Akili Bandia ni mojawapo ya nguzo kuu za mageuzi ya kidijitali ya Angola.[61]

Mnamo Februari 2022, tovuti ya TEHAMA iliarifu[62] kwamba Angola inakusudia kuunda jukwaa la akili bandia ili kuharakisha mabadiliko ya kidijitali. Taarifa hiyo ilitolewa na Waziri wa Mawasiliano, Teknolojia ya Habari na Vyombo vya Habari, Manuel Homem, wakati wa ziara yake katika Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE) kutekeleza Mpango wa Mabadiliko ya Kidijitali (Digital Angola 2024).[63] Miongoni mwa malengo mengine, mpango huo unakusudia kubadilisha Taasisi ya Kitaifa ya Ukuzaji wa Jumuiya ya Habari (INFOSI)[64] kuwa Kituo cha Kitaifa cha kisasa cha Wingu, uanzishwaji wa besi za kuunda na kuongeza Mpango wa Ubadilishaji Dijitali kwa Usafiri wa Kidijitali na Mifumo ya Haki na Usalama wa Umma.

JINSIA NA TEHAMA

Nchini Angola, sheria tofauti zimewekwa kuwalinda wanawake. Aidha, hatua za kisera chini ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa zinalenga kukuza utambuzi kamili wa haki za binadamu na uhuru wa kimsingi kwa wanaume na wanawake, kukuza masuala yote ya fursa sawa katika sera za ajira. Hii ni pamoja na kupunguza utengano wa kikazi na kusaidia kupatanisha kazi na maisha ya familia, na pia kukabiliana na uwakilishi mdogo unaoendelea wa wanawake katika nyanja zote za kufanya maamuzi. Pia inalenga kukuza upatikanaji sawa na kufurahia kikamilifu haki za kijamii kama vile upatikanaji wa nafasi sawa za kazi kwa wanaume na wanawake, ili kuondoa tofauti za kijinsia katika elimu ya msingi na sekondari na katika ngazi nyingine za elimu ifikapo 2025. Hata

61. Forum: Digital Transformation in Angola Post COVID-19 https://minttics.gov.ao/ao/noticias/forum-transformacao-digital-em-angola-pos-covid-19/ (accessed on 21 February 2022).
62. Portal IT: Angola plans to create artificial intelligence platform https://www.portaldeti.com/pt/noticias/item/1477-angola-quer-criar-uma-plataforma-de-inteligencia-artificial-para-acelerar-a-transformacao-digital (accessed on 1 April 2022).
63. Correio Kianda: Manuel Homem visits Expo 2020 Dubai https://correiokianda.info/manuel-homem-visita-expo-2020-dubai/ (accessed on 1 April 2022).
64. INFOSI - National Institute for the Promotion of the Information Society https://www.infosi.gov.ao/ (accessed on 1 April 2022).

hivyo, sera haina mbinu mahususi kuhusu wanawake-TEHAMA na unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni (UWAKIM/ OGBV).

Seŕikali ya Angola imepitisha seŕa za kusaidia masuala ya kijinsia, ikiwa ni pamoja na kuwaendeleza wanawake, kusaidia wahanga wa unyanyasaji, kutoa utambuzi unaostahili kwa familia, kuendeleza jumuiya na kukuza wanawake wa vijijini. Rais pia aliagiza kupitiwa upya kwa asilimia ya uwakilishi wa wanawake katika ngazi zote ili kuongeza hadi angalau 40%. Kampeni za kitaifa za kuzuia ukatili na mila na desturi zinazokiuka haki za wanawake na wasichana pia zimezinduliwa.[65] Hata hivyo, hakuna mwelekeo maalum wa unyanyasaji mtandaoni dhidi ya wanawake na wasichana. Sheria hazijawianishwa vya kutosha kushughulikia matumizi ya teknolojia.

Alama ya fahirisi ya pengo la kijinsia nchini Angola ilisalia kuwa 0.66 mwaka wa 2021. Wanawake walikuwa na uwezekano mdogo wa kupata fursa sawa na wanaume kwa asilimia 34.[66] Tofauti za kijinsia zilidhihirika zaidi katika kategoria za ushiriki wa kiuchumi na fursa, na uwezeshaji wa kisiasa. Mnamo Aprili 2021 Katibu wa Jimbo la Mawasiliano na Teknolojia ya Habari, Mário Augusto de Oliveira, alionyesha kuunga mkono mipango ya kiteknolojia ambayo inatengenezwa na wanawake.[67] Oliveira alisisitiza kuwa TEHAMA ina jukumu muhimu katika maendeleo ya kiuchumi na ushiriki wa wanawake. Kwa hivyo, ni muhimu kupunguza pengo la kijinsia katika sekta hii na kuhimiza wanawake vijana kuchagua taaluma katika sekta ya TEHAMA.

Kuhusu UWAKIM/OGBV, hakuna takwimu za kutosha zilizogawanywa zinazozingatia unyanyasaji wa kijinsia unaofanywa kupitia TEHAMA dhidi ya wanawake na makundi mengine yaliyotengwa nchini Angola. Kesi za unyanyasaji wa mtandaoni dhidi ya wanawake kwa kawaida hujitokeza kwa njia ya kashfa na uchapishaji wa taarifa za kibinafsi kwenye mifumo ya kidijitali.[68] Aina hizi za unyanyasaji zilishutumiwa na Association Ondjango, shirika lisilo la kiserikali linalotetea haki za wanawake, ambalo kwa kutumia Facebook kama chombo chao kikuu cha uhamasishaji, lilijaribu kuongeza ufahamu kuhusu uhalifu dhidi ya wanawake mtandaoni, lakini pia kwa ujumla nchini Angola.[69]

Suala la wanawake na TEHAMA si suala pekee linalohusiana na ushirikishwaji wa makundi ya kijamii na yaliyo hatarini nchini Angola. Kwa mfano, Angola haina mfumo wa kitaifa au sera inayohusu ulinzi wa watoto dhidi ya madhara katika mazingira ya kidijitali. Nchi pia haina sheria ya kukuza ushirikishwaji wa kidijitali kwa watoto na watu wenye ulemavu (PWDs).

65. UN Women ' Angola commits to the empowerment of women and gender equality, the dignity of families and the advancement of women' https://www.unwomen.org/en/get-involved/step-it-up/commitments/angola (accessed on 21 February 2022).
66. Ana Dias Lourenço joins the fight against gender violence https://www.portaldeangola.com/2020/12/18/ana-dias-lourenco-junta-se-a-luta-contra-a-violencia-de-genero-2/ (accessed on 21 February 2022).
67. Statista 'Angola: gender gap index in Angola from 2016 to 2021' https://www.statista.com/statistics/1220535/gender-gap-index-in-angola/ (accessed 24 February 2022).
68. M Oliveira 'MINTTICS supports technology initiative developed by women https://www.angop.ao/noticias/tecnologia/minttics-apoia-iniciativa-tecnologica-desenvolvida-por-mulheres/ (accessed 10 January 2022).
69. DW ' Angolan Women Launch " Stop killing us" campaign on social media' https://www.dw.com/pt-002/mulheres-angolanas-lan%C3%A7am-campanha-parem-de-nos-matar-nas-redes-sociais/a-50755066 (accessed 24 February 2022).

HITIMISHO

Ripoti hii inaonyesha hali ya sasa ya haki za kidijitali nchini Angola. Hasa, inachambua utumiaji wa haki za kimsingi kama vile kupata habari na uhuru, pamoja na jinsi serikali imeshughulikia ulinzi wao mnamo 2021. Ingawa serikali ya sasa ina rekodi bora zaidi ya haki za binadamu kuliko kukata tamaa hapo awali chini ya Rais José Eduardo dos Santos' sheria, matukio ya hivi majuzi yalifichua ongezeko la matukio ya ukiukwaji wa haki za binadamu. Uhuru wa vyombo vya habari bado unakabiliwa na kuingiliwa na serikali.

Ripoti hiyo pia inaonyesha kuwa janga la UVIKO-19 lilisababisha kufungwa kwa vyombo vya habari huru, na kusababisha baadhi ya wanahabari kugeukia uchapishaji mtandaoni, ingawa bado kuna changamoto.[70] Kwa upande mmoja, habari za uwongo, ambazo mara nyingi hazina vyanzo au kudaiwa kimakosa kwa vyombo vya habari vinavyotegemewa, zinazidi kuenea, hasa kwenye mitandao ya kijamii na majukwaa mengine ya ujumbe. Pia kuna tabia ya serikali kuvidhibiti vyombo vya habari hasa kwa kufuatilia shughuli za televisheni na redio binafsi. Mwenendo huu unahatarisha kufurahia haki na uhuru wa kimsingi ikiwa ni pamoja na haki ya kupata habari na uhuru wa kujieleza. Mbali na hayo, kama ilivyobainishwa katika ripoti hii, Angola haina mfumo wa kitaifa au sera kuhusu ulinzi wa watoto dhidi ya madhara katika mazingira ya kidijitali.

Nchi pia haina sheria ya kuwalinda wanawake kwenye mandhari ya mtandaoni na ushirikishwaji wa kidijitali katika muktadha wa Watu Wenye Ulemavu (PWDs). Ili kubadili ukweli huu, kuna haja ya serikali kuendeleza mjadala mpana wa kupitishwa kwa sheria mahususi. Ikizingatiwa kuwa Angola itafanya uchaguzi mnamo Agosti 2022, itakuwa muhimu kufuatilia jinsi nchi hiyo inasimamia mfumo wake wa mawasiliano, haswa kulinda data ya kibinafsi na ufikiaji wa mtandao wakati wa uchaguzi. Hii ni muhimu ili kuruhusu ufikiaji mkubwa wa habari na uhuru wa kujieleza, ambao ni uhuru wa kimsingi uliojumuishwa katika Azimio la ACHPR 2019 na viwango vingine muhimu vya kimataifa.

Angola haina mfumo wa kitaifa au sera kuhusu ulinzi wa watoto dhidi ya madhara katika mazingira ya kidijitali.

70. Manuel Luamba, "Angola: Jornalistas procuram novas soluções face à crise no setor," DW (2021) https://www.dw.com/pt-002/angola-jornalistas-procuram-novas-solu%C3%A7%C3%B5es-face-%C3%A0-crise-no-setor/a-58109633 (accessed on 11 January 2022).

MAPENDEKEZO

Kwa kuzingatia mapungufu yaliyotambuliwa, yafuatayo ni mapendekezo:

SERIKALI

- Kama inavyotakiwa chini ya kanuni ya 20 ya Azimio la ACHPR 2019, serikali inapaswa kuchukua hatua madhubuti za kisheria na nyinginezo kuchunguza, kuwashtaki na kuwaadhibu wahusika wa mashambulizi dhidi ya wanahabari na watendaji wengine wa vyombo vya habari, na kuhakikisha kuwa waathiriwa wanapata masuluhisho madhubuti.
- Serikali inapaswa kuweka mazingira yanayofaa kwa mtiririko huru wa habari wakati wa uchaguzi, kulingana na Mwongozo wa ACHPR kuhusu upatikanaji wa taarifa na uchaguzi barani Afrika, unaohakikisha matumizi yasiyo na vikwazo ya Mtandao katika kipindi hicho (Tamko la ACHPR 2019, kanuni ya 37).
- Ili kuboresha uthabiti wa TEHAMA, Angola inapaswa kufafanua kwa haraka mipango ya kukabiliana na kutekelezwa iwapo kutatokea shambulio kubwa la TEHAMA kwenye miundombinu yao muhimu. Mipango hii inafaa kueleza ni hatua gani za kitaifa zingechukuliwa mara moja, pamoja na njia mbadala za kurudi nyuma kidijitali, ili kuhakikisha kuwa serikali na mashirika bado yataweza kufanya kazi hata kwa upotevu wa ghafla wa zana na mitandao ya kidijitali.
- Ili kukuza ufikiaji mkubwa wa mtandao, serikali inapaswa kuongeza mgao wa bajeti kwa sekta ya TEHAMA na kupanua mradi wa Angola Net One, haswa katika maeneo ya vijijini. Inaweza kufanywa kwa kuzingatia kanuni ya 37 ya Azimio la ACHPR 2019 kuhusu ufikiaji wa mtandao.
- Serikali inapaswa kutekeleza hatua za kuongeza uelewa na kujenga uwezo wa wanahabari na watendaji wengine wa vyombo vya habari, watunga sera na wadau wengine kuhusu sheria na viwango vya kuhakikisha usalama katika sekta ya mawasiliano.
- Serikali ya Angola inapaswa kuharakisha utekelezaji wa mkakati wake wa kijasusi, kwa kuzingatia Azimio la 473 la haja ya kufanya utafiti kuhusu haki za binadamu na watu na Akili Bandia (AI), robotiki na teknolojia nyingine mpya na zinazoibukia barani Afrika, iliyopitishwa na Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu mnamo Februari 2021.
- Hatimaye, kuhusu umiliki, kuna haja ya kufafanua maelezo zaidi kuhusu kutaifishwa na ubinafsishaji wa makampuni ya vyombo vya habari kwa vile inaweza kuwakilisha kizuizi cha uhuru wa kujieleza nchini Angola. Kwa sasa, Serikali inadhibiti vyombo vya habari vya umma kwani *'Televisão Pública de Angola (TPA),'* inapendekezwa kuwa serikali inapaswa kuzingatia kuchukua hatua chanya ili kukuza vyombo vya habari vya wingi wa dijitali. Mchakato wa kutaifisha na ubinafsishaji unapaswa kuwa wazi na wazi kwa wadau wote katika soko la mawasiliano.

ASASI ZA KIRAIA

- Mashirika ya kiraia yanapaswa kufanya kazi kwa njia iliyoratibiwa kukemea visa vya ukiukaji wa haki za binadamu, nje ya mtandao na mtandaoni, kwa kuunda mbinu za kusambaza taarifa kwa wakati halisi.
- Mashirika ya kiraia ya ndani yanapaswa kufundishwa ili kuelewa vyema sheria za kitaifa na vyombo vya kimataifa ambavyo vitawawezesha kutekeleza vitendo vya utetezi wa haki za binadamu katika anga halisi na halisi.

SEKTA BINAFSI NA MAJUKWAA YA TEHAMA

- Taasisi za kibinafsi zinapaswa kuonyesha kujitolea kwao kwa usalama wa mtandao na kufanya kazi kwa ushirikiano wa karibu na ushirikiano kuelekea lengo la pamoja la kulinda raia, biashara na mashirika katika enzi ya kidijitali.
- Inahitajika kuunda mipango kati ya majukwaa kuu ya dijiti na sekta ya kibinafsi katika uundaji wa vifaa vya mtandao, kupitia plaza za bure za dijiti katika vituo kuu vya mijini na maeneo ya vijijini ya Angola, ili kupanua uunganisho nchini.

WASOMI

- Kuna haja ya utafiti zaidi unaoangazia haki za kidijitali katika nchi za Lusofoni kama vile Angola, kwa kuwa ni wachache wanaofanya kazi ipasavyo na wasomi hao.
- Kuna haja ya kupitisha lugha ya kitaaluma ambayo inaweza kufikiwa zaidi na umma wa kawaida, pamoja na matumizi ya maneno ya kiufundi kuhusu haki za kidijitali ambazo zinafaa kwa muktadha.

> ***Kuna haja ya utafiti zaidi unaoangazia haki za kidijitali katika nchi za Lusofoni kama vile Angola.***

BENIN

Kati ya marekebisho ya kanuni ya kidijitali na hatari ya kuukata mtandao wakati wa uchaguzi, 2021 umekuwa mwaka wa matukio mengi kwenye wavuti ya Benin.

Ripoti hii inawasilisha hali ya haki za kidijitali nchini Benin mwaka wa 2021. Inaonyesha hatari za kanuni za sasa za kidijitali kwa viongozi watoa maoni na wanahabari. Pia inaangazia ugumu wa kufikia mtandao kutokana na gharama ya mtandao pamoja na uhamasishaji mkubwa wa kukabiliana na kuzimwa kwa mtandao wakati wa uchaguzi.

Changamoto hizi lazima zisukume mamlaka kuandaa tafakari ya pamoja ya kweli na wahusika wote karibu na maandishi ya kisheria, ambayo kanuni za kidijitali inawakilisha. Serikali lazima pia ihakikishe uwazi zaidi kuhusu ratiba ya ushuru wa waendeshaji simu.

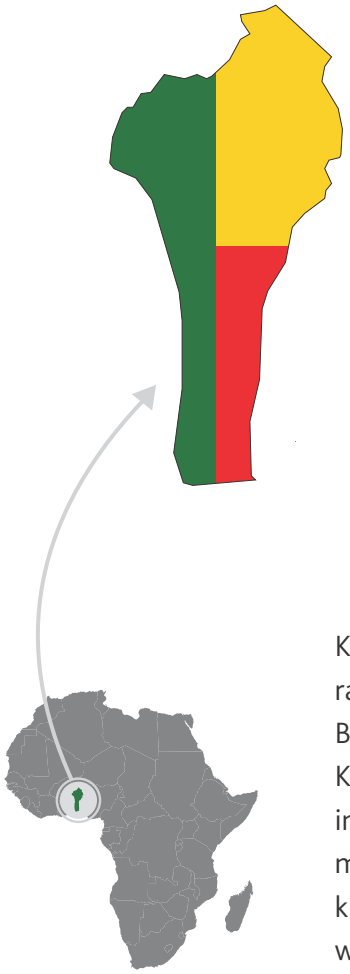

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA BENIN

Katika nchi kadhaa za Kiafrika, matumizi makubwa ya mitandao ya kijamii na raia yanaambatana na viwango vya sheria vinavyozidi kuwa vikwazo. Nchini Benin, mijadala kuhusu kanuni za kidijitali ni ya mvutano, ambapo Asasi za Kiraia (AZAKI) zinaomba kufanyiwa marekebisho. Katika muktadha huu, imeelezewa kwa ufupi, lakini maswali yanaendelea kuulizwa. Wasiwasi mkubwa ni iwapo kanuni hii ya kidijitali ni unaridhisha kwa uhuru wa kujieleza na kuna hofu kwamba unaweza kutumika kuzuia haki za wanahabari.

Kanuni ya kidijitali katika Jamhuri ya Benin iliyoanzishwa na Sheria Na. 2017-20 sio suala pekee la mwaka uliopita. Katika mwaka huu wa uchaguzi, watumiaji wa huduma za kidijitali walijaribu kuonya dhidi ya uzimwaji mbaya wa mtandao. Kwa kuongeza, kila mtu anapaswa kuwa na upatikanaji sawa wa mtandao wakati wa kuangalia gharama inayohusika.

KANUNI YA KIDIJITALI INAYOZUNGUMZIWA

Mwaka 2020 ulianza kwa kukamatwa kwa wanahabari wawili kufuatia shughuli zao mtandaoni na kuzinduliwa kwa zaidi ya huduma 250 za kielektroniki ambazo ziliibua masuala mengi (usalama, ulinzi wa data ya kibinafsi, n.k.) ambayo tulitaja katika ripoti ya awali ya 2020.[1]

250

ZA KIELEKTRONIKI AMBAZO ZILIIBUA MASUALA MENGI

Ili kutathmini mwaka wa 2021, kuna haja ya kuangalia kwa ufupi matukio ya 2020. Mnamo Desemba 10, 2020, bunge la Benin lilijadili na kupitisha Sheria ya 2020-35 ya kurekebisha Kanuni ya Dijitali katika Jamhuri ya Benin. Inarekebisha na kukamilisha masharti ya Sheria Na. 2017-20 ya tarehe 20 Aprili 2018 kuhusu Kanuni ya Dijitali katika Jamhuri ya Benin katika vifungu vyake. 121, 125 and 464.[2]

1. https://paradigmhq.org/report/londa-benin-haki-za-digitali-na-ujumuishaji-2020-ripoti/?lang=fr
2. https://www.afapdp.org/wp-content/uploads/2018/06/Benin-Loi-2017-20-Portant-code-du-numerique-en-Republique-du-Benin.pdf

Marekebisho hayo yanahusu punguzo kutoka tisa hadi watano ya idadi ya washauri wa Mamlaka ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Udhibiti wa Posta (Arcep), kupunguza kutoka kumi na moja hadi nane ya idadi ya wanachama wa Mamlaka ya Kuhifadhi Data hadi tabia binafsi (Apdp) na badala ya jina la *"Waziri wa Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta"* na *"Waziri anayehusika na Mawasiliano ya Kielektroniki."*

Rasmi, huu ni mfumo wa kisheria unaofaa kwa maendeleo ya kidijitali.

Hata hivyo, Amnesty International Benin katika ripoti yake ya Desemba 10, 2021 kuhusu hali ya haki za binadamu nchini Benin mwaka 2021 ilisikitishwa na ukweli kwamba waandishi wa habari wanaendelea kufunguliwa mashtaka kwa misingi ya kanuni za kidijitali. Msamaha unabainisha kuwa marekebisho ni muhimu hasa ya masharti ambayo yanazuia uhuru wa kujieleza. Kwa hakika, wanaoshutumiwa kwa unyanyasaji wa kielektroniki, wanahabari Patrice Gbaguidi na Hervé Alladé (mhariri mkuu na mmiliki wa gazeti la kibinafsi la kila siku Le Soleil Benin Infos) wamekuwa gerezani tangu Novemba 2021. CPJ akasema:

> ***Wanadaiwa kukiuka kanuni za kidijitali za Benin, ambazo zilianza kutumika Aprili 20, 2018, kwa sababu ripoti yao kuhusu madai ya makosa ya afisa wa umma ilisambazwa kwenye mitandao ya kijamii,"***

Ripoti hii iliyochapishwa mnamo Agosti 25, 2021, ilitokana na malalamiko yaliyowasilishwa na mtu husika, Marcellin Laourou, afisa wa forodha wa Benin.

Mnamo Desemba 21, Tume ya Haki za Kibinadamu ya Benin ilitoa ripoti yake ya shughuli ya 2020-2021 kwa manaibu. Mwisho, inaashiria kupungua kwa uhuru wa kujieleza. Katika suala la kanuni za kidijitali ambazo anawauliza wabunge kuzisoma tena. *"Vifungu kadhaa kandamizi vya sheria hii vinahatarisha uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari nchini Benin,"* Anazungumza Kamishina.

Benin inashika nafasi ya 114 kati ya nchi 180 katika Fahirisi ya Uhuru wa Vyombo vya Habari Duniani iliyochapishwa na Wanahabari Wasio na Mipaka (RSF) mwaka 2021. Nchi imepoteza nafasi 36 tangu 2016. Katika orodha hii, Nigeria pia imeshuka kutoka nafasi 5 ikilinganishwa na 2020.

114th

FAHIRISI YA UHURU WA VYOMBO VYA HABARI DUNIANI

Mnamo Mei 3, 2021, Siku ya Uhuru wa Vyombo vya Habari Duniani, RSF ilitoa wito kwa mamlaka ya Benin kurekebisha Kanuni za Kidijitali. *"Maandiko haya yasitumike kuwaweka kizuizini waandishi wa habari kiholela, jambo ambalo limechangia kwa kiasi kikubwa Benin kushuka kwa nafasi katika Fahirisi ya Uhuru wa Vyombo vya Habari katika miaka ya hivi karibuni,"* RSF inabainisha kwenye tovuti yake.

> Kanuni ya Dijitali ilikubaliwa ili kuzipa kampuni na wawekezaji uhakika wa kisheria thabiti huku ikiwahakikishia raia ulinzi wa hali ya juu ili kujenga imani yao katika huduma za kidijitali. Ni maandishi makuu ambayo ni gumzo katika bara la Afrika.

Wakati Kanuni imeanza kutumika, matarajio inayoruhusu kuzingatia haizuii kwamba matumizi yake yamezingirwa na matatizo, anabainisha mwanasheria Julien Comlan Hounkpè in Ciomag.[3]

Pia, kwa upande wa pili, *"uingiliaji kati wa mbunge haukuzingatia wito wa mashirika ya haki za binadamu na wanataaluma wa vyombo vya habari, kwa usomaji upya wa Kanuni za Kidijitali."* Na Harold Adjaho, rais wa Benin wa Internet Society, *"marekebisho ya hivi punde ya kanuni ya kidijitali sio muhimu sana. Haikuwa na athari kubwa kwa masuala ya kiserikali."*

UCHAGUZI BILA KUZIMWA KWA MTANDAO

Mnamo 2020, muungano wa Access Now wa #KeepItOn ulirekodi kufungwa kwa huduma 155 katika nchi 29, zikiwemo 10 barani Afrika. Nchini Benin, miezi miwili kabla ya uchaguzi wa rais mwezi Aprili 2021, Uongozi wa Benin wa Jumuiya ya Mtandao ilianzisha kampeni kwa kutumia hashtagi yenye kibwagizo cha #CoupezPasInternet (#DontCutInternet) ili kuepusha kuzimwa tena kwa mitandao siku ya uchaguzi. Wakati wa uchaguzi, uongozi wa Benin ulitumia zana mbalimbali kufuatilia trafiki na muunganisho wa Intaneti. Hakuna fujo zilizotokea siku ya uchaguzi. *"Mimi, kwa moja, nadhani tuliwazuia kusimamisha huduma [na kuwafanya wafikirie]. Tulizingatia matokeo ya kiuchumi ambayo upunguzaji unaweza kuwa nayo. Serikali inasukuma mageuzi ya kiuchumi na, nadhani walielewa kuwa kama wangefunga mtandao wakati huu ingekuwa hali mbaya,"* Akizungumza Harold Adjaho, rais wa shirika la Jumuya ya Mtandao nchini Beninese.

155

KUFUNGWA KWA HUDUMA KATIKA NCHI 29

UFIKIAJI WA MTANDAO WA BEI NAFUU

Mnamo Novemba 8, 2021, wanaharakati vijana wa Benin wanaoungwa mkono na wanamuziki wasanii kama Crisba na Siano Babassa, walitoa wito kwa mitandao ya kijamii kupunguza gharama za muunganisho wa intaneti nchini Benin kwa kampeni ya #1gigafavi. Wito huo ulielekezwa kwa waendeshaji wa simu na mamlaka za udhibiti.

Ombi liko wazi: malipo ya Giga 1 ya data kwa 500fcfa (chini kidogo ya euro 1). Kulingana na makadirio ya watumiaji kadhaa, leo unapolipa 500 fcfa, una wastani wa 400 MB kuvinjari mtandao. Kwa hivyo wa mwisho wanataka mara mbili ili kuwa na wakati zaidi wa kutoa mafunzo, kuchapisha mabaraza au kufanya biashara ya mtandaoni.

Watumiaji wengi wa mtandao walikuwa wepesi kushutumu bei ya vifurushi. Mmoja wao anaandika: *"Kwa sababu vifurushi vya mtandao ni ghali, hatuwezi tena kufanya kazi ipasavyo. Vifurushi vya mtandao vikiwa vya gharama kubwa, hatuwezi tena kutekeleza shughuli zetu za mtandaoni. Kwa sababu vifurushi vya mtandao ni ghali, wakati mwingine hatuwezi kusaidia wasanii wetu kwa kutazama na kushiriki kazi zao. Kagua viwango na kasi zako"*.

3. https://cio-mag.com/code-du-numerique-au-benin-decryptage-du-specialiste-julien-coomlan-hounkpe-sur-la-loi-modificative/

Ombi lililochapishwa na Joachim Sehonou, mmoja wa washiriki katika kampeni hiyo, lilikusanya sahihi zaidi ya 3000. *"Tunataka bei zishuke. Naomba mamlaka katika ngazi mbalimbali zituunge mkono katika mapambano haya,"* aliandika kwenye ukurasa wa maombi.

Watumiaji wa mtandao pia wametoa wito wa kususia waendeshaji huduma kwa urahisi ili kuwalazimisha kukagua upya orodha yao ya bei.

Kwa kujibu uchapishaji wa mtumiaji wa Intaneti ambaye alikosoa gharama ya juu ya muunganisho wa Mtandao, mhudumu mkuu wa simu nchini alipendekeza kuwa mabadiliko ya ushuru ni jukumu la mamlaka ya udhibiti wa mawasiliano ya simu. Alikubali, siku chache baadaye, kwamba alikuwa huru kutumia viwango vya chaguo lake.

Kulingana na Ramanou Biaou, mtaalamu wa mtafiti wa mtandao na rais wa zamani wa Jumuiya ya Mtandao nchini Benin (ISOC Benin), *"Lazima tuhakikishe kuwa kushuka kwa gharama ya muunganisho wa Mtandao hakushushi ubora wa mitandao."* Kama ilivyoelezwa na meneja wa zamani wa wanachama wa Benin wa Jumuiya ya Mtandao, watumiaji na mashirika ya kutetea haki za kidijitali lazima wakusanye katika muungano ili kushughulikia ombi kwa watendaji wa kiuchumi na kisiasa kupunguza gharama ya juu ya kufikia Mtandao.

Hakika, ni muhimu kupunguza gharama za mtandao, tunawezaje kuhalalisha kutoza Gigabaiti katika kiwango cha 500 FCFA. Nini kitatokea kwa bei kesho?

"Tunahitaji kujua gharama halisi za muunganisho wa Mtandao unaostahili kuonesha umuhimu wake, hisa iliyokusanywa na Serikali, waendeshaji na gharama halisi zisizobadilika zinazohusishwa na matengenezo na utendakazi sahihi wa mtandao."

Mnamo 2018, pamoja na kampeni ya #TaxePasMesMo, Chama cha Wanablogu wa Benin na mashirika ya kiraia tayari wametoa wito wa kupunguza gharama za uunganisho wa intaneti.

Ikilinganishwa na mwaka wa 2020, tumeshuhudia nchini Benin mwaka wa 2021 nia ya kisiasa ya kuboresha mfumo wa kisheria unaohusiana na matumizi ya teknolojia ya kidijitali na msimbo wa kidijitali kwa usahihi.

> **Ni muhimu kupunguza gharama za mtandao.**

MAPENDEKEZO YA KUZINGATIA

Licha ya juhudi hizo, kama mwaka 2020, waandishi wa habari wa Benin wamefunguliwa mashtaka katika kuendeleza kutekeleza shughuli zao. Kwa hiyo ni dharura kwamba:

- Marekebisho ya kweli ya kanuni za kidijitali kufanyika kwa kushauriana na mashirika ya kiraia.
- Ili kufanya kanuni ya kidijitali ijulikane vyema, itakuwa muhimu kutoa mafunzo na kuongeza ufahamu wa wahusika mbalimbali katika mfumo ikolojia na idadi ya watu.
- Kuna haja ya kupitisha sheria zenye vikwazo kuhusu uhuru wa kujieleza ili kuepuka kukatizwa kwa mtandao wakati wa vipindi vya uchaguzi.
- Mashirika ya kiraia lazima pia yaunde uhusiano na vyombo vya habari ili kuviunga mkono na kufanya kazi zao zijulikane vyema.
- Gharama ya juu sana ya muunganisho wa dijitali imekuwa kwa miaka kadhaa tatizo halisi nchini Benin. Kwa hivyo waendeshaji simu lazima wakague ratiba yao ya ushuru ili kuruhusu ufikiaji rahisi na usawa kwa mtandao na kufanya kazi katika kuongeza ufikiaji wa mtandao.
- Bunge pia linahimizwa kupitisha sheria ya kukuza, kudhamini na kuimarisha upatikanaji wa mtandao kwa wote.

> ***Kuna haja ya kupitisha sheria zenye vikwazo kuhusu uhuru wa kujieleza ili kuepuka kukatizwa kwa mtandao wakati wa vipindi vya uchaguzi.***

BOTSWANA

Ripoti ya Londa ya Haki za Kidijitali na Ushirikishwaji wa 2021 inaelezea uchanganuzi uliotolewa katika ripoti ya 2020 ili kutathmini maendeleo kuhusu mada mbalimbali zinazoathiri haki za kidijitali nchini Botswana. Msisitizo hasa uliwekwa kwenye mambo yanayofanana na kutofautiana katika kuwepo kwao kwa kutawala katika utafiti huu, mada zinazoshughulikiwa ni pamoja na: athari za kanuni za UVIKO-19 kwenye haki na ushirikishwaji wa kidijitali, uhuru wa kujieleza mtandaoni, faragha, utambulisho wa kidijitali na pia ufuatiliaji, ufikiaji kidijitali - na kutambua maswala ya mada katika mbinu na mada ya muktadha.

Zaidi ya hayo, utafiti huu unachunguza changamoto na fursa muhimu zinazohusiana na kuunda mbinu ya umoja ya udhibiti wa TEHAMA nchini Botswana, kutoa matokeo kupitia uchanganuzi wa ubora na wingi. Ripoti hii inatoa uchunguzi mkuu kwenye maeneo matatu kuhusu mbinu za nchi kwa haki za kidijitali na sera ya TEHAMA:

(a) Serikali imepanua uwezo wake kwenye uga wa kidijitali kwa kuwasilisha aina mpya za kanuni ikijumuisha, hivi majuzi zaidi, Mswada wa Sheria ya Mwenendo wa Jinai na Ushahidi unaopendekezwa, licha ya kuwa na Sheria ya Kulinda Data iliyotungwa na kuanza kutumika.

(b) Bila ukaguzi na mizani ipasavyo, serikali inaendelea kutumia teknolojia ya udakuzi kinyume cha sheria kufuatilia wananchi; uwezo huu ni unabadilisha mazingira ya utawala huku ukitoa zana nyingine ya ukandamizaji.

(c) Ingawa habari potofu na habari za uwongo mara nyingi huonekana kama tisho kwa demokrasia, udhibiti wa serikali na vitisho kwa waandishi wa habari na raia unaendelea. Ingawa wasiwasi kuhusu uwezo wa ufuatiliaji wa Botswana bado upo, hakukuwa na ripoti za kuzuiwa au kuchujwa, wala hakukuwa na vikwazo vya uanaharakati wa mtandaoni kupitia mitandao ya kijamii mwaka 2021.

Miundo ya sera inayobadilika na taratibu za utawala imesababisha juhudi ndogo za uanzishwaji ajenda ya haki za kidijitali ya washikadau wengi, na kwa njia nyingi, michakato ya mashauriano ya kidemokrasia kawaida hupuuzwa. Ili kuongeza ufanisi wa ushirikiano huu, kikundi kazi cha TEHAMA cha washikadau mbalimbali kinapaswa kuundwa ili kutoa uangalizi, kuchambua sheria zilizopo, na kutumika kama njia ya mawasiliano na watunga sera.

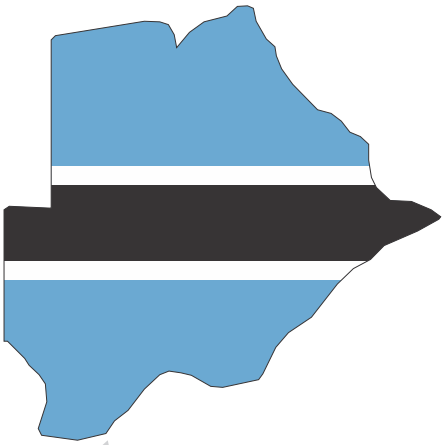

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA BOTSWANA

Botswana ni mojawapo ya mataifa ya kidemokrasia barani Afrika, ambayo yamesifiwa kwa muda mrefu kwa demokrasia yake bora na uwazi.[1] Taifa hili la Kusini mwa Afrika lilipata alama 72/100 katika Uhuru wa Dunia 2021, tathmini ya kila mwaka ya Freedom House ya haki za kisiasa na uhuru wa kiraia.[2] Zaidi ya hayo, nchi hiyo imeorodheshwa kuwa mojawapo ya serikali zenye ufisadi mdogo zaidi katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara na Transparency International, ikipokea alama 60 kwenye Kielezo cha Mtazamo wa Ufisadi (CPI) wa 2020.[3] Nchi ndogo isiyo na bahari na idadi ya watu inayotarajiwa kukua hadi watu milioni 2.4, kulingana na utabiri wa Umoja wa Mataifa,[4] na Pato la Taifa la wastani la Dola za Marekani Bilioni 18.5 mwaka 2022.[5] Botswana imejibadilisha, na kupanda hadi hali ya juu ya kipato cha kati na kuwa moja ya nchi zinazokua kwa kasi kiuchumi, na wastani wa ukuaji wa kila mwaka wa takriban 4.6%.[6]

72/100

ALAMA: KATIKA UHURU WA DUNIA

Kwa kuzingatia hoja za Profesa Klaus Schwab kuhusu kufikiria upya uchumi wa kidijitali,[7] Inaeleweka kuwa masimulizi ya sera ya Jukwaa la Uchumi la Dunia (WEF) kuhusu Mapinduzi ya Nne ya Viwanda (4IR) - kama inavyofafanuliwa na ongezeko la matumizi ya teknolojia mpya kama vile Akili Bandia (AI) - yataendeleza chanzo

1. Jorich Johann Loubser 'Botswana's success story is built on disciplining transnational capital '(2021). https://blogs.lse.ac.uk/internationaldevelopment/2021/10/19/botswanas-success-story-is-built-on-disciplining-transnational-capital/ (accessed on 24 January 20222).
2. Freedom House 'Freedom in the World 2021' (2021) https://freedomhouse.org/country/botswana/freedom-world/2021 (accessed on 16 January 2022)
3. Transparency International 'CPI 2020 - Corruption Perception Index-Sub Saharan Africa' (2020) https://www.transparency.org/en/news/cpi-2020-sub-saharan-africa (accessed on 19 January 2022)
4. World Population Review 'Botswana Population 2021' (2021) https://worldpopulationreview.com/countries/botswana-population (accessed on 23 January 2022)
5. Trading Economics (2022) 'Botswana GDP' https://tradingeconomics.com/botswana/gdp (accessed on 24 January 2022)
6. Statista 'Botswana: Growth rate of the real gross domestic product (GDP) from 2016 to 2026*' (2022) https://www.statista.com/statistics/407779/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-botswana/ (accessed on 24 January 2022).
7. Klaus Schwab 'A Better Economy Is Possible. But We Need to Reimagine Capitalism to Do It' (2020). https://time.com/collection/great-reset/5900748/klaus-schwab-capitalism/ (accessed on 07 March 2022)

cha ubadilishaji wa kiuchumi wa kijamii barani Afrika. Ili kupata manufaa ya mageuzi haya ya kidijitali, wakati wa kuapishwa kwake Novemba 2019, Rais wa Botswana, Mokgweetsi Masisi, alionyesha lengo lake la kuimarisha teknolojia na kujenga uchumi wa maarifa mseto zaidi,[8] unaoendeshwa na sekta ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA).

Dhana mpya ya Botswana ya maendeleo ya kiuchumi, kiserikali na kijamii inaweza kuunganishwa na pendekezo lililozinduliwa hivi karibuni la *"SmartBots"*. Mpango huu unahitaji mabadiliko ya sekta ya umma, kukuza ujuzi wa kidijitali, kuongezeka kwa upatikanaji wa mtandao, sera mpya za serikali ya mtandao, na kuongezeka kwa matumizi ya TEHAMA kama njia ya kuunda na kuendeleza kazi.[9] Botswana imeanzisha misingi ya TEHAMA kwa ajili ya kutekeleza azma yake inayoendelea ya maono katika miongo michache iliyopita, ikianza na kuanzishwa kwa Ofisi ya Serikali ya Kompyuta katika miaka ya 1990 na kufuatiwa na ramani ya kwanza ya nchi hiyo yenye kushawishi ya TEHAMA, kisha Sera ya Taifa ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ya 2007 (pia. inayojulikana kama Maitlaimo).[10]

Ili kuonyesha ajenda ya maendeleo ya Botswana, miundombinu ya TEHAMA ilitengenezwa kwa kufanya sekta ya mawasiliano kuwa ya kisasa, kutekeleza sheria muhimu ili kuimarisha mifumo ya kisheria na udhibiti ya TEHAMA. Zaidi ya hayo, kupitisha mageuzi ya TEHAMA katika sekta ya umma, kuanzisha miradi mikuu ya serikali ya mtandao, kuanzisha mipango ya kusoma na kuandika kidijitali, na kutumia teknolojia ya TEHAMA ili kuchochea uchumi endelevu.

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Mojawapo ya vikwazo kwa maendeleo ya sera bora ya mtandao nchini Botswana ni kutokuwa na uwezo wa vyombo vilivyopo vya haki za binadamu kulinda ipasavyo raia dhidi ya ukiukwaji wa haki za binadamu mtandaoni ingawa Botswana iliridhia Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR) mwaka wa 1966,[11] na Mkataba wa Haki za Watu wenye Ulemavu mnamo Julai 2021,[12] yote miwili inatekelezeka kisheria.[13] Usisitizaji mikatabahii untuelekeza kwa umuhimu wa Mtandao kama njia ya mawasiliano, ujamaa na miamala ya biashara mtandaoni. Mikataba hii inasaidia kuweka kiwango thabiti cha kudhibiti uhusiano kati ya serikali na raia, kuhakikisha kuwa sera za mtandao na kanuni za haki za kidijitali zinawabana mataifa na wahusika wengine katika mazingira ya Mtandao.

8. ' (2019) https://www.reuters.com/article/ozatp-uk-botswana-politics-idAFKBN1XB49E-OZATP (accessed on 07 February 2022)
9. Government of Botswana 'SmartBots 2021' (2021) https://smartbots.gov.bw (accessed on 24 January 2022)
10. Ministry of Science and Technology 'Maitlamo' (2007) https://publicadministration.un.org/unpsa/Portals/0/UNPSA_Submitted_Docs/2019/f912b59f-5963-4335-9dff-194a1a522c49/Maitlamo%20Policy_26112019_083359_d807e512-ea2e-4d56-8fba-60679904b985.pdf?ver=2019-11-26-083359-520 (24 January 2022)
11. International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx (accessed on 19 January 2022)
12. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf (accessed on 17 January 2022)
13. United Nations Huaman Rights Treaty Boadies 'UN Treaty Database-Botswana' https://tbInternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=23&Lang=EN (accessed on 29 January 2022)

Katika ngazi ya kanda, Umoja wa Afrika (AU) umepitisha Mkataba wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi ambao Botswana sio mtia saini.[14] Hata hivyo, serikali ilitunga Sheria ya Uhalifu wa Mtandaoni na Uhalifu Unaohusiana na Kompyuta (Sheria ya 18, 2018) kama sehemu ya sera, viwango na mazoea yake yanayounganisha na kuchagiza mtandao wa kitaifa, pamoja na mipango mingine ya kukuza uwezo. Kwa kuangalia upanuzi mwingine wa mifumo ya haki za binadamu ya Kiafrika iliyoimarishwa vyema, ikiwa ni pamoja na Mkataba wa Afrika wa 1981 wa Haki za Binadamu na Watu,[15] Botswana kama chama cha serikali inalazimishwa kuzingatia kanuni za Mkataba huu, baada ya kuupitisha mwaka wa 2001. Sheria ya Mfano ya Upatikanaji wa Taarifa Barani Afrika,[16] iliyopitishwa Aprili 2013, inajumuisha mada zinazofanana kama ilivyoainishwa katika Azimio la 2002 la Kanuni za Uhuru wa Kujieleza Barani Afrika,[17] ambayo kwa sasa inafanyiwa marekebisho ili kujumuisha masuala ya uhuru wa kujieleza, kupata habari, na haki za kidijitali. Kanuni za sheria zote mbili zinaonyesha umuhimu wa kushughulikia changamoto zinazojitokeza nchini Botswana, ikiwa ni pamoja na udhibiti wa vyombo vya habari, uhuru wa vyombo vya habari, mipaka inayohusiana na sheria za uhalifu wa mtandaoni, na kudhibiti nafasi ya mtandao na ufikiaji wa habari.

TATHMINI YA MADA

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Kielelezo cha 1 | Ripoti Mpya ya Takwimu na Chanjo ya UVIKO-19 Chanzo

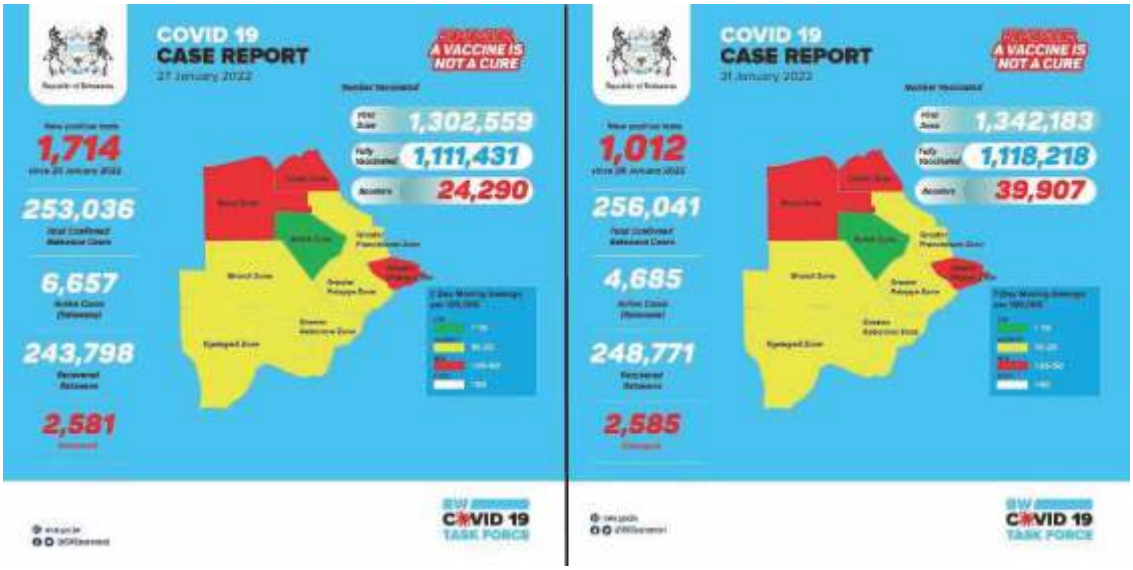

Ukurasa wa Facebook wa Serikali ya Botswana
https://www.facebook.com/BotswanaGovernment

14. African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-sl-AFRICAN%20UNION%20CONVENTION%20ON%20CYBER%20SECURITY%20AND%20PERSONAL%20DATA%20PROTECTION.pdf (accessed on 15 January 2022)
15. African Charter on Human and Peoples' Rights (also known as the Banjul Charter) https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49 (accessed on 22 January 2022)
16. African Commission on Human and Peoples' Rights 'Model Law on Access to Information for Africa' (2018) https://www.chr.up.ac.za/images/researchunits/dgdr/documents/resources/model_law_on_ati_in_africa/model_law_on_access_to_infomation_en.pdf (accessed on 06 March 2022)
17. African Commission on Human and Peoples' Rights 'Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa' (2019) https://www.achpr.org/public/Document/file/English/draft_declaration_of_principles_on_freedom_of_expression_in_africa_eng.pdf (accessed on 06 March 2022)

Botswana ilikuwa na jumla ya visa

256,041

vya coronavirus (UVIKO-19) kufikia Januari 31, 2022, na zaidi ya vifo

2,585

vilirekodiwa na

246,771

waliopona kufikia tarehe hiyo hiyo.

Mnamo Januari 31, 2022,

1,342,183

had received their first dose, with

1,118,218

kati yao wakiwa wamechanjwa kikamilifu.

Mlipuko wa janga la UVIKO-19 nchini Botswana pia uliharakisha kupitishwa kwa teknolojia za ufuatiliaji wa mawasiliano ya kidijitali ambayo yamekuwa na jukumu muhimu katika kudhibiti janga hili na kuwezesha umbali wa kijamii.

Programu ya BSafe iliundwa kama mbadala wa mbinu za kitamaduni za kutafuta watu walioambukizwa UVIKO-19.[18] Ingawa maombi haya yalichukuliwa kuwa yanafuata ufaragha na kulingana na sheria ya faragha ya data ya Botswana na serikali,[19] Kwa kukosekana kwa mamlaka iliyoanzishwa ya ulinzi wa data kutekeleza sheria na kusimamia utumaji maombi, ukiukaji wa usalama uliangaziwa na raia walifungua kesi dhidi ya kikosi kazi cha UVIKO-19 cha nchi hiyo, wakihoji sera za faragha za jukwaa.[20] Hili linasisitiza umuhimu wa kuanzisha mamlaka inayojitegemea ya ulinzi wa data, kama vile Mdhibiti wa Taarifa alivyoanzishwa na Sheria ya Ulinzi wa Taarifa za Kibinafsi ya Afrika Kusini.

Mnamo Machi, Rais Masisi alitangaza hali ya hatari inayohusiana na UVIKO-19, na mnamo Aprili, kanuni pana za dharura zilitangazwa kwenye gazeti la serikali. Miongoni mwa hatua zingine, Sheria ya Nguvu za Dharura (EPA) ilizuia haki ya kugoma, na ilitangaza kuwa kushiriki habari za uwongo zinazohusiana na janga ni kinyume cha sheria.[21] Mamlaka haya makubwa ya dharura yalizingatiwa kuwa sawa na kuzuia uhuru wa kusema na kujieleza, na yalikuwa na uwezo wa kukiuka haki za binadamu.

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI NA UKATIZAJI WA MTANDAO

Vikwazo vya uhuru wa kujieleza mtandaoni na kukatizwa kwa mtandao ni masuala ya haki za binadamu ambayo yamezingatiwa sana kote barani Afrika. Kuzimwa kwa intaneti mara kwa mara kulikoletwa hasa na mataifa yenye mamlaka ya kibabe katika nchi nyingi za Afrika, na kutofuata sheria za kimataifa kunahitaji hatua za haraka katika ngazi za kitaifa na za bara. Licha ya masuala haya ya

18. The Correspondent 'African Growing App-etite for Coronavirus Apps gets Mixed results' (2020) https://thecorrespondent.com/598/african-countries-growing-app-etite-for-coronavirus-apps-gets-mixed-results (accessed on 5 February 2022).
19. Ibis pg 7
20. Mmegi 'Presidential COVID-19 Task Team in court over BSafe app' (2020) https://www.mmegi.bw/news/presidential-covid-19-task-team-in-court-over-bsafe-app/news (accessed on 05 February 2022)
21. Ibis pg 2

$1.93 Bilioni

Nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara zilipoteza takriban dola bilioni 1.93 kwa sababu ya kuzima kwa mtandao mnamo 2021.[23]

kikanda, ni muhimu kutaja kwamba Botswana haijawahi kulazimisha kuzima kwa mtandao dhidi ya raia. Hii inaonyesha ni kwa nini Botswana inatambulika kama mojawapo ya demokrasia yenye ufanisi zaidi barani.[22]

Ni dhahiri kwamba mashirika ya kikanda kama vile AU hayajajibu ipasavyo kuzima kwa mtandao katika siku za nyuma na hakuna hatua iliyochukuliwa kukomesha tabia hii, licha ya ukweli kwamba Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu imeelezea wasiwasi wake kuhusu haya mambo.[24]

KUTENGWA KWA KIDIJITALI KATIKA AFRIKA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA KIBINADAMU

Ingawa serikali nyingi za Kiafrika zinatafakari sera mbalimbali za kitaifa ili kuziba mapengo ya kidijitali, mfumo unaotegemea haki za binadamu unaounga mkono ushirikishwaji wa kidijitali unapaswa kupewa kipaumbele zaidi ili kukuza uchumi wa kidijitali. Kwa kuzingatia hitaji la kukuza kanuni na viwango vya haki za binadamu, sera na programu madhubuti zinazozingatia maendeleo ya miundombinu ya TEHAMA na kuziba pengo la kidijitali ni muhimu ili kukuza utawala wazi na ushirikishwaji.

Taratibu zinazoshuhudiwa katika baadhi ya nchi za Kiafrika zinaendelea kukwamisha juhudi hizi za kukuza upatikanaji na uwezo wa kumudu teknolojia za kidijitali, na pia kuzuia isivyo haki za raia za uhuru wa kusema, faragha, na kupata habari - na hizi zinaendelea kudhuru juhudi za kukabiliana na ongezeko hilo la pengo la kidijitali na utengwaji. Zaidi ya hayo, zinazuia kupitishwa kwa teknolojia muhimu, kudhoofisha uwezo wa TEHAMA kuimarisha serikali na kuchangia maendeleo endelevu.

22. According to the Democracy Index, flawed democracies conduct free and fair elections and uphold fundamental human rights notwithstanding issues such as media freedom violations). They do, however, have severe shortcomings in other facets of democracy, including governance issues, a lack of political culture, and low levels of political engagement.
23. New24 'Sub-Saharan Africa lost R30bn due to govt Internet shutdowns, report says' (2022) https://www.news24.com/news24/africa/news/sub-saharan-africa-lost-r30bn-due-to-govt-Internet-shutdowns-report-says-20220112 (accessed on 06 February 2022).
24. African Commission on Human and Peoples' Rights 'Press Release by the Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information in Africa on the Continuing Trend of Internet and Social Media Shutdowns in Africa' (2019) https://www.achpr.org/pressrelease/detail?id=8 (accessed on 06 February 2022)

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Nchini Botswana, hakuna sheria za jumla zinazodhibiti udaakuzi na mashirika ya kutekeleza sheria. Katika sheria husika zinazoanzisha mashirika, ni ufuatiliaji na udukuzi wa mawasiliano ya kibinafsi pekee unaotolewa chini ya Sheria ya Huduma ya Ujasusi na Usalama ya 2007 (ISSA).[25] Hivi majuzi, serikali ya Botswana ilipendekeza Mswada wa Mwenendo wa Makosa ya Jinai na Ushahidi, ambao unaipa serikali mamlaka ya kuzuia mawasiliano na kulazimisha ufichuaji wa habari kwa mamlaka za kijasusi za serikali na kutekeleza sheria.[26]

Sheria ya Kupambana na Ugaidi (Sheria ya 24, 2014) inaweka hatua za kuzuia na kupambana na ugaidi, ikiwa ni pamoja na kufadhili ugaidi; pia huanzisha Wakala wa Kupambana na Ugaidi na Uchanganuzi wa Kupambana na Ugaidi na hutoa masuala yanayohusiana. Sheria ya Mawasiliano ya Botswana ya 1996 (Sheria ya 15, 1996) kinyume chake inatoa tasnia ya mawasiliano kufichua mawasiliano ya kibinafsi ya wateja kwa mashirika ya kutekeleza sheria na mahakama. Hii inatishia moja kwa moja vikundi vilivyo hatarini na kuwezesha udakuzi kwa kurahisisha mamlaka ya kutekeleza sheria kufuatilia watu.

Sheria ya Kulinda Data ya 32 ya 2018 (DPA) ilitungwa na Bunge la Botswana ili kutambua haki ya faragha iliyohakikishwa katika Katiba. DPA hii ilianza kutumika tarehe 15 Oktoba 2021.[27]

Haki ya faragha imehakikishwa katika kifungu cha 9 (1) cha Katiba ya Botswana, wakati Sheria ya Ulinzi wa Data ya 2018 inaweka mfumo wa kisheria wa kuchakata data nyeti ya kibinafsi.[28] Kifungu cha 25 cha Sheria kinakataza uchakataji wa data ya kijenetiki na kibayometriki na inaruhusu pale tu uchakataji huo unaendana na kanuni za Kifungu cha 20 na 26 cha sheria, kama vile idhini na hitaji.[29]

25. Intelligence and Security Services Act, 2007 (ISSA)
26. The Committee to Protect Journalists (CPJ) 'CPJ Calls on Authorities in Botswana to reject bill on warrantless surveillance 'https://cpj.org/2022/01/cpj-calls-on-authorities-in-botswana-to-reject-bill-on-warrantless-surveillance/ (accessed on 03 January 2022)
27. Data Protection Act (Act No. 32 of 2018) ('the Act') https://www.dataguidance.com/sites/default/files/government_gazette_15th_october_2021.pdf
28. Constitution of Botswana, 1966 (the Constitution)
29. Data Protection Act, 2018 (the DPA)

Mnamo mwaka wa 2020, Wizara ya Raia, Uhamiaji na Masuala ya Jinsia ya Botswana iliteua mfumo wa programu ya pasipoti unaotii ICAO wa Veridos na mifumo jumuishi ya kibayometriki, kuendeleza uhusiano wa muda mrefu wa kampuni hiyo na serikali kujumuisha uandikishaji wa data na mfumo wa usimamizi wa kibinafsi, pamoja na hati ya utambulisho. wasomaji kwa udhibiti wa uhamiaji. Udhibiti Uliopanuliwa wa Ufikiaji (EAC) hulinda data ya kibayometriki iliyo kwenye chip ya pasipoti kwa kutumia suluhu ya programu ya Veridos.[30]

Ingawa machache yanajulikana kuhusu uwezo wa kuingilia mawasiliano na vikosi vya usalama vya Botswana, maajenti hao wa usalama wanadhaniwa walitumia kifaa cha Cellebrite cha Universal Forensic Extraction Device (UFED) na teknolojia ya Physical Analyzer kupata na kutathmini taarifa kutoka kwa waandishi wa habari nchini Botswana.[31] Cellebrite, inayomilikiwa na Shirika la Sun la Japan, inadai zana yake ya UFED inaweza kurejesha data kutoka kwa simu, SIM kadi na vifaa vingine hata baada ya kufutwa.

Ingawa baadhi ya mifumo hii ya udhibiti inaweza kuchukuliwa kuwa muhimu ili kuimarisha uwezo wa serikali wa kupambana na ugaidi, kudumisha utulivu wa umma, na kupigana na uhalifu wa mtandao, watendaji wa serikali wametumia vibaya uwezo wao wa kufanya uchunguzi usio halali na kuingilia mawasiliano ya kibinafsi, na kuathiri haki za wananchi za digital kama vile faragha, uhuru wa kujieleza, na upatikanaji wa habari. Kwa hivyo, ni muhimu kuweka muktadha wa mazungumzo amilifu kuhusu haki za faragha nchini Botswana kwa kuchanganua mifumo na jinsi sera na desturi za serikali zimeunda na kudhibiti uhuru huu kwa miaka mingi.

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA KASHFA ZA JINAI

Botswana haina sheria zinazoshughulikia hasa matamshi ya chuki lakini Kifungu cha 12(1) cha Katiba ya Botswana kinahakikisha uhuru wa kujieleza[32] na kuna vikwazo vilivyotolewa katika Kifungu cha 12(2), ambacho kinaruhusu udhibiti wa uhuru wa kujieleza. Katika kipindi chote cha janga la UVIKO-19, serikali ya Botswana imewaonya mara kwa mara umma na vyombo vya habari kuzingatia viwango vinavyokubalika vya kuripoti habari, kama vile kuthibitisha habari kabla ya kuchapisha na kuepuka udanganyifu kupitia usambazaji wa habari za uongo.

Licha ya uchache wa ufanisi wa mashtaka, serikali mara nyingi huwafuata raia chini ya sheria mbalimbali, ikiwa ni pamoja na Sheria ya Uhalifu wa Mtandaoni na Uhalifu Husika. Utumiaji wa sheria hii, ingawa haulengi kudhibiti Mtandao, bado unatumika kuwatoza wahasiriwa, kuhalalisha kifungo cha kabla ya kesi na kuathiri vibaya uhuru wa mtandaoni. Kitendo hiki kinaonyesha hatari zinazowakabili watendaji wa mashirika ya kiraia, waandishi wa habari, na wanaharakati, huku nyingi za kesi hizi zikisalia wazi kwa muda usiojulikana.

Kwa mfano, Huduma ya Polisi ya Botswana (BPS) iliwashikilia waandishi wa habari wa ndani kati ya Aprili na Mei 2020 kwa kufichua habari kuhusu UVIKO-19 na siasa za ndani. Waandishi hao walishtakiwa kwa kuchapisha *"kwa nia ya kudanganya"* chini ya sheria za dharura za UVIKO-19, na *"kuchapisha taarifa za kutisha"* chini ya Kanuni ya Adhabu na *"mawasiliano ya kielektroniki ya kukera"* chini ya Sheria ya Uhalifu wa Mtandao.[33] Ikiwa mashtaka kama hayo yatathibitishwa

30. Biometrics Research Group, Inc. 'Veridos receives further order for biometric passports from Botswana' (2020) https://www.biometricupdate.com/202012/veridos-receives-further-order-for-biometric-passports-from-botswana (accessed 04 January 2022)
31. The Committee to Protect Journalist 'Botswana police use Israeli Cellebrite tech to search another journalist's phone' (2021) https://cpj.org/2021/07/botswana-cellebrite-search-journalists-phone/ (accessed on 01 February 2022)
32. Ibis pg
33. Investigative Journalism Network 'How Botswana Police use US and Israeli Technology to Identify Press Sources' (2021) https://gijn.org/2021/05/19/how-botswana-police-use-us-and-israeli-technology-to-identify-press-sources/ (accessed on 05 February 2022)

mahakamani, kifungo cha hadi miaka mitano jela au faini ya pula 100,000 za Botswana (US$9,250) inaweza kutolewa. Kukashifu pia ni uhalifu unaopaswa kuadhibiwa; mfano wa hivi majuzi wa kesi ya kashfa inahusisha Khato Civils (Pty) Ltd na Umbrella for Democratic Change (UDC).[34] Kama hoja katika sheria hii ya kesi, waliolalamikiwa wanapinga Mwamvuli wa Mabadiliko ya Kidemokrasia kutoa uthibitisho wa kuunga mkono taarifa za kashfa na za ulaghai zinazokusudiwa kuharibu jina zuri la kampuni na mwenyekiti wake.

UPATIKANAJI WA TAARIFA, MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA UWEKAJI KIPAUMBELE WA TEHAMA

Kwa kuzingatia ukweli kwamba sheria za ufikiaji wa habari hutoa hakikisho kwa haki za watu binafsi kufikia habari, janga hili limeonyesha jinsi hatua hizi zisizofaa zinavyosalia katika utendaji. Nchi nyingi za Kiafrika, hata zenye demokrasia zinazojulikana kama Botswana, hazina sheria za ufikiaji wa habari. Pamoja na kuzuia upatikanaji wa habari, serikali imetishia na kuwakamata watu binafsi na waandishi wa habari kwa kufichua habari kuhusu uovu wa UVIKO-19. Katiba ya Botswana inalinda uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari, lakini juhudi za kulinda kikatiba haki za raia za faragha katika mawasiliano (kama vile simu za mkononi) na upatikanaji wa taarifa za serikali zimekwama.

Mbinu ya Sera ya Kitaifa ya TEHAMA ya Botswana inalenga kukuza upenyaji wa TEHAMA wa kitaifa; hata hivyo, mchakato wa kuweka kidijitali bado uko chini nchini kutokana na kushindwa kwa serikali kutekeleza sera kabambe za TEHAMA na ujuzi wa kiteknolojia.

Kando na hili, kipimo kikomo cha data kwenye Mtandao na gharama kubwa za data zimezuia juhudi za kupanua ufikiaji wa kidijitali na uwezo wa kumudu. Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano ya Botswana (BOCRA) ilianzishwa Aprili 2013 ikiwa na jukumu la kutawala sekta ya teknolojia ya habari na mawasiliano (TEHAMA).

Waendeshaji watatu wa mtandao wa simu (MNOs) walitawala takwimu za mawasiliano ya simu za 2021 kwa idadi ya waliojisajili:

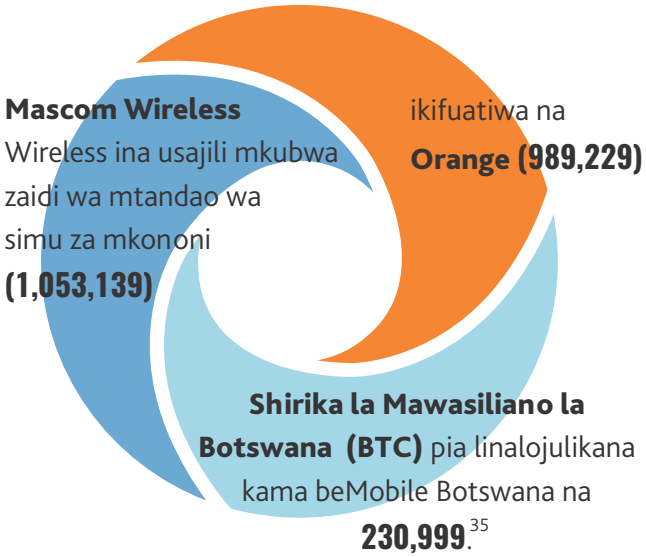

Kulingana na Takwimu za Botswana, usajili wa laini za simu ulipungua kwa asilimia 3.9 katika robo ya pili ya 2021, kutoka 139,930 katika robo ya kwanza hadi 134,498 katika robo ya nne, kutoka 139,930 katika robo ya kwanza hadi 134,498 katika robo ya nne.

34. Sunday Standard 'Phiri sues UDC for Defamation' (2021) https://www.sundaystandard.info/phiri-sues-udc-for-defamation/ (accessed 02 February 2022)
35. Botswana Communication Regulatory Authority '2021 BOCRA Telecom Statistics'"https://www.bocra.org.bw/sites/default/files/documents/MARCH_2021_BOCRA_TELECOMS_STATISTICS.pdf (accessed on 22 January 2022)

Usajili kwa simu za rununu, kwa upande mwingine, uliongezeka kwa asilimia 0.9 kutoka 3,876,773 katika Q1 2021 hadi 3,911,833 katika Q2 2021. Usajili wa mtandao, kama vile usajili wa simu usiobadilika, ulipungua kwa asilimia 3.2 katika Q2 2021, kutoka 2,041,2023 hadi 2,321 hadi 2,321.

Walakini, kupungua huku kunaweza kuhusishwa na athari kubwa ya janga hili, ambayo ilipunguza mapato ya kaya, na hivyo kupunguza uwezo wa kumudu simu za rununu. Baadhi ya masuala yanayohusiana na takwimu hizi ni pamoja na ukosefu wa muunganisho wa mtandao wa kutegemewa wakati wa kufunga, ufikiaji mdogo wa umeme katika maeneo ya mbali, na ukosefu wa utaalamu wa ukarabati.

Kielelezo cha 2 | Usajili wa Intaneti kwa robo na mwaka Q1 2018 - Q2 2021

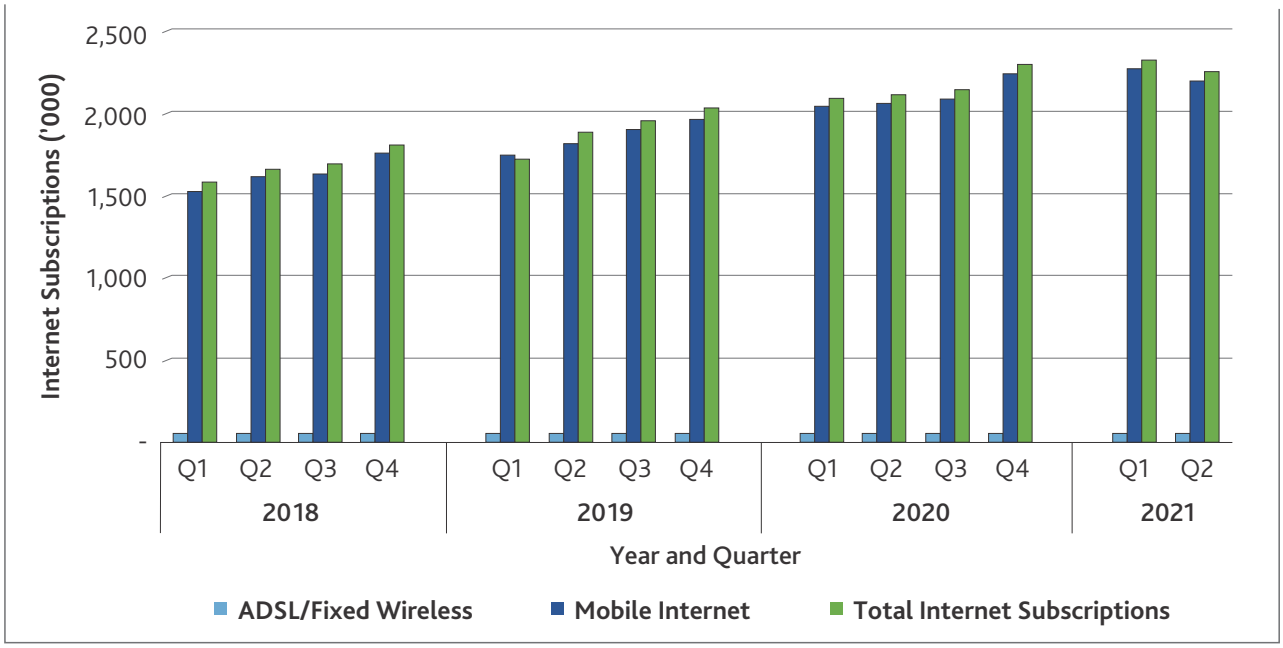

Chanzo: Takwimu Botswana

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Botswana bado haijachapisha sera yake ya kitaifa ya Akili Bandia (AI), huku ikitangaza hadharani kuwa tayari kwa Mapinduzi ya Nne ya Viwanda. Botswana iliorodheshwa ya 109 kwenye Fahirisi ya Akili Bandia ya Utayari ya Serikali ya Oxford Insights 2021 ikiwa na alama 36.33 kwa jumla,[36] ikilinganishwa na nafasi yake ya 121 katika utafiti wa 2020 na alama 33.27.[37] Ongezeko hili kwa hakika ni athari ya mipango mipya ya Akili Bandia nchini, ambayo ni pamoja na msukumo wa Makamu wa Rais wa kuhimiza makampuni kuunda vituo vya utafiti nchini kote na kuajiri wataalam wa Akili Bandia.[38]

36. Oxford Insights 'Government AI Readiness Index 2021' https://static1.squarespace.com/static/58b2e92c1e5b6c828058484e/t/61ead0752e7529590e98d35f/1642778757117/Government_AI_Readiness_21.pdf (accessed on 01 February 2022)
37. Oxford Insights 'Government AI Readiness Index 2020' https://static1.squarespace.com/static/58b2e92c1e5b6c828058484e/t/5f7747f29ca3c20ecb598f7c/1601653137399/AI+Readiness+Report.pdf (accessed on 01 February 2022)
38. Artificial Intelligence for the Future of Botswana https://tsena.co.bw/news/artificial-intelligence-future-botswana (accessed 29 January 2022)

Pamoja na kuongezeka kwa muunganiko wa kidijitali na uwekaji data katika sekta zote za tasnia, mazingira ya kimataifa ya uchumi wa kidijitali yanazidi kuunganishwa na teknolojia za 4IR kama vile Mtandao wa Mambo, data kubwa, kujifunza kwa mashine, mifumo ya roboti, teknolojia ya wingu, blockchain na uhalisia pepe.

Wakati serikali iko katika harakati za kubadilisha uchumi wake, biashara mpya ya Kitaifa ya Biashara ya kieletroniki (E-commerce)[39] na SmartBots[40] mikakati inaonyesha dhamira ya serikali ya kukumbatia teknolojia ibuka ili kukuza uchumi unaotegemea maarifa. Botswana pia imetambua 4IR kama kichocheo muhimu cha mageuzi ya kitaifa katika Dira yake ya muda mrefu ya Kitaifa 2036, kwa lengo la kuanzisha uchumi endelevu, unaoendeshwa na teknolojia, na uliochangamka kibiashara.

Maendeleo katika idadi ya biashara zilizoanzishwa nchini Botswana yanapendekeza kwamba tayari wameunganisha kikamilifu au kwa kiasi teknolojia inayoendeshwa na Akili Bandia katika michakato yao ya kawaida ya uendeshaji wa biashara. Ili kukuza maendeleo haya ya kisekta, juhudi za pamoja kati ya sekta ya umma na biashara ni muhimu ili kukuza uchumi na kuziba pengo la ujuzi lililopo. Bila mbinu hii, sera ya kitaifa ya Akili Bandia haitakuwa na ufanisi katika kuendeleza na kutekeleza. Botswana, kama nchi nyingine nyingi zinazoendelea barani Afrika, inakabiliwa na upungufu wa ujuzi wa wataalamu wa AI. Ili kukabiliana na kikwazo hiki, serikali ingehitaji kuitisha kikosi kazi cha Akili Bandia ambacho kinaundwa na wataalam kutoka mashirika muhimu ya serikali, sekta ya biashara, wasomi, mashirika ya kiraia na wadau wengine ili kuunda ramani ya utekelezaji wa teknolojia ya Akili Bandia katika muktadha wa kitaifa.

JINSIA NA TEHAMA

UVIKO-19 ilionyesha hitaji la watu binafsi kuunganishwa kidijitali ili kupata elimu, fursa za ajira, na madhumuni mengine, hasa kwa wanawake na wasichana ambao wametengwa kwa wingi. Ni dhahiri kwamba utafiti zaidi unahitajika kuhusu jinsia na TEHAMA nchini Botswana, kwani inaonekana hakuna tathmini zilizochapishwa au majibu kwa mgawanyiko wa kidijitali wa kijinsia na athari zake zisizo na uwiano za kijinsia kwenye haki za kidijitali. Ripoti ya Umoja wa Mataifa ya Wanawake (UN Women) inatoa ufahamu kuhusu tatizo la uwiano wa kijinsia katika nafasi za uongozi ambao ni mwelekeo sawa hata katika sekta ya TEHAMA, wanawake wanashikilia tu asilimia 10.8 ya viti bungeni kufikia Februari 2021 nchini Botswana.

39. United Nations Conference on Trade and Development 'National ICT policy review and e-commerce strategy for Botswana' https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstict2021d4_en.pdf (accessed on 22 January 2022)
40. ibis

Kielelezo cha 3 | Ushiriki wa kisiasa, uwajibikaji na taasisi

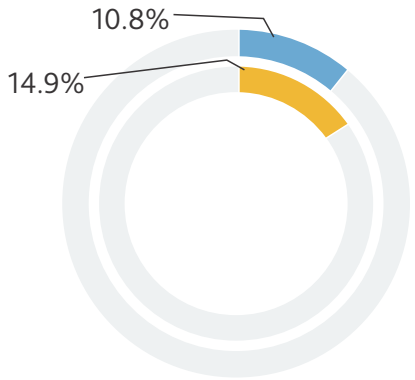

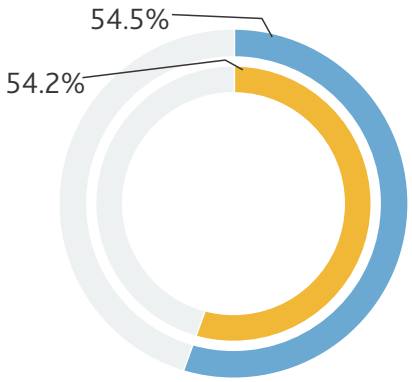

Kielelezo cha 3.1

- Proportion of seats held by women in national parliament (% of total number of seats).
- Proportion of elected seats held by women in deliberative bodies of local government.

Kielelezo cha 3.2

- Proportion of women in managerial positions.
- Proportion of women in senior and middle management positions.

Chanzo: https://data.unwomen.org/country/botswana

Iwapo kufichuliwa kwa fursa za uongozi na ufikiaji wa teknolojia za kidijitali kunahusiana moja kwa moja na maendeleo ya kijamii na kiuchumi, ni muhimu kwamba wanawake nchini Botswana waelewe na kutumia teknolojia hizi. Botswana inapojitayarisha kujenga upya kufuatia UVIKO-19, ufikiaji wa kidijitali na uwezo wa kumudu kunapeana fursa mpya kwa wanawake katika biashara. Ujasiriamali unapaswa kuchukuliwa kuwa kichocheo muhimu cha matarajio ya kijamii na kiuchumi ya Botswana. Kulingana na Umoja wa Mataifa, uchumi wa wanawake ni:

> ***"[...] soko kubwa zaidi duniani linaloinuka, lenye uwezo wa kuongeza dola trilioni 12 kwenye Pato la Taifa ifikapo 2025 [...]"***

Katika kipindi cha baada ya janga, uanzishaji wa ubunifu unaotoa suluhu za kidijitali ni muhimu kwa ustawi endelevu wa kijamii na kiuchumi nchini. Pia, sera za kitaifa za TEHAMA zinazozingatia jinsia ambazo zinachangia ukosefu wa usawa wa kijinsia zinahitaji kuandaliwa ili kuhakikisha kuwa wanawake wanajumuishwa kwa haki katika mkakati wa kimaendeleo wa Botswana. Ajenda ya Umoja wa Afrika(AU) ya Usawa wa Jinsia na Uwezeshaji wa Wanawake inaweka mkazo mkubwa katika ushirikishwaji wa wanawake katika mkakati wa maendeleo wa bara.[41]

41. AU Strategy for Gender Equality and Women's Empowerment https://au.int/sites/default/files/documents/36195-doc-au_strategy_for_gender_equality_womens_empowerment_2018-2028_report.pdf (accessed 04 February 2022)

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Kwa kuzingatia yaliyotangulia, ni dhahiri kwamba hadhi ya Botswana ya haki za kidijitali na ushirikishwaji inatia wasiwasi, na inaweza kuzorota zaidi kutokana na mwelekeo wa sasa wa sheria wa nchi hiyo. Utafiti huu unatoa mapendekezo yafuatayo ya kusuluhisha baadhi ya masuala ya haki za kidijitali yanayotatanisha zaidi nchini:

- Katika kukabiliana na kupinga taarifa potofu na habari mbovu, wanahabari na vyombo vya habari wanaweza kuimarisha juhudi za serikali kwa kutoa zana za kukagua ukweli na mafunzo ya jinsi ya kupambana na taarifa potofu na habari mbovu.
- Mgawanyiko wa kidijitali wa kijinsia upo hasa kutokana na kushindwa kwa sera. Sera ya broadband iliyoboreshwa kupitia vifungu vya sekta binafsi inatoa njia wazi mbeleni katika suala la kuongeza ufikiaji na matumizi ya mtandao kwa wanawake, pamoja na kuendelea kuelekea malengo ya ufikiaji kwa wote.
- Utafiti wa ziada kutoka kwa wasomi na serikali unahitajika ili kufanya utafiti wa kitaifa wa kutathmini sera zilizopo za TEHAMA kulingana na athari zao kwa wanawake na mgawanyiko wa kidijitali - na kuhakikisha ushiriki wa wanawake katika michakato hii ya kutunga sera.
- Serikali inapaswa kushirikiana na wasomi kutekeleza utafiti kulingana na ushahidi ambao unapanga sera zilizopo ili kurahisisha upeo wa sheria na sera za TEHAMA nchini Botswana. Hii itatoa maarifa ya fursa zilizopo na changamoto kwa kanuni hizi zilizopo katika uwanja wa haki za kidijitali.
- Serikali inapaswa kuwa wazi kuhusu uwezo wao wa udakuzi na zana zinazotumika katika kufuatilia raia, ili kuendeleza imani ya umma. Hii inahusisha kupanua juhudi zilizopo za mageuzi na mbinu bora katika ngazi ya nchi.
- Wabunge na mashirika ya kiraia yanayotetea haki za binadamu wanapaswa kufanya vikao vya mashauriano wazi ili kushughulikia ufuatiliaji haramu wa serikali na kutoa mapendekezo kuhusu viwango vya teknolojia ya uchunguzi na sera zinazolingana na kanuni na viwango vya haki za binadamu kwa wote.
- Makampuni ya vyombo vya habari yanapaswa kuyapa kipaumbele mafunzo ya usalama kidijitali kwa watendaji wa vyombo vya habari kwa kutekeleza programu na sera zinazochangia katika kuongeza usalama na usalama mtandaoni katika uchapishaji wa taarifa.
- Serikali zinapaswa kuweka kipaumbele katika kurejesha imani ya umma kupitia kupitishwa na kutekeleza sheria ifaayo ya kupata taarifa.
- Taasisi za kitaaluma zina jukumu la kutekeleza katika kuongoza utafiti unaotegemea ushahidi kuhusu haki za kidijitali, hasa uhuru wa mtandao, na katika kuanzisha mitaala inayolenga kuongeza ujuzi wa umma kuhusu haki mbalimbali za kidijitali na changamoto zinazohusiana.

KAMERUNI

Ripoti hii inawasilisha hali ya haki za kidijitali, uhuru wa mtandao na ushirikishwaji wa kidijitali nchini Kameruni mwaka wa 2021. Haki za kidijitali na ushirikishwaji ni sehemu muhimu ya haki za binadamu. Haki hizi zinastahili kufuatiliwa kwa kuzingatia kiwango cha ukiukaji wa mara kwa mara kati ya kuzimwa kwa mtandao, kukamatwa kwa waandishi wa habari na wanaharakati, udhibiti wa tovuti na mitandao ya kijamii, uvurugwaji wa mtandao wa Intaneti, udhibiti, ufuatiliaji wa watu wengi au wizi wa data ya kibinafsi.

Migogoro mbalimbali imezidisha ongezeko la matamshi ya chuki na habari potofu, haswa juu ya janga la UVIKO-19 katika mwaka wa 2021. Maovu haya mbalimbali yamechangia sera ya kutengwa kidijitali, mara nyingi kwa sababu za kisiasa na kuathiri haki za binadamu na maendeleo ya TEHAMA. Nchini Kameruni, licha ya juhudi, hitaji bado linaonekana kuhusiana na miundombinu ya TEHAMA. Mnamo 2021, Kameruni haikurekodi ukiukwaji mkubwa wa haki za kidijitali. Hata hivyo, baadhi ya vitendo vilichangia moja kwa moja au kwa njia isiyo ya moja kwa moja kwa ukiukaji uliorekodiwa.

Ili kuboresha sura ya haki za kidijitali na ujumuishaji wa kidijitali, serikali lazima iandae kwa haraka sheria ya usimamizi wa data ya kibinafsi; kuwa na mpango wa tathmini ya miradi katika sekta ya TEHAMA ikiwa ni pamoja na wahusika wote katika mfumo ikolojia na kuandaa utaratibu wa uwazi katika usimamizi wa fedha kutoka mfuko maalum wa TEHAMA. Utawala Uwazi wa kidijitali pia ni muhimu kwa mpango wa kukuza akili bandia.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA KAMERUNI

Kameruni ni nchi inayozungumza lugha mbili (Kifaransa na Kiingereza) iliyoko Afrika ya Kati na inakadiriwa idadi ya watu zaidi ya milioni 27 mnamo 2020.[1] Pato la Taifa (GDP) linakadiriwa kuwa FCFA bilioni 479 katika kipindi cha miaka mitatu, ikijumuisha bilioni 180 mwaka 2020.[2]

Katika kipindi cha miaka 20 iliyopita, Kamerunii imepitisha sheria mbalimbali katika sekta ya TEHAMA. Lakini ni tangu 2016 ambapo maendeleo ya dijitali yamefafanuliwa katika Mpango Mkakati wa Ukuaji wa Dijitali inayoitwa Mpango Mkakati wa Kameruni Digital 2020.[3] Maeneo kadhaa ya mpango mkakati huu hayakufikiwa kwa sababu za kiuchumi na kimuundo. Mpango mpya wa kidijitali kwa miaka michache ijayo umejumuishwa katika mpango wa Mkakati wa Kitaifa wa Maendeleo (SND) wa 2030.[4]

69%
UWEPO WA RUNUNU YA 3G

Uwepo wa rununu ya 3G nchini Kameruni inakadiriwa kuwa kiwango cha kuridhisha cha 69% na matumizi ya mtu binafsi ya Mtandao ya 23% tangu 2018.[5] Soko la Intaneti nchini Kameruni lina waendeshaji wanne, yaani MTN, Orange, Nexttel na Camtel, ambayo hutoa aina tofauti za chanjo ya mtandao, 2G, 3G, 4G na hata 5G. Pamoja na waendeshaji hawa wa simu na mtandao kuna karibu mawakala hamsini wa usambazaji wa ufikiaji wa mtandao. Nchini Kameruni, mtandao wa 5G unahudumia chini ya watumiaji milioni moja katika eneo la kitaifa.[6]

1. Population of Cameroon, Countryeconomy.com (2022) https://fr.countryeconomy.com/pays/cameroun#:~:text=The%20Cameroun%2C%20with%20une%20population,currency%20est%20the%20franc%20CFA . (accessed 2 January 2022).
2. Indicators and economic conditions, Treasury and Economy (2019) https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/CM/indicators-et-conjoncture#:~:text=Le%20Gouvernement%20a%20pr%C3%A9sent%C3%A9%20un,interm%C3%A9diaire%20de%20la%20tranche%20inf%C3%A9rieure (accessed 23 January 2022).
3. Localhost Kmer(2020) https://localhostkmer.xyz/2020/08/18/plan-4 strategique-numerique-du-cameroun-2020/ (accessed 2 January 2022).
4. National Development Strategy, Scrib(2021) https://fr.scribd.com/document/492181621/SND30-Strategie-Nationale-de-Deveppement-2020-2030(accessed 22 January 2022).
5. Nperf( ) https://www.nperf.com/fr/map/CM/-/-./signal/ (accessed 3 January 2022).
6. https://www.nperf.com/fr/map/CM/-/449.MTN/signal/?ll=4.718777551249867&lg=9.953613281250002&zoom=6

Kulingana na ripoti iliyochapishwa na Hootsuite na We Are Social, Kameruni ilikuwa na takriban watumiaji milioni 9.15 wa mtandao kufikia Januari. 31, 2021.[7] Idadi imeongezeka kwa milioni 1.3 (+16%) kati ya 2020 na 2021. Kulingana na ukuaji huu, kiwango cha kupenya kwa mtandao nchini Kameruni ni 34.0% mnamo Januari 2021, ikionyesha ripoti hiyo hiyo. Miongoni mwa watumiaji hao wa Intaneti, milioni 4.3 ni watumiaji wa mitandao ya kijamii. Hii ni kati ya idadi ya watu ulimwenguni inakadiriwa kuwa wakaaji milioni 26.88 mnamo Januari 2021, kwa hivyo ongezeko la 672,000 (+2.6%) kati ya Januari 2020 na Januari 2021.[8]

SERA ZA TEHAMA NA MFUMO WA UDHIBITI NCHINI KAMERUNI

Kwa takriban miongo miwili, Kameruni imetekeleza sheria zinazosimamia baadhi ya sekta za kidijitali nchini. Mashirika ya udhibiti ndio kitovu cha sera ya kidijitali nchini Kameruni. Hii ni Wizara ya Posta na Mawasiliano inayoratibu shughuli zote za sekta hii, na ndiyo taasisi kuu ya serikali inayohusika na TEHAMA nchini. Tume ya Udhibiti wa Mawasiliano (ART) ndiye mdhibiti wa sekta ya simu za rununu na miunganisho ya Mtandao. Tume wa Kitaifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (ANTIC) ni taasisi yenye jukumu la kukuza TEHAMA na mapambano dhidi ya uhalifu wa mtandaoni katika eneo la taifa.

Sheria mahususi ya kidijitali ya sekta ya TEHAMA imefafanuliwa katika Sheria Na. 2010/013 ya Desemba 21, 2010, inayosimamia mawasiliano ya kielektroniki nchini Kameruni na kuongezwa na sheria ya 2015. Sheria hii inaweka taratibu za kuanzisha na kuendesha mitandao ya mawasiliano.[9]

Sheria zingine zilipitishwa katika kipindi kama hicho, ikijumuisha Sheria Na. 2010/021 ya Desemba 21, 2010 inayoongoza biashara ya kielektroniki nchini Kameruni.[10] Sheria Na. 2010/012 ya Desemba 21, 2010 kuhusu usalama wa mtandao na uhalifu wa mtandaoni nchini Kameruni inaweka mfumo wa usalama wa mitandao ya mawasiliano ya kielektroniki.[11]

Sheria ya Mfumo Na. 2011/012 ya 6 Mei 2011 kuhusu ulinzi wa watumiaji nchini Kameruni inatumika kwa shughuli zote zinazohusiana na huduma za mawasiliano zinazohusiana na watumiaji.[12]

7. Hootsuite and We are social, datareportal(2021) https://datareportal.com/reports/digital-2021-cameroon?rq=Cameroon (accessed 23 January 2022).
8. Population du Cameroon, countryeconomy(2021) https://fr.countryeconomy.com/pays/cameroun#:~:text=Le%20Cameroun%2C%20avec%20une%20population,monnaie%20est%20le%20franc%20CFA (accessed 23 January 2022).
9. Minpostel, law on electronic communications (2010) https://www.minpostel.gov.cm/images/Les_textes/Lois/Loi_2013-013_communications_electroniques.pdf (accessed 6 January 2022).
10. ART, telecommunications law (2010) http://www.art.cm/sites/default/files/documents/Loi-commerce-electronique-N-2010-021-du-21-12-2010.pdf (accessed 6 January 2022).
11. Minpostel, cybercrime law (2010) https://www.minpostel.gov.cm/images/Les_textes/Lois/Loi_2010-012_cybersecurite_cybercriminalite.pdf (accessed 6 January 2022).
12. Minpostel, consumer protection framework law (2011) http://165.73.158.31:81/case_study/loi-cadre-n-2011-012/ (accessed 23 January 2022).

KUZINGATIA MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Sheria ya kidijitali ya Kameruni ina vyanzo vyake kutoka kwa vyombo vya kisheria vya kikanda na kimataifa katika eneo hili. Kwa mfano, tamko la kanuni juu ya uhuru wa kujieleza huweka kanuni za kuzingatia haki za uhuru wa kujieleza na kupata habari.[13]

Kanuni hizo zinatawala uhuru wa kujieleza, unaoenea hadi kwenye mitandao ya kijamii na mtandao. Kanuni ya 1 inaeleza umuhimu wa haki za uhuru wa kujieleza na kupata habari. Kanuni ya 5 ya tamko hilo inaweka ulinzi wa haki za uhuru wa kujieleza na ufikiaji wa habari mtandaoni.

Mfumo wa udhibiti wa kidijitali pia umeundwa kupitia kanuni za Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu na vile vile viwango visivyofunga na vinavyofaa,[14] kama vile sheria ya kielelezo ya upatikanaji wa taarifa kwa Afrika ya 2013 na Mwongozo wa Upatikanaji wa Taarifa na Uchaguzi Barani Afrika wa 2017 pamoja na kupitishwa kwa Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi.

> ***Kanuni ya 5 ya tamko hilo inaweka ulinzi wa haki za uhuru wa kujieleza na ufikiaji wa habari mtandaoni.***

UVIKO-19 NA ATHARI KWA UDHIBITI NA USHIRIKISHWAJI WA HAKI ZA KIDIJITALI

Mnamo 2021, Kameruni haikurekodi visa vyovyote vya ukiukaji mkubwa wa haki za kidijitali vinavyohusiana na UVIKO-19. Mshtuko wa mgogoro wa afya ulihimiza Serikali katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo ya uvumbuzi, zana za digital na teknolojia katika uwanja wa afya. Kameruni haina sheria juu ya ulinzi wa data ya kibinafsi. Baadhi ya programu zilizoundwa na serikali au sekta ya kibinafsi wakati wa Virusi vya Korona hazina sheria na masharti au sera za faragha. Kwa mfano, jukwaa la Wizara ya Afya ya Umma ya Kameruni, 3MS ambayo ina jukumu la kukusanya na kuchapisha matokeo ya vipimo vya UVIKO-19 kwa wasafiri haina taarifa kuhusu hali ya matumizi na data za usiri.[15]

Programu hii kama zingine ina data nyeti na ya kibinafsi ikijumuisha nambari za simu na pasipoti, tarehe za kuzaliwa, mahali na mengine mengi. Hata hivyo, watumiaji hawana taarifa kuhusu hatima ya data inayopatikana kwenye majukwaa haya.

13. Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa 2019(2019) https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (accessed 5 January 2022).
14. ACHPR, Model Law on Access to Information for Africa https://www.achpr.org/en_legalinstruments/detail?id=32#:~:text=2(accessed 23 January 2022).
15. Minsanté, 3ms (2021) https://3msminsante.com/ (accessed 9 January 2022).

Chini ya masharti haya au hakuna dalili yoyote imetolewa, data ya mtumiaji inaweza kutumika kwa madhumuni yasiyofaa, hasa katika muktadha wa kampeni za afya, shughuli za uchaguzi, au shughuli za udakuzi.

Ili kupunguza mawasiliano kati ya watu, Ujumbe Mkuu wa Usalama wa Kitaifa (DGSN) ulizindua mnamo 2021 jukwaa la kwanza la dijitali la kuandikisha pasipoti mtandaoni, kwenye mfumo wa passcam, kwa lengo la kuwezesha upatikanaji wa haraka wa pasipoti.[16] Ingawa jukwaa lina masharti ya utumiaji, kwa bahati mbaya, halionyeshi maelezo juu ya usiri wa data iliyokusanywa, wala juu ya kushiriki habari na mashirika ya wahusika wengine.

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MWAKA 2021

Uhuru wa kujieleza nchini Kameruni mara nyingi unatishiwa sana kutokana na muktadha wa mara kwa mara wa kisiasa. Wanahabari, wanaharakati na wanablogu walitishwa moja kwa moja au isivyo moja kwa moja na maoni yao mtandaoni katika mwaka huo. Janga la Virusi vya Korona limeathiri kiwango cha uhuru wa kujieleza nchini Kamerunii. Usimamizi na ufikiaji wa taarifa juu ya ugonjwa hauridhishi.

Kameruni haina kituo cha kitaifa cha taarifa kuhusu Virusi vya Korona. Upatikanaji wa taarifa kuhusu maeneo mengine bado ni mdogo, kwa kukiuka sheria ya kielelezo ya upatikanaji wa taarifa kwa Afrika ambayo inabainisha katika kifungu cha 12 kuhusu haki ya kupata taarifa ambayo *"kwa kuzingatia masharti yaliyotolewa na sheria hii, mtu yeyote ana haki ya kupata taarifa iliyo chini ya: (a) mashirika ya umma na taasisi za kibinafsi zinazorejelewa; na (b) vyombo vingine vya kibinafsi..."* Waandishi wa habari na watumiaji wa Intaneti mara nyingi hulazimika kujiridhisha katika hali nyingi na taarifa zinazopatikana kwenye tovuti za mashirika ya kimataifa, mara nyingi kwa kuchelewa kusasishwa.

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Katika mwaka wa 2021, Kameruni haikurekodi kukatizwa kwa mtandao wowote kutoka kwa waendeshaji mbalimbali na watoa huduma za mtandao. Walakini, mitandao ya waendeshaji kama MTN na Orange ilirekodi usumbufu kadhaa wa mtandao, na kusababisha madhara makubwa kwa watumiaji. Kameruni ilirekodi kwa wastani zaidi ya kukatizwa kwa mtandao mara 2 kwa mwezi na jumla ya kukatizwa kwa takriban 60 kwa mwaka. Usumbufu huu hudumu kati ya dakika 30 na saa 2 na mara chache huripotiwa au kuarifiwa na waendeshaji wa mtandao.

Wakati wa ukatizi huu, huduma za pesa za rununu pia huathiriwa, na miamala haiwezekani. Waendeshaji simu kwa ujumla wanalaumu kukatika kwa mkongo wa mawasiliano wa taifa zinazounganisha Kameruni na Brazili, au kazi inayoendelea ya matengenezo. Taarifa ya visa hizi za usumbufu wa mtandao kwa wateja hazifanyiki mara chache, wakati mkataba kati ya wateja na waendeshaji wa mtandao hutoa kinyume chake. Mkongo wa mawasiliano wa taifa nchini Kameruni inatolewa kwa mkataba na Camtel, kampuni ya simu za rununu za umma, pia mtoa huduma wa mtandao.

Tangu 2021, baadhi ya kodi kwenye miamala ya kielektroniki zimezingatiwa kama suluhu katika uvumbuzi na maendeleo ya teknolojia. Katika sheria ya fedha ya 2021, serikali ilitangaza kutoza ushuru wa 19.25% kwa shughuli zote za kielektroniki. Kwa hivyo, ununuzi wote wa bidhaa na huduma uko chini ya ushawishi huu.

Mitandao ya waendeshaji kama MTN and Orange ilirekodi usumbufu kadhaa wa mtandao.

16. DGSN, Cameroon passport (2020) https://portal.passcam.cm/ (accessed 10 January 2022).

MATAMSHI YA CHUKI NA HABARI POTOFU

Sheria Nambari 2010/013 ya Desemba 21, 2010 kuhusu mawasiliano ya kielektroniki inatoa mfumo wa udhibiti wa matumizi ya majukwaa na mawasiliano ya kielektroniki. Sheria Na. 2014/028 ya tarehe 23 Desemba 2014 kuhusu Kukomesha Vitendo vya Ugaidi ni masharti ya kisheria ambayo kwa ujumla hutumika kuwatia hatiani wahusika fulani wa kisiasa kwa misingi ya mawasiliano yao ya mtandaoni na nje ya mtandao na makosa yanayohusiana na matamshi ya chuki au matamshi ya chuki. kudharau ukabila.

Lakini , Sheria Na. 2019/020 ya Desemba 24, 2019, inayoongeza vifungu fulani vya Sheria Na. 2016/007 ya Julai 12, 2016 kuhusu Kanuni ya Adhabu, inaadhibu kuenea kwa matamshi ya chuki kama ilivyoonyeshwa katika kifungu cha 241 -1 kinachohusiana na dharau na ukabila:[17]

"(1) Ataadhibiwa kwa kifungo cha mwaka mmoja (01) hadi miaka miwili (02) na faini kutoka faranga laki tatu (300,000) hadi milioni tatu (3,000,000) mtu yeyote ambaye kwa vyovyote vile atakuwa na kauli za chuki au uchochezi. ukatili dhidi ya watu kwa sababu ya kabila au kabila zao." Tangu 2019, hakuna hukumu mahususi za matamshi ya chuki zilizorekodiwa nchini Kameruni, ingawa matamshi ya chuki mara nyingi huenezwa kwenye mitandao ya kijamii na watu wanaotambulika.

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA KIPAUMBELE CHA TEHAMA

Kameruni imepiga hatua kubwa katika maendeleo ya miundombinu yake ya kidijitali katika kipindi cha miaka 5 iliyopita, kupitia ujenzi wa vituo vya hifadhi data, vituo vya data, uboreshaji wa unganisho la mtandao kwa kutumia mkongo wa taifa kati ya Kameruni na Brazil kwa kutumia nyambizi za nyaya, kupelekwa kwa nyambizi mbili. Sehemu za kubadilishana mtandao (IXPs) huko Douala na Yaoundé. Kizazi kipwa kilichoboreshwa cha vifaa vya teknolojia kimenunuliwa kwa ajili ya vituo vya afya au huduma za polisi za kitaifa kwa ajili ya utengenezaji wa pasipoti za kibayometriki na katika maabara fulani za utafiti.

Tofauti na nchi ambazo zimetumia UVIKO-19 kuendeleza Akili Bandia (AI), Kameruni haijachukua sera au mkakati wowote wa ukuzaji wa AI. Pia, Kamerunii haina kifungu cha kisheria na udhibiti juu ya Akili Bandia wakati mwingiliano kati ya watumiaji wa Mtandao nchini Kameruni unakabiliwa na michakato ya Akili ya Bandia. Ingawa miundo mbinu hii ipo, pengo bado linaonekana kuhusiana na mitandao ya simu na huduma ya mtandao katika eneo lote.

17. Law n°2019/020 of December 24, 2019 (2019)
https://www.prc.cm/files/e4/df/69/d0803e347719aa9263eff2afe4c8c158.pdf (accessed January 9, 2022)

HITIMISHO

Kameruni ilirekodi taarifa hafifu kuhusu ukiukaji unaohusiana na haki za kidijitali na uhuru wa mtandao mwaka wa 2021. Hata hivyo, visa vidogo vya ukiukaji wa haki za kidijitali vilirekodiwa kupitia kukatizwa kwa mtandao wa intaneti na mitandao ya uendeshaji wa fedha kwa njia ya simu.

Baadhi ya Visa za Ukiukaji wa Data za siri za kibinafsi katika usimamizi wa janga la UVIKO pia zinapaswa kusikitishwa. Uhuru wa kujieleza mtandaoni na uhuru wa maandamano pia umepunguzwa kwa sababu ya UVIKO, ambayo pia imeongeza udhibiti wa uhuru wa kujieleza.

Janga la UVIKO-19 limeiwezesha Kamerunii kupiga hatua katika maendeleo ya TEHAMA. Miundombinu mingine ilijengwa wakati wa janga na ubora wa mtandao umeboreshwa.

Katika kukabiliana na ukiukwaji, jukumu la mashirika ya ndani na ya kimataifa imesalia yenye nguvu na mara kwa mara katika uso wa kutofuata haki na uhuru wa digital kupitia vitendo mbalimbali na kampeni za utetezi.

> ***Kameruni ilirekodi taarifa hafifu kuhusu ukiukaji unaohusiana na haki za kidijitali na uhuru wa mtandao mwaka wa 2021.***

MAPENDEKEZO

- Ili kupata taarifa kuhusu janga la UVIKO-19, Kameruni lazima iwe na kituo cha kitaifa cha taarifa kuhusu athari za UVIKO-19 na kuimarisha mifumo ya kupata taarifa nje ya mtandao na mtandaoni kwa maudhui bora na yaliyosasishwa.

- Kwa uhuru wa kujieleza mtandaoni, Kameruni lazima iimarishe uhuru wa kujieleza na kujumuika mtandaoni na kuheshimu masharti ya kisheria ya kitaifa na kimataifa katika eneo hili.

- Ili kuimarisha usalama wa data na ulinzi wa faragha, Kameruni lazima ipitishe sheria kuhusu data ya kibinafsi. Kuundwa kwa tume huru wa ukusanyaji na usimamizi wa data ya kibinafsi kunaweza kuwalinda watumiaji vyema zaidi.

- Ili kupunguza usumbufu wa mtandao wa Intaneti, Kamerunii lazima iunde tume huru kwa ajili ya usimamizi wa mtandao wa Intaneti na usimamizi wa uwazi wa nyuzi za macho.

- Ili kuzuia kuenea kwa matamshi ya chuki na madhara yake, serikali lazima itekeleze sheria katika eneo hili. Pia, serikali lazima iunde tume inayo husika na kufatilia vikwazo dhidi ya waandishi dhidi ya matamshi ya chuki na hatari kuhusu unyanyasaji unaohusishwa na teknolojia mpya.

- Kama sehemu ya maendeleo ya miundombinu ya teknolojia, serikali inapaswa kuweka kipaumbele katika maendeleo ya miundombinu na upanuzi wa uwanda wa TEHAMA ya mtandao katika mikoa yote ya Kameruni.

- Ili kukuza Akili Bandia, serikali inapaswa kuunda mkakati wa kitaifa wa Akili Bandia.

> ***Ili kuimarisha usalama wa data na ulinzi wa faragha, Kameruni lazima ipitishe sheria kuhusu data ya kibinafsi.***

CÔTE D 'IVOIRE

Miongoni mwa mahitaji ya kawaida ya demokrasia sio tu uhuru wa kujieleza, lakini pia uwazi wa kupata, kuchambua na kufichua habari. Hata hivyo, mahitaji haya yanaonekana kupata mabadiliko makubwa kutokana na mipangilio ya vipengele ambavyo, bila ya kuingiliwa na kuathri kabisa kwa maisha ya kila siku ya jamii za kisasa, vimekuzwa na kuenezwa kwa Mtandao na mitandao ya kijamii.

Kwa Côte d 'Ivoire, suala la taarifa potofu na matamshi ya chuki ni kiini cha changamoto mpya zinazoikabili serikali, idadi ya watu na wahusika wote wa maendeleo. Ripoti hii itashughulikia masuala kadhaa na kupendekeza mapendekezo ya kuimarisha uthabiti wa idadi ya watu dhidi ya vitisho ambavyo hupelekea taarifa potofu na matamshi ya chuki yanaleta uwiano wa kijamii nchini Côte d 'Ivoire.

Mitazamo inajumuisha muhtasari wa hali ya taarifa potofu, ufahamu bora wa mfumo wa kisheria wa taarifa potofu na changamoto zinazohusiana, na mbinu bora za kusaidia kuongeza uelewa miongoni mwa watumiaji wa Mtandao.

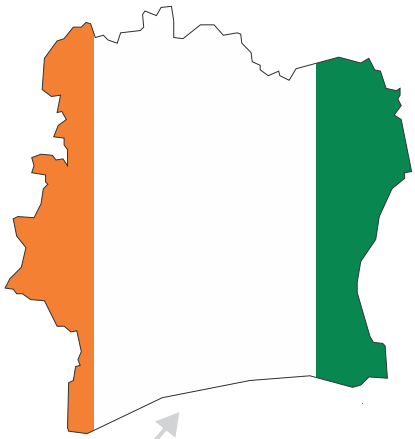

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA CÔTE D 'IVOIRE

Côte d 'Ivoire ni nchi ya Afrika Magharibi inachukua eneo la 322,462 km2, inayopatikana katika jiografia ya dunia mwa kaskazini kati ya Tropiki ya kansa na Ikweta. Idadi ya wakazi wake, hasa vijana, inakadiriwa kuwa wenyeji 28 088 455 mwaka wa 2021.[1] Nchi yenye nguvu kuu ya kiuchumi katika Afrika Magharibi inayozungumza Kifaransa, ina moja ya ukuaji wa uchumi wenye nguvu zaidi (kutoka 6 hadi 11% kati ya 2012 na 2019) duniani na inadumisha nafasi yake kama mzalishaji na muuzaji wa nje wa kakao na korosho.[2]

UFIKIAJI WA MTANDAO NA MATUMIZI NCHINI CÔTE D 'IVOIRE

Kwa upande wa matumizi ya mtandao na mawasiliano ya simu, Côte d 'Ivoire ni moja ya nchi yenye viwango vya juu zaidi vya utumiaji wa intaneti katika ukanda wa Afrika Magharibi ikiwa na wastani wa 46.8% mnamo Januari 2021.[3] Kiwango cha kupenya kwa Mtandao usiobadilika ni 1.2% wakati kile cha Mtandao wa simu ni 77%.[4] Idadi ya watu waliounganishwa kwenye Mtandao inakadiriwa kuwa milioni 12.50, ikiwa ni ongezeko la 2.5% kati ya 2020 na 2021.[5] Ikumbukwe pia kwamba asilimia 22.1 ya wakazi wa Ivory Coast wanatumia mitandao ya kijamii, ambayo ni sawa na karibu watumiaji milioni 5.90. Côte d 'Ivoire iko katika nafasi ya 3 Afrika Magharibi katika uwanja wa TEHAMA.[6]

1. The World Factbook / Côte d'Ivoire, in https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cote-divoire/ consulted on the 13th of January 2021 at 11:23 hrs
2. In https://www.banquemondiale.org/fr/country/cotedivoire/overview consulted on the 10th of January 2022 at 12:10 hrs
3. In https://www.artci.ci/index.php/marches-regules/11-observatoire-du-secteurs-des-telecoms/service-internet/75-abonnes-service-internet.html?tmpl=component&print=1&layout=default consulted on the 12th of January 2021 at 00:45hrs.
4. In https://www.artci.ci/index.php/marches-regules/11-observatoire-du-secteurs-des-telecoms/service-internet/75-abonnes-service-internet.html?tmpl=component&print=1&layout=default consulted on the 12th of January 2021 at 00:45hrs
5. In https://datareportal.com/reports/digital-2021-cote-divoire consulted on the 15th of January 2021 at 12:10hrs
6. Mamadou Sanogo, « ICT Sector, Coe dÍvoire 3rd in West Africa » in https://www.7info.ci/secteur-tic-la-cote-divoire-3e-en-afrique-de-louest/ consulted on the 10 of January 2021 at 9:10hrs

TAARIFA POTOFU NA MATAMSHI YA CHUKI NCHINI CÔTE D 'IVOIRE

Kuongezeka kwa Mtandao na mitandao ya kijamii kumebadilisha kwa kiasi kikubwa mwingiliano katika nafasi ya umma, ambayo imezidi kuwa ya kawaida. Nchini Côte d 'Ivoire, visa vya habari potofu vinazidi kuenea, hasa katika kipindi cha miaka mitano iliyopita. Hakika, kuenea kwa anuwai ya aina za habari zisizo na maana kunazidi kuonekana, haswa kwenye Facebook. Kuongezeka kwa mabaraza ya majadiliano ya mtandaoni kumeongeza habari ghushi kutokana na makabiliano kati ya wafuasi wa vyama tofauti vya kisiasa.[7]

Kulingana na Anderson Diédri,

Habari hizo za uwongo ziliwapotosha wananchi na kuwafanya wawe na tabia zisizofaa.

Ukweli huu pia ulidhihirika wakati wa mizunguko ya uchaguzi ya 2020 na 2021. Hakika, Côte d 'Ivoire haiko salama kutokana na uzushi wa matangazo ya kisiasa yanayopotosha na taarifa za uongo zinazotolewa kwenye majukwaa ya wavuti.[8]

Miongoni mwa mifano hiyo, tunaweza kutaja nadharia nyingi za njama zinazohusiana na ugonjwa wa virusi vya Korona. Hakika, ripoti iliyochapishwa na Taasisi ya Kitaifa ya Kidemokrasia (NDI) nchini Ivory Coast inasema kwamba habari potofu zinazozunguka kuhusu UVIKO-19 hapo awali zilisababisha watu wote wa Ivory Coast kutilia shaka uwezo wa Ivory Coast *kujibu ipasavyo changamoto zinazoletwa na mapambano dhidi ya janga hilo.*[9]

Maswali haya yalikuwa na athari kubwa katika usimamizi zaidi wa janga hili na heshima ya haki za kidijitali, haswa katika jiji la Abidjan.[10]

"Tumeona watu wakiharibu kituo cha uchunguzi kilichokuwa kinajengwa huko Yopougon[11] *{kitongoji cha mji wa Abidjan}, wakiamini kuwa kituo hiki kilikuwa kinaenda kupokea wagonjwa ambao wangeenda kuwachafua, wakati ukweli ni kituo cha uchunguzi ambacho kilitakiwa kusaidia kuboresha huduma na msaada katika mapambano dhidi ya ugonjwa huo".*[12]

Kwa kuongezea, shutuma za njama za mauaji dhidi ya wanasiasa mashuhuri, tuhuma zisizo na uthibitisho za udanganyifu katika uchaguzi, picha zilizodanganywa ili kueneza hadithi za uwongo za kisiasa na taarifa za uwongo zinazohusishwa na wanasiasa zilichangia pakubwa katika kueneza habari za uwongo na matamshi ya chuki wakati wa uchaguzi wa rais wa Oktoba 2020 na uchaguzi wa rais wa Oktoba 2020. uchaguzi wa wabunge wa 2021. Kwa hakika, *"Vipindi vya uchaguzi vina sifa ya msisimko wa kisiasa unaosababisha dosari nyingi".*

7. The Democratic Observatory of Côte d'Ivoire (ODCI) is one of the most influential Facebook discussion groups in Côte d'Ivoire. With a community of more than 400,000 members, this group is a space for exchanges in which Ivorians discuss social issues, especially political ones. In https://newsgeek.ci/2020/06/03/odci-le-plus-grand-forum-facebook-de-cote-divoire-ferme-pour-pedopornographie/ consulted on the 20th of January 2022 at 11:23hrs.
8. Pascal Hérard, "Presidential election in Côte d'Ivoire: can Facebook fight against Fake News? » in https://information.tv5monde.com/afrique/presidentielle-en-cote-d-ivoire-facebook-peut-elle-lutter-contre-les-fake-news-380296 consulted on the 14th of January 2022 at 11:21hrs.
9. National Democratic Institute, Report on Disinformation in Côte d'Ivoire, 1st case study, September 2020, in https://www.ndi.org/sites/default/files/Final%20French%20Case%20Study.pdf
10. Report on digital rights and inclusion in Côte d'Ivoire, in https://paradigmhq.org/wp-content/uploads/2021/06/Droits-Num%C2%AEriques-et-Inclusion-au-Cote-D_ivoire.pdf
11. Municipality of the City of Abidjan
12. Ruth Assoko, "Coronavirus epidemic, feedback on an information crisis" in https://www.lemediacitoyen.com/epidemie-de-coronavirus-retour-sur-une-crise-de-linformation/ consulted on January 10 2022 at 06:30 min.

Matukio ya habari potofu, ambayo yamekuwepo kila wakati, siku hizi, na Mtandao, mitandao ya kijamii na vyombo vya habari ambavyo vina safu ya uhariri wa habari za uwongo, huchukua kiwango ambacho hakijawahi kutokea. Kuna uhusiano zaidi na wazi zaidi kati ya msururu wa watendaji wa taarifa potofu na vyama vya siasa vya jadi ambavyo, kwa sababu nyingi, vinaonyesha matumizi makubwa ya *"Habari za Uongo"*.[13]

9%

WA MATAMSHI YA CHUKI KWENYE VIKUNDI, KURASA NA WASIFU

172

KULINGANA NA UFUATILIAJI UNAOFANYWA.

Matamshi ya chuki ya mtandaoni, kwa upande mwingine, yamekuwa yakibadilikabadilika hasa katika mwaka wa 2021. Kwa hakika, katika kipindi cha kuanzia tarehe 15 hadi 21 Julai 2021, kulikuwa na upungufu wa 9% wa matamshi ya chuki kwenye vikundi, kurasa na wasifu 172 za Facebook kulingana na ufuatiliaji unaofanywa na vipindi vya mahojiano, Côte d 'Ivoire.[14] Ufuatiliaji pia unaonyesha kuwa kuanzia Septemba 30 hadi Oktoba 6, 2021, matamshi ya chuki yalipungua kutoka 121 hadi 95. Kinyume chake, ripoti inaonyesha ongezeko la 41% la matamshi ya chuki mtandaoni, haswa kwenye Facebook, kutoka Novemba 4 hadi 10, 2021.[15] Wiki ya pili ya 2022, kwa mfano, inatoka 110 hadi 105, kupungua kwa 5%.[16]

Hatimaye, takwimu zilizotajwa hapo juu zinaonyesha kuwa matamshi ya chuki mtandaoni hutofautiana kulingana na habari za kisiasa za nchi na kwa ujumla hujidhihirisha katika mabaraza ya kubadilishana mtandaoni, hasa kwenye Facebook. Ikumbukwe pia kwamba ili kupunguza athari za taarifa potofu na kauli za chuki, mipango kadhaa kama vile shughuli za uhamasishaji, mafunzo na ufuatiliaji imetekelezwa na serikali na asasi za kiraia.[17]

> ***Vipindi vya uchaguzi vina sifa ya msisimko wa kisiasa unaosababisha dosari nyingi.***

13. Christian Gambotti, "THE MONDAY CHRONICLE- Ivory Coast: How "fake news" tries to intervene in the presidential election or decryption of the Vice Media article", in https://www.lintelligentdabidjan.info /news/la-chronique-du-mondi-cote-divoire-how-the-fake-news-are-trying-to-intervene-in-the-presidential-election-or-decryption-of-the-vice-media-article/ consulted on 14 January 2022 at 9:21 p.m.
14. Online hate speech monitoring is an activity of the USAID-funded Political Transition and Inclusion (PTI) Program implemented by the National Democratic Institute (NDI), Internews, and a coalition of Ivorian civil society organizations. In https://www.fratmat.info/article/214185/societe/discours-de-haine-en-ligne-en-cote-divoire-2e-baisse-consecutive-depuis-le-debut-du-mois consulted on January 21, 2022 at 03:32 min.
15. Danielle Tiémélé, "Côte d'Ivoire-AIP/ A 41% increase in hate speech on the web in one week (Observatory)", in https://www.aip.ci/cote-divoire-aip-une-ascension -of-41-hate-speeches-on-the-canvas-in-one-week-observatory/ consulted on January 24, 2022 at 01:34 min.
16. Eugène Sahi, "Haine en ligne Côte d'Ivoire: More good news" in https://www.afrique-sur7.ci/484253-haine-en-ligne-cote-divoire consulted on January 23, 2022 at 05:32 min.
17. Délorès Pie, "Disinformation online around the ballot, the OIDH recommends the maintenance of political dialogue", in https://www.lemediacitoyen.com/desinformation-en-ligne-autour-du-scrutin-loidh-preconise-le -maintenance-du-dialogue-politique/ consulted on January 05, 2022 at 01:30 min.

SERA NA KANUNI ZA SASA ZA KIDIJITALI

Côte d 'Ivoire ina mfumo mpana wa kanuni za kidijitali. Kuimarika kwa sekta hii kwa hakika ni matokeo ya kuongezeka kwa uhalifu wa mtandaoni na kuenea kwa mfumo wa kidijitali wa jamii ya Ivory Coast katika kipindi cha miaka kumi iliyopita. Kuhusu sheria, ifahamike kuwa nchi imepitisha vyombo kadhaa vya kisheria ikiwa ni pamoja na Sheria Na. 2012-293 ya Machi 21, 2012 kuhusu Mawasiliano na Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA), iliyoundwa kusimamia sekta ya mawasiliano. Habari na Mawasiliano (TEHAMA), inayokusudiwa kutawala sekta ya mawasiliano.

Pia kuna:

- Sheria Na. 2013-867 ya tarehe 23 Desemba, 2013 kuhusu upatikanaji wa taarifa zenye maslahi kwa umma,
- Sheria namba 2013-451 ya tarehe 19 Juni, 2013 kuhusu mapambano dhidi ya uhalifu wa mtandaoni,
- Sheria namba 2017-803 ya tarehe 7 Desemba 2017 inayohusu mwelekeo wa jumuiya ya habari,
- Sheria mpya ya 2017-867 ya tarehe 27 Desemba 2017 inayohusu utawala wa kisheria wa vyombo vya habari, ambayo inazingatia vyombo vya habari vya mtandaoni, na
- Sheria Na. 2019-574 inayohusu Kanuni ya Jinai ya Côte d 'Ivoire. Ni muhimu kupitia upya sheria hii inayoshughulikia uwepo wa uhalifu wa kukashifu. Hii ndio visa ya kifungu cha 183 cha Sheria ya Kanuni ya Adhabu.

Jambo kuu la kukumbuka ni kwamba hakuna sheria mahususi ya kushughulikia taarifa potofu na matamshi ya chuki mtandaoni. Sheria nzima kwa hakika inatawaliwa na mkusanyo wa vifungu vilivyotawanyika katika sheria mbalimbali lakini hakuna mahususi. Kwa kweli, tayari mnamo 2018, Rais Alassane Ouattara alitangaza sheria ya kukomesha hali ya upotoshaji, lakini haikuanza kutumika.[18]

Pia, wakati kipengele cha sheria na adhabu kinachohusiana na taarifa potofu zinazokuzwa kama suluhu ifaayo kwa kuzingatia uharibifu wa kisiasa, kiuchumi na kijamii unaosababishwa, ukosoaji mbalimbali hutolewa na wadau wa asasi za kiraia. Kwa mfano, kuna wasiwasi unaoongezeka kwamba vita dhidi ya upotoshaji ni kisingizio cha kunyamazisha sauti zinazopingana na kuingilia uhuru wa kujieleza, jambo ambalo ni msingi wa demokrasia. Hali kama hizi hufanya mfumo wa kisheria wa jambo hili kuzidi kuwa mgumu, na matokeo ambayo hayajawahi kutokea, haswa kwa vijana ambao wako wengi kwenye mitandao ya kijamii.

18. TV5 Monde, "Presidential election in Côte d'Ivoire: disinformation abounds on social networks", in https://information.tv5monde.com/afrique/presidentielle-en-cote-d-ivoire-la-desinformation-pullule-sur -les-reseaux-sociaux-381545 consulted on January 24, 2022 at 06:30 min.

HITIMISHO

Udhaifu wa mazingira ya kijamii na kisiasa ya Ivory Coast katika kipindi cha miaka mitano iliyopita unatokana zaidi na kupenya kwa nafasi ya kidijitali na watendaji wa kisiasa na wafuasi wao.

Udhibiti wa habari na maoni ya umma kwa madhumuni ya kisiasa na wahusika hawa ni njia yenye nguvu ya kuunganisha msimamo wa harakati fulani za kisiasa na kuwaondoa wapinzani watarajiwa. Katika muktadha kama huo, habari potofu na matamshi ya chuki yalilazimika kuongezeka sana. Hali hii imekuwa na athari kubwa katika haki za binadamu na mafungamano ya kijamii nchini.

Juhudi za mashirika ya kiraia na mashirika yasiyo ya kiserikali (AZAKI) pia zimesaidia kupunguza na kufuatilia vyema athari za taarifa potofu na matamshi ya chuki katika maandalizi, wakati na baada ya uchaguzi wa rais na wabunge.

Hata hivyo, juhudi kubwa bado zinahitajika ili kusaidia vyema mapinduzi ya kidijitali nchini. Kati ya usambazaji usio sawa wa huduma kwa wote, matumizi mabaya na matumizi mabaya ya majukwaa ya digital na mgogoro wa maadili kuhusiana na mazoea mabaya kwenye mitandao ya kijamii, Côte d'Ivoire, kupitia serikali yake, itabidi kuwekeza zaidi katika maendeleo ya teknolojia na usimamizi wa mabadiliko. hiyo ni asili yake. Usimamizi huu wa mabadiliko lazima pia uzingatie elimu ya msingi yenye mwelekeo wa vyombo vya habari vipya.

Udhibiti wa habari na maoni ya umma kwa madhumuni ya kisiasa na wahusika hawa ni njia yenye nguvu ya kuunganisha msimamo wa harakati fulani za kisiasa na kuwaondoa wapinzani watarajiwa.

MAPENDEKEZO

Wadau mbalimbali wa mfumo ikolojia wa kidijitali nchini Côte d 'Ivoire, watendaji wa sekta ya umma na binafsi, mashirika ya kiraia, washirika wa kiufundi na kifedha wa serikali katika muktadha huu wametoa mapendekezo kadhaa hapa chini kwa nia ya kukuza mazingira bora ya kidijitali, yaliyoandaliwa kisheria na raia na watendaji wanaowajibika:

- Raia lazima wajiepushe na hotuba na vitendo vinavyoweza kudhoofisha mshikamano wa kijamii au kuzorotesha hali ya hewa ya kijamii na kisiasa na hotuba na machapisho (maandishi au video, n.k.) zinazoitisha vurugu, chuki au chuki dhidi ya wageni;
- Serikali lazima ichukue hatua zinazofaa ili kuepuka uenezaji au usambazaji wa habari za uongo na nyeti kwa kurasa au akaunti chini ya wajibu wao;
- Serikali lazima iwaelimishe na kuwafunza wananchi kuhusu mila na desturi za kidemokrasia na utamaduni wa kidemokrasia unaozingatia jinsia;
- Wananchi lazima wayape kipaumbele maudhui ambayo yana chanzo cha kuaminika;
- Serikali lazima ielezee hati ya pamoja ikijumuisha vikwazo dhidi ya watunzi wa matamshi ya chuki, chuki dhidi ya wageni, ubaguzi wa rangi, ubaguzi wa kijinsia au habari za uwongo zinazoweza kuvuruga utulivu wa umma;
- Serikali na wasomi wafanye na kukuza utafiti wa kisayansi wa ndani kuhusu masuala ya kidijitali kwa ujumla na upotoshaji hasa;
- Mashirika ya kiraia lazima yajihusishe katika mchakato wa kutetea utungaji wa sheria ambayo inashughulikia haswa habari potovu na matamshi ya chuki mtandaoni
- Serikali lazima iendeleze ujuzi wa vyombo vya habari na habari;
- Mashirika ya kiraia lazima yaunde harambee ya utekelezaji kati ya watendaji wa asasi za kiraia wanaoshughulikia suala la upotoshaji;
- Kuhamasisha washiriki wa vikundi au mabaraza pepe kuhusu vifungu vya kisheria vinavyokandamiza usambazaji wa habari za uwongo;
- Serikali ibuni sera ya kudhibiti maudhui ya kuheshimu haki inayoshughulikia matamshi ya chuki, chuki dhidi ya wageni au matamshi ya aina ambayo yanatatiza utulivu wa umma.

JAMHURI YA KIDEMOKRASIA YA KONGO

Ripoti hii inaangazia Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Kwa ujumla ikijikita kwenye haki za binadamu hasa uhuru wa kujieleza mtandaoni.

Kwa kutumia mbinu inayojumuisha hali halisi, uchambuzi wa sera na kisheria pamoja na mahojiano muhimu ya watoa habari, ripoti hii inalenga kuchanganua vipengele vya uhuru wa kujieleza mtandaoni nchini DRC. Pia inawasilisha mazingira ya kisheria pamoja na vifungu maalum vya sheria vinavyohakikisha haki hii kwa raia.

Kulingana na matokeo ya utafiti, ripoti hii inahitimisha kwa mapendekezo mahususi kwa wadau mbalimbali, yaani serikali, bunge, asasi za kiraia vikundi na makampuni ya mawasiliano ili kuhakikisha uhuru wa raia wa kujieleza, habari na kujumuika kama ilivyoainishwa katika katiba ya Kongo.

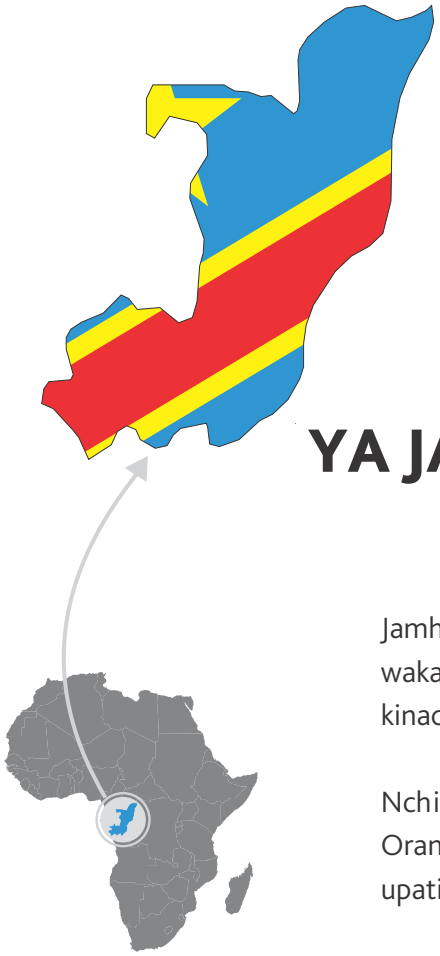

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA JAMHURI YA KIDEMOKRASIA YA KONGO

Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo ni nchi ya Afrika ya Kati yenye wakaazi karibu milioni 90.9, ikiwa na kiwango cha kupenya kwa mtandao kinachokadiriwa kuwa karibu 23.2% katika robo ya kwanza ya 2021.[1]

Nchi inaendeshwa na mitandao 4 ya simu za mkononi, kama vile Airtel, Orange, Africel na Vodacom; pamoja na watoa huduma kadhaa wa upatikanaji wa mtandao.

23.2%

KIWANGO CHA KUPENYA KWA MTANDAO

Kwa zaidi ya miaka 18, sekta ya mawasiliano katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo ilitawaliwa na mfumo wa sheria n°013/2002 ya Oktoba 16, 2002, kifungu cha sheria ambacho kilikuwa na utata sana kwa sababu ya mapungufu yaliyofichuliwa katika baadhi ya maeneo maswali ambayo yamechukuliwa kuwa *"Lazima"* na bunge katika sheria mpya hasa: Usalama wa nchi, ulinzi wa haki za watumiaji wa sekta hiyo na muundo wa soko.[2]

Kwa takribani miaka kumi iliyopita, ripoti kadhaa zilizochapishwa katika muktadha wa haki za binadamu na uhuru kwenye mtandao, zinaionyesha Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo kama mojawapo ya nchi ambapo ukiukwaji wa haki za binadamu, na pia uhuru kwenye mtandao, ni wa mara kwa mara na una madhara makubwa kwa demokrasia.[3]

1. "Digital 2021 – The Democratic Republic of Congo", DataReportal.com, February 11, 2021, https://datareportal.com/reports/digital-2021-democratic-republic-of-the-congo?rq=congo
2. "DRC: the innovations of the Telecoms Act adopted by the National Assembly", Zoom-eco.net, May 9, 2018,https://zoom-eco.net/a-la-une/rdc-les-innovations-of-the-law-on-telecoms-adopted-at-the-national-assembly/
3. "Restoring DRC's Democratic Ideals Through Internet Freedom", Paradigmhq.org, August 2021, https://paradigmhq.org/report/restoring-drcs-democratic-ideals-through-internet-freedom /

KUKAMATWA KWA WAANDISHI WA HABARI NA MASHIRIKA YA KIRAIA

Chini ya Kifungu cha 46 cha sheria ya mfumo unaosimamia sekta ya posta na mawasiliano, mamlaka zilikuwa na uwezo wa kukatiza *"kwa kiasi au kabisa na kwa kipindi ambacho ziliamua matumizi ya mitambo ya mawasiliano ya simu"* kwa sababu za usalama wa umma na ulinzi wa taifa. Chini ya sheria hiyo hiyo, serikali pia ilikuwa na uwezo wa kudhibiti mitambo ya mawasiliano.[4]

Wakati wa kuwepo kwa kifungu hiki cha sheria, nchi ilirekodi visa kadhaa za kuzima kwa mtandao pamoja na kukamatwa kwa waandishi wa habari na watendaji wa mashirika ya kiraia ambao utawala wa Rais Kabila uliwaona kuwa *"maadui"* kwa mamlaka yake.[5]

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Katiba ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, sheria kuu ya nchi, inahakikisha katika vifungu vyake vya 23, 24 na 25 uhuru wa kujieleza, habari na kujumuika.[6]

Kifungu cha 23:
Kila mtu ana haki ya uhuru wa kujieleza. Haki hii inamaanisha uhuru wa mtu kutoa maoni au imani yake, hasa hotuba, maandishi na taswira, kwa kuzingatia kufuata sheria, utaratibu wa umma na maadili.

Kifungu cha 24
Kila mtu ana haki ya kupata habari. Uhuru wa vyombo vya habari, uhuru wa habari na utangazaji kupitia redio na televisheni, vyombo vya habari kwa maandishi au njia nyingine yoyote ya mawasiliano unahakikishwa kwa kuzingatia kuheshimu utaratibu wa umma, maadili mema na haki za binadamu.

Kifungu cha 25
Uhuru wa kukusanyika kwa amani na bila silaha unahakikishwa kwa kuzingatia sheria, utulivu wa umma na maadili mema.

4. "framework law n°013-2002 of October 16, 2002 on telecommunications in the DRC", Droit-Afrique.com, January 25, 2003, http://www.droit-afrique.com/upload/doc/rdc/ DRC-Law-2002-13-telecom-framework.pdf
5. In Kinshasa, anti-Kabila masses dispersed in churches", Voaafrique.com, December 31, 2017, https://www.voaafrique.com/a/kinshasa-messes-anti-kabila-eglises/4186288.html
6. " Constitution of the Democratic Republic of Congo / Official Journal Special Issue February 5, 2011, cour-constitutionnelle.cd, February 5, 2011, https://www.cour-constitutionnelle.cd/wp-content/uploads/2021/02/Constitution-of-the-DRC.pdf

Tangu Novemba 25, 2020 sheria mpya katika sekta ya teknolojia ya habari na mawasiliano imechukua nafasi ya sheria ya mfumo wa 2002 ambayo imekuwa katikati ya migogoro kadhaa katika suala la usalama wa serikali, ulinzi wa haki za watumiaji lakini pia muundo wa soko.

Katika enzi hii ya kidijitali, ulinzi wa haki za binadamu na uhuru wa kujieleza unasalia kuwa msingi katika bara la Afrika.[7]

Kama ilivyofafanuliwa katika kifungu cha 19 cha Tamko la Kimataifa la Haki za Kibinadamu, uhuru wa kujieleza ni haki ya msingi ya binadamu, ni msingi wa haki nyingine zote za binadamu, nguzo ya uhuru wote wa kiraia, na msingi wa demokrasia yoyote.

Uhuru huu unabaki kuwa wa kwanza kati ya haki ambazo mtu yeyote anayetaka au mfumo wa kiimla hukandamiza ili kuweka au kudumisha mamlaka yake, kupitia mateso yaliyopangwa kwa idadi ya watu, vitisho, kukamatwa, vitendo vya kiholela, mauaji yaliyolengwa, mauaji na uanzishwaji wa jeshi. hali ya ukosefu wa usalama kwa ujumla.[8]

Katika kukabiliana na changamoto hii, Azimio la Afrika la Haki na Uhuru kwenye Mtandao limekuwa chombo muhimu katika bara la Afrika, likiweka msingi muhimu kwa ajili ya kukuza viwango vya haki za binadamu pamoja na kanuni za fursa katika uanzishaji na matumizi ya Sera za mtandao.[9]

Uhuru wa kujieleza kwenye mtandao umetolewa katika vyombo vya kimataifa vya haki za binadamu, hususan, Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu (UDHR) katika kifungu chake cha 19 na pia Mkataba wa Kimataifa wa Sera za Kiraia na Sera (ICCPR) katika kifungu.19(2).[10]

> ***Katika enzi hii ya kidijitali, ulinzi wa haki za binadamu na uhuru wa kujieleza unasalia kuwa msingi katika bara la Afrika.***

7. "362 Resolution on the Right to Freedom of Information and Expression on the Internet in Africa - ACHPR/Res.362(LIX)2016", Achpr.org, 04 November 2016, https://www.achpr.org/fr_sessions/resolutions?id=374
8. "The need for the revaluation of freedom of expression in the DRC", Civicus.org, 2018, https://www.civicus.org/index.php/re-imagining-democracy/stories-from-the- frontlines/3391-the-necessity-of-the-revaluation-of-the-freedom-of-expression-in-the-democratic-republic-of-congo
9. "The African Declaration of Internet Rights and Freedoms in several languages", Apc.org, October 2017, https://www.apc.org/en/news/the-african-declaration-of-rights -and-internet-freedoms-available-in-more-numbers
10. "Freedom of expression and the internet", Rm.coe.int, December 2013, https://rm.coe.int/prems-167417-gbr-1201-freedom-of-expression-on-internet- web-16x24/1680984eae

UHURU WA KUJIELEZA KWENYE MTANDAO KATIKA JAMHURI YA KIDEMOKRASIA YA KONGO

Kiwango cha kupenya kwa mtandao kimeongezeka kwa kiasi kikubwa, kwa mfano kutoka 19.9% mwaka 2019 hadi karibu 23.2% katika robo ya kwanza ya 2021. Mpito wa kidemokrasia kati ya Rais wa zamani Joseph Kabila na Rais mpya Félix Antoine Tshisekedi ulizua mapumziko katika muungano wa kisiasa. Wadau wa sasa wa kisiasa wanatafuta mpiga kura kwa ajili ya uchaguzi uliopangwa kufanyika 2023. Hivi ndivyo viashirio vinavyoweza kuongoza uchanganuzi wa mtazamaji yeyote anayevutiwa na suala la uhuru wa kujieleza kwenye Mtandao nchini DRC.

Mnamo mwaka wa 2021, Shirika la Kimataifa la Wanahabari wasio na Mipaka, ambalo linafanya kampeni ya uhuru wa habari, lilitoa ripoti *"ya kutisha"* kuhusiana na ukiukwaji wa uhuru wa vyombo vya habari katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo kwa kuorodhesha nchi ya 149 kati ya nchi na wilaya 180 duniani kote.[11]

Shirika la Journaliste en Danger (JED) likiwa kando ya maadhimisho ya Siku ya Uhuru wa Vyombo vya Habari Duniani mnamo Mei 3, 2021, alisisitiza juu ya haja ya kufanya mageuzi ya kina katika sekta ya habari, bila ambayo uandishi wa habari utabaki kuwa taaluma hatari katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.[12]

Tangu kuanza kwa mamlaka ya Rais Antoine Felix Tshisekedi, shirika la Journaliste en Danger (JED) limeripoti ongezeko la kutisha la mashambulizi dhidi ya waandishi wa habari na vyombo vya habari, huku kukiwa na jumla ya visa 228 za kutoheshimu uhuru wa vyombo vya habari kote nchini. eneo la kitaifa.[13]

Mnamo Mei 6, 2021, majimbo ya Kivu Kaskazini na Ituri yaliwekwa katika hali ya kuzingirwa kwa mujibu wa Kifungu cha 85 cha Katiba ili kukabiliana na unyanyasaji mbaya zaidi uliofanywa dhidi ya raia.[14]

Hali ya kuzingirwa kuwa serikali maalum ya uhalali, mamlaka ya kiraia hubadilishwa na mamlaka ya kijeshi. Katika hali hii, jeshi linawajibika kwa usalama wa raia badala ya polisi.[15]

Katika utawala huu, uhuru wa raia unaweza pia kupunguzwa. Mamlaka za kijeshi zinaweza katika visa hii kutafuta nyumba mchana na usiku, na kuzuia mikutano inayozingatiwa kuwa tishio kwa utulivu wa umma. Chini ya utawala wa hali ya kuzingirwa, mamlaka ya kijeshi inaweza pia kuzuia harakati za watu.[16]

Wahusika kadhaa wanaofanya kazi katika uwanda wa haki za binadamu nchini DRC wameelezea hofu yao kuwa hali ya utawala wa kuzingirwa itafungua ukiukaji wa haki za binadamu kwa kuzuia uhuru wa kujieleza, habari na kujumuika.

Mamlaka ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo imetakiwa kuhakikisha kuwa *"hali ya kuzingirwa"*

11. "Without strong measures, being a journalist will remain a risky profession in the DRC", Rsf.org, Ranking 201, https://rsf.org/fr/republique-democratique-du-congo
12. "Celebration of World Press Day", Jed-afrique.org, May 3, 2021, http://jed-afrique.org/2021/05/03/rdc-sans-des-reformes-en-profondeur -journalism-will-remain-a-risky-job-in-dr-congo/
13. "The NGO Journalist in Danger (JED) is sounding the alarm", Rfi.fr, 04 May 2021, https://www.rfi.fr/fr/afrique/20210504-m%C3%A9dias- in-drc-l-ong-journalist-in-danger-jed-sounds-the-alarm-bell
14. "President declares "state of siege" in two provinces affected by violence", France24.com, May 1, 2021, https://www.france24.com/fr/afrique/20210501-rd-congo- the-president-proclaims-the-%C3%A9state-of-age-in-two-provinces-touched%C3%A9es-by-violence
15. "Constitution of the Democratic Republic of Congo", cour-constitutionnelle.cd, February 5, 2011, https://www.cour-constitutionnelle.cd/wp-content/uploads/2021/02/Constitution-de-la- DRC.pdf
16. "State of siege in the DRC: what results in Ituri and North Kivu with a 12th extension?", Bbc.com, November 20, 2021, https://www.bbc.com/afrique/59352140

iliyoanzishwa kuanzia Mei 6, 2021 katika majimbo ya Kivu Kaskazini na Ituri haikiuki zaidi haki za binadamu zilizohakikishwa na sheria za kimataifa za haki za binadamu.[17]

Mnamo Agosti 28, 2021, kupitia kampeni iliyoitwa *"Mshumaa wa Uhuru wa Vyombo vya Habari katika Kivu Kaskazini"*, shirika la waandishi wa habari lilitoa wito kwa mamlaka ya kijeshi kuwahakikishia waandishi wa habari huru na kujitegemea na hatimaye kutoa salamu zao za mwisho kwa wenzao waliouawa katika kipindi hiki cha hali ya kuzingirwa katika jimbo la Kivu Kaskazini na katika Ituri na ambao uchunguzi wake hadi sasa umenyamazishwa.[18]

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Hitimisho na mapendekezo yafuatayo ni muhimu:

Kwa Serikali

Kwa upande wa Sheria namba 20/017 ya tarehe 25 Novemba, 2020 inayohusu teknolojia ya mawasiliano na habari, kama ilivyoainishwa kwenye pendekezo la Mamlaka ya Udhibiti, agizo la Waziri kuwa na sekta ya mawasiliano na TEHAMA katika sifa zake linaweza kuweka masharti na taratibu za ukusanyaji, kurekodi, uchakataji, uhifadhi na usambazaji wa data binafsi.

Kwa Bunge

Kuna haja kwa Bunge kutekeleza na kukamilisha mageuzi ya sheria na kimuundo katika sekta ya habari na mawasiliano kwa kupitisha na kutangaza sheria ya upatikanaji wa habari nchini DRC na pia kwa kuanza marekebisho ya Sheria Na. 96-002 ya Juni 22, 1996 kuweka taratibu za kutumia uhuru wa vyombo vya habari.

Kwa Asasi za Kiraia (AZAKI)

Kuna haja ya AZAKi kuongeza shughuli za kuongeza uelewa na pia kuunganisha hatua za pamoja katika mikutano ya washikadau mbalimbali kama vile majukwaa ya utawala wa mtandao ili kuboresha au kuendeleza mifumo kwa manufaa ya mfumo ikolojia wa kidijitali katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.

Kwa Makampuni ya Mawasiliano

Kampuni za mawasiliano ya simu zinahitaji kutii sheria na viwango vya kimataifa ili kulinda mawasiliano ya kibinafsi na data ya kibinafsi ya watumiaji wao. Pia, hawapaswi kuzingatia maombi haramu ya taasisi za serikali kwa data ya kibinafsi ya watumiaji.

17. "DRC. The "state of siege" must not further undermine human rights", Amnesty.org, 6 May 2021, https://www.amnesty.org/fr/latest/news/2021/05/drc- state-of-siege-must-not-further-undermine-human-rights/
18. "DRC: journalists pay tribute to their murdered colleagues", Africanews.com, 28 August 2021, https://fr.africanews.com/2021/08/28/rdc-les-journalistes-rendent-hommage-a -their-colleagues-assassins//

UHABESHI

Haki za kidijitali, hasa haki ya uhuru wa kujieleza na haki ya faragha na pia haki nyingine za binadamu kwenye Mtandao zimetambuliwa nchini Uhabeshi chini ya Katiba ya Shirikisho la Jamhuri ya Kidemokrasia ya Ethiopia (FDRE) ya 1995, na sheria za kimataifa na tanzu zilizokubaliwa na Ethiopia. Ethiopia kwa sasa ni miongoni mwa nchi zilizo na kiwango cha chini cha kupenya na matumizi ya mtandao. Ingawa kuna msukumo wa mara kwa mara kutoka kwa mashirika ya Kiraia, na litania kutoka kwa wanaharakati wa haki za kidijitali na wasomi, suala la kuzima kwa mtandao halijapata umakini unaostahili nchini Ethiopia.

Ripoti hii iligundua kuwa wakati mradi wa mabadiliko ya sheria nchini Ethiopia umeleta mapambazuko ya kawaida kwa haki za binadamu katika mfumo ikolojia wa kidijitali, haki za kidijitali zinaendelea kuminywa na serikali kupitia mbinu mbalimbali zikiwemo kuzimwa kwa intaneti, udhibiti wa matamshi ya chuki, kutengwa kwa kidijitali na kuingiliwa faragha.

Ripoti hii inaendelea katika sehemu tano, ikiwa ni pamoja na utangulizi sehemu ya pili inaonyesha kujitolea kwa Ethiopia kwa vyombo vya haki za binadamu vya kikanda na kimataifa vinavyohusu haki za kidijitali. Tathmini za mada ikiwa ni pamoja na athari za udhibiti wa UVIKO-19 katika ujumuishaji wa haki za kidijitali, uhuru wa kujieleza mtandaoni, faragha, kitambulisho cha kidijitali na ufuatiliaji, ufikiaji wa habari, kukatizwa kwa mtandao, matamshi ya chuki, habari potofu na kashfa ya jinai, kutengwa kwa kidijitali, miundombinu ya kidijitali na TEHAMA, mkakati wa taifa wa Akili Bandia, jinsia na TEHAMA zimewasilishwa kwa urefu katika sehemu ya tatu. Sehemu hiyo inachanganua utendaji wa nchi kuhusiana na haki za kidijitali mwaka wa 2021 na mwaka uliopita. Sehemu ya mwisho inahitimisha kwa kutoa mapendekezo madhubuti.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA UHABESHI

Ethiopia ni nchi huru inayopatikana Afrika Mashariki. Ethiopia ni nchi kubwa na ya pili yenye watu wengi zaidi ikiwa inafuatana unyo kwa unyo na Nigeria katika Afrika.[1] Ethiopia kihistoria ndiyo serikali ya zamani zaidi iliyohifadhi ustaarabu wake kutoka kwa kutawaliwa na wageni na ilifanikiwa kutetea uhuru wake kutoka kwa utawala wa kikoloni.[2] Ethiopia pia inaitwa *'makavazi ya watu'* kwa sababu ya kuwa makazi ya zaidi ya makabila themanini na makabila. Tangu 1991, nchi imekuwa ikiandaa shirikisho hilo kwa misingi ya ukabila, na imepangwa katika majimbo tisa ya kikanda.

ETHIOPIA IMEIDHINISHA IDADI YA MIKATABA YA KIMATAIFA YA HAKI ZA BINADAMU.

Ethiopia imeidhinisha idadi ya mikataba ya kimataifa ya haki za binadamu. Kwa mfano, Ethiopia imeridhia Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR) mnamo tarehe 11 Juni 1993. Hii ina maana kwamba Ethiopia inawajibika kikamilifu na kifungu cha 19 cha Mkataba wa haki ya uhuru wa kujieleza, na kifungu cha 17 cha Mkataba wa haki ya faragha. Vile vile, Ethiopia pia imeridhia Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu (The Banjul Charter) tarehe 15 Juni 1998 ambao nao, ulikubali kikamilifu kifungu cha haki ya uhuru wa kujieleza.

Kabla ya kuangalia jinsi haki za kidijitali zinalindwa nchini Ethiopia, ni muhimu kujadili kwa ufupi asili ya uhuru wa mtandao nchini Ethiopia. Ujio wa Mtandao nchini Ethiopia unaonekana kuwa jambo changa sana ambalo lilianzishwa miongo miwili iliyopita. Ijapokuwa Ethiopia ilikuwa na huduma za simu tangu 1894 - muda mfupi baada ya uvumbuzi wake, historia ya mtandao nchini Ethiopia yenye ufikivu mdogo ilianzishwa mwaka wa 1997 tu, na mtandao wa intaneti haukutumika sana hadi hivi karibuni.[3]

1. Encyclopedia Britannica, Ethiopia <https://www.britannica.com/place/Ethiopia>accessed 11 February 2022.
2. Teshale Tibebu, 'Ethiopia The "Anomaly" and "Paradox" of Africa', (1996) 26: 4 Journal of Black Studies 414.
3. Kinfie M Yilma and Halefom Abraha 'The Internet and Regulatory Responses in Ethiopia: Telecoms, Cybercrimes, Privacy, E-commerce, and the New Media',(2015) 9 Mizan Law Review 109.

23.5 Milioni

Watumiaji wa mtandao

Takwimu zilizopo zimeonyesha kuwa idadi ya watumiaji wa Intaneti nchini Ethiopia bado ni ndogo ikilinganishwa na jumla ya idadi ya watu wake.[4] Kuna kutokubaliana kuhusu idadi kamili ya Waethiopia wanaoweza kufikia intaneti, lakini makadirio huwa kati ya milioni 18 na 23. Kwa mfano Internet World Stats, katika mwaka wa 2021 inaonyesha kwamba, kati ya watu 117,876,227 wanaoishi Ethiopia; Watu milioni 21.15 wanatumia mtandao ambao ni asilimia 17.9 ya watu wote. (Angalia Jedwali 1). Walakini, ripoti ya Ethio-Telecom, kama ya 21 Januari 2021 inaonyesha kuna watumiaji milioni 23.5 wa watumiaji wa mtandao nchini Ethiopia[5] ambayo ni asilimia 20 ya watu wote. Katika miaka michache iliyopita, Ethiopia imepata ukuaji wa kasi wa upenyaji wa intaneti kutoka 0.02% mwaka 2000[6] hadi 23.5% mwaka 2021 ambayo ni wastani wa watu milioni 23.5 wanaotumia mtandao. Wakati Ethiopia bado iko nyuma ya mataifa mengine ya Afrika na dunia katika kupenya kwa mtandao, inajitahidi kuziba pengo hilo kwa kasi.

UZINGATIAJI KANUNI ZA KIKANDA NA KIMATAIFA

Ethiopia ni sehemu ya mikataba saba kati ya tisa ya msingi ya kimataifa ya haki za binadamu.[7] Hiii ni pamoja na:

- Mkataba wa Kimataifa wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi wa Rangi (ICERD),
- Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR),
- Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiuchumi, Kijamii na Kitamaduni (ICESCR),
- Mkataba wa Kuondoa Aina Zote za Ubaguzi Dhidi ya Wanawake (CEDAW),
- Mkataba Dhidi ya Mateso na Unyanyasaji au Adhabu Nyingine za Kikatili, Kinyama au Udhalilishaji (CAT),
- Mkataba wa Haki za Mtoto (CRC), na
- Mkataba wa Haki za Watu wenye Ulemavu (CRPD).

Hata hivyo, Ethiopia bado haijaridhia mikataba miwili mikuu ya haki za binadamu, ikiwa ni pamoja na Mkataba wa Kimataifa wa Kulinda Haki za Wafanyakazi Wote Wahamiaji na Wanafamilia wao (CMW) na Mkataba wa Kimataifa wa Ulinzi wa Watu Wote dhidi ya Kutoweka kwa Kutekelezwa (ICPED).) Hata hivyo, mpango huo una upungufu wa masharti ya iwapo Ethiopia itakubali Itifaki ya Hiari ya Kwanza ya Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR). Itifaki hii inatoa mamlaka kwa Kamati ya Haki za Kibinadamu ya Umoja wa Mataifa kupokea malalamiko kuhusu haki za kiraia na kisiasa, ikiwa ni pamoja na haki za kidijitali.

Ikumbukwe Kifungu cha 9(4) cha Katiba ya Ethiopia kinataka kwamba mikataba ya kimataifa

4. See Halefom Abraha 'Examining approaches to internet regulation in Ethiopia' (2017) 26 Information & Communications Technology Law 293-311.
5. Ethio Telecom 2013 EFY (2020/21) First Half Business Performance Summary Report <https://www.ethiotelecom.et/ethio-telecom-2013-efy-2020-21-first-half-business-performance-summary-report/> (accessed on 11 April 2022).
6. The International Telecommunications Union (ITU), Percentage of Individuals Using the Internet, Ethiopia <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx> (accessed on 11 April 2022).
7. See generally UN Treaty Body Database, Ratification Status for Ethiopia <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=59&Lang=EN> accessed April 11, 2022.

iliyoidhinishwa na Ethiopia ni sehemu muhimu ya sheria ya nchi. Hii inamaanisha mfumo wa sheria wa Ethiopia unaonekana kuzingatiwa kuwa mbaya katika kutekeleza mikataba ya kimataifa. Muhimu zaidi, Ethiopia ilipitisha mpango wake wa tatu wa utekelezaji wa haki za binadamu wa kitaifa. Mpango wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Haki za Kibinadamu (NHRAP) ni mipango ya miaka mitano inayoongoza serikali kuelekea katika utekelezaji wa haki za binadamu. Pia hufanya kama kigezo cha kutathmini utendakazi wa nchi katika eneo la haki za binadamu, kwa kuzingatia viwango vya kimataifa. Mojawapo ya dosari kuu za Mpango wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Haki za Kibinadamu wa sasa ni kutokuwepo kwa mwongozo wa kina kuhusu haki za binadamu katika mfumo ikolojia wa kidijitali.

Kuhusiana na kufuata sheria za kikanda za haki za binadamu, serikali ya Ethiopia inahitaji kuonyesha kujitolea kwa kuridhia Itifaki inayotoa mamlaka kwa Mahakama ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu.[8] Katika ngazi ya kanda ndogo, serikali pia ifikirie kuukubali Mkataba wa Kuanzishwa kwa Jumuiya ya Afrika Mashariki, unaowawezesha watu binafsi kufungua kesi za haki za binadamu katika Mahakama ya Haki ya Afrika Mashariki (EACJ).[9] Hii ingeonyesha kujitolea zaidi na itamaanisha Ethiopia kukubali acquis communautaire (kanuni za jumuiya) za Jumuiya ya Kiuchumi ya Afrika Mashariki. Serikali ingewajibika na sheria na taratibu za haki za binadamu zinazotambulika kikanda na kimataifa, na hii ingeimarisha zaidi upatanishi wa mikataba ya haki za binadamu. Ukosefu wa kujitolea katika kutekeleza haki za kiraia na kisiasa kwenye mtandao katika ngazi za kimataifa na kikanda kunadhihirisha kwamba utawala ulio madarakani-kama watangulizi wake-unaogopa kuchunguzwa kimataifa. Bila kukubali kuhusika na mashirika ya mkataba ya Umoja wa Mataifa na Umoja wa Afrika (AU) au vyombo vya ufuatiliaji, kuna lango lililowekewa vikwazo kwa watu binafsi kupinga hatua fulani za kiserikali kama vile unyanyasaji wa waandishi wa habari, udhibiti wa mtandao au kuzima kwa mtandao.

8. Protocol to the African Charter on Human and People's Rights on the Establishment of an African Court on Human and People's Rights, opened for signature 10 June 1998, (entered into force 25 January 2004).
9. Treaty for the Establishment of the East African Community, adopted 1999 in Arusha, amended 20 August 2007.

MAENEO YA TATHMINI YA MADA YANAANGAZIA SHERIA NA SERA ZA KITAIFA

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Mnamo Aprili 8, Baraza la Mawaziri la Ethiopia lilitangaza hali ya hatari ya kitaifa katika kukabiliana na janga la UVIKO-19.[10] Kufuatia kisa cha kwanza cha UVIKO-19 kuthibitishwa, Baraza la Mawaziri lilipiga marufuku mikusanyiko yote ya watu na hafla za michezo na kuamuru kufungwa kwa baa, vilabu vya usiku, shule, na vyuo vikuu, na vile vile vizuizi kwa mikusanyiko ya kidini.[11] Ili kutekeleza Tangazo hili, Baraza la Mawaziri lilitunga kanuni wezeshi, Kanuni ya 466/2020 iliyofuata ilitangazwa.[12] Hata hivyo, jumuiya za kiraia kama Freedom House[13] na Human Rights Watch[14] walikuwa na wasiwasi kuhusu athari za kanuni za UVIKO-19 kwa haki za binadamu, nje na mtandaoni. Kukiuka kanuni za UVIKO-19 kunaweza kuhusisha kifungo cha hadi miaka 3 au faini isiyopungua Birr elfu moja na isiyozidi Birr laki mbili.[15]

Yayesew Shimles alikuwa mwanahabari wa kwanza kushtakiwa kwa kutojulisha umma alipochapisha kwenye Facebook bila kutaja chanzo kwa kutarajia athari za UVIKO-19, serikali ilikuwa imeamuru kutayarishwa kwa maeneo 200,000 ya mazishi.[16] Kesi hiyo bado inaendelea kuamuliwa na inaendelea mahakamani huku mshitakiwa akiachiwa kwa dhamana.

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI

Katiba ya Ethiopia inatambua uhuru wa kujieleza kwa masharti sawa na chini ya Azimio la Ulimwengu[17] na ICCPR.[18] Inatambua uhuru wa kutafuta, kupokea na kutoa taarifa kupitia njia yoyote, ikiwa ni pamoja na mtandao.[19] Ethiopia pia imetunga sheria mahususi za kisekta zinazosimamia vyombo vya habari, huduma za utangazaji matamshi ya chuki na habari potofu, kukatizwa kwa mitandao na udhibiti wa mitandao ya kijamii. Kwa mfano, Uhuru wa Ethiopia wa Vyombo vya Habari na Upatikanaji wa Tangazo la Habari[20] inasisitiza haja ya kudumisha uhuru wa kujieleza kwa vyombo vya habari. Hata hivyo, hadi tarehe 5 Aprili 2021, Tangazo la Vyombo vya Habari na Upatikanaji wa Habari la 2008 limefanyiwa marekebisho kwa Tangazo jipya la Vyombo vya Habari Na.1238/2021.

Tangazo la Vyombo vya Habari hutumika kwa vyombo vya habari vya kawaida (machapisho na watangazaji) na vyombo vya habari vya mtandaoni, bila kujumuisha mitandao ya kijamii kama ilivyotolewa chini ya Kifungu cha 2(1).

10. State of Emergency Proclamation Enacted to Counter and Control the Spread of Covid-19 and Mitigate Its Impact Proclamation No. 3/2020.
11.See generally Zemelak A Ayele et al, 'Ethiopia: Legal Response to Covid-19', in Jeff King and Octavio LM Ferraz et al (eds), The Oxford Compendium of National Legal Responses to Covid-19 (OUP 2021) para 13.
12. State of Emergency Proclamation No. 3/2020 Implementation Regulation No. 466/2020.
13. Yoseph Badwaza, 'Coronavirus Response Threatens Ethiopia's Fragile Political Transition' (Freedom House, April 13, 2020) < https://freedomhouse.org/article/coronavirus-response-threatens-ethiopias-fragile-political-transition > (accessed on 12 April 2022).
14. Human Rights Watch, 'Ethiopia: Free Speech at Risk Amid Covid-19. New Emergency Law Raises Concerns of Further Arrests, Prosecutions' (May 6, 2020) < https://www.hrw.org/news/2020/05/06/ethiopia-free-speech-risk-amid-covid-19 > (accessed on 12 April 2022).
15. Proclamation No 3/2020, Ibid, Art 6.
16. See Addis Standard, 'Prosecutor's charge journalist Yayesew with newly enacted hate speech law,' 21 April 2020. < https://addisstandard.com/news-update-prosecutors-charge-journalist-yayesew-with-newly-enacted-hate-speech-law/> (accessed on 21 April 2021).
17. Universal Declaration of Human Rights (UDHR) adopted 10 December 1948, UNGA Res 217 A(III) Art. 19
18. UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, United Nations Treaty Series (UNTS), vol. 999, p. 171, article 19.
19. ibid. 20. Ethiopia: Proclamation No. 590/2008 of 2008, Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation, 4 December 2008, Art 4.

Hata hivyo, utekelezaji wa vitendo wa haki ya uhuru wa kujieleza unasalia chini ya mzingiro wa mara kwa mara na vitisho kutoka kwa watendaji wa Serikali na wasio wa serikali nchini Ethiopia. Kuhusu uhuru wa kujieleza kwenye Mtandao, wasiwasi unaojitokeza nchini Ethiopia ni pamoja na ukosefu wa ufikiaji wa mtandao, udhibiti wa matamshi ya chuki na upotoshaji, sheria kali za kitaifa kama vile Tangazo la Uhalifu wa Kompyuta wa 2016, na udhibiti wa Mtandao.[21]

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA KIDIJITALI NA UFUATILIAJI

Haki ya faragha ni haki iliyohakikishwa kikatiba nchini Ethiopia. Hata hivyo, wakati Ethiopia imeidhinisha hati kuu za haki za binadamu za kimataifa na kikanda na kujumuisha haki ya faragha katika katiba yake, bado haijatunga sheria ya kina ya ulinzi wa data licha ya juhudi za hivi majuzi za mageuzi.

Serikali ya Ethiopia imezindua mpango wa majaribio wa Kitambulisho cha kidijitali mwaka wa 2021. Kitambulisho cha Kidijitali kinadhibitiwa na Usajili wa Kadi ya Kitambulisho cha Kitaifa. Tangazo Na.760/2012. Sheria hii inafanyiwa marekebisho kidogo kwa Tangazo Na.1049/2017. Kama ilivyobainishwa chini ya Kifungu cha 56 (1) cha Tangazo, watu ambao wametimiza umri wa wengi watalazimika kupata kitambulisho cha taifa. Kifungu cha 58(2) kinatoa maelezo zaidi ya vitambulisho vya taifa. Kwa hivyo, kitambulisho cha taifa kitakachotolewa kitakuwa na ubora wa kudumu kwa muda wa uhalali wake (miaka kumi) iliyorejelewa katika Kifungu cha 59 cha Tangazo hili, kiwe na sifa za usalama na kina maelezo yafuatayo:

- jina kamili likiwemo ukoo, jinsia, tarehe na mahali pa kuzaliwa, makao makuu, picha, alama za vidole na saini ya mmiliki;
- nambari ya kitambulisho cha kitaifa na nambari ya kitambulisho; na
- utoaji na tarehe ya kumalizika muda wake.

Ingawa mageuzi hayo ya kisheria yalisaidia kusahihisha udakuzii usio na kibali chini ya sheria ya kupambana na ugaidi, inakatizwa na sheria na desturi zenye changamoto za usalama wa taifa na mamlaka kiutendaji (kwa mfano, uingiliaji bila haki na ufuatiliaji wa kukabiliana na ugaidi) ambao unapuuza kabisa ulinzi unaotumika wa haki za binadamu.[22]

UPATIKANAJI WA HABARI

Upatikanaji wa habari ni mojawapo ya haki za kimsingi za binadamu zilizowekwa chini ya haki ya uhuru wa kujieleza katika Katiba ya Ethiopia. Ethiopia imetayarisha mfumo huru wa kisheria wa kupata taarifa ili wananchi wapate na kufurahia taarifa zozote zilizowekwa hadharani. Hata hivyo, rasimu ya tangazo la upatikanaji wa taarifa bado haijaidhinishwa na bunge.

Mojawapo ya changamoto inayoendelea ni serikali kutokuwa tayari kuhabarisha umma kwa wakati kuhusu kile kinachoendelea nchini. Sehemu ya changamoto hii ni kukosekana kwa taasisi huru ya kutoa taarifa kwa wakati na za kisasa kwa umma. Kufuatia ukosoaji mkubwa, serikali ilianzisha taasisi iitwayo *'Huduma ya Mawasiliano ya Serikali'* Oktoba 2021 ambayo inalenga kutoa na kuwezesha upatikanaji wa habari nchini. Ni mapema mno kutathmini utendaji wa jumla wa Huduma ya Mawasiliano Serikalini, lakini kuna sababu za msingi za kuamini kuwa taasisi hii haifikii matarajio ya umma. Wakati wa kilele cha mzozo wa vita huko

21. See Yohannes Eneyew Ayalew 'Assessing the limitations to freedom of expression on the Internet in Ethiopia against the African Charter on Human and Peoples' Rights' (2020) 20 African Human Rights Law Journal 315, 322.
22. See Human Rights Watch, 'They Know Everything We Do' Telecom and Internet Surveillance in Ethiopia, (2014) <https://www.hrw.org/node/256532/printable/print> (accessed on 11 February 2022).

Kaskazini mwa Ethiopia, taasisi ilitoa taarifa bila mpangilio na taarifa za mara kwa mara kwa waandishi wa habari na umma kwa ujumla. Hakika, serikali inaonekana kusitasita kutoa habari kwa uhuru.

Badala yake, kuna mwelekeo unaoonekana wa kudhibiti mtiririko huru wa habari. Hata hivyo, cha kushangaza, serikali mara nyingi huvujisha au kuwasilisha na taarifa muhimu kupitia njia zisizo rasmi kama vile kutumia wanaharakati wa kulipwa na wanaoiunga mkono serikali.

Tatizo jingine ni ukiritimba wa kudadisi ukweli na serikali. Vita vilipoanza, serikali ilianzisha kitengo kilichopewa jina la *"State of Emergency Fact Check"* na baadaye kukipa jina la *"Ethiopia Current Issues Check"*. Ingawa mamlaka ya nchi na uadilifu wa eneo wakati huo vilikuwa hatarini, ni muhimu pia kutambua kwamba ukaguzi wa ukweli unaoongozwa na serikali unatilia shaka kutopendelea na kutoegemea upande wowote kwa huduma. Kwa kweli, serikali ilikuwa inaonekana kuzuia ukaguzi huru wa ukweli na ufikiaji wa habari iliyothibitishwa.

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Rasimu ya Tangazo la Uhalifu wa Kompyuta ya 2020 inakatisha tamaa hatua za kuzima mtandao kama ilivyoainishwa chini ya Kifungu cha 24(1). Inatoa: *'Hatua zinazolenga kuzima, kuzuia, au kuchuja Mtandao zinapaswa tu kufanywa inapobidi ili kulinda usalama wa taifa, utulivu wa umma, afya ya umma na usalama wa umma.'* Sheria hii ikiidhinishwa kama ilivyo, itahalalisha utendakazi wa mtandao. kuzima au udhibiti nchini Ethiopia, ambao tayari unaleta vitisho vikubwa kwa ulinzi wa haki za binadamu mtandaoni na nje ya mtandao.

Hata hivyo, kuzimwa kwa mtandao kumekuwa alama ya serikali ya Ethiopia. Serikali ya Ethiopia imekuwa ikitumia simulizi tofauti, ikiwa ni pamoja na sheria inayopendekezwa kuhalalisha usumbufu wa mitandao, ambao unaziba haki ya uhuru wa kujieleza.[23] Katika mwaka wa 2021, mtandao ulifungwa angalau mara nne (na kuzimwa kwa sehemu nne) kuhusiana na ukosefu wa usalama na harakati za kukabiliana na waasi katika eneo la Wollega na mzozo wa vita Kaskazini mwa Ethiopia, hasa maeneo ya Afar, Amhara na Tigray.[24]

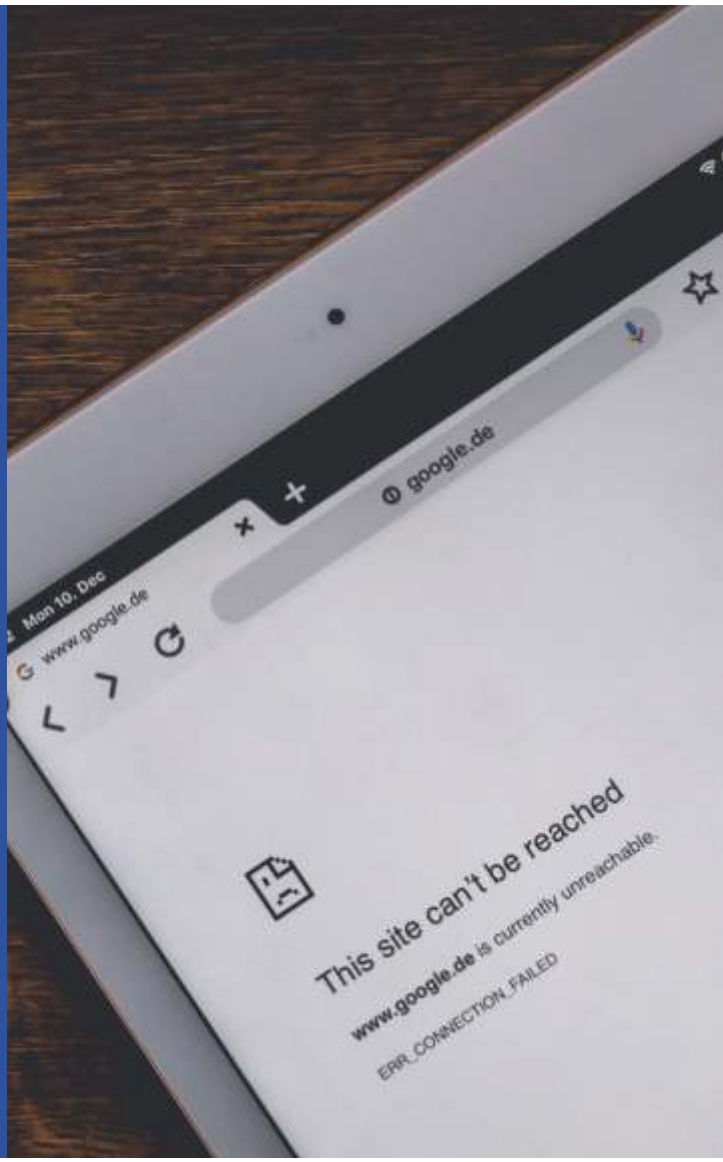

23. Yohannes Eneyew Ayalew, 'The Internet shutdown muzzle(s) freedom of expression in Ethiopia: competing narratives,' (2019) 28 Information & Communications Technology Law, 208.
24. AccessNow 'What's happening in Tigray? Internet Shutdown avert accountability' (29 July 2021) <https://www.accessnow.org/tigray-internet-shutdowns/> accessed 11 February 2022.

MATAMSHI YA CHUKI, SHERIA ZA KASHFA NA KASHFA ZA JINAI

Mnamo Februari 2020, bunge la Ethiopia lilipitisha Tangazo lenye lengo la kupinga matamshi ya chuki. Kifungu cha 2(2) cha Tangazo hilo kinafafanua *'matamshi ya chuki'* kuwa ni hotuba yoyote ambayo kwa makusudi inakuza chuki, ubaguzi au mashambulizi dhidi ya mtu au kikundi kwa kuzingatia hali ya ulinzi. Hata hivyo, ufafanuzi huu bado haueleweki na unaweza kuathiriwa chini ya sheria ya kimataifa ya haki za binadamu kwa sababu inashindwa kufafanua neno *'chuki'*, mojawapo ya viambatanisho vikuu vya kudhibiti kikamilifu matamshi ya chuki.[25]

Kifungu cha 2(3) cha Tangazo la Matamshi ya Chuki na Uwongo kinafafanua upotoshaji kuwa ni *'hotuba ambayo ni ya uwongo, inayosambazwa na mtu ambaye alijua au alipaswa kujua uwongo wa habari hiyo na kuna uwezekano mkubwa wa kusababisha fujo kwa umma, vurugu au migogoro.'* Hata hivyo, ufafanuzi huu unaenea kwa upana, ukikiuka matakwa ya kisheria chini ya Kifungu cha 19(3) cha ICCPR. Muhimu zaidi, Ethiopia ilipitisha Tangazo la Vyombo vya Habari Na.1238/2021 ambalo linaondoa kashfa ya jinai. Wakati kashfa (au uchochezi) inafanywa; itahusisha tu dhima ya kiraia, sio dhima ya jinai. (Kifungu cha 84(1)

KUTENGWA KIDIJITALI NCHINI ETHIOPIA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Kutengwa kidijitali kunaendelea kutatiza kufurahia haki za binadamu nchini Ethiopia. Ingawa hakuna ufafanuzi unaokubalika kote ulimwenguni wa dhana hii, kutengwa kwa dijiti kunaweza kurejelea hali ambapo sehemu ya watu ina ufikiaji usio sawa na uwezo wa kutumia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA), ikijumuisha Mtandao ambao ni muhimu kushiriki kikamilifu katika jamii.[26] Zaidi ya ufikiaji, ujuzi wa kidijitali unapaswa kujumuisha mambo kadhaa kama vile uwezo wa kutafuta taarifa muhimu, kudhibiti miktadha ya kijamii mtandaoni, kuripoti maudhui haramu kwa wapatanishi wa mtandao na kadhalika.[27]

Ujio wa mtandao nchini Ethiopia unaonekana kuwa jambo changa sana kwani ulianzishwa miongo miwili iliyopita. Wakati Ethiopia ilikuwa na huduma ya simu ya muda mrefu barani Afrika ambayo ilikuwa ikifanya kazi tangu 1894, historia ya mtandao nchini Ethiopia yenye ufikikiaji mdogo ilianzishwa mwaka 1997 pekee.[28]

Jedwali 1 | Matumizi ya mtandao nchini Ethiopia na duniani kote mwaka wa 2021

Mkoa	Idadi ya watu (kabla ya 2021)	Watumiaji wa Intaneti (kuanzia tarehe 31 Desemba 2020)	Kupenya kwa mtandao (% ya idadi ya watu)	% Watumiaji duniani
Ethiopia	117,876,227	21,147,255	17.9%	0.42
Afrika	1,373,486,514	590,296,163	43.0%	11.68
Wengine wa dunia	6,502,279,070	4,463,594,959	68.6%	88.31
Jumla ya ulimwengu	7,875,765,584	5,053,891,122	64.2%	100

Chanzo. Takwimu za Ulimwengu wa Mtandao: http://www.internetworldstats.com/stats1.htm

25. Yohannes Eneyew Ayalew, 'Defining 'Hate Speech' under the Hate Speech Suppression Proclamation in Ethiopia: A Sisyphean exercise?' 12 Ethiopian Human Rights Law Series (2020), 57-79.
26. Martyn Warren, 'The digital vicious cycle: Links between social disadvantage and digital exclusion in rural areas' (2007) 31 Telecommunications Policy 374-388.
27. Massimo Ragnedda 'Conceptualising the digital divide' in Bruce Mutsvairo and Massimo Ragnedda (eds) Mapping Digital Divide in Africa Book Subtitle: A Mediated Analysis (Amsterdam University Press, 2019) 27.
28. Yilma & Abraha (n 3)

Ikumbukwe kwamba mgawanyiko wa kidijitali bado uko juu sana nchini Ethiopia kutokana na kiwango chake cha chini cha kupenya na matumizi ya intaneti. Takwimu zimeonyesha kuwa idadi ya watumiaji wa intaneti nchini Ethiopia bado ni ndogo ikilinganishwa na jumla ya idadi ya watu. Kwa kweli, kutengwa kwa kidijitali kungeathiri kufurahia idadi ya haki za binadamu kwenye mtandao.

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Serikali ya Ethiopia imezindua '*Mkakati wa Kidijitali*' wa kitaifa (2020-2025), ambao unatarajia mabadiliko ya kidijitali kufikia mwaka wa 2025. Hii inafanywa chini ya usimamizi wa Wizara ya Ubunifu na Teknolojia (MINT).

Moja ya mageuzi yaliyoanzishwa wakati wa utawala wa mapema wa uongozi wa Abiy ilikuwa kurekebisha sheria ambazo zilitumika kupunguza nafasi ya kiraia kwa miaka 10 iliyopita. Utawala mpya uliunda Baraza la Ushauri la Masuala ya Kisheria na Haki (LJAAC) kufanyia kazi sheria ili kusaidia kupanua nafasi ya kisiasa.[29] Timu ya kufanya mageuzi ya kisheria, mchanganyiko wa wataalam wa kujitegemea na wanasheria walitayarisha sheria mpya ya kupambana na ugaidi, sheria ya mashirika ya kiraia na sheria ya vyombo vya habari ambayo baadaye iliidhinishwa na bunge la Ethiopia.[30] Abiy amesifiwa kwa mageuzi ya sheria ambayo yanalenga kupanua wigo wa kisiasa.[31]

Kama sehemu ya mageuzi yaliyofanywa na Waziri Mkuu Abiy, mpango wa kuikomboa sekta ya mawasiliano ulizinduliwa. Mnamo 2019, bodi ya udhibiti inayosimamia sekta ya mawasiliano, Mamlaka ya Mawasiliano ya Ethiopia (ECA) iliundwa. Kulingana na Tangazo la Huduma ya Mawasiliano 1148/2019, Mamlaka ya Mawasiliano ya Ethiopia ina jukumu la kutoa leseni kwa waendeshaji wapya wa mawasiliano, kulinda data ya watumiaji na kudhibiti vifaa vya mawasiliano.[32]

Mnamo Mei 2021, Mamlaka ya Mawasiliano ya Ethiopia ilitoa leseni ya kwanza kabisa ya mawasiliano kwa kampuni ya kibinafsi, muungano unaoongozwa na Safaricom. Mnamo Juni 2021, serikali ilitangaza mchakato wa zabuni ya kuuza hisa 40% ya kampuni pekee ya mawasiliano nchini, Ethio telecom.[33]

> ***Utawala mpya uliunda Baraza la Ushauri la Masuala ya Kisheria na Haki (LJAAC) kufanyia kazi sheria ili kusaidia kupanua nafasi ya kisiasa.***

29. Abadir M. Ibrahim and Abduletif Kedir Idris, 'The Silent Fighters: The Volunteers behind Ethiopia's Democratic Reforms,' Addis Standard (Addis Ababa, 27 February 2020) <http://addisstandard.com/profile-the-silent-fighters-the-volunteers-behind-ethiopias-democratic-reforms/ > accessed 11 February 2022.
30. AFP, 'Ethiopia Adopts New Version of Much-Criticized Terrorism Law' (03 January 2020) < https://www.voanews.com/africa/ethiopia-adopts-new-version-much-criticized-terrorism-law> accessed 11 February 2022.
31. Human Rights Watch, 'Abiy's First Year as Prime Minister, Review of Freedom of Association,' (April 4, 2019) <https://www.hrw.org/news/2019/04/04/ethiopia-abiys-first-year-prime-minister-review-freedom-association>, accessed 11 February 2022.
32. Communication Service Proclamation 1148/2019, Federal Negarit Gazetta, Addis Ababa, 25th Year No.82, articles 19-20.
33. Reuters, 'Ethiopia launches tender process to sell 40% stake in Ethio Telecom', (June 14, 2021) <https://www.reuters.com/business/media-telecom/ethiopia-launches-tender-process-sell-40-stake-ethio-telecom-2021-06-14/> accessed 11 February 2022.

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Katika miaka michache iliyopita, Akili Bandia (AI) inakua nchini Ethiopia licha ya sekta hiyo kutoungwa mkono na kuwezesha vyombo vya sheria na sera.[34] Mnamo 2013 maabara ya roboti iCog ilizinduliwa na mtaji wa USD 50,000 na watengeneza programu wanne. Itis iliripotiwa kama maabara ya kwanza ya Akili Bandia (AI) ambayo ilihusika katika kutengeneza roboti maarufu duniani, Sophia.[35] Mwishoni mwa mwaka wa 2019, Ethiopia ilianzisha kituo kinachojishughulisha na ukuzaji wa akili bandia kiitwacho Ethiopian Artificial Intelligence Center (EAIC) kupitia kanuni.[36] Kituo kina maeneo matano ya kuzingatia. Hizi ni pamoja na:

- Akili Bandia-roboti,
- Data Kubwa,
- Kujifunza kwa Mashine,
- Uchakataji wa Lugha Asilia (NLP) na
- Mwenendo wa Kompyuta.

Wakati Ethiopia bado haijatunga sera na mkakati wa Akili Bandia wa kina, udhibiti unakusudiwa kukipa kituo hicho uwezo na majukumu fulani ili kukuza utafiti na maendeleo katika nyanja za Akili Bandia(AI) nchini Ethiopia. Kituo hiki kimepewa uwezo wa kutoa huduma na bidhaa za utafiti wa akili bandia, kuweka miundombinu ya kitaifa inayowezesha utafiti na maendeleo ya programu za ujasusi, kuunda sera za kitaifa zinazohusiana na akili bandia, sheria, na mifumo ya udhibiti, kuhakikisha huduma za akili bandia zinasaidia ulinzi na kitaifa. mchakato wa kufanya maamuzi unaohusiana na usalama, pamoja na programu za kijamii na kiuchumi kama vile afya, elimu, kilimo na huduma.

Hivi majuzi, ilibadilishwa jina kuwa Taasisi ya Akili Bandia ya Ethiopia tarehe 6 Oktoba 2021. Taasisi inasimamiwa kwa Waziri Mkuu.[37] Hivyo, Taasisi inaendelea kutekeleza majukumu na kazi za Kituo.

34. Abebe Chekol, The Thriving AI Landscape in Ethiopia: Its Implications for Human Rights, Social Justice and Development (Global Information Society Watch, 2019) 128.
35. Thomas Lewton, Futurists in Ethiopia are betting on artificial intelligence to drive development (Quartz, 2018) <https://qz.com/africa/1301231/ethiopias-futurists-want-artificial-intelligence-to-drive-the-countrys-development/ > accessed 12 April 2022.
36. Artificial Intelligence Centre Establishment Council of Ministers Regulation No 463/2020.
37. Definition of Powers and Duties of the Executive Organs Proclamation No. 1263/2021, article 79(10).

JINSIA NA TEHAMA

Kuna dhamira ya wazi kwa TEHAMA kuwa sehemu ya msingi ya mipango ya nchi nyingi kuwawezesha wanawake na kujikwamua kiuchumi kutokana na janga la UVIKO-19. Hata hivyo, kinyume na hili, serikali zinashindwa kubadilisha maneno kuwa vitendo kwa kupitisha sera za mitandao na mikakati ya ufikiaji kwa wote ambayo itajenga msingi jumuishi wa uchumi thabiti wa kidijitali. Kuhusiana na uwezo wa kumudu data nchini Ethiopia, Muungano wa Affordable Internet (A4AI) katika Ripoti yake ya Nafuu ya 2021 ilibainisha kuwa sera zinazohusiana na miundombinu ya mtandao na ufikiaji zilichukua jukumu muhimu katika kufanya vifurushi nafuu zaidi. Ripoti iligundua Ethiopia - imeona mwenendo wake wa ADI ikipanda kutoka 2.31% mwaka 2014 hadi 24.8% mwaka 2021, ikichochewa na kufunguliwa kwa soko lake la mawasiliano katika kipindi cha miaka mitatu iliyopita. Ingawa nchi imepiga hatua kuelekea upatikanaji wa mtandao, wanawake wanaendelea kukabiliwa na upatikanaji usio sawa wa huduma za TEHAMA nchini Ethiopia kutokana na vikwazo vya kijamii na kiutamaduni vilivyosababisha majukumu ya kijinsia.

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA ETHIOPIA KUTOKA MWAKA ULIOPITA

Ingawa mradi wa mageuzi ya kisheria ni hatua katika mwelekeo sahihi na una uwezo wa kukuza haki za kidijitali, watendaji wa Serikali na wasio wa Kiserikali wanaendelea kuzuia kufurahia kikamilifu haki za kidijitali nchini Ethiopia. Ilirekodi kufungwa kwa sehemu nne katika mikoa ya Afar, Amhara, Tigray na Oromia wakati mnamo 2020, kulikuwa na kuzima moja kamili nchini kote na kuzima kwa sehemu mbili katika mikoa ya Amhara na Tigray.

Muhimu zaidi, ilikuwa mwaka wa 2021 ambapo serikali ya Ethiopia ilitoa leseni ya kwanza kabisa ya mawasiliano ya simu kwa kampuni ya kibinafsi, muungano unaoongozwa na Safaricom - ambao hatimaye unakuza ushindani mzuri na kuimarisha mawasiliano na huduma za kidijitali.

Cha kusikitisha ni kwamba uhuru wa vyombo vya habari unadorora nchini. Mnamo 2021, waandishi tisa walikamatwa na mwandishi mmoja aliuawa wakati mwaka uliopita waandishi saba walikamatwa, kulingana na Kamati ya Kulinda Wanahabari (CPJ). Baadhi ya wanahabari hawa wanafanya kazi katika vyombo vya habari vya kidijitali na njia za mtandaoni.

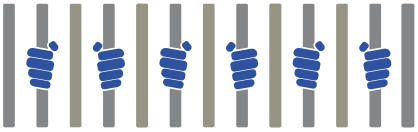

WAANDISHI WA HABARI WAKAMATWA

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Mapendekezo yafuatayo yanatolewa:

- Tangazo la Vyombo vya Habari lina faini kubwa kwa kashfa ya kiraia na masharti yasiyoeleweka kama ilivyo chini ya kifungu cha 85(1) ambacho kinaweza kuwa na athari mbaya kwa uhuru wa kujieleza, nje na mtandaoni. Kwa hivyo, masharti hayo yenye matatizo yanahitaji kuangaliwa upya na kuandaliwa upya;

- Tangazo la Matamshi ya Chuki na Taarifa Kashfa Na.1185/2020 linapaswa kuandikwa upya kwa usahihi kwa kuzingatia hitaji la uhalali chini ya sheria ya kimataifa ya haki za binadamu. Vifungu hivi ni pamoja na Ibara ya 2(2), ambayo ina tafsiri isiyoeleweka ya matamshi ya chuki; Kifungu cha 2(3) kwa mawanda yake makubwa, ambacho kinaweza kukiuka matakwa ya kisheria ya Kifungu cha 19(3) cha ICCPR;

- Serikali inapaswa kukagua sera ya kitaifa ya TEHAMA mara kwa mara ili kushughulikia teknolojia mpya ibuka ikiwa ni pamoja na Akili Bandia(AI), data kubwa, Mtandao wa Vitu (IoT) na teknolojia ya kompyuta ya mawingu;

- Ni lazima serikali ipitishe rasimu ya mswada wa ulinzi wa data na kuhakikisha kuwa Tume ya Kulinda Data imeanzishwa na kutekelezwa au chombo kingine chochote huru;

- Ili kupunguza mgawanyiko wa kidijitali kwa kasi, ni lazima serikali iwekeze rasilimali zinazofaa kwa maendeleo ya kidijitali na TEHAMA ili watu binafsi wafurahie haki zao za kibinadamu.

- Serikali lazima iheshimu haki za kidijitali za watetezi wa haki za binadamu na vyama vya siasa vya upinzani, kwa mfano, kwa kujiepusha na kunyang'anya simu, kupeleleza akaunti za mitandao ya kijamii na nyenzo za mawasiliano, hivyo basi, inapaswa kuonyesha kujitolea kwa dhati kwa viwango vya kimataifa kuhusu haki za kidijitali; na

- Ili kutekeleza haki za kidijitali, sheria zinapaswa kuzipa mahakama jukumu kubwa katika kutafsiri haki za kidijitali. Pia, serikali lazima ianzishe mchakato wa marekebisho ya katiba ili kurejesha kwa uwazi uwezo wa asili wa mahakama wa mapitio ya mahakama kutoka kwa chombo kisichokuwa cha mahakama, yaani, Baraza la Shirikisho.

GAMBIA

Baada ya kuondolewa kwa udikteta wa muda mrefu mwaka 2016, Gambia ilianza kipindi cha mpito kuelekea demokrasia. Mwaka wa 2021 uliashiria mwisho wa kipindi cha mpito cha miaka mitano na uchaguzi wa kwanza baada ya udikteta.

Kwa hivyo ulikuwa mwaka muhimu katika kuangazia mafanikio makubwa katika haki za kidijitali na ushirikishwaji Gambia imepata katika miaka mitano iliyopita. Kama ilivyokuwa miaka mingi katika kipindi hiki, kulikuwa na ukiukwaji mdogo wa haki za kidijitali na Serikali na watendaji wasio wa serikali. Pia kulikuwa na marekebisho kadhaa ya sheria na sera, pamoja na maendeleo ya mkakati yaliyolenga ulinzi bora wa haki za kidijitali na ujumuishaji bora wa kidijitali.

Hata hivyo, kutokana na utekelezaji duni wa mageuzi na mikakati hii, pamoja na kuwepo kwa miundombinu duni, changamoto kubwa zimesalia kuhusiana na ulinzi wa haki za kidijitali na ushirikishwaji wa kidijitali nchini Gambia.

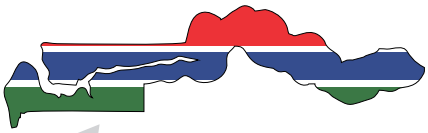

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA GAMBIA

Gambia, Mkoloni wa zamani wa Uingereza, iko kwenye pwani ya magharibi ya Afrika.[1] Ni taifa dogo zaidi lisilo la kisiwa barani Afrika lenye idadi ya watu takriban milioni 2.1 wanaoishi kwenye ukanda wake mwembamba wa kilomita za mraba 10, 689, na kuifanya kuwa mojawapo ya nchi za Afrika zilizo na watu wengi zaidi.[2] Uchumi wa Gambia kimsingi unategemea utalii, kilimo kinachotegemea mvua na fedha kutoka kwa Wagambia wanaoishi ng'ambo.[3] Pato la taifa la sasa (GDP) lilikadiriwa kuwa dola bilioni 1.90, katika kilele cha janga la UVIKO-19 mnamo 2020. Takwimu hii, kulingana na makadirio ya Benki ya Dunia, inawakilisha chini ya 0.01% ya uchumi wa dunia.[4] Gambia ilipata udikteta wa miaka 22 (1994-2016) na sasa ina miaka mitano. miaka mingi katika kipindi cha mpito cha kidemokrasia huku Rais Adama Barrow alishinda kwa muhula wa pili madarakani katika uchaguzi wa kwanza wa baada ya udikteta mwezi Desemba 2021.[5]

23.7%

KIWANGO CHA KUPENYA KWA MTANDAO

UFIKIAJI WA MTANDAO, UKATIZI NA KUTENGWA KWA DIJITALI

Kulingana na DataReportal, kulikuwa na watumiaji wa intaneti 580,200 nchini Gambia kufikia Januari 2021, ambayo inawakilisha kiwango cha kupenya kwa mtandao cha 23.7%. Ingawa idadi hii inaashiria ongezeko kubwa kutoka mwaka uliopita,[6] bado iko chini ya wastani wa 42%

1. The Gambia: Colonial History, https://ttag.gm/colonial-history (accessed on 11 January 2022)
2. H A Gailey, "Brittanica: Gambia Country Facts" https://www.britannica.com/place/The-Gambia (accessed on 11 January 2022)
3. GIEPA: Economy, https://www.giepa.gm/node/34#:~:text=The%20Gambia%20has%20a%20small,and%20growth%20in%20the%20economy. (accessed on 11 February 2022)
4. Trading Economics, "Gambia: GDP" https://tradingeconomics.com/gambia/gdp (accessed on 11 January 2022)
5. World Bank, "The Gambia Profile" https://www.worldbank.org/en/country/gambia/overview#1 (accessed 11 January 2022)
6. S Kemp, "Digital 2021: The Gambia" https://datareportal.com/reports/digital-2021-gambia (accessed 11 January 2022)

MTANDAO ULIKATIZA BIASHARA, ELIMU NA MENGINE SHUGHULI MUHIMU AMBAZO

wa kupenya mtandao katika Afrika Magharibi,[7] na kuifanya kuwa moja wapo mbaya zaidi katika mkoa huo. Wengi wa wananchi wa Gambia ambao wanaweza kufikia Intaneti, hufanya hivyo kupitia vifaa vyao vya rununu, huku huduma za mtandao wa intaneti zisizo badilika ikiwa zimechaguliwa na chini ya asilimia 20 ya watumiaji wa mtandao wa Gambia.[8] Hivyo ongezeko la watumiaji wa intaneti katika kipindi cha miaka iliyopita linaweza kuhusishwa na kuwepo kwa Watoa Huduma nyingi za mtandao wa simu (ISPs) nchini. ISP kuu ni Gamtel, Africell, Qcell, Comium na Netpage. Muunganisho wa intaneti nchini Gambia unasimamiwa na Gamtel inayomilikiwa na serikali, huku kipimo data kikiwa kinauzwa kwa ISPs nyingine. Kwa kuzinduliwa kwa kebo ya nyambizi ya Pwani ya Afrika hadi Ulaya (ACE) mwaka wa 2011, ubora wa muunganisho uliimarika kwa kiasi kikubwa, pamoja na masuala ya kudumu ya kutegemewa, ufikiaji na uwezo wa kumudu.[9] Kati ya Januari na Februari 2021, nchi ilishuhudia usumbufu wa angalau mara nne kote nchini kila moja ikichukua kati ya masaa mawili hadi nane.[10] Wananchi wa Gambia walieleza kuwa usumbufu wa mapema 2021 ulikatiza biashara, elimu na mengine shughuli muhimu ambazo kwa sehemu kubwa zilikuwa zikifanywa mtandaoni kwa sababu ya vizuizi vilivyosababishwa na janga la UVIKO-19.[11]

Changamoto hizi za mtandao zilikumbusha yale yaliyotokea wakati wa udikteta ambayo yalilenga tu kuzuia uhuru wa kujieleza na upatikanaji wa habari, haswa, kabla ya uchaguzi wa Rais wa Disemba 2016, wakati serikali tawala iliamuru ISPs kuzima huduma za mtandao, simu za kimataifa, na ujumbe mfupi wa SMS kote nchini.[12] Hii ilidaiwa kuvuruga uenezaji wa habari za uongo, lakini kwa kweli, hii ilivuruga mchakato wa kuhesabu kura na ufuatiliaji wa uchaguzi. Hii hata hivyo ilishindwa kutoa hakikisho la kuchaguliwa tena kwa mtawala wa muda mrefu Yahya Jammeh ambaye alisimamia kusitishwa huku.[13] Waziri wa Habari na Mawasiliano wa Gambia, Ebrima Sillah, alifafanua kuwa, tofauti na kukatika kwa mtandao mwaka 2016, kukatika kwa mtandao kwa hivi karibuni hakukuwa kwa makusudi ya serikali bali ni matokeo ya *"kukatika kwa umeme katika kituo cha Sonatel cha Senegal kitoacho muunganisho kati ya Gambia na Senegal, kupitia kebo ya ACE."*[14]

7. Statista, "Internet penetration rate in Africa as of January 2021, by region" https://www.statista.com/statistics/1176668/Internet-penetration-rate-in-africa-by-region/ (accessed 15 March 2022)
8. International Telecommunication Union, "Mobile cellular subscriptions, 2000-2018," June 2019, https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx. (accessed 12 January 2022)
9. Gambia, The - Country Commercial Guide, "Information and Communications Technology" https://www.trade.gov/country-commercial-guides/gambia-information-and-communications-technology (accessed 11 January 2022)
10. Y Taylor, "The Gambia's Internet Shuts Down for over 14 hours on First Day of 2021," Gainako, https://gainako.com/the-gambias-Internet-shuts-down-for-over-14-hours-on-the-first-day-of-2021/ (accessed 11 January 2022)
11. Jainaba Sonko, "'A day without Internet is a day in the dark': The Gambia's growing digital divide," Global Voices, https://globalvoices.org/2021/03/31/a-day-without-Internet-is-a-day-in-the-dark-the-gambias-growing-digital-divide/ (accessed 11 January 2022)
12. Ruth Maclean, The Gambia bans international calls and Internet as voters go to polls, The Guardian: https://www.theguardian.com/world/2016/dec/01/the-gambia-bans-international-calls-and-Internet-as-voters-go-to-polls (accessed 12 January 2022)
13. Ibid
14. Supra no. 5

Uchaguzi wa Rais wa 2021 nchini Gambia - uchaguzi wa kwanza wa Rais baada ya udikteta - uliidhinisha kauli ya Waziri kwa kiwango fulani, kwani licha ya hofu iliyojitokeza kwamba kufungwa kwa mtandao wa 2016 kungejirudia, kipindi cha uchaguzi wa 2021 hakikuwa na chochote. kukatika kwa mtandao au kuzimwa.[15] Hili lilionyesha dhamira ya serikali tawala ya kufungua na kufikia usawaziko wa intaneti, ingawa utegemezi, ufikiaji na uwezo wa kumudu unasalia kuwa jambo la kusumbua.

Katika Ripoti ya Uhuru wa Mtandao wa 2021, Gambia imepata alama 12 kati ya 25 katika kitengo cha *"Vikwazo vya Kufikia"*,[16] ambayo kimsingi hutathmini vizuizi vya miundombinu, kiuchumi na kisiasa vya kufikia Mtandao.[17] Ripoti hiyo inaangazia kwamba vikwazo vikubwa zaidi ufikiaji wa mtandao nchini Gambia ni vikwazo vya miundombinu (ubora na kasi), na gharama kubwa.[18] Kuhusu gharama ya Mtandao, ripoti inabainisha kuwa *"gharama kubwa ya intaneti inasalia kuwa kikwazo cha msingi kwa upatikanaji wa Intaneti nchini Gambia, ambapo 48.6% ya wakazi wake zaidi ya milioni 2 wanaishi katika umaskini"*.[19] Mnamo 2020, ISPs ikijumuisha Africell na QCell ziliongeza ada zao za mtandao kwa 100% kwa vifurushi vya kila mwezi visivyo na kikomo. Kifurushi cha bei nafuu zaidi cha mwezi kisicho na kikomo cha QCell sasa kinaanzia D3,800 ($73.42) kwa megabaiti moja kwa kasi ya intaneti ya sekunde na hadi D8,550 ($165.21) kwa megabaiti tano kwa kasi ya intaneti ya sekunde.[20]

Katika utetezi wao, ISPs wamedai kuwa gharama kubwa za huduma za mtandao zinatokana na mchanganyiko wa ushuru wa juu unaotozwa kwa watoa huduma za intaneti, gharama kubwa zinazotumika katika kupata na kutunza vifaa vya mawasiliano, na soko dogo la watumiaji wa huduma za mtandao nchini Gambia.[21]

15. #KeepItOn coalition to The Gambia: uphold democracy this election, keep people connected https://www.accessnow.org/keepiton-the-gambia-election/ (accessed 12 January 2022)
16. Freedom on the net 2021, "The Gambia" https://freedomhouse.org/country/gambia/freedom-net/2021 (accessed 12 January 2022)
17. Freedom-House, "What do we measure" https://freedomhouse.org/report/freedom-net (accessed 12 January 2022)
18. Supra no.10
19. Ibid
20. Supra no. 4
21. Madi Ceesay, "High Cost of Internet Services Triggers Misery in The Gambia", The Daily News, May 11, 2021 https://dailynewsgm.com/high-cost-of-internet-services-triggers-misery-in-the-gambia/ (accessed 29 March 2022)

Kulingana na Mshauri wa Vyombo vya Habari wa Africell, Musa Sisay, Africell hutumia zaidi ya dalasi milioni 800 (USD milioni 15) kwa kodi kwa mwaka, pamoja na matumizi mengineyo. Afisa wa serikali kutoka Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Umma (PURA) pia alithibitisha kuwa ushuru mkubwa kwa kampuni za mawasiliano umechangia kwa kiasi kikubwa gharama kubwa za huduma za mtandao nchini.[22]

Kwa upande wa mapungufu ya miundombinu, kasi ndogo ya ukuaji wa intaneti nchini Gambia katika muongo mmoja uliopita unaweza kuhusishwa kwa sehemu na ufadhili uliopunguzwa wa serikali kwa mikahawa ya mtandao ya kikanda na vituo vya mawasiliano vinavyoendeshwa na kampuni ya kitaifa ya mawasiliano ya Gamtel.[23] Zaidi ya hayo, kuna mgawanyiko wa vijijini na mijini katika suala la ufikiaji. Kwa ujumla, maeneo ya vijijini yanakabiliwa na miundombinu duni au haipo kabisa, ukosefu wa umeme na/au kukatika kwa umeme mara kwa mara, na sehemu kubwa ya Watoa Huduma za Intaneti nchini Gambia (pamoja na Gamtel inayomilikiwa na serikali) hawajatanguliza vitega uchumi vyao katika utoaji wa mtandao katika maeneo haya ya mashambani.[24]

Ripoti ya Global Voices ya 2021 inathibitisha kwamba watoto wanaoishi katika maeneo ya mashambani hawakuweza kufika shuleni au kupata nyenzo za kujifunzia mtandaoni wakati wa janga hili kutokana na miundombinu duni ya kidijitali katika sehemu hizo za nchi. Kutokana na hali hiyo, watoto hawa walikaa nyumbani kwa miezi kadhaa, wakikosa kujifunza, huku wenzao wengi wakienda shule mijini waliweza kupata mtandao (japo kwa gharama kubwa) ili kuendelea na masomo mtandaoni.[25] Wizara ya Elimu ya Msingi na Sekondari ambayo ilitoa masomo ya shule kwenye majukwaa ya mtandaoni wakati wa UVIKO-19, ilijaribu kuziba pengo hili la kidijitali vijijini hadi mijini kwa kutoa masomo hayo kwenye vituo kadhaa vya TV na redio. Hata hivyo, wakosoaji wengi walisema kuwa sawa na ukosefu wa miundombinu ya kidijitali ya kutosha, nyumba nyingi katika maeneo ya vijijini hazina runinga au kifaa cha redio.[26] Kutengwa huku kwa njia ya kidijitali kulisababisha kukiukwa kwa haki ya elimu ya watoto wanaoishi katika maeneo ya vijijini ya Gambia, kama ilivyolindwa katika Katiba ya Gambia, 1997 ambayo inahakikisha *"haki ya fursa sawa za elimu na vifaa"* kwa nia ya kufikia utekelezaji kamili wa haki ya kupata elimu.[27]

Katika azma ya kushughulikia changamoto ya upatikanaji na uwezo wa kumudu, serikali ya Gambia iliidhinisha Sera ya Kitaifa ya Mtandao (2020 - 2024) ambayo inatambua changamoto zinazohusiana na mgawanyiko wa kidijitali katika kupata huduma za mtandao nchini Gambia,[28] na inaangazia kwamba uti wa mgongo wa taifa (ECOWAN), ambao umeunganishwa kwa kebo ya ACE, haupatikani katika baadhi ya makazi makubwa ambapo ECOWAN haijawekwa.[29] Sera inaahidi kushughulikia pengo hili la ufikiaji *"ili kuhakikisha kuwa sehemu zote ya nchi kuanza na kushiriki katika kipimo cha mapinduzi ya kidijitali kwa wakati mmoja"* na inalenga kutoa andiko mbadala kwa ACE Cable ifikapo mwisho wa 2021 na kuhakikisha kwamba angalau 75% ya nyumba zina ufikiaji wa bei nafuu wa muunganisho wa intaneti wa kasi ya juu (unaofafanuliwa kama kiwango cha upakiaji na upakuaji cha angalau 5 Mbps) na mwisho wa 2022.

22. Ibid; also see The Gambia Public Utilities Regulatory Authority (PURA), Legislative Mandate, https://pura.gm/about-pura/overview-of-pura/ (accessed 30 March 2022)
23. Supra no. 11
24. Ibid. 25. Supra mo. 6
26. APA Banjul, "Gambia adopts media schooling for basic education amid COVID-19" (April 2020) http://apanews.net/en/news/gambia-adopts-media-schooling-for-basic-education-amid-COVID-19 (accessed 19 March 2022)
27. Constitution of The Gambia, 1997, S. 30 https://www.constituteproject.org/constitution/Gambia_2018?lang=en (accessed 13 January 2022)
28. The Gambia National Broadband Policy (2020 – 2024), p. 25 https://moici.gov.gm/sites/default/files/2021-05/BROADBAND%20POLICY%202024.pdf (accessed 13 January 2022)
29. 30. 31. Ibid, p. 10

Mwishowe, serikali ya Gambia ilishindwa kufikia lengo lake la kisera la kutoa andiko mbadala kwa ACE Cable. Kwa hivyo inabakia kuonekana kama inaweza kufikia malengo yake makubwa ya kutoa mtandao wa kasi wa juu kwa angalau 75% ya kaya za Gambia kufikia mwisho wa 2022.

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU, NA UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI

Mwaka 2021 ulikua mwaka wa uchaguzi wa kwanza wa Rais baada ya udikteta nchini Gambia,[32] haki ya uhuru wa kujieleza, hasa katika majadiliano ya kisiasa, ilijaribiwa, na maoni ya wengi yalikuwa kwamba haki hii ilistawi nchini Gambia mwaka wa 2021. Haki hii imehakikishwa katika Katiba ya Gambia, 1997 kama *"uhuru wa hotuba na kujieleza"*, na inajumuisha uhuru wa vyombo vya habari na vyombo vingine vya habari.[33] Sheria kadhaa kandamizi zinazohusiana na vyombo vya habari hapo awali zilifanya utumiaji wa haki hii kuwa mgumu. Hata hivyo, mageuzi kadhaa yanayohusiana na sheria ya vyombo vya habari yamefanyika katika miaka mitano iliyopita, ikiwa ni pamoja na Mahakama ya Juu kutangaza kuwa ni kinyume na katiba sheria ya uchapishaji wa uwongo kwenye Mtandao, pamoja na sheria nyingine kandamizi kuhusu kashfa na uchochezi.[34] Hii imesababisha mazingira bora kwa utekelezaji wa haki hii.

Ripoti ya AfroBarometer ya 2021 inathibitisha kwamba watu wengi wa Gambia wanaamini kwamba vyombo vya habari viko huru kufanya kazi yake bila kuingiliwa na serikali.[35] Mtazamo huu wa umma ulikuwa muhimu, kwani ulisaidia kukuza mfano wa uchaguzi huru na wa haki mchakato, ambapo maoni tofauti ya kisiasa yalitolewa na kutangazwa kupitia vyombo vya habari, vikiwemo mitandao ya kijamii na vyombo vingine vya habari vya mtandaoni.[36] Ujumuishaji wa kidijitali, kwa hivyo, ulikuwa na jukumu muhimu la kutekeleza, kwani, bila hiyo, raia wengi wasio na muunganisho wa mtandao wangeachwa nje ya mijadala ya kisiasa inayotokea katika nafasi za kidijitali.

> ***Ripoti ya AfroBarometer ya 2021 inathibitisha kwamba watu wengi wa Gambia wanaamini kwamba vyombo vya habari viko huru kufanya kazi yake bila kuingiliwa na serikali.***

Hii ilihimiza mradi wa Jokkolabs Banjul ambaye alitaka kukuza sauti za wanawake wa vijijini nchini Gambia kabla ya uchaguzi wa Rais wa Desemba 2021. Kama Jokkolabs Banjul anavyoelezea, *"vita vya kisiasa vya kupiga kura sasa vinatokea katika majukwaa ya mtandaoni yaliyoundwa kwenye WhatsApp."*[37] Mradi wake wa ujumuishaji wa

32. S Waan, The Point Newspaper, "PDOIS accepts IEC election result" https://thepoint.gm/africa/gambia/headlines/pdois-accepts-iec-election-result (accessed on 13 January 2022).
33. Supra no. 19, S. 25.
34. MFWA, "Major Boost for Digital Rights in The Gambia" https://www.mfwa.org/major-boost-for-digital-rights-in-the-gambia/ (accessed on 14 January 2022.)
35. AfroBarometer, "Gambians support media freedom but want government to prevent false news and hate speech, Afrobarometer survey shows" https://afrobarometer.org/press/gambians-support-media-freedom-want-government-prevent-false-news-and-hate-speech (accessed 14 January 2022).
36. Ibid.
37. Jokkolabs Banjul enabled digital inclusion for rural women in Gambia https://www.apc.org/en/news/enabling-digital-inclusion-most-vulnerable-2020 (accessed on 14 January 2022).

kidijitali, chini ya kauli mbiu *"Ujumuisho wa kidijitali: Si bila wanawake wetu wa vijijini"*, umewawezesha wanawake kuthamini nguvu ya teknolojia kwa kutumia WhatsApp, ikiwa ni pamoja na kuunda rekodi za sauti ili kushiriki mitazamo yao ya kisiasa katika jamii.[38]

Pamoja na faida za nafasi ya kidijitali katika kuwezesha utumiaji wa uhuru wa kujieleza katika mijadala ya kisiasa nchini Gambia, kunakuja baadhi ya hasara katika mfumo wa matamshi ya chuki na taarifa potofu. Ripoti ya Utafiti wa AfroBarometer ya 2021 inafichua kuwa zaidi ya wananchi wanane kati ya 10 (84%) walisema kuwa watumiaji wa mitandao ya kijamii hueneza habari ambazo wanajua ni za uongo.[39] Ripoti hiyo pia inafichua kwamba wananchi wanataka serikali iwe na uwezo wa kuweka kikomo au kukataza ushirikishwaji wa habari au taarifa ambazo ni za uongo (85%), matamshi ya chuki (84%), na taarifa au maoni yanayomkosoa au kumtusi Rais (76%).[40] Kuenea kwa taarifa potofu nchini Gambia kulisababisha, mwaka wa 2021, kuundwa kwa Fact Check Gambia, ambayo ilitengenezwa ili kuziba pengo la soko la habari huru, zisizoegemea upande wowote zilizokaguliwa na kuthibitishwa, hasa kuhusu UVIKO-19 na uchaguzi wa Rais.[41] Jukwaa liliongozwa na majukwaa sawa nchini Ghana na Nigeria. Waziri wa Habari, Ebrima Sillah katika uzinduzi wa jukwaa la mtandaoni, alisisitiza kwamba mpango wa kuanzisha jukwaa la kukagua ukweli nchini Gambia ulikuwa umekuja wakati bora zaidi ambapo nchi inajiandaa kwa mfululizo wa chaguzi pamoja na mwelekeo unaoongezeka wa habari potofu kuhusu UVIKO-19.[42] Tangu kuanzishwa kwake, factcheckgambia.org imechapisha makala kadhaa yanayokanusha habari na hadithi ghushi zinazohusu UVIKO-19 na uchaguzi wa Rais wa Desemba, miongoni mwa masuala mengine muhimu. Mfano ni makala ya Agosti 2021 ya kuangalia ukweli yanayokanusha uwongo fulani kuhusu chanjo ya UVIKO-19.[43]

Uchaguzi wa Rais wa 2021 ulipokaribia, matamshi ya chuki mtandaoni yalienea pia. Ripoti ya utafiti ya Chama cha Wanahabari wa Gambia (GPU) inafichua kwamba katika miaka saba iliyopita, machapisho ya mtandao yalichapisha matamshi mengi ya chuki kuliko aina yoyote ya vyombo vya habari, ikifuatiwa na vyombo vya habari.[44]

38. Ibid.
39. Gambians support media freedom but want government to prevent false news and hate speech, Afrobarometer survey shows https://afrobarometer.org/sites/default/files/press-release/The%20Gambia/news_release-gambians_support_media_freedom_within_limits-afrobarometer-2may21.pdf (accessed on 14 January 2021).
40. Ibid
41. UNESCO-supported fact checking platform launched in The Gambia https://en.unesco.org/news/unesco-supported-fact-checking-platform-launched-gambia (accessed on 14 January 2022).
42. Ibid
43. Factcheck Gambia "What you need to know about the Johnson & Johnson vaccine https://factcheckgambia.org/the-jj-COVID-19-vaccine-what-you-need-to-know-about-any-possible-side-effects/ (15 January 2022)
44. S Jammeh & Gambia Press Union, "Research on hate speech in The Gambia Media", p. 15 https://gpu.gm//DataImages/PDFFiles/Resume_0_Research%20on%20hate%20speech%20in%20the%20Gambia%20Media.pdf (accessed 15 January 2022)

Ripoti hiyo pia inathibitisha kwamba matamshi mengi ya chuki nchini Gambia, ambayo kwa kawaida ni ya kikabila au kisiasa, yanatokea kwenye mitandao ya kijamii (Facebook na WhatsApp haswa) na kwamba kwa bahati mbaya, baadhi ya jumbe hizi za chuki za WhatsApp au machapisho ya Facebook hutafuta njia kwenye vyombo vya habari vya kawaida (kuchapisha na kutangaza).[45] Ingawa kwa sasa hakuna sheria mahususi ya kupinga taarifa potofu na matamshi ya chuki, Muswada wa Sheria ya Makosa ya Jinai, 2020 ambao uko mbele ya Bunge wakati wa kuandikwa, utakuwa sheria ya kwanza ambayo inakataza hasa matamshi ya chuki, ikiwa na wakati itapitishwa kwa mafanikio kuwa sheria.[46]

UPATIKANAJI WA TAARIFA

Gambia mnamo Agosti 2021 ilipitisha sheria yake ya kwanza kabisa ya kupata habari.[47] Ilipitishwa kufuatia mchakato wa mashauriano ya Muungano wa Asasi za Kiraia kuhusu Upatikanaji wa Habari, kuongozwa na Chama cha Wanahabari wa Gambia (GPU), ambao walikuwa wameazimia kuondoa Taswira ya Gambia kama nchi pekee katika Anglophone Afrika Magharibi isiyo na sheria ya Upatikanaji wa Habari.[48] Kabla ya hili, Gambia ilikuwa imepitia kipindi cha ukandamizaji ambapo haki ya kupata habari haikuwa na ulinzi wa kikatiba wala wa kisheria. Hata majaribio ya hivi majuzi ya kulinda haki hii kikatiba kupitia Rasimu ya Katiba ya Gambia ya 2020,[49] haikufanikiwa, baada ya Rasimu kushindwa kupata kibali cha Bunge kilicho hitajika kwa ajili ya kupitishwa kwake.[50]

Chini ya utawala wa zamani, zaidi ya kurasa 20 za mtandao zilizuiwa na serikali, nyingi zikiwa ni habari huru na tovuti za habari za upinzani zinazojulikana kwa ukosoaji wao kwa serikali tawala, hivyo kuzuia upatikanaji wa taarifa za umma ambazo zinaweza kuwa na madhara kwa utawala.[51]

45. Ibid, p. 18.
46. See section 58 (2) of Criminal Offences Bill, 2020 2020-07-04 11:40 (squarespace.com) (15 January 2022)
47. AFEX, "Gambia's Journey to an Access to Information Legislation" P. 9 GPU-Report-on-ATI-Gambias-Journey-to-ATI_MFWA.pdf (accessed on 15 January 2022).
48. Ibid.
49. Article 48, 2020 Draft Constitution of The Gambia available at https://www.constituteproject.org/constitution/Gambia_2020D?lang=en (accessed on 15 January 2022)
50. Gambia: Lawmakers put brakes on reform process https://www.aa.com.tr/en/africa/gambia-lawmakers-put-brakes-on-reform-process/1991633 (accessed on 15 January 2022).
51. Freedom on the Net 2017 - the Gambia, available at https://www.refworld.org/docid/5a547d01a.html#_ftn29 (accessed on 15 January 2022).

Wakati huo, maofisa wa serikali walisema kwamba kila raia angeweza kupata habari kutoka kwa Serikali au chombo chochote au shirika lolote la Serikali isipokuwa habari ambazo inaelekea *"kuathiri usalama au mamlaka"* ya Serikali, au kuingilia haki ya faragha. ya mtu mwingine.[52] Msimamo huu ulionyeshwa katika masharti ya Sheria ya Siri Rasmi, 1922 (iliyo rekebishwa hadi 2008), ambayo iliweka adhabu kwa umiliki wowote bila idhini, uhifadhi, na/au ufichuaji wa taarifa rasmi.[53]

Sheria ya Upatikanaji wa Taarifa, inalenga katika uenezaji wa haraka na uliopangwa wa kumbukumbu na taarifa za umma kwa watu.[54] Inafuta vifungu kandamizi vya Sheria ya Siri Rasmi,[55] na ina athari fulani kuhusu jinsi wananchi wa Gambia wanapata taarifa kidijitali kutoka kwa kurasa za tovuti zinazomilikiwa na watu binafsi au moja kwa moja kutoka kwa vyanzo vya serikali. Kwanza, inawapa raia waliokandamizwa hapo awali haki ya kupata na kusambaza habari za umma.[56]

Pia inaweka jukumu kwa serikali kufanya taarifa hizo za umma kupatikana kwa urahisi n.k. kidijitali.[57] Hata hivyo, imekubaliwa na maofisa wa serikali kwamba Wizara na idara nyingi za serikali hazina tovuti rasmi ambapo taarifa kuhusu kazi zao zinaweza kupatikana, wala hazina mawasiliano rasmi kama vile barua pepe rasmi kuwezesha ombi la taarifa.[58] Kwa vile haki ya kupata taarifa itajaribiwa katika miaka ijayo, ni wajibu kwa serikali kuweka miundo halisi na ya kidijitali ili kuruhusu uhifadhi, maombi, ufikiaji na usambazaji wa taarifa za umma kwa urahisi.

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA GAMBIA KUANZIA MWAKA WA 2020

Gambia ilifanya maboresho kidogo katika masuala ya haki za kidijitali na ushirikishwaji kuanzia mwaka wa 2020. Jambo kuu lililoangaziwa ni kupitishwa kwa sheria ya Upatikanaji wa Habari, ambayo hutoa usambazaji wa haraka na uliopangwa wa rekodi na habari za umma. Hii ilikuwa baada ya miaka minne ya utetezi wa mashirika ya kiraia kwa ajili ya kupitishwa kwa sheria hiyo. Pia kulikuwa na ongezeko la idadi ya watumiaji wa mtandao, huku uhuru wa kujieleza ukistawi kwenye nafasi za mtandaoni na majukwaa. Ujumuishaji wa kidijitali hata hivyo bado ni tatizo la upungufu wa miundombinu unaosababisha mgawanyiko wa mijini na vijijini katika suala la muunganisho wa Mtandao. Gharama za muunganisho wa Intaneti pia husalia kuwa juu hivyo basi kupunguza ufikiaji kwa wananchi wengi wa Gambia ambao wanaishi katika umaskini. Utekelezaji mbovu wa sera pia umehakikisha kuwa serikali ya Gambia imeshindwa kufikia lengo lake la kutoa mpango chelezo kwa kampuni ya ACE Cable kufikia mwisho wa 2021, ambayo inaweza kusababisha matukio kama hayo ya kukatika kwa mtandao mwaka wa 2022 kama ilivyoonekana mwaka wa 2021. Pia. inatoa matumaini madogo kwamba serikali ingefikia lengo lake la kuunganisha angalau 75% ya kaya za Gambia ifikapo mwisho wa 2022.

52. Official Secrets Act, Article 6, https://static1.squarespace.com/static/5a7c2ca18a02c7a46149331c/t/5f02515438f0572cbaa93fab/1593987424166/Official+Secrets+Act_1922+%28Cap+17.01%29.pdf (accessed on 16 March 2022);also see Cipesa "Digital Rights in The Gambia" P.3 https://cipesa.org/?wpfb_dl=290 (accessed 15 January 2022).
53. A Sowe "The Gambia's missed opportunity for digital rights reform" https://advox.globalvoices.org/2021/03/31/the-gambias-missed-opportunity-for-digital-rights-reform/ (accessed on 15 January 2022).
54. Access to Information Act, 2021, Long Title, https://drive.google.com/file/d/1ed6CfVyZfcUYJhsM2uMVbOiH198tf8-p/view (accessed on 15 January 2022)
55. Ibid, Article 4.
56. Ibid, Article 11.
57. Ibid, Article 6.
58. 7th National Internet Governance Forum (Hybrid Format), The Gambia, Communiqué https://www.intgovforum.org/multilingual/index.php?q=filedepot_download/7508/2639 (accessed on 15 January 2022).

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Gambia imepiga hatua kwa kiasi kikubwa katika masuala ya haki za kidijitali na ushirikishwaji katika kipindi cha miaka mitano iliyopita baada ya udikteta, na kuna juhudi zinazofanywa ili kuboresha zaidi hali iliyopo. Hata hivyo, masuala makuu yanaendelea kuathiri vibaya maendeleo ya haki za kidijitali na kujumuishwa nchini Gambia. Kwa hivyo, mapendekezo yafuatayo yanapaswa kuzingatiwa;

Serikali

Serikali inahitaji kuhakikisha kwamba mgawanyiko wa maeneo ya vijijini na mijini unashughulikiwa kwa kuweka miundo bora ya kidijitali katika maeneo ya vijijini ili kuhakikisha nafasi ya digitali inayojumuisha zaidi nchini Gambia. Watoa Huduma za Intaneti wa Serikali na wa Kibinafsi wanapaswa kutoa muunganisho wa Wi-Fi katika maeneo ya umma kote nchini, kwa viwango vinavyokubalika. Serikali lazima ihakikishe kuwa shule zote, za umma na za kibinafsi, zimeunganishwa kwenye mtandao.

Serikali lazima pia ihakikishe kwamba gharama za juu za huduma za mtandao zinashughulikiwa, kwa kuhakikisha kwamba ushuru na ushuru unaowekwa na serikali, ambao huathiri moja kwa moja gharama na uwezo wa kumudu, unapitiwa upya na inapowezekana kupunguzwa au kuondolewa.

Serikali lazima ikubaliane na utawala wa kielektroniki, ikijumuisha kuhakikisha kuwa wizara na idara zote za serikali zina tovuti, vituo vya data na njia za mawasiliano za kidijitali. Miundo hii ya kidijitali ndani ya mitambo ya serikali pia ingewezesha ufikiaji rahisi wa taarifa za umma, kulingana na sheria ya ATI.

Asasi za kiraia

Taasisi za vyombo vya habari lazima zifunzwe na kupewa zana za kuzuia kuenea kwa matamshi ya chuki na habari potofu kwenye majukwaa yao. Mashirika ya kiraia yanapaswa pia kuongoza katika kujenga uelewa wa umma juu ya matamshi ya chuki na taarifa potofu, na katika zana zinazo hitajika kukabiliana nazo.

Serikali inahitaji kuhakikisha kwamba mgawanyiko wa maeneo ya vijijini na mijini unashughulikiwa kwa kuweka miundo bora ya kidijitali katika maeneo ya vijijini ili kuhakikisha nafasi ya digitali inayojumuisha zaidi nchini Gambia.

GHANA

Nafasi ya haki za kidijitali nchini Ghana imeongezeka zaidi ya miongo miwili iliyopita kwa kuongezeka kwa usajili wa simu za mkononi na takriban nusu ya watu wanapata Intaneti. Hii imetokana na kuongezeka kwa miundombinu na mfumo wa ikolojia wa Akili Bandia (AI) unaokua, ambao ulifikia kilele kwa Google kuanzisha maabara yake ya kwanza ya Akili Bandia, barani Afrika nchini Ghana mnamo 2019. Ingawa maendeleo haya yanapaswa kusherehekewa, takwimu zinaonyesha kuwa kunaendelea kuwa na ushiriki usio sawa wa wanawake katika sekta hizi na hasa kuhusu wafanyakazi wakuu katika sekta ya Akili Bandia, hasa katika sayansi ya data.

Ukuaji wa nafasi ya kidijitali nchini Ghana unakuja kwa msingi wa mfumo wa sheria huria ambao unatekeleza kwa kiasi kikubwa wajibu wa haki za binadamu wa kimataifa na kikanda. Mabadiliko ya hivi majuzi ya sheria ni pamoja na kuanza kutumika kwa Sheria ya Usalama Mtandaoni ambayo miongoni mwa nyinginezo inaharamisha ponografia ya watoto mtandaoni na unyanyasaji wa watoto mtandaoni kwa ujumla na ulinzi wa washirika, wengi wao wakiwa wanawake, dhidi ya *'ponografia ya kulipiza kisasi'*. Sheria, hata hivyo, ina vifungu ambavyo vinaweza kutumika kwa ufuatiliaji wa watu wengi au unaolengwa na uangalizi mdogo sana.

Muundo mwingine wa sheria wa hivi karibuni, wa Sheria ya Haki ya Kupata Habari, unaonekana kugonga mwamba katika utekelezaji wake, kutokana na viongozi wa serikali kutokubali kupata taarifa na kusababisha makabiliano na asasi mbalimbali za kiraia, ikiwa ni pamoja na kufunguliwa kesi mahakamani. Kuzinduliwa kwa Tume ya Haki ya Kupata

Habari, ambayo imeanza kuviwekea vikwazo vyombo vya serikali vinavyokaidi, kunadhihirisha kuwa nguvu muhimu katika kuhakikisha kunakuwepo na utawala wazi na uwajibikaji.

Mwaka wa mapitio pia ulishuhudia kupungua kwa wasiwasi kwa uhuru wa kujieleza mtandaoni, huku ripoti kadhaa za watumiaji wa mitandao ya kijamii wakilengwa na mashirika ya usalama ya serikali kupitia matumizi ya sheria za utulivu wa umma. Zaidi ya hayo, serikali ya Ghana inahitaji kupitisha hatua zilizolengwa zaidi ili kuhakikisha usawa wa kijinsia katika nafasi ya haki za kidijitali. Kuhakikisha usawa wa kijinsia katika sekta zote za maisha ya umma na ya kibinafsi ni mojawapo ya wajibu wa msingi ambao serikali inao kwa mujibu wa wajibu wake wa kimataifa, kikanda na kikatiba.

Pia hatua zinapaswa kuchukuliwa ili kuhakikisha kwamba faida zinazoweza kupatikana katika Sheria ya Haki ya Kupata Habari hazipotei kupitia mienendo ya mashirika ya serikali ambayo yanaendelea kushikilia usiri rasmi, badala ya utawala wa wazi, utangazaji wa haraka na utangazaji wa haraka wa habari unapoombwa. Maafisa habari ndani ya idara na wakala mbalimbali za serikali wanahitaji kufundishwa kuelewa wajibu wao chini ya sheria, ili kuhakikisha utekelezaji wa Sheria hiyo kwa ufanisi. Serikali pia inatakiwa kuchukua hatua za kufuta sheria za utulivu wa umma ambazo zinatumiwa na vyombo vya usalama vya serikali kukandamiza uhuru wa kujieleza, ikiwa ni pamoja na uhuru wa kujieleza mtandaoni.

Hatimaye, wadau wanapaswa kuzingatia kwa makini utekelezaji wa masharti ya sheria ya Usalama Mtandaoni inayoruhusu kuingilia mawasiliano ya kibinafsi, ili kuhakikisha kuwa ulinzi mkali wa kiutendaji unapitishwa ili kuzuia uwezekano wa matumizi ya sheria kwa ufuatiliaji unaolengwa au wa watu wengi.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA GHANA

Tangu kurejea kwake katika utawala wa kidemokrasia mwaka wa 1993, baada ya udikteta wa kijeshi wa mfululizo kati ya 1966 na 1992, Ghana mara nyingi imeangaziwa kama demokrasia ya mfano kwa sababu ya sheria na sera za uhuru na mabadiliko ya amani ya serikali kupitia chaguzi za mara kwa mara za huru na za haki.[1] Kama nchi ya pili yenye idadi kubwa ya watu na ya pili kwa uchumi mkubwa katika Afrika Magharibi, Ghana ina jukumu muhimu katika masuala ya kijamii na kisiasa pamoja na masuala ya kiuchumi ya eneo hilo. Ghana imeorodheshwa mara kwa mara miongoni mwa tatu bora barani Afrika linapokuja suala la uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari.[2]

81.1%

PUBLIC DEBT OF GHANA GDP

Kabla ya mashambulizi ya janga la UVIKO-19, uchumi wa Ghana ulikuwa unakua kwa 7% kwa wastani kwa mwaka lakini janga hilo lilisababisha kudorora kwa uchumi ambao umeleta shida kwa kaya, na kuongezeka kidogo kwa umaskini kutoka 25% mwaka 2019 hadi 25.5% mwaka 2020.[3] Katika miaka ya hivi karibuni, deni la umma la Ghana limeongezeka kwa kiasi kikubwa kutokana na ukopaji kupita kiasi, huku deni hilo likikadiriwa kuwa 81.1% ya Pato la Taifa ambalo linaiweka Ghana katika hatari kubwa ya dhiki ya deni.[4]

1. See MG Nyarko 'Digital rights and inclusion in Ghana – 2020; see also Anyway Sithole 'Ghana: A beacon of hope in Africa' (2012) 18 Policy and Practice Brief https://www.files.ethz.ch/isn/154807/ACCORD-policy-practice-brief-18.pdf (accessed 26 February 2022).
2. https://www.worldbank.org/en/country/ghana/overview#1(accessed 26 February 2022).
3. As above.
4. As above.

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Ghana ni mwanachama wa Umoja wa Mataifa (UN) na mwanachama mwanzilishi wa Umoja wa Umoja wa Afrika (OAU) na Umoja wa Afrika (AU). Tangu uhuru wake, Ghana imeidhinisha sheria nyingi za msingi za haki za binadamu za Umoja wa Mataifa, ikiwa ni pamoja na

- Mkataba wa Kimataifa wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi wa Rangi, ambao uliidhinishwa mwaka 1966;
- Mkataba wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi Dhidi ya Wanawake, ulioidhinishwa mwaka 1986;
- Mkataba wa Haki za Mtoto, ulioidhinishwa mwaka 1990 na
- Itifaki yake ya Hiari ya ushiriki wa watoto katika vita vya kutumia silaha, ambayo iliidhinishwa mwaka 2014.[5]

Katika mwaka wa 2000, Ghana iliridhia Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa, Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiuchumi, Kijamii na Kiutamaduni, Mkataba Dhidi ya Mateso na Unyanyasaji Mengine wa Kikatili na Udhalilishaji na Mkataba wa Kimataifa wa Ulinzi wa Haki za Wafanyakazi Wote Wahamiaji. na washiriki wa familia zao.[6] Mikataba mingine ya haki za binadamu ya Umoja wa Mataifa iliyoidhinishwa na Ghana ni pamoja na Mkataba wa Haki za Watu wenye Ulemavu, ambao uliidhinishwa mwaka 2012, na Itifaki ya Hiari ya Mkataba wa Kupinga Utesaji, ulioidhinishwa mwaka 2016.[7]

Katika ngazi ya Umoja wa Afrika, Ghana iliridhia Mkataba wa OAU unaosimamia Masuala Maalum ya Matatizo ya Wakimbizi Barani Afrika mwaka 1983,[8] Mkataba wa Kiafrika wa Haki za Binadamu na Watu wa 1989,[9] Mkataba wa Kiafrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto wa 2005[10] na Mkataba wa Afrika wa Demokrasia, Uchaguzi na Utawala wa mwaka 2010.[11] Ghana pia iliridhia Itifaki ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Wanawake katika Afrika (Itifaki ya Maputo) mwaka 2007.[12] Itifaki ya Mkataba wa Afrika kuhusu kuanzishwa kwa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu mwaka 2005,[13] na Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo) mwaka wa 2019.

Kwa kuwa ni nchi yenye uwili, uidhinishaji wa hati hizi za haki za binadamu haufanyi zitumike moja kwa moja katika ngazi ya kitaifa. Kwa hiyo, serikali ya Ghana ina wajibu wa kutunga sheria na sera za ndani ili kutekeleza wajibu wao chini ya mikataba hii. Ingawa sheria na sera mbalimbali zimetungwa

5. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=67&Lang=EN (accessed 27 February 2022).
6. As above.
7. As above.
8. https://au.int/sites/default/files/treaties/36400-sl-OAU%20Convention%20Governing%20the%20Specific%20Aspects%20of%20Refugee%20Problems%20in%20Africa.pdf (accessed 26 February 2022).
9. https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf (accessed 26 February 2022).
10. https://au.int/sites/default/files/treaties/36804-sl-AFRICAN%20CHARTER%20ON%20THE%20RIGHTS%20AND%20WELFARE%20OF%20THE%20CHILD.pdf (accessed 26 February 2022).
11. https://au.int/sites/default/files/treaties/36384-sl-AFRICAN%20CHARTER%20ON%20DEMOCRACY%2C%20ELECTIONS%20AND%20GOVERNANCE.PDF(accessed 26 February 2022).
12. https://au.int/sites/default/files/treaties/37077-sl-PROTOCOL%20TO%20THE%20AFRICAN%20CHARTER%20ON%20HUMAN%20AND%20PEOPLE%27S%20RIGHTS%20ON%20THE%20RIGHTS%20OF%20WOMEN%20IN%20AFRICA.pdf (accessed 27 February 2022).
13. https://au.int/sites/default/files/treaties/36393-sl-protocol_to_the_african_charter_on_human_and_peoplesrights_on_the_estab.pdf(accessed 27 February 2022).

ili kutekeleza majukumu mengi ya kimataifa ya haki za binadamu ya Ghana,[14] hivi karibuni Serikali imetunga Sheria ya Usalama Mtandaoni ya 2020, Sheria ya 1038, ili kutekeleza majukumu yake chini ya Mkataba wa Malabo.[15] Serikali pia ilizindua shughuli kadhaa mnamo 2021 ili kueneza Sheria na kuongeza uelewa kati ya wadau wakuu na umma kwa ujumla.[16]

HIVI KARIBUNI SERIKALI IMETUNGA SHERIA YA USALAMA MTANDAONI YA 2020,

SHERIA YA 1038

Sheria ya Usalama wa Mtandao inatoa, miongoni mwa mambo mengine, mfumo wa kisheria wa kina wa usalama wa mtandao nchini Ghana ikiwa ni pamoja na ulinzi wa watoto mtandaoni hasa dhidi ya ponografia ya watoto na unyanyasaji wa kingono kwa watoto.[17] Sheria hiyo pia inatoa masharti ya kuharamishwa kwa *'kushiriki bila ridhaa kwa picha'* (kulipiza kisasi), ambayo ina adhabu ya jinai ya kifungo cha hadi miaka mitatu jela.[18] Sheria ya Usalama Mtandaoni, hata hivyo, ina baadhi ya vipengele vinavyoweza kuwa vya matatizo vinavyohusiana na udukuzi wa data na vyombo vya sheria kupitia maombi ya upande mmoja kwa Mahakama Kuu, bila kuweka masharti ya ulinzi kama vile uwepo wa mpatanishi huru.[19]

Masharti haya yanaweza kutumiwa vibaya na maafisa wa kutekeleza sheria kufanya udakuzi, bila ukaguzi na mizani muhimu. Masharti sawia katika Sheria ya Afrika Kusini ya Udhibiti wa Kuzuia Mawasiliano na Utoaji wa Habari Zinazohusiana na Mawasiliano, Sheria ya 70 ya 2002 (RICA) hivi karibuni ilitangazwa kuwa kinyume na katiba na Mahakama ya Kikatiba kwa kushindwa kutoa ulinzi unaohitajika wakati wa mashauri ya awali na taarifa baada ya ufuatiliaji kwa walioathirika watu.[20]

Sheria ya Usalama wa Mtandao inatoa, miongoni mwa mambo mengine, mfumo wa kisheria wa kina wa usalama wa mtandao nchini Ghana ikiwa ni pamoja na ulinzi wa watoto mtandaoni hasa dhidi ya ponografia ya watoto na unyanyasaji wa kingono kwa watoto.

14. See for instance, MG Nyarko 'The impact of the African Charter and Maputo Protocol in Ghana' in VO Ayeni (ed) The impact of the African Charter and Maputo Protocol in selected African states (2016) 95.
15. Ministry of Communication and Digitalisation, Cybersecurity Act Passed to Promote & Regulate Cybersecurity Activities (2021) https://www.moc.gov.gh/cybersecurity-act-passed-promote-regulate-cybersecurity-activities.
16. https://ncsam.cybersecurity.gov.gh (accessed 27 February 2022).
17. See sections 62-66 of the Cybersecurity Act.
18. Sections 67 & 68.
19. See sections 69-75.
20. AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC and Another v Minister of Justice and Correctional Services and Others; Minister of Police v AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC and Others (CCT 278/19; CCT 279/19) [2021] ZACC 3; 2021 (4) BCLR 349 (CC); 2021 (3) SA 246 (CC) (4 February 2021).

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021

Ingawa Ghana inaendelea kuwa na mfumo huria wa sheria na sera kuhusu uhuru wa kujieleza mtandaoni, vitendo vya baadhi ya vyombo vya dola vinaweka mkazo katika kufurahia uhuru wa kujieleza mtandaoni mwaka wa 2021, ambapo mifano michache imeangaziwa katika ripoti hii. Ingawa matukio mengi yanayohusiana na majaribio ya kukandamiza uhuru wa kujieleza mtandaoni yalirekodiwa nchini Ghana katika mwaka huo, pengine yaliyoshtua zaidi yalitoka kwa Mahakama. Mnamo Februari 2021, mawakili wa Huduma ya Mahakama ya Ghana walitoa taarifa ya kuonya vyombo vya habari kuacha kutoa *'taarifa na hotuba za uchochezi, chuki na kuudhi kwenye majukwaa yao mbalimbali'* kuhusu majaji, na hasa majaji wa Mahakama ya Juu waliokuwa wakisimamia ombi la uchaguzi wa urais lililowasilishwa na aliyekuwa Rais John Mahama kupinga uhalali wa kuchaguliwa tena kwa Rais wa sasa Nana Akufo Ado.[21] Taarifa hiyo ilizitaka vyombo vya habari kufuta mara moja taarifa zinazodaiwa kutoka kwenye tovuti zao na kutishia kuchukuliwa hatua za kisheria iwapo vyombo vya habari vitashindwa kufanya hivyo.[22] Hili lilionekana na wengi kama jaribio la Mahakama kutisha na kuingilia uhuru wa uhariri wa vyombo vya habari.[23]

Matukio mengine yanayohusiana na mashambulizi dhidi ya uhuru wa kujieleza mtandaoni ni pamoja na kukamatwa tarehe 1 Aprili 2021 kwa David Tamakloe, mhariri wa gazeti la mtandaoni (Whatsup News), kwa madai ya kupokea hela kwa njia ya ulaghai na kuchapisha habari za uongo, kuhusiana na machapisho aliyotoa kuhusu kashfa ikihusisha mwanamke mfanyabiashara ambaye ni mke wa afisa mkuu wa polisi.[24]

Kwa upande wa kuongezeka kwa idadi ya kesi za aina hii, mashirika ya kiraia yameitaka serikali kurekebisha sheria kuhusu marufuku ya *'habari za uwongo',* haswa katikati ya janga la ulimwengu, ambapo ufikiaji wa habari muhimu ni wenye umuhimu. Serikali imehimizwa kutumia njia nyingine mbadala ikiwa ni pamoja na *'kutoa taarifa kwa wakati, sahihi na za kina',*[25] badala ya kutumia vikwazo vya uhalifu ambavyo vinaweza kuwa na athari mbaya kwa uhuru wa kujieleza na kupata habari mtandaoni. Masharti sawia katika Kanuni ya Adhabu ya Kenya yalikataliwa na Mahakama Kuu nchini Kenya kama kizuizi kisicho halali kwa uhuru wa kujieleza.[26]

21. GhanaWeb 'Election petition: Delete all 'hateful, spiteful' comments against SC justices – Judicial Service to media' 26 February 2021,https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/NewsArchive/Election-petition-Delete-all-hateful-spiteful-comments-against-SC-justices-Judicial-Service-to-media-1190476 (accessed 27 February 2022).
22. As above.
23. Media Foundation for West Africa 'The state of internet freedom in Ghana – 2021, (2022) 6 https://www.mfwa.org/wp-content/uploads/2022/01/Freedom-of-Expression-Online-in-GHANA-2021-muh.pdf (accessed 27 February 2022).
24. Media Foundation for West Africa (as above) 6; Committee to Protect Journalists 'Police detain Ghanaian journalist David Tamakloe overnight in relation to 'false news' complaint' https://cpj.org/2021/04/police-detain-ghanaian-journalist-david-tamakloe-overnight-in-relation-to-false-news-complaint/(accessed 27 February 2022).
25. Article 19 'Ghana: 'False information' prohibitions must be amended', 8 November 2021 https://www.article19.org/resources/ghana-false-information-prohibitions-should-be-amended/(accessed 27 February 2022).
26. Cyprian Andama v Director of Public Prosecutions & 2 others; Article 19 East Africa (Interested Party) [2021] eKLR, http://kenyalaw.org/caselaw/cases/view/212397/(accessed 27 February 2022).

UPATIKANAJI WA TAARIFA

Kutungwa kwa Sheria ya Haki ya Kupata Habari mwaka wa 2019 baada ya takriban miongo miwili kusubiri bungeni kuliashiria mabadiliko ya upatikanaji wa habari na uwazi katika sekta ya umma ya Ghana. Hata hivyo, kiini cha Sheria hiyo kimezimwa na idara na wakala wa serikali ama kukataa kupokea maombi ya taarifa au kutoza ada kubwa kwa taarifa iliyoombwa kutoka kwao, hata pale ambapo utoaji wa taarifa hautoi gharama kwa chombo hicho.[27] The Fourth Estate, mradi wa uandishi wa habari za uchunguzi wa Taasisi ya Media Foundation for West Africa, inayoshughulikia masuala mbalimbali yanayohusu uwajibikaji wa umma na rushwa, miongoni mwa mambo mengine, inaripoti kuwa maombi kadhaa ambayo iliyatoa kwa mashirika mbalimbali ya serikali ili kupata taarifa aidha yalikataliwa, kunyamaziwa au kuwa na ada kubwa kupita kiasi.[28]

Katika tukio moja, Tume ya Madini ilidai dola za Marekani 1000 kama ada ya usindikaji wa ombi la kupata taarifa ambalo lilitolewa kuhusu makampuni ya madini ambayo yalikuwa yamepewa leseni nchini Ghana.[29] Katika kisa kingine, ambacho hatimaye kiliishia Mahakama Kuu, Mamlaka ya Taifa ya Mawasiliano, ambayo ni mmoja wa wasimamizi wakuu katika sekta ya kidijitali, ilitoza GHS 2000 (US$ 350) kujibu ombi la taarifa kuhusu vituo vya redio ambavyo vimepewa leseni ya kufanya kazi. Hatimaye Mahakama Kuu ilipunguza ada hadi GHS 1500 baada ya miezi ya kesi.[30] Hizi ni gharama za juu sana ambazo, kwa Mghana wa kawaida, haziwezi kumudu bei na zina athari ya kuwazuia wananchi kupata maombi ya habari.

Pamoja na hali hiyo ya kusikitisha, utendakazi wa Tume ya Haki ya Kupata Habari ambayo imepewa mamlaka chini ya Sheria ya Haki ya Kupata Habari, kuhakikisha kwamba kunafuatwa kwa masharti ya Sheria hiyo inaonekana kutoa msukumo mpya wa upatikanaji wa taarifa. Kwa mfano, katika kesi ya Tume ya Madini iliyotajwa awali, rufaa ya Media Foundation for West Africa dhidi ya ada ya usindikaji ya Dola za Marekani 1000 iliyoombwa, ilisababisha Tume ya Haki ya Kupata Habari kuamuru Tume ya Madini kupunguza ada ya usindikaji kutoka dola 1000 hadi dola za Kimarekani 0.33.[31] Katika tukio jingine, Tume ya Haki ya Kupata Habari iliamuru Sekretarieti ya Scholarship, taasisi ya Serikali, kutoa taarifa zinazohusiana na wanufaika wa ufadhili wa masomo ya serikali, ambayo ilikataa hapo awali, ikitaja usiri wa wanufaika.[32]

27. The Fourth Estate 'Testing RTI law: The 33 public institutions that passed or failed', 11 October 2021, https://thefourthestategh.com/2021/10/11/testing-rti-law-the-33-public-institutions-that-passed-or-failed/(accessed 27 February 2022).
28. Evans Aziamor-Mensah 'Minerals Commission demands $1000 from The Fourth Estate in a Right to Information request', 18 June 2021 https://thefourthestategh.com/2021/06/18/minerals-commission-demands-1000-from-the-fourth-estate-in-a-right-to-information-request-2/ (accessed 27 February 2022).
29. As above
30. Media Foundation for West Africa 'RTI court case: MFWA disappointed at ruling' 18 June 2021 https://www.mfwa.org/rti-request-case-mfwa-disappointed-at-judgment/(accessed 27 February 2022).
31. Media Foundation for West Africa 'Ghana's Information Commission orders release of information to journalist at $0.33 instead of $1,000 demanded by state agency' 21 July 2021, https://www.mfwa.org/ghana-information-commission-orders-release-of-information-to-journalist-at-0-33-instead-of-1000-demanded-by-state-agency/(accessed 27 February 2022).
32. The Fourth Estate 'RTI Commission orders Scholarship Secretariat to release beneficiaries list', 4 October 2021, https://thefourthestategh.com/2021/10/04/rti-commission-orders-scholarship-secretariat-to-release-beneficiaries-list/(accessed 27 February 2022).

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI, KUPENYA KWA MTANDAO NA KUTOKUWEPO USAWA WA KIJINSIA

Kiwango cha upenyaji wa mtandao wa Ghana kiliongezeka kutoka wastani wa 48% hadi 50% katika kipindi cha 2021 kuashiria ongezeko la 2% katika muda wa mwaka mmoja, na moja ya kasi ya ukuaji katika kanda hiyo.[33] Hii imetokana na ukuaji wa sekta ya simu za mkononi na uwekezaji mkubwa katika miundombinu ya fiber optic.[34] Vile vile, idadi ya watumiaji wa Facebook wakati wa 2021 ilikadiriwa kuwa 8,838,800,[35] ongezeko la wazi kutoka wastani wa watumiaji milioni 6 wa mitandao ya kijamii mnamo 2020.[36] Hata matumizi ya mtandao yanapoendelea kuongezeka, bado kuna tofauti kubwa ya kijinsia. Kwa mfano, ni 37.2% tu ya watumiaji wa Facebook nchini Ghana ni wanawake[37] ingawa wanawake ni karibu 51% ya watu wote.[38] Utafiti pia unaonyesha kuwa kuna ushiriki mdogo wa wanawake katika Akili Bandia na haswa sekta ya teknolojia ya fedha (FinTech).[39] Kwa mfano, hakuna *'wanawake katika ngazi za juu zinazohusiana na sayansi ya data'*[40] nchini Ghana kwamba sekta ya akili ya bandia (AI) inashamiri,[41] ikifikia kilele kwa Google kufungua maabara yake ya kwanza ya akili ya bandia (AI) nchini Ghana mnamo 2019.[42]

Sehemu ya soko la huduma za simu kati ya waendeshaji wa mtandao wa simu ilibaki sawa na mwaka uliopita.[43] Hata hivyo, kulikuwa na mabadiliko makubwa katika umiliki wa makampuni ya mtandao wa simu ndani ya sekta hiyo, huku serikali ikipata hisa 100% katika AirtelTigo,[44] ambayo ilikuwa na sehemu ya soko ya 19.1% ya watumiaji wa simu nchini Ghana kufikia Juni 2021.[45] Hii ni pamoja na ukweli kwamba serikali tayari inamiliki asilimia 30 ya hisa katika Vodafone Ghana, na hivyo kuzua wasiwasi kwamba Serikali inaweza kuwa mdau mkubwa katika sekta hiyo na inaweza kuiweka katika nafasi ya kudhibiti mtiririko na upatikanaji wa habari.[46]

50%

GHANA'S KIWANGO CHA KUPENYA KWA MTANDAO

33. Media Foundation for West Africa 'Internet freedom in Ghana-2021' (2022) 1 https://www.mfwa.org/wp-content/uploads/2022/01/Freedom-of-Expression-Online-in-GHANA-2021-muh.pdf(accessed 27 February 2022).
34. As above
35. As above
36. MG Nyarko 'Digital rights and inclusion in Ghana– 2020 (2021) 3.
37. Media Foundation for West Africa (n 23 above) 4.
38. https://www.bbc.com/pidgin/58658816 (accessed 27 February 2022).
39. Shamira Ahmed 'A Gender perspective on the use of Artificial Intelligence in the African FinTech Ecosystem: Case studies from South Africa, Kenya,Nigeria, and Ghana' (2021) https://media.africaportal.org/documents/Final-Revised-AI4D-Gender-ITS-conference-paper.pdf(accessed 27 February 2022).
40. As above
41. DW 'Ghana's artificial intelligence sector booming' https://www.dw.com/en/ghanas-artificial-intelligence-sector-booming/av-57820145 (accessed 27 February 2022).
42. Aanu Adeoye 'Google has opened its first Africa Artificial Intelligence lab in Ghana', 16 April 2019 https://edition.cnn.com/2019/04/14/africa/google-ai-center-accra-intl/index.html(accessed 27 February 2022).
43. Media Foundation for West Africa (n 23 above); see also National Communications Authority 'Quarterly statistical bulletin on communications in Ghana, April-June 2021 https://nca.org.gh/wp-content/uploads/2021/12/Draft-Q2-2021-Statistical-Bulletin-Final-1-2.pdf(accessed 27 February 2022).
44. Jame Barton 'Ghana's government assumes full control of AirtelTigo', 18 November 2021, https://developingtelecoms.com/telecom-business/operator-news/12262-ghana-s-government-assumes-full-control-of-airteltigo.html (accessed 27 February 2022); https://www.graphic.com.gh/business/business-news/ghana-govt-signs-agreement-with-airteltigo-for-transfer-of-ownership.html(accessed 27 February 2022).
45. National Communications Authority (n 43 above) 2.
46. Media Foundation for West Africa (n 23 above) 5.

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA NCHI

Wakati hali ya haki za kidijitali nchini Ghana ikiendelea kuwa tulivu, huku kukiwa na ongezeko la mara kwa mara la miundombinu na matumizi ya intaneti, inaonekana kuna kupungua kwa heshima ya haki za kidijitali, kutokana na kuripotiwa kwa idadi ya mashambulizi dhidi ya wanaharakati wa mitandao ya kijamii na unyanyasaji wa polisi dhidi ya waandishi wa habari na watetezi wa haki za binadamu kwa machapisho yaliyotolewa kwenye mitandao ya kijamii. Kutungwa kwa Sheria ya Usalama wa Mtandao, ambayo inapatanisha kanuni kuhusu usalama wa mtandaoni, ikiwa ni pamoja na ulinzi wa wanawake na watoto dhidi ya unyanyasaji mtandaoni, kunaonyesha maendeleo katika nafasi ya haki za kidijitali katika mwaka uliopita. Mipango mingine kama vile uhamasishaji nchi nzima kwa wadau wakuu na umma kuhusu Sheria ya Usalama Mtandaoni inahimiza hatua za kwanza za utekelezaji wa Sheria hiyo. Hata hivyo, kama ilivyoelezwa hapo awali, masharti ya Sheria yanayohusiana na kuingilia mawasiliano ya kibinafsi yanaweza kutumika kwa udakuzi unaolengwa au wa watu wengi bila kuwepo kwa ulinzi mkali na ufuatiliaji unaoendelea wa wadau, hasa asasi za kiraia.

Katika hatua nyingine, Mahakama Kuu jijini Accra iliiamuru Serikali kupitia Mamlaka ya Mawasiliano ya Taifa kuacha kukusanya data za wateja wa huduma za simu za mkononi na kufuta data zilizokwishakusanywa.[47] Hii inafuatia kutangazwa kwa Ala ya Mfumo wa Mawasiliano ya Dharura, 2020 (EI 63) ambayo, miongoni mwa mambo mengine, iliwapa waendeshaji kazi ya kutoa taarifa zifuatazo kwa Jukwaa la Pamoja la Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa: nambari zote za mpigaji wa simu, nambari ya mfanyabiashara (kwa pesa za rununu), nambari ya orodha ya wasajili wa kituo cha kimataifa na nambari ya utambulisho ya vifaa vya rununu vya kimataifa na eneo n.k,[48] kama sehemu ya hatua za UVIKO-19 kuwezesha ufuatiliaji wa watu waliowasiliana nao. Watoa maoni tayari walikuwa wameonya kuhusu hatari zinazoweza kutokea za EI 63 kuhusu haki za faragha ilipowasilisha Serikali uwezo wa kujihusisha na ufuatiliaji wa watu wengi bila uangalizi wa kutosha.[49]

> ***Kutungwa kwa Sheria ya Usalama wa Mtandao, ambayo inapatanisha kanuni kuhusu usalama wa mtandaoni, ikiwa ni pamoja na ulinzi wa wanawake na watoto dhidi ya unyanyasaji mtandaoni, kunaonyesha maendeleo katika nafasi ya haki za kidijitali katika mwaka uliopita.***

47. Francis Kwarteng Arthur v Ghana Telecommunications Company Limited and others, Suit No. HR 0064/2020, Suit No. GJ 0855/2020 (Judgement of 22 July 2021) https://news.dennislawgh.com/full-ruling-stop-providing-details-of-your-network-subscribers-to-government-court-orders-mtn-vodafone/(accessed 27 February 2022).
48. Media Foundation for West Africa 'Ghana: MFWA welcomes high court ruling ordering government to stop collecting personal data' https://www.mfwa.org/ghana-mfwas-welcome-high-court-ruling-ordering-government-to-stop-collecting-personal-data/(accessed 27 February 2022).
49. See K Agyeman-Budu 'Constitutionalism and COVID-19 in Ghana' https://ancl-radc.org.za/node/627(accessed 27 February 2022); MG Nyarko 'Digital rights and inclusion in Ghana' (2021) 5.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Ingawa Ghana inasalia kuwa nchi iliyo wazi na ya kidemokrasia iliyosimikwa kwa maadili ya uhuru na haki na imepiga hatua muhimu katika suala hili, kuna mielekeo ya wasiwasi ambayo inahitaji kushughulikiwa kwa haraka. Utumizi unaoendelea wa Serikali wa sheria za utaratibu wa umma kukatisha ushiriki wa habari mtandaoni ni jambo la wasiwasi kwa washikadau wote. Uhuru wa kujieleza mtandaoni ni muhimu vile vile kama uhuru wa kujieleza nje ya mtandao na unaoonekana kuwa mkubwa kwa vyombo vya usalama vya nchi kuthibiti uhuru wa kujieleza mtandaoni inatakiwa kuondoa vizuizi hivyo mara moja.

Serikali inahitaji kubuni mbinu inayozingatia haki za kujilinda dhidi ya matamshi hatari mtandaoni, na kuruhusu masuluhisho ya kiraia au matamshi ya kukanusha badala ya kutumia vikwazo vya uhalifu kwa polisi yale ambayo katika hali fulani yanaweza kuwa matamshi yasiyofurahisha.

Serikali pia inahitaji kuzingatia uamuzi wa Mahakama Kuu katika Francis Kwarteng Arthur v Ghana Telecommunications Company Limited na wengine na kurekebisha EI 63 ili kuifanya ifuate majukumu ya Ghana ya kikatiba na kimataifa ya haki za binadamu - kukuza, kulinda na kutimiza haki kwa faragha. Vile vile, ulinzi unahitaji kuwekwa ili kuhakikisha kwamba Sheria mpya ya Usalama Mtandaoni haiwi chombo cha vyombo vya usalama vya serikali kufanya ufuatiliaji wa watu wengi au hata udakuzi unaolengwa dhidi ya wakosoaji wa serikali, watetezi wa haki za binadamu na watu wengine, sawa na hofu iliyoonyeshwa kuhusu Ei63.

Zaidi ya hayo, wakati upitishwaji wa Sheria ya Haki ya Kupata Habari ulikaribishwa kwa matumaini makubwa, utaratibu wa mwaka jana unaonyesha kuwa idara na mashirika ya serikali yamekuwa yakisita kutekeleza maombi ya kupata taarifa, na hivyo kusababisha wanaharakati kutumia Tume ya Haki ya kupata Habari na wakati mwingine Mahakama kupata taarifa. Hali hii inaonyesha kutokuwepo kwa utashi wa kisiasa na/au ujuzi wa kutosha wa vyombo vya dola vinavyohusika na Sheria ya Haki ya Kupata Taarifa. Serikali, kupitia vyombo vyake, inahitaji kuonyesha kwamba imejitolea kutekeleza Sheria ya Haki ya Kupata Taarifa kwa kuzingatia haraka maombi ya taarifa.

Idara za serikali, mashirika na vyombo vya dola vinatakiwa kufundishwa wajibu wao chini ya Sheria ili kuhakikisha kwamba manufaa halisi ya Sheria hiyo, kama vile kuongeza uwazi na uwajibikaji katika utumishi wa umma, yanatekelezwa na kwamba wale wanaoomba taarifa hawakumbani na vizingiti vilivyowekwa visivyo vya umuhimu. Hatimaye, serikali na washikadau wengine hawapaswi kupoteza mtazamo wa kutokuwepo usawa wa kijinsia unaoendelea katika sekta ya haki za kidijitali na wanapaswa kuendelea kuchukua hatua zinazolengwa ili kuhakikisha kuwa wanawake wengi zaidi wanashirikishwa katika sekta hiyo ili kuhakikisha ukuaji shirikishi.

KENYA

Mnamo 2021, Kenya ilishuhudia matukio kadhaa katika mfumo wa haki za kidijitali nchini. Licha ya changamoto zilizoletwa na janga la COVID-19, Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia (TEHAMA) Ubunifu na Masuala ya Vijana (MoTEHAMA) iliongoza juhudi za kuweka mazingira ya kuheshimu haki na huria ya sera ya mtandao.

Ripoti hii inatoa muhtasari wa haki za kidijitali nchini Kenya na muingiliano kati ya ulinzi wa data na hatua za kibinadamu, haki za kidijitali na ujumuishaji wa digitali, ulinzi wa data na faragha na vitisho vya mamlaka ya umma kuhusu uhuru wa kujieleza mtandaoni.

Ripoti hii pia inaangazia matumizi ya sheria za uhalifu wa mtandaoni na vyombo vya kutekeleza sheria na mashirika mengine nchini Kenya.

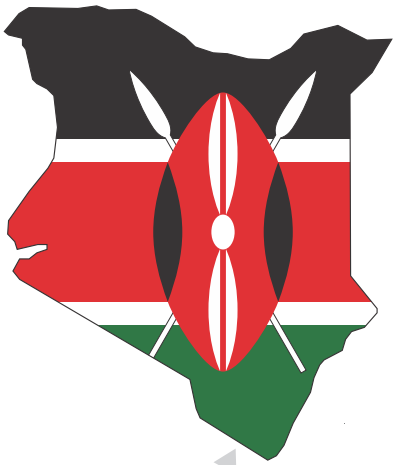

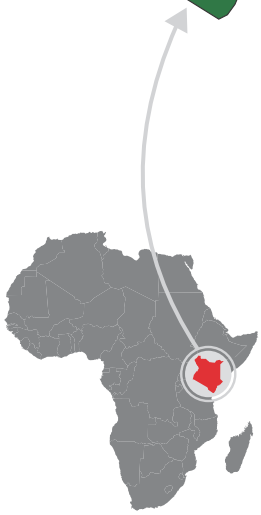

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA KENYA

Kwa sasa Kenya ni mojawapo ya soko la teknolojia ya habari na mawasiliano linalokua kwa kasi zaidi (TEHAMA) katika Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara.[1] TEHAMA imetambuliwa kama kiwezesha mabadiliko ya kiuchumi ya kijamii na kuafikiwa kwa matarajio ya Dira ya Kenya ya 2030. Nchi hiyo ni nyumbani kwa baadhi ya wadau wakuu katika sekta hiyo, ikiwa ni pamoja na Google, Meta, Oracle, IBM na Microsoft, miongoni mwa wengine.[2] Ni wazi kwamba, MPESA ya Kenya ni huduma ya benki inayotambulika duniani kote ambayo imeifikisha nchi katika viwango vya juu katika nyanja ya Benki ya Simu.

USD $210M

SERIKALI ILITENGA KWA WIZARA YA UBUNIFU WA TEHAMA NA MASUALA YA VIJANA.

Idadi ya sheria na sera ikijumuisha Mswada wa Filamu wa 2021 zilipendekezwa kupitishwa katika kipindi kinacho kaguliwa. Kujitolea kwa Serikali ya Kenya kusaidia maendeleo ya TEHAMA ni dhahiri kutokana na mwelekeo wa sera wa kuvutia ambao nchi kwa sasa inachukua kupitia utimilifu unaoendelea wa matarajio ya nchi ya TEHAMA kupitia mgao wa kutosha wa bajeti. Mfano halisi ni kipindi cha Mwaka wa Fedha 2021/2022 ambapo serikali ilitenga Dola milioni 210 kwa Wizara ya Ubunifu wa TEHAMA na Masuala ya Vijana.

1. Kyem, Peter A. Kwaku. "Is ICT the panacea to sub-Saharan Africa's development problems? Rethinking Africa's contentious engagement with the global information society." Progress in Development Studies 12.2-3 (2012): 231-244.
2. Schachter, Kara. "The Digitalization of Development: Understanding the Role of Technology and Innovation in Development through a Case Study of Kenya and M-Pesa." (2019).

Msukumo wa makusudi, unaoendelea wa serikali ya Kenya kuongoza kwa mfano, kwa kutoa huduma zake zaidi mtandaoni kupitia tovuti ya huduma kwa raia wa kielektroniki (ecitizen.go.ke), umechangia ukuaji unaotokana na mahitaji ya sekta ya TEHAMA. Kufuatia maagizo ya serikali kwamba waajiri wanaruhusu wafanyikazi wasio wa lazima kufanya kazi nyumbani, raia walitumia wakati mwingi mkondoni katika kipindi kinachokaguliwa. Kama shughuli zinazohusiana na kazi na zingine kubadilishwa mtandaoni kutokana na kazi inayoungwa mkono na serikali kutoka kwa sera ya nyumbani, vikwazo kadhaa vya kufurahia kikamilifu haki za kidijitali na Wakenya wengi vilibainika.

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Kifungu cha 19 cha Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu, ambacho kinatoa kwamba "kila mtu ana haki ya uhuru wa maoni na kujieleza; haki hii inajumuisha uhuru wa kuwa na maoni bila kuingiliwa na kutafuta, kupokea na kutoa habari na mawazo kupitia chombo chochote cha habari bila kujali mipaka" inahakikisha, miongoni mwa mambo mengine, uhuru wa kujieleza na kujumuika.

Kenya imeidhinisha Mkataba wa Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu, unaozingatiwa kuwa chombo cha jumla cha haki za binadamu barani.

Machi 2021 inatazamwa kuwa wakati muhimu kwa haki za watoto mtandaoni kwa sababu ingawa mara nyingi hunyimwa uangalizi unaostahili, Kamati ya Umoja wa Mataifa (UN) kuhusu Haki za Mtoto ilizindua waraka elekezi kuhusu haki za watoto kuhusiana na haki za watoto. mazingira ya kidijitali. Hati hiyo inakamilisha Mkataba uliopo wa Umoja wa Mataifa kuhusu Haki za Mtoto.

Azimio la Afrika kuhusu Haki na Uhuru wa Mtandao liliandaliwa ili *"kukuza viwango vya haki za binadamu na kanuni za uwazi katika uundaji na utekelezaji wa sera ya mtandao"* katika nchi za Afrika, ikiwa ni pamoja na Kenya. Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo) uliandaliwa mwaka wa 2011 lakini ukapitishwa Juni 2014 ili *"kuanzisha mfumo wa kuaminika wa usalama wa mtandao katika Afrika kupitia kuandaa miamala ya kielektroniki, ulinzi wa data ya kibinafsi, kukuza usalama wa mtandao, utawala wa kielektroniki na kupambana na uhalifu mtandaoni."* Zaidi ya hayo, Kanuni za Jumla za Ulinzi wa Data za Umoja wa Ulaya (GDPR) hutoa, kile kinachoweza kuitwa, mbinu bora za kimataifa katika usimamizi wa data. Ingawa si mahususi kwa Kenya, kanuni hizo ni za kimaendeleo na ni za kuelimisha.

3. Africa Charter on Human and Peoples Rights https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-treaty-0011_-_african_charter_on_human_and_peoples_rights_e.pdf (Accessed on 24 January 2022)
4. See The NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE) available at https://ccdcoe.org/organisations/au/ (Accessed on 15 March 2022).

Kwa kinatharia, ufuataji wa Kenya wa mifumo ya kikanda na kimataifa unaweza kutambuliwa kutokana na ukweli kwamba imechukua hatua za makusudi kuhakikisha kuwa nchi inaendesha shughuli zake ndani ya mipaka ya viwango vya kimataifa na wajibu wa haki za binadamu kulinda haki ya faragha na haki nyingine za kidijitali ambazo zilitishiwa. mtandaoni hapo awali. Nchi inaendelea kuboresha mfumo wake wa kisheria, kisera na kitaasisi ili, miongoni mwa mengine, kuoanisha mifumo ya kikanda na kimataifa. Kwa mfano, Sekretarieti ya Taifa ya Mawasiliano, kitengo cha ushauri cha sera ya Wizara, ilitangaza Aprili 2021, kwamba Wizara ya TEHAMA, Ubunifu na Masuala ya Vijana ilikuwa imezindua mashauriano ya umma kuhusu rasimu ya kanuni za ulinzi wa data.

Hasa, Wizara ilisisitiza kuwa inaomba maoni kutoka kwa wananchi kuhusu kanuni tatu zifuatazo:[3]

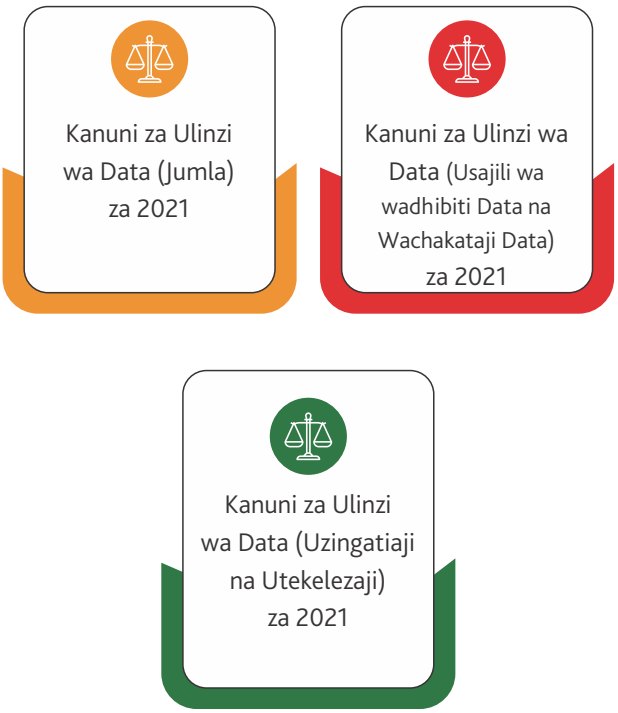

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Kutokana na janga la UVIKO-19, kulikuwa na ongezeko lililobainishwa la idadi ya watumiaji wa mtandao na matumizi ya intaneti. Mnamo Juni 2021, Mamlaka ya Mawasiliano ya Kenya iliripoti kwamba kampuni inayoongoza ya mawasiliano ya simu, Safaricom PLC, ilikuwa na watumiaji wengi zaidi wa mtandao.[4] Ripoti inabainisha kuwa ongezeko hili lilisababishwa na kazi sera ya serikali ya ufanyaji kazi kutoka nyumbani. Kuanza kwa janga hili pia kuliona kuanzishwa kwa ushuru wa huduma za kidijitali. Zaidi ya hayo, serikali iliongeza ufuatiliaji wa wagonjwa wa UVIKO-19 mnamo 2020 mwanzoni mwa kizuizi cha kutoka nje zilizowekwa na serikali.[5] Hata hivyo, kutokana na kilio cha namna ufuatiliaji huo ulivyokuwa unafanyika, serikali ilionekana kwenda polepole katika ufuatiliaji huo.

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021

Kenya kwa kiasi kikubwa ni mamlaka inayoheshimu haki kutokana na maendeleo ambayo yamefanywa katika mfumo wa mahakama nchini humo.

Uhuru wa kujieleza mtandaoni mara nyingi huhakikishwa lakini mnamo 2021 kulikuwa na visa vichache vya vitisho kwa uhuru wa kujieleza mtandaoni. Kwa mfano, serikali iliidhinisha kukamatwa na kufunguliwa mashtaka kwa mwanaharakati Mutemi wa Kiama kwa kuchapisha ambayo serikali iliona kuwa picha za kukera. Baadaye mwanaharakati huyo alifunguliwa mashitaka katika kesi iliyovutia shutuma za kimataifa. Kesi hiyo imetupiliwa mbali.[6]

3. Africa Charter on Human and Peoples Rights https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-treaty-0011_-_african_charter_on_human_and_peoples_rights_e.pdf (Accessed on 24 January 2022)
4. See The NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE) available at https://ccdcoe.org/organisations/au/ (Accessed on 15 March 2022).
5. Data Protection General Regulations https://www.odpc.go.ke/resources/data-protection-general-regulations-2021/ 2 (Accessed on 15 January 2022)
6. See Communication Authority's Sector Statistics Report available at https://www.ca.go.ke/wp-content/uploads/2021/09/Sector-Statistics-Report-Q4-2020-2021.pdf (Accessed on 19 January 2022).

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Kwa sababu ya kushindwa kutii masharti ya wazi ya Sheria ya Kulinda Data ya 2019 (DPA), Mahakama Kuu ya Kenya ilibatilisha uamuzi wa kusambaza Kadi za Huduma mnamo Oktoba 2021. Kadi za Huduma hutolewa kwa raia wa Kenya kwa madhumuni ya utambulisho na zimewekwa kuchukua nafasi ya Vitambulisho vya Taifa vinavyotumika sasa hivi. Kinyume na Sheria, serikali ilianza mchakato wa kukusanya data za kibinafsi kutoka kwa Wakenya bila kuweka hatua za kuhakikisha kwamba data hiyo italindwa chini ya Mfumo wa Kitaifa wa Kusimamia Vitambulisho (NIIMS).[7] Mahakama iliendelea kutoa amri ya mandamus ambayo ilitaka kulazimisha Serikali ya Kenya kukamilisha kwanza tathmini ya athari za ulinzi wa data kabla ya kusambaza kadi za Huduma kama ilivyokuwa imetarajiwa.

UPATIKANAJI WA TAARIFA

Kwa mujibu wa Sheria ya Kenya ya Kupata Taarifa ya 2016, haki ya kupata taarifa iliyo chini ya mamlaka ya umma imewekwa katika sheria. Kama inavyoidhinishwa na Sheria, Katibu wa Baraza la Mawaziri la Habari, Mawasiliano na Teknolojia (TEHAMA) na Masuala ya Vijana kwa ushirikiano na Tume ya Haki ya Utawala (CAJ) alichapisha Kanuni za Upatikanaji wa Taarifa, 2021 kwa maoni ya umma. Hili lilikuwa hatua kubwa sana kwa jinsi upatikanaji wa habari nchini Kenya unavyohusika Uzuizi wa Mtandao.

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Hakukuwa na changamoto kubwa ya mtandao wa serikali nchini Kenya mwaka wa 2021 isipokuwa kwa kukatizwa kwa mara kwa mara na urekebishaji wa mifumo yao husika na kampuni husika za mawasiliano. Kukatizwa kwa mtandao pia kulisababishwa na kukatika kwa umeme mara kwa mara na Shirika la Umeme Kenya Power and Lighting Company (KPLC).

7. Barasa, Edwine, et al. "Indirect health effects of the COVID-19 pandemic in Kenya: a mixed methods assessment." BMC Health Services Research 21.1 (2021): 1-16.

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA KASHFA ZA JINAI

Jinsi inavyoendelea wakati wa msimu wa kampeni, Kenya kwa sasa imekumbwa na visa vingi vya wanasiasa kujihusisha na matamshi ya chuki na habari potofu, haswa kuenea kwa habari ghushi. Hakuna matamshi makubwa ya chuki, taarifa potofu na mapendekezo ya sheria ya kashfa ya jinai yaliyotolewa katika kipindi hiki.

KUTENGWA KWA KIDIJITALI KATIKA AFRIKA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA KIBINADAMU

Kutengwa kidijitali bado ni jambo la kutia wasiwasi katika maendeleo ya TEHAMA ya Kenya. Baadhi ya maeneo ya nchi bado yana muunganisho hafifu wa 2G au hakuna mtandao wa simu za mkononi hasa katika maeneo ya Kaskazini-Mashariki na Kaskazini-Magharibi. Ukweli kwamba baadhi ya maeneo ya nchi yametengwa kidijitali ina maana kwamba hayana uwezo wa kuchukua fursa ya mapinduzi ya mtandao. Huku sehemu nyingine za nchi zikikabiliana na 4G na 5G, inasikitisha kwamba baadhi ya maeneo ya nchi yameachwa nje.

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA UWEKAJI KIPAUMBELE WA TEHAMA

Kwa mujibu wa Katiba, huduma za utangazaji, posta na mawasiliano ni mamlaka ya serikali ya kitaifa kinyume na serikali za kaunti. Ili kufikia matarajio yake ya TEHAMA kama ilivyoelezwa katika Sera yake ya TEHAMA, Serikali ya Kenya imewekeza katika Miundombinu ya Kitaifa ya Mkongo wa Taifa au Optic Fiber (NOFBI).[8] Zaidi ya hayo, serikali ya kitaifa kupitia Wizara ya TEHAMA inaendelea kuhimiza serikali za kaunti kutoa miundo msingi ya TEHAMA na ukuzaji ujuzi ili kuziwezesha kufaidika na uwezo na fursa nyingi zinazotolewa na sera ya kitaifa ya TEHAMA.

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Kwa sasa Kenya haina mkakati wa kitaifa wa Akili Bandia (AI). Hata hivyo, idadi ya mipango ya Akili Bandia inatekelezwa na watendaji wasio wa serikali. Kwa ushirikiano na Global Partners Digital, Paradigm Initiative ilitekeleza mradi wa Akili Bandia nchini Kenya ambao ulisababisha kukusanywa kwa Ramani ya Washikadau wa Akili Bandia, Mwongozo wa Ukweli wa Akili Bandia na Muhtasari wa Sera ya Akili Bandia (AI) nchini Kenya.[9]

JINSIA NA TEHAMA

Ushiriki wa wanawake katika TEHAMA nchini Kenya ni muhimu huku wanawake wakiendelea kuchukua nafasi muhimu katika sekta ya TEHAMA. Kuna umuhimu unaokua wa ushirikiano na uratibu kati ya mashirika ili kufikia haki za kidijitali kwa wanawake katika ngazi ya kitaifa. Licha ya hatua hizi, kuna hitaji la dharura la mfumo wa uwajibikaji unaokuza upangaji bora, uratibu, programu na matokeo ya usawa wa kijinsia na uwezeshaji wa wanawake katika ngazi ya nchi hasa kuhusiana na haki za kidijitali. Kwa kuzingatia michakato ya ujumuishwaji wa jinsia katika ngazi ya nchi, serikali inaweza kufanya kazi ili kufikia matarajio yake katika kupata usawa wa kijinsia katika sekta ya TEHAMA. Kwa sasa, mengi yapo kwenye utekelezaji.

8. Carolyne Kubwa, "Activist Kiama released over lack of sufficient evidence," The Star, April 21, 2021, Available at https://www.the-star.co.ke/news/2021-04-20-activist-kiama-released-over-lack-of-sufficient-evidence/ (Accessed on 15 March 2022).
9. Bajpai, Nirupam, and John Biberman. "Digital Identification and ICT-Driven Development in Africa." (2021). See also Mosero, Rose. "Analysing the impact of Digital ID frameworks on Marginalised Groups in Sub-Saharan Africa." Available at SSRN 3797506 (2021).

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA NCHI KUTOKA MWAKA ULIOPITA

Kinyume na mwaka wa 2020 wakati serikali ilikuwa ikikabiliana na kudhibiti hali ya UVIKO-19 nchini na katika mchakato huo, ukiukaji wa haki za binadamu, 2021 ilishuhudia maendeleo mazuri katika sekta ya TEHAMA. Kuna tofauti kubwa na 2020 katika suala la uboreshaji wa jumla wa mazingira ya kidijitali, mfumo wa udhibiti, mpangilio wa taasisi pamoja na uwazi wa jinsi siku za usoni zitakavyokuwa kwa TEHAMA nchini Kenya. Serikali inaonekana kuwa bora katika kudhibiti janga la UVIKO-19 ikilinganishwa na vurugu ya 2020 ya ufuatiliaji wa serikali uliowekwa ili kuzuia kuenea kwa janga hili.

Kufuatia hatua ya serikali ya kupunguza ada ya upigaji simu nchini (MTRs) na ada ya kudumu (FTRs), wahudumu wa simu walipinga hatua hii. Maana ya hili ni kwamba watoa huduma za simu bado wangetoza wanavyoona inafaa na hivyo kuathiri vibaya ufikiaji wa jumla wa huduma za kidijitali kwa umma. Gharama ya ufikiaji wa Mtandao ni kigezo muhimu cha ujumuishaji wa kidijitali na haki za kidijitali.

TEHAMA bila shaka imechangia maendeleo ya kijamii na kiuchumi ya Kenya, uboreshaji wa Pato la Taifa (GDP), ubora wa maisha ya wananchi na viwango vya kujua kusoma na kuandika. Kifungu cha 4 cha Sheria ya Matumizi Mabaya ya Kompyuta na Makosa ya Mtandao ya mwaka 2018, kinaanzisha Kamati ya Kitaifa ya Kuratibu Makosa ya Kompyuta na Mtandao (NC4) inayoundwa na wawakilishi kutoka mashirika mbalimbali ya serikali.

Kamati ina jukumu la kusimamia masuala yanayohusiana na usalama wa anga ya mtandao ya Kenya. Kenya ilizindua Kamati ya Kitaifa ya Kuratibu Uhalifu wa Kompyuta na Mtandao (NCCCC) ili kukabiliana na ongezeko la uhalifu unaohusiana na mtandao ambao umeidhalilisha Kenya na mataifa mengine duniani. Inatarajiwa kuwa utendakazi wa Kamati utachangia katika ugunduzi wa mapema, kuzuia na kudhibiti uhalifu wa mtandao.

> ***TEHAMA bila shaka imechangia maendeleo ya kijamii na kiuchumi ya Kenya, uboreshaji wa Pato la Taifa (GDP), ubora wa maisha ya wananchi na viwango vya kujua kusoma na kuandika.***

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Ripoti hii imeangazia changamoto ambazo zimeshuhudiwa katika hali ya kidijitali nchini Kenya. Inahimiza kwamba mapendekezo ambayo yametolewa katika ripoti hii yazingatiwe ipasavyo ili kuboresha maisha ya watu wa Kenya. Mapendekezo yafuatayo ni ya juu:

- Kuna haja ya serikali kuweka mikakati ya kisera ambayo itahakikisha kwamba maendeleo ya miundombinu ambayo yanashuhudiwa katika miji mikuu nchini yanasambaratika hadi maeneo mengine ya mashambani nchini Kenya ambayo hayajafaidika na programu za ujumuishaji wa digitali.

- Kuna haja kwa washikadau wote-mamlaka za umma, sekta ya kibinafsi na idadi ya watu kwa ujumla nchini Kenya kuongoza juhudi za kupunguza kuenea kwa matamshi ya chuki na habari potofu mtandaoni. Hili ni muhimu hasa katika kipindi hiki ambacho nchi iko katika kipindi cha kuandaa uchaguzi.

- Serikali ya Kenya lazima ichukue mtazamo wa wadau mbalimbali katika kuelekea uchumi unaozingatia TEHAMA kama inavyotazamwa katika mpango wa maendeleo wa nchi unaolenga kubadilisha Kenya kuwa nchi mpya ya kiviwanda, ya kipato cha kati inayotoa maisha bora kwa raia wake wote, ifikapo 2030 katika mazingira safi na salama.

- Kuna haja kwa serikali ya kitaifa kuhimiza maendeleo ya TEHAMA katika ngazi ya kaunti ya mashinani kwa programu kwa matumizi na serikali za kaunti.

- Ipo haja ya kukuza na kuhimizwa kujidhibiti na kuimarishwa kwa vyombo vya kitaaluma ili kusaidia serikali kuhakikisha ufuatwaji wa miongozo na maadili fulani.

- Serikali ya Kenya inahitaji kutathmini mitazamo ya kijinsia kuhusiana na TEHAMA nchini na kuondoa vikwazo vinavyozuia ushiriki wa wanawake katika TEHAMA.

MALAWI

Ripoti hii inaonyesha hali ya haki za kidijitali na kujumuishwa nchini Malawi mwaka wa 2021. Inaangazia fursa na vitisho vya nchi kwa haki za kidijitali. Ripoti hii imethibitisha kushuka kwa Malawi kwenye orodha ya Uhuru wa Mtandao wa 2021 kutokana na ongezeko la uharamishwaji wa uhuru wa kujieleza mtandaoni kama. Gharama kubwa ya huduma za mtandao na simu; viwango vya chini vya upatikanaji wa umeme, na kutokuwepo kwa mfumo wa sheria na sera juu ya ulinzi wa data ya kibinafsi na Akili Bandia (AI) pia kuliacha mapungufu makubwa. Hata hivyo, Malawi ilianzisha Mkakati kabambe wa miaka mitano wa Uchumi wa Dijitali (2021-2025), na Malawi 2063 (MW2063), mpango wa maendeleo wa muda mrefu wa nchi hiyo. Mkakati wa Kidijitali na MW2063 zinatambua uwekezaji katika TEHAMA kama nyenzo muhimu katika kukuza uchumi wa viwanda. Pia kulikuwa na mafanikio makubwa katika utekelezaji wa Sheria ya Upatikanaji wa Taarifa (ATI Act). Ripoti inapendekeza yafuatayo: kubatilishwa kwa sheria za kashfa na uchochezi katika Kanuni ya Adhabu na kurekebisha Sheria ya Miamala ya Kielektroniki na Usalama wa Mtandao ya 2016, ili kuzileta katika upatanifu wa wajibu wa Malawi kimataifa wa haki za binadamu. Ili kulinda haki ya faragha, Bunge linapaswa kutanguliza utungwaji wa Mswada wa Ulinzi wa Data, ulio katika rasimu, na pia kuridhia Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi. Kimsingi, serikali inapaswa kuharakisha juhudi katika kutoa ufikiaji sawa wa mtandao na TEHAMA kwa raia wote, pamoja na watu waliotengwa. Kuhusu ATI, serikali inapaswa kuharakisha uteuzi wa maafisa habari katika taasisi zote za umma kwa kuzingatia kifungu cha 12 cha Sheria ya ATI. Kuhusiana na Akili Bandia(AI), serikali inapaswa kuunda mkakati wa kitaifa kuhusu Akili Bandia(AI).

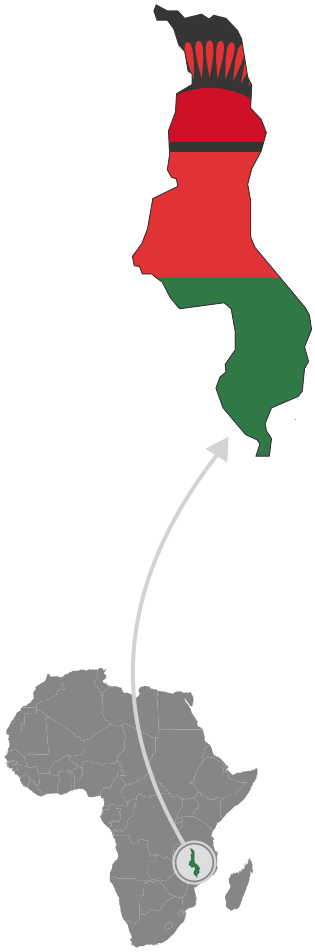

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA MALAWI

Ikipatikana Kusini mwa Afrika, Malawi inashiriki mipaka yake na Msumbiji, Zambia na Tanzania. Ikiwa na idadi ya wa watu takriban milioni 17.5, ambayo inatarajiwa kuongezeka mara mbili ifikapo mwaka 2038, karibu 51.7% ya watu wanaishi chini ya viwango vya umaskini na 25% wanaishi katika umaskini uliokithiri.[1] Pato la kila mtu limesalia chini, wastani wa Dola za Marekani 502 katika muongo mmoja uliopita.

Ukosefu wa usawa pia umesalia juu na Gini Coefficient ya 0.6.[2] Maendeleo ya Malawi yanategemea sana wafadhili na mikopo. Kulingana na Tume ya Kitaifa ya Mipango, *"Hadi kufikia Juni 2020, deni la umma lilikuwa kubwa zaidi ya K4.1 trilioni (karibu dola za Kimarekani bilioni 5.5, sawa na asilimia 59 ya pato la taifa) na hivyo kuwa tishio kwa maendeleo ya kijamii na kiuchumi ya nchi"*.[3]

K4.1 TRILIONI

DENI LA UMMA

Katika miaka ya hivi karibuni, hata hivyo, Malawi imefanya mageuzi makubwa ya kisera, kisheria na kimuundo katika sekta ya TEHAMA. Kama ilivyobainishwa ipasavyo na Kainja, *"kuna ongezeko la mara kwa mara la ufikiaji na kuenea kwa Mtandao na huduma nchini. Huduma mbalimbali za simu za mkononi kama vile huduma za benki kwa njia ya simu na afya kwa njia ya simu zinapatikana, lakini changamoto kubwa pia zipo"*.[4]

1. International Monitory Fund 'Country Report No. 17/184' (2017) file:///C:/Users/User/Downloads/cr17184.pdf (accessed on 17 January 2022).
2. National Planning Commission 'Malawi 2063'.
3. As above.
4. J Kainja 'Laws Restricting InternetFreedom in Malawi' (2021).

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Malawi ina mfumo dhabiti wa kimataifa wa kanuni za haki za binadamu kuhusiana na uhuru wa kujieleza (FoE) na upatikanaji wa habari (ATI). Imeidhinisha hati mbalimbali za kimataifa za haki za binadamu kuhusiana na FoE na ATI.

- Hati hizi ni pamoja na Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu;
- Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu (UNDHR);
- Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR);
- Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Kuzuia na Kupambana na Rushwa;
- Mkataba wa Afrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto;
- Mkataba wa Vijana wa Kiafrika;
- Mkataba wa Afrika wa Takwimu;
- Mkataba wa Afrika wa Demokrasia, Uchaguzi na Utawala;
- Mkataba wa Afrika wa Maadili na Kanuni za Utumishi wa Umma na Utawala; na
- Itifaki ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu kuhusu Haki za Wanawake.

Kimsingi, Katiba ya 1994 iliweka msingi Mswada wa Haki za Raia ambao unaakisi kwa kiasi kikubwa mfumo wa kanuni uliowekwa na vyombo vya kimataifa vya haki za binadamu vilivyotajwa hapo juu. Hata hivyo, Malawi haijatia saini wala kuridhia Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi.[5]

UHURU WA KUJIELEZA

Vifungu vya 34 na 35 vya Katiba ya Malawi na Kifungu cha 9 cha Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu (Mkataba wa Kiafrika) vinahakikisha uhuru wa maoni na kujieleza. Ingawa kwa mtazamoa Malawi ina utawala wa kisheria na kisera unaohakikisha uhuru wa kujieleza, kiuhalisia, haki hii ya msingi inaendelea kukabiliwa na vikwazo vikubwa. Kulingana na Freedom House, mwaka 2021, farihisi ya Malawi kwenye uhuru wa mtandao ilipungua, huku serikali ikizidi kuharamisha uhuru wa kujieleza[6] mtandaoni. Mamlaka iliwakamata watu watano, wawili kati yao walitiwa hatiani kwa kutumia kashfa za jinai na sheria za usalama wa mtandao.

Mnamo tarehe 25 Juni 2021, Mahakama ya Hakimu Mkazi Lilongwe ilimtia hatiani na kumhukumu Ignatius Kamwanje kulipa faini ya K 200,000 (US$ 270) au kutumikia kifungo cha miezi 18 jela kwa kosa, lililohusiana na barua aliyoiandika kwenye Facebook ambapo alidai kuwa wafanyakazi wa Benki ya Taifa ya Malawi, walikuwa wanalaghai akaunti za wateja.[7] Kamwanje alitiwa hatiani kwa kosa la *'kutuma barua taka'* chini ya kifungu cha 91 cha Sheria ya Miamala ya Kielektroniki na Usalama wa Mtandao ya mwaka 2016.[8]

Aidha, Mei 2021, mwanamke, Irene Chisulo Majiga alitiwa hatiani kwa kosa la kuchapisha ujumbe wa WhatsApp unaodai kuwa mtuhumiwa aliyekuwa akizuiliwa kwa tuhuma

5. African Union, African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection, Status List, https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-sl-AFRICAN%20UNION%20CONVENTION%20ON%20CYBER%20SECURITY%20AND%20PERSONAL%20DATA%20PROTECTION.pdf (accessed 10 February 2022).
6. Freedom House 'Freedom on the Net 2021' (2021) (accessed on 15 January 2022).
C Chinoko 'Court convicts Facebook user over malicious post' (22 June 2021) Court convicts Facebook user over malicious post - The Nation Online (mwnation.com) (accessed on 15 January 2022).
7. https://www.mwnation.com/court-convicts-facebook-user-over-malicious-post/ (accessed on 14 January 2022).
8. Section 91 of the Electronic Transactions and Cyber Security Act of 2016 provides that "Any person who transmits any unsolicited electronic information to another person for the purposes of illegal trade or commerce, or other illegal activity, commits an offence and shall, upon conviction, be liable to a fine of K2,000,000 and to imprisonment for five years".

za ubakaji aliachiliwa kutoka mikononi mwa polisi chini ya mazingira ya kutia shaka.[9] Alishtakiwa chini ya kifungu cha 60 cha kanuni ya adhabu ambayo inaharamisha *'uchapishaji wa habari za uongo unaoweza kusababisha uvunjifu wa amani'*. Alikubali hatia na akahukumiwa faini ya kwacha 50,000 (US$ 64) au bila malipo kutumikia kifungo cha mwezi mmoja jela.

Mnamo Julai 2021, polisi walimkamata Joshua Chisambele, mkosoaji wa mtandao wa kijamii wa utawala wa Rais Chakwera juu ya chapisho lake la Facebook.[10] Vile vile, msichana mwenye umri wa miaka 20, Chisomo Makala, alikamatwa kwa kuripotiwa kushiriki kwenye mitandao ya kijamii kipande cha video ambacho kilionekana kumdhihaki Rais Chakwera.[11] Makala alikamatwa mjini Lilongwe baada ya polisi kufuatilia nambari ya simu ambayo alikuwa ametumia kushiriki kipande cha video kwenye kundi la WhatsApp liitwalo *'Mandota Comedy'*. Aliachiliwa kwa dhamana.

Mnamo tarehe 6 Aprili 2021, mwandishi wa habari wa kujitegemea, Watipaso Mzungu aliitwa katika makao makuu ya polisi mjini Lilongwe kuhusu habari aliyoichapisha kwenye mtandao wa Nyasa Times ambayo ilionekana kumkosoa Rais.[12] Taasisi ya Vyombo vya Habari Kusini mwa Afrika - MISA (Sura ya Malawi) ililaani kitendo cha polisi kukielezea kama shambulio dhidi ya uhuru wa vyombo vya habari.[13] Vile vile, mnamo Februari 2021, polisi walimkamata mwandishi wa habari wa jamii, Raymond Siyaya, kwa madai ya kuripoti *"habari potofu"* kwenye ukurasa wake wa Facebook. Polisi walishutumu Siyaya kwa kutoa madai ya uwongo kwamba maafisa wakuu wa usalama walikuwa wamesimamia vibaya pesa za misaada ya UVIKO-19.[14] Alishtakiwa chini ya kifungu cha 60 cha kanuni ya adhabu ambayo inakataza *'uchapishaji wa habari za uongo zinazoweza kusababisha uvunjifu wa amani'*. Hata hivyo, polisi walifutilia mbali mashtaka dhidi yake.[15]

Mtindo huu wa kukandamiza upinzani mtandaoni na hali ya vitisho inaweza kusababisha kiwango cha kujidhibiti, haswa miongoni mwa wanahabari na watumiaji wa mitandao ya kijamii.[16]

9. The Malavi Post 'Be warned! Malawi Court fines woman over fake viral voice note' (10 May 2021) https://www.maravipost.com/be-warned-malawi-court-fines-woman-over-fake-viral-voice-note/ (accessed on 14 January 2022).
10. Chisambele posted a series of Presidents of different countries who were deposed while out of their countries. This was at a time President Chakwera was in London. He was verbally told by the Police that he was being detained on allegations of "incitement". However, after spending two nights in Police cell at Area 18 in Lilongwe, he was released without a charge. See https://www.malawivoice.com/2021/07/28/ralph-kasambara-warns-police-for-arresting-chakweras-social-media-critic-joshua-chisa-mbele/ (accessed on 12 January 2022).
11. Centre for Human Rights and Rehabilitation "A call to the Chakwera administration to drop all court cases related to freedom of expression and to repeal all laws that supress freedom of expression" (24 January 2021).
12. S Chitete 'Police chief justifies journalists' questioning' (7 April 2021) https://www.mwnation.com/police-chief-justifies journalists-questioning/ (accessed on 15 January 2022).
13. As above.
14. R Kondowe 'Journalist Arrested Over Fake News' (27 February 2021) https://malawi24.com/2021/02/27/journalist-arrested-over-fake-news/ (accessed on 18 January 2022).
15. Freedom House 'Freedom on the Net 2021' (2021).
16. As above

Kifungu cha 36 cha Katiba ya Malawi kinahakikisha uhuru wa vyombo vya habari.

Kifungu cha 36 cha Katiba ya Malawi kinahakikisha uhuru wa vyombo vya habari. Aidha, Kanuni ya 20(1) ya Tamko la Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu (ACHPR) ya Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Kupata Habari Barani Afrika 2019 (Azimio la ACHPR) inatoa wito kwa mataifa kuhakikisha usalama wa wanahabari na vyombo vya habari, watendaji ikiwa ni pamoja na uhuru kutoka kwa vitisho.

Zaidi ya hayo, Kanuni ya 22(2) ya Azimio la ACHPR inatoa kwamba mataifa lazima *'ifute sheria zinazoharamisha uchochezi, matusi na uchapishaji wa habari za uongo.'*[17]

UPATIKANAJI WA HABARI

Haki ya kupata taarifa imehakikishwa chini ya kifungu cha 37 cha Katiba, pamoja na Sheria ya Kupata Taarifa I (ATI) ya mwaka 2016. Mwaka 2021, Serikali ilisajili baadhi ya hatua muhimu katika utekelezaji wa Sheria ya ATI. Ilipitisha kanuni za Sheria ya ATI, na kuanzisha Kitengo cha ATI chini ya Tume ya Haki za Kibinadamu ya Malawi (MHRC), ili kusimamia utekelezaji wa jumla wa Sheria hiyo. Aidha, maafisa habari 160 walipelekwa katika taasisi 123 za umma.[18] MHRC pia ilitengeneza ramani ya kina ya utekelezaji wa Sheria, ilifanya uchambuzi wa kisheria na kiufundi wa Sheria ya ATI, na kutafsiri kanuni zake katika lugha za kiasili.[19]

Hata hivyo, kuna kutofuatwa na baadhi ya taasisi za umma katika kuteua maofisa habari, hivyo kuzorotesha upatikanaji wa taarifa kwa wananchi. Aidha, kukosekana kwa ufichuaji wa haraka wa taarifa na taasisi za umma kulibaki kuwa kikwazo kikubwa. Kwa mfano, serikali ya Malawi haikutoa ripoti ya Maboresho ya Sekta ya Umma hadharani, ikisema kwamba ripoti hiyo ilikusudiwa kwa ajili ya Rais pekee.[20] Ufadhili wa chini na ucheleweshaji wa ufadhili wa MHRC ambao una jukumu la kusimamia utekelezaji wa Sheria uliendelea kudhoofisha mamlaka yake ya usimamizi kwenye Sheria ya ATIA.[21] Pia kulikuwa na kiwango cha chini cha uelewa miongoni mwa taasisi za umma na umma kwa ujumla kuhusu kanuni za ATIA na ATI. MHRC pia ilitaja hatua za kinga za UVIKO-19 kama changamoto ambayo ilipunguza kasi ya utekelezaji wa baadhi ya shughuli.[22]

17. African Commission on Human and People's Rights (ACHPR) Declaration on Freedom of Expression and Access to Information https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (accessed on 14 January 2022).
18. P Kachinziri 'Government tough on information access'. https://times.mw/government-tough-on-information-access/ (accessed on 14 January 2022).
19. Malawi Human Rights Commission's PowerPoint presentation made at the International Day on Universal Access to Information in Salima on 30 September 2021.
20. Times News 'Questions over reforms report secrecy' (22 May 2021) https://times.mw/questions-over-reforms-report secrecy/ (accessed on 19 January 2022).
21. P Kachinziri 'Government tough on information access' https://times.mw/government-tough-on-information-access/ (accessed on 19 January 2022).
22. As above.

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Malawi katika miaka ya hivi karibuni imefanya mageuzi makubwa ya kisera na kimuundo katika TEHAMA. Mnamo 2021, serikali ilizindua Mkakati kabambe wa miaka mitano wa Uchumi wa Dijitali (2021-2026) ambao unaweka malengo mapya kwa nyanja tofauti za uchumi wa kidijitali.[23] Miongoni mwa mambo mengine, katika upatikanaji wa mtandao, serikali inakusudia kupanua ufikiaji wa mtandao kutoka 14.6% hadi 80% ya idadi ya watu na ufikiaji wa mtandao mpana hadi 95% ifikapo 2026. Pia inataka kuhakiki ushuru wa mtandao kwa, miongoni mwa wengine, kukata 10% ya ushuru wa ununuzi wa data na ushuru wa ujumbe mfupi (SMS), na kufuta ushuru wa mapato wa 3.5% kwa watoa huduma wa mawasiliano ya simu ambao ni vichochezi muhimu vya gharama kubwa za mtandao na huduma za simu nchini Malawi. Zaidi ya hayo, Serikali inalenga kuongeza umiliki wa kifaa kutoka 51% hadi 80% na upatikanaji wa nishati hadi 20%. Kuhusu huduma za kifedha za kidijitali, Kuhusiana na ujuzi wa kidijitali, Mkakati unalenga kuongeza upatikanaji wa ujuzi wa kidijitali na uwezo wa kusoma na kuandika katika shule za sekondari, unaolenga kuongeza kiwango cha ufaulu kutoka 50% hadi 80% ifikapo 2026. Serikali ya Malawi pia iliendelea kuendesha Mfuko wa Huduma kwa Wote (USF) yenye lengo la kuongeza ufikiaji wa TEHAMA kupitia upanuzi wa mitandao ya simu nchini kote.[24] Kufikia 2021, nchi ilikuwa na zaidi ya Watoa Huduma za Mtandao 20 wanaofanya kazi.[25] Zaidi ya hayo, majukwaa ya mitandao ya kijamii yanaendelea kuwa hai katika kuwapa wananchi sauti na kushawishi mijadala ya sera. Kama ilivyoelezwa ipasavyo na Kainja, '*Mitandao ya kijamii imewapa Wamalawi uwezo wa kuwajibika, kuunda sera, kuzungumza na mamlaka na kusukuma kuboreshwa kwa utawala bora*'.[26]

Licha ya hatua madhubuti, upenyaji na utumiaji wa TEHAMA ulisalia kuwa chini sana.[27] Utafiti wa hivi

23. World Bank 'Malawi Economic Monitor : Investing in Digital Transformation' (23 June 2021) https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/131501624458623473/malawi-economic-monitor-investing-in-digital-transformation(accessed on 19 January 2022).
24. J Kainja.
25. Malawi InternetService Providers Association (MISPA) http://www.mispa.org.mw/members.html (accessed on 21 January 2022).
26. J Kainja 'The State of Internet and Social Media Use in Malawi: Where Are We?' PowerPoint Presentation (accessed on 22 February 2022).
27. Freedom House 'Freedom on the Net 2021' (2021).

karibuni unaonyesha kuwa ni asilimia 43.2 tu ya Wamalawi wanamiliki simu za mkononi, na kupenya kwa simu za mezani ni karibu 1%. Ni asilimia 14.6 tu waliotumia mtandao, 9.3% wakiwa vijijini ikilinganishwa na 40.7% ya mijini.[28] Jambo la kushangaza ni kwamba, uchunguzi wa hivi majuzi wa Mamlaka ya Mawasiliano ya Malawi (MACRA), uligundua kuwa 46% ya Wamalawi wanasema hawatumii mtandao kwa sababu hawajui ni nini, na 2.4% wanasema hawatumii kwa sababu. ni ghali sana.[29] Kwa hivyo, kutojua kusoma na kuandika kwa kidijitali nyingi kunasalia kuwa kikwazo kikubwa katika anga ya dijitali nchini Malawi. Ikirejelea umuhimu wa Mtandao katika kutimiza haki nyingine za kimsingi za kidemokrasia kama vile uhuru wa kujieleza na kupata habari, kikao cha 32 cha Baraza la Haki za Kibinadamu (2016) kilithibitisha kwamba haki sawa zinazofurahiwa nje ya mtandao lazima pia zilindwe mtandaoni.[30] Kwa hiyo, upatikanaji wa mtandao lazima uwe wa ulimwengu wote na wa bei nafuu kwa wananchi wote.

Sekta ya mawasiliano nchini ni ya mashirika wawili, ikiwa na makampuni mawili, Telekom Networks Malawi Limited (TNM) na Airtel Malawi Limited ambao wanadhibiti sehemu ya soko ya 99.6% kati yao.[31] MTL na ACL ndizo kampuni pekee za simu za mezani zote mbili, zenye kupenya kwa soko kwa 0.1%.[32] Asilimia 76.2 pekee ya nchi inahudumiwa na mtandao wa simu, ikijumuisha 2G, 3G na 4G.[33] hivyo, karibu Wamalawi milioni 4.1 hawana ufikiaji wa mtandao wa simu, hatimaye hawawezi kutumia mtandao na huduma nyingine za simu. Miundombinu duni ya TEHAMA, uwekezaji duni na kodi kubwa ni vichocheo vikubwa vya upenyezaji mdogo wa intaneti. Kwa mfano, mwaka wa 2021, serikali ilidumisha ushuru wa ongezeko la thamani (VAT) wa 17.5% kwenye simu na huduma za rununu, 16.5% ya VAT kwenye huduma za Mtandao, na 10% ya ushuru wa bidhaa kwenye simu za rununu na uhamishaji wa data kwenye Mtandao.[34] Kwa hivyo, ufikiaji wa mtandao ni mkubwa kwa idadi kubwa ya watu, haswa watu wa vijijini.

Umeme usio na uhakika pia unasumbua sana sekta ya TEHAMA ya Malawi. Ni asilimia 12.7 tu ya wakazi wa nchi wanapata umeme.[35] Kiwango cha kupenya kwa umeme mijini ni 25% tu, ikilinganishwa na 1% tu ya kaya za vijijini.[36] Wale wanaopata umeme pia wanakabiliwa na kukatika mara kwa mara. Hasa, kutokana na kukatizwa kwa usambazaji wa umeme, nusu ya biashara za kibinafsi za Malawi zinategemea jenereta nzito za chelezo, na hivyo kusukuma gharama za uzalishaji kwa makampuni kuwa juu, ambayo nayo hulipwa kupitia gharama kubwa za huduma kwenye soko.[37]

Upatikanaji wa mtandao lazima uwe wa ulimwengu wote na wa bei nafuu kwa wananchi wote.

28. National Statistics Office (2020) 'National Survey on Access and Use of Information and Communication Technologies by Households and Individuals in Malawi 2019'.
29. J Kainja 'The State of Internet and Social Media Use in Malawi: Where Are We?' PowerPoint Presentation (accessed on 22 February 2022).
30. UN Human Rights Council 'Report of the Human Rights Council on its thirty second session' https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G20/008/73/PDF/G2000873.pdf?OpenElement (accessed on 22 February 2022).
31. J Kainja 'Mapping Digital Surveillance and Privacy Concerns in Malawi' (November 2021) https://www.mediaanddemocracy.com/ (accessed on 1 March 2022)
32. National Statistics Office (2020) "National Survey on Access and Use of Information and Communication Technologies by Households and Individuals in Malawi 2019".
33. GSMA Mobile Connectivity Index https://www.mobileconnectivityindex.com/#year=2019&zoneIsocode=MWI&analysisView=MWI&comparison=1&geographys=MWI,ZMB,TZA,MOZ&metricsIndex=overall (accessed 17 January 2022).
34. Freedom House 'Freedom on the Net 2021' (2021). (accessed on 21January 2022).
35. The World Bank 'Access to electricity (% of population)' (26 February 2020) https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS?locations=MW (accessed on 17 January 2022).
36. Freedom House 'Freedom on the Net 2021'
37. As above.

Kulingana na Mfuatiliaji wa Uchumi wa Benki ya Dunia Malawi (MEM), upenyaji mdogo wa TEHAMA nchini Malawi unazuia *"uwezo wa Dolla 189 milioni katika Pato la Taifa la ziada na Dolla 33 milioni katika mapato ya kodi kwa mwaka"*.[38] Hivyo, changamoto za nishati ya umeme huathiri vibaya utoaji wa huduma za TEHAMA na uchumi kwa ujumla.[39]

Utekelezaji wa mipango ya serikali ya TEHAMA pia uligubikwa na changamoto kubwa. Kwa mfano, mnamo Septemba 2021, utawala mpya wa kisiasa ulitangaza kukomesha Programu ya Vituo vya Mawasiliano vya Jamii, programu inayolenga kupanua ufikiaji wa huduma za TEHAMA kwa umma, haswa jamii za vijijini ambazo hazijafikiwa.[40] Ilitaja siasa na ukosefu wa mpango endelevu wa Mpango na tawala zilizopita za kisiasa. Serikali ilisema kwamba badala yake itatoa kipaumbele kwa mpango mpya, *"Unganisha Shule"*.

Hata hivyo, mashirika ya kiraia yalielezea wasiwasi wao juu ya ukosefu wa uwazi na uwajibikaji wa serikali katika uamuzi wake wa kuachana na mpango wa kituo cha Televisheni wakidai kwamba serikali inapaswa *"kutoa ripoti ya kina kuhusu hali ya mpango wa Unganisha Jimbo na Kituo cha mawasiliano (Connect a Constituency Telecentre) na uhalali wa serikali wa uamuzi wake kuachana na mpango huu kama ilivyotangazwa na Waziri wa Habari"*.[41] Aidha, licha ya kukamilisha Mradi wa Kitaifa wa Mkongo wa Taifa mwezi Aprili 2018, na kuahidi kutoa huduma za mtandao kwa kasi zaidi, hadi kufikia Desemba 2021, manufaa ya mradi huo yalikuwa bado hayajaonekana.[42] Wadau pia waliibua wasiwasi juu ya ukosefu wa uwajibikaji wa serikali katika usimamizi wa USF.[43]

43.2%

TU YA WAMALAWI WANAMILIKI SIMU ZA MKONONI

1%

KUPENYA KWA SIMU ZA MEZANI

14.6%

WAMALAWI WANATUMIA MTANDAO

38. World Bank 'Malawi Economic Monitor : Investing in Digital Transformation' (23 June 2021).
39. O Chiphwanya 'Improved power supply offers business relief' (19 January 2019) https://mwnation.com/improved-power-supply-offers-businesses-relief/ (accessed 17 January 2022)
40. YAS,DCT and Oxfam's press statement 'Communique On High Level Multistakeholder Conference On Access To Information' (11 October 2021).
41. As above (41)
42. N Tobor 'Malawi to enjoy faster Internetspeeds as the Malawi National Optic Fibre Backbone Project nears completion' (2 February 2018) https://www.iafrikan.com/2018/02/02/malawi-national-optic-fibre-backbon (accessed 15 January 2022).
43. YAS, DCT and Oxfam's press statement.

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Haki ya faragha imetolewa chini ya kifungu cha 21 cha Katiba. Ushindi mkubwa wa Malawi mwaka 2021 ulikuwa ni uundaji wa Mswada wa Ulinzi wa Data uliosubiriwa kwa muda mrefu, 2021. Kwa ujumla, Mswada huo unalenga kulinda haki ya faragha ya mtu binafsi kulingana na majukumu ya Malawi chini ya sheria ya kimataifa ya haki za binadamu.[44] Hata hivyo, kwa mujibu wa CIPESA, wakati Mswada una mambo mbalimbali mazuri ikiwa ni pamoja na kanuni za msingi juu ya ulinzi wa data binafsi; una mapungufu makubwa ambayo yanahitaji kurekebishwa ikiwa utatimiza kusudi lake kamili. Kwa mfano, CIPESA inaona kwamba kuanzishwa kwa Ofisi ya Ulinzi wa Data (DPO) chini ya MACRA kama ilivyoainishwa chini ya kifungu cha 4 cha Sheria ya Mawasiliano, 2016, kunaweza kudhoofisha na kupunguza kwa kiasi kikubwa uhuru wa kifedha, kimaamuzi na wa kitaasisi wa DPO.[45]

Malawi iliendelea kutekeleza usajili wa lazima wa SIM kadi kama ilivyoainishwa na Sheria ya Mawasiliano, 2016. Matumizi ya SIM kadi ambazo hazijasajiliwa zinaadhibiwa chini ya kifungu cha 93(3) cha Sheria ya Mawasiliano kwa faini ya kwacha milioni 5 ($6,400) na kifungo cha miaka mitano jela. Hii inadhoofisha uwezo wa raia kuwasiliana bila kujulikana jina lake kupitia simu za mkononi, na kuendeleza kutengwa kwa kidijitali kwani watu wasio na vitambulisho rasmi hawawezi kujisajili.[46] Zaidi ya hayo, kwa kukosekana kwa sheria ya ulinzi wa data, mkusanyiko wa data ya kibinafsi umeongeza uwezekano wa ufuatiliaji wa serikali.[47]

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI NCHINI MALAWI

Janga hilo liliendelea kuharibu uchumi wa Malawi na mfumo wa afya ya umma. Watu 2,364 walikufa kwa UVIKO-19, kufikia 31 Desemba 2021.[48] Huku vikwazo vimewekwa ili kudhibiti kuenea kwa COVID-19, sekta ya TEHAMA iliendelea kuchukua jukumu muhimu katika kuwapa Wamalawi njia salama za mawasiliano. Majukwaa mbalimbali ya mtandaoni yalisaidia katika usambazaji wa jumbe muhimu za UVIKO-19. Biashara zilitegemea sana TEHAMA kuendelea katikati ya janga hili.[49] Hasa, gharama ya maisha iligeuka kuwa ngumu kwa Wamalawi wengi haswa maskini, na kusababisha maandamano ya raia katika miji mikubwa.[50]

Usimamizi mbaya wa fedha za UVIKO-19 lilikuwa suala kuu la umma katika mwaka huo. Taasisi nyingi za umma zilishindwa kutoa ripoti kwa Kikosi Kazi cha Rais kuhusu UVIKO-19 kuhusu jinsi walivyotumia MWK bilioni 6.2 (dola milioni 7.9), wiki mbili baada ya Rais kuwaamuru kufanya hivyo.[51] Kufikia Februari 2021, taasisi nyingi za umma hazikuwa zimetoa MWK bilioni 17 (dola milioni 21 za Marekani) ambazo serikali kuu ilikuwa imetoa. Mnamo Februari 2021, Rais Chakwera aliwasimamisha kazi wakuu kadhaa wa taasisi za umma kwa kushindwa kutoa ripoti juu ya matumizi yao ya fedha.[52] Chakwera pia alimfukuza kazi Waziri wake wa Afya kwa tuhuma za matumizi mabaya ya fedha za kurejesha UVIKO-19. Kanuni za 29(1) na (2) za Azimio hilo zinaelekeza kwamba mashirika ya umma yanapaswa kutoa taarifa kwa vitendo ikiwa

44. CIPESA "Analysis of the Malawi Draft Data Protection Bill, 2021" (May 2021) file:///C:/Users/User/Downloads/Analysis-of-the-Malawi-Draft-Data-Protection-Bill-2021.pdf
45. CIPESA, 'Analysis of the Malawi Draft Data Protection Bill, 2021' May 2021. file:///C:/Users/User/Downloads/Analysis-of-the-Malawi-Draft-Data-Protection-Bill-2021.pdf (accessed on 17 January 2022).
46. C Handforth & M Wilson "Digital Identity Country Report: Malawi" (2019) https://www.macra.org.mw/?page_id=9582 (accessed on 17 January 2022).
47. J Kainja 'Are Malawians Sleepwalking into a Surveillance State?' (12 August 2019) https://mwnation.com/are-malawians-sleep-walking-into-a-surveillance-st (accessed on 17 January 2022).
48. Ministry of Health 'Ministry of Health's Covid-19 Situation Update' (31 December 2021)
49. J Kaimja 'Laws Restricting InternetFreedom in Malawi'
50. L Masina 'Malawians Protest High Cost of Living' (2 November 2021) https://www.voanews.com/a/malawians-protest high-cost-of-living/6296985.html (accessed on 17 January 2022).
51. W Gwede 'Heads roll in Malawi civil service: 10 PS, 28 DCs interdicted' (17 February 2021) https://www.nyasatimes.com/more-heads-roll-in-malawi-civil-service-10-ps-28-dcs-interdicted/ (accessed on 8 March 2021).
52. L Masina 'Malawi President Sacks COVID-19 Fund Heads over Alleged Abuse of COVID Funds' VOA 15 February 2021 https://www.voanews.com/africa/malawi-president-sacks-covid-19-fund-heads-over-alleged-abuse-covid-funds/ (accessed on 8 March 2021).

ni pamoja na matumizi ya bajeti kwa umma.

MATUNZI YA MFUMO WA PESA KWA SIMU

Katika nia ya kuziepusha kaya zilizo katika mazingira magumu na zenye kipato cha chini kutokana na majanga ya kiuchumi na kijamii ya janga la UVIKO-19, mwezi Februari 2021, serikali ilizindua Mpango wa Uhawilishaji Fedha Mijini wa UVIKO-19 (CUCI) ili kusaidia kaya zilizo hatarini posho ya kujikimu ya miezi mitatu. Uhamisho wa fedha ulikuwa na malipo ya kila mwezi ya pesa taslimu MK35, 000 ($43) kwa muda wa miezi mitatu, na uliwasilishwa kwa kutumia mfumo wa pesa kwa simu. Kampuni mbili za simu, TNM na Airtel Malawi zilipewa kandarasi kama mawakala wa malipo. Hata hivyo, matumizi ya huduma za fedha kwa njia ya simu ya mkononi yalizifanya kaya maskini ambazo hazikuwa na simu za mkononi au kusajili akaunti za pesa za mkononi kutonufaika.

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Chini ya Kifungu cha 24 cha Sheria ya Miamala ya Kielektroniki na Usalama wa Mtandao, 2017; serikali inaweza kuzuia mawasiliano ya mtandaoni ya umma yanayoonekana kuwa muhimu *"kulinda utulivu wa umma na usalama wa taifa"*, ambayo inaweza kufasiriwa kuruhusu kuzima kwa mtandao au kuzuia majukwaa ya mitandao ya kijamii. Ingawa mnamo 2021, hakukuwa na ripoti za usumbufu wa mtandao unaohusishwa na serikali nchini Malawi, uwepo wa kifungu cha 24 hapo juu unaendelea kutishia uhuru mtandaoni. Kwa mujibu wa Kanuni ya 38(2) ya Azimio la ACHPR, mataifa hayatasumbua ufikiaji wa Mtandao na teknolojia nyingine za kidijitali kwa makundi ya umma au watu wote.

KUTENGWA KWA KIDIJITALI NA HAKI ZA BINADAMU

Kifungu cha 157 cha Sheria ya Mawasiliano ya 2016 kinatoa Huduma kwa Wote na Upatikanaji wa Mawasiliano ya Simu. MACRA kama mdhibiti imepewa mamlaka *"kuhakikisha kwamba utoaji wa huduma kwa wote unafanywa kwa ushuru wa bei nafuu ambao unapatikana kwa wote."*[53] Hata hivyo, gharama kubwa za huduma za mtandao na simu na miundombinu duni ya TEHAMA inaendelea kuwafungia nje watu maskini, ambao kwa kiasi kikubwa wanategemea huduma za kidijitali vijijini kama vile benki kwa njia ya simu na huduma za pesa ambazo zinaweza kuwasaidia kuondokana na umaskini. Kwa hakika, ripoti ya Fahirisi ya Mtandao ya Mwaka 2021, inaiweka Malawi kama maskini sana katika viashiria vyake vyote vinne: upatikanaji wa mtandao, uwezo wa kumudu, umuhimu, na utayarifu.[54] Freedom House inahusisha ukadiriaji huu duni na *"kupanda kwa gharama za Mtandao kutokana na usimamizi duni wa miundombinu na ukosefu wa uwekezaji"*.[55] Mgawanyiko wa kidijitali kati ya maeneo ya

53. Communications Act of the Republic of Malawi, 2016 http://www.macra.org.mw/wp-content/uploads/2014/07/Communications-Act-2016.pdf (accessed on 15 January 2022).
54. The Inclusive InternetIndex (2020) https://theinclusiveinternet.eiu.com/explore/countries/performance/avai (accessed on 15 January 2022).
55. Freedom House 'Freedom on the Net 2021'.

vijijini na mijini pia unaongezeka.[56]

Kwa upande wa gharama za huduma za simu na intaneti, mwaka 2021, kampuni mbili kubwa za huduma za simu za mkononi, Airtel na TNM zilipunguza gharama za intaneti. Mnamo Mei, gharama ya vifurushi vya 1GB na 4GB ilipunguzwa kati ya 10% na 31% mtawalia.[57] Kupungua kwa bei kulifuatia ushirikiano kati ya mdhibiti wa nchi, MACRA, na kampuni hizo mbili. Airtel Malawi pia iliondoa muda wa uhalali wa vifurushi vyake vya intaneti vya 1GB. Licha ya kupunguzwa kwa bei za bando, gharama ya mtandao na huduma za simu nchini Malawi imesalia kuwa juu sana.

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Sekta ya Akili Bandia (AI) ya Malawi iko katika hatua changa.[58] Ikumbukwe, Malawi haina sheria na mkakati wa kitaifa kuhusu Akili Bandia. Azimio la 473 la ACHPR linazitaka Nchi Wanachama kuunda mfumo wa kina wa utawala wa kisheria na kimaadili kwa teknolojia za Akili Bandia(AI) ili kuhakikisha ufuataji wa viwango vya haki za binadamu. Kwa kuongeza, viwango vya elimu vya Akili Bandia miongoni mwa Wamalawi na washikadau mbalimbali vinasalia kuwa chini.[59]

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA KASHFA ZA JINAI

Malawi haikupiga hatua yoyote katika kufuta sheria za kashfa na uchochezi katika Kanuni zake za Adhabu. Kashfa ni kosa la jinai chini ya kifungu cha 200(1) cha Kanuni ya Adhabu. Vile vile, kifungu cha 61 cha kanuni ya adhabu kinaweka vikwazo vya uhalifu dhidi ya kukashifu vigogo wa kigeni. Zaidi ya hayo, serikali pia inatumia sheria za uchochezi katika vifungu vya 50 na 51(3) vya Kanuni ya Adhabu ili kukabiliana na wakosoaji wa serikali au rais. Kifungu cha 50 kinaelezea nia ya uchochezi kama, pamoja na mambo mengine, *'kuleta chuki au dharau au kuibua machukizo dhidi ya mtu wa Rais, au Serikali.'* Aidha, kifungu cha 60 cha sheria ya kanuni ya adhabu kinakataza *'kutangaza habari za uongo zinazowezekana. kusababisha uvunjifu wa amani'*. Masharti kama haya juu ya uchochezi yamepitwa na wakati na yanategemea tafsiri na matumizi ya kiholela. Kanuni ya 22(2) ya Azimio la ACHPR inatoa kwamba mataifa lazima *'yafute sheria zinazoharamisha uchochezi, matusi na uchapishaji wa habari za uwongo.'*[60] Katika Lohé Issa Konaté dhidi ya Jamhuri ya Burkina Faso, Mahakama ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu (Mahakama ya Afrika) iligundua kuwa *"uhalifu wa kashfa sio haki"* kwani unakinzana na uhuru wa kujieleza.[61]

JINSIA NA TEHAMA

Fahirisi ya Pengo la Jinsia Duniani ya 2021 inaiweka Malawi katika nafasi ya 115 kati ya nchi 156.[62] Mgawanyiko wa kijinsia katika ufikiaji na matumizi ya TEHAMA ulibaki kuwa endelevu. Kulingana na Benki ya Dunia, 44.9% ya wanaume wanamiliki simu za rununu ikilinganishwa na 37.7% ya wanawake.[63] Kwa upande wa matumizi, asilimia 68 ya wanaume wanatumia simu za mkononi, ikilinganishwa na asilimia 56.2 tu ya wanawake. Vile vile, matumizi ya mtandao pia yanasalia kuwa ya juu miongoni mwa wanaume kwa 15.4% ikilinganishwa na 12.4% kati ya wanawake. Hivyo, ni muhimu kwa serikali kutekeleza afua za kuongeza upatikanaji na matumizi ya TEHAMA miongoni mwa wanawake.

56. National Statistics Office 'National Survey on Access and Use of Information and Communication Technologies by Households and Individuals in Malawi 2019' (2020).
57. J Kainja 'Malawi Telcos Further Reduce Data Prices But Affordability Concerns Remain' 20 May 2021
58. https://cipesa.org/2021/05/malawi-telcos-further-reduce-data-prices-but-affordability-concerns-remain/ (accessed on 15 January 2022).
D Malanga 'Framing the impact of artificial intelligence on the protection of women's rights in Malawi' (2019) https://giswatch.org/node/6179 (accessed on 16 January 2022).
59. As above.
60. African Commission Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa.
61. Lohé Issa Konaté vs The Republic of Burkina Faso 004/2013 https://www.african-court.org/en/images/Cases/Judgment/Judgment%20Appl.004-2013%20Lohe%20Issa%20Konate%20v%20Burkina%20Faso%20-English.pdf (accessed 22 January 2022).
62. Global Gender Gap Index (2021) https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf (accessed on 21 January 2022).
63. World Bank 'Malawi Economic Monitor : Investing in Digital Transformation' (23 June 2021).

44.9% ya wanaume wanamiliki simu za rununu

37.7% ya wanawake wanamiliki simu za rununu

HITIMISHO

Kuanzishwa kwa Mkakati kabambe wa Uchumi wa Kidijitali (2021-2026) pamoja na maendeleo ya Malawi 2063 ambayo yanaweka TEHAMA katikati ya mafanikio yake, kulionyesha dhamira ya Malawi katika kupanua miundombinu ya kidijitali ya nchi, na utambuzi wa haki za kidijitali.

Kuundwa kwa Mswada wa Ulinzi wa Data ya Kibinafsi ilikuwa hatua muhimu katika kuhakikisha wajibu wa nchi katika kudumisha haki ya faragha ya watu wote. Hata hivyo, ukandamizaji mbaya wa uhuru mtandaoni kupitia kukamatwa na kuhukumiwa uhalifu uliendelea kudhoofisha uhuru wa kujieleza. Zaidi ya hayo, gharama kubwa za mtandao na huduma za simu, upatikanaji mdogo wa nishati, na viwango vya chini vya ujuzi wa TEHAMA vilisalia kuwa tishio kubwa kwa matarajio ya maendeleo ya Malawi na utambuzi wa haki za kidijitali hasa miongoni mwa makundi yaliyotengwa ikiwa ni pamoja na wanawake na Wamalawi wanaoishi vijijini.

Hivyo, serikali ya Malawi inabidi kuchukua hatua muhimu katika kudumisha haki za kidijitali za Wamalawi wote.

> *The Malawian government has to take significant steps in upholding digital rights of all Malawians.*

MAPENDEKEZO

Kwa kuzingatia hali ya haki za kidijitali nchini Malawi, serikali inapaswa kuzingatia yafuatayo:

- Kufuta sheria za kashfa na uchochezi katika Kanuni ya Adhabu, na kurekebisha vifungu vya 24(1) vifungu (e) na (f) vya Sheria ya Miamala ya Kielektroniki na Usalama wa Mtandao ya 2016.
- Kudhibitisha uhuru wa kujieleza mtandaoni na uhuru wa vyombo vya habari.
- Bunge kutanguliza kipaumbele kutunga sheria ya Ulinzi wa Data ili kutoa ulinzi wa data ya kibinafsi.
- Kuondoa vizuizi vya upatikanaji wa huduma za intaneti na huduma za simu za mkononi hasa ushuru unaozuiliwa kwenye mtandao na huduma za simu, miundombinu duni ya TEHAMA, na hali duni ya tasnia ya mawasiliano ili kuhakikisha kuwa upatikanaji wa intaneti na huduma za simu ni wa kimataifa na una nafuu kwa wananchi wote, ikiwa ni pamoja na vijijini. idadi ya watu, wanawake na watu wenye mahitaji maalum.
- MACRA inapaswa kuhakikisha usimamizi wa uwazi na ufanisi wa Hazina ya Ufikiaji kwa Wote (USF), pamoja na kuwajibika kwa matumizi ya fedha zinazopatikana kutoka kwa kituo hicho tangu kuanzishwa kwake mwaka wa 2016.
- Kuharakisha uteuzi wa maafisa habari katika taasisi zote za umma kwa kuzingatia kifungu cha 12 cha Sheria ya ATI.
- Kutoa rasilimali za kutosha kwa Tume ya Haki za Kibinadamu ya Malawi ili kuhakikisha inatekeleza jukumu lake la uangalizi juu ya utekelezaji wa Sheria ya ATI.
- Kuongeza ufahamu wa umma kuhusu Sheria ya ATI.
- Tengeneza sheria na mkakati wa kitaifa kuhusu Akili Bandia (AI).
- Kuidhinisha Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi.

- Kupunguza mgawanyiko wa kijinsia wa kijinsia kwa kutekeleza afua za kuongeza ufikiaji wa TEHAMA miongoni mwa wanawake kama vile mgao wa bajeti ulioongezeka kwa huduma za TEHAMA zinazolenga wanawake na wasichana.

Jumuiya ya Kiraia inapaswa kuzingatia yafuatayo:

- Kuongeza juhudi za utetezi juu ya kuharamisha uhuru wa kujieleza.
- Kufuatilia utekelezaji wa Mkakati wa miaka mitano wa Uchumi wa Kidijitali wa Malawi (2021-2026).
- Kushawishi na kudai utungwaji wa haraka na utekelezaji wa sheria ya ulinzi wa data.
- Kutetea uidhinishaji wa Malawi wa Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi.
- Kuimarisha ushirikiano wa washikadau mbalimbali kuhusu ufikiaji jumuishi na wa bei nafuu kwa Mtandao na huduma za simu.
- Kuweka mbinu za ulinzi kwa waathiriwa wa ukiukaji wa kidijitali.

Wasomi wanapaswa kuzingatia yafuatayo:

- Kutoa uongozi wa kiakili na mwongozo kuhusu masuala ya haki za kidijitali na ujumuishi.
- Kufanya utafiti kuhusu masuala ya haki za kidijitali na ujumuishi na teknolojia zinazoibuka kama vile Akili Bandia.

NAMIBIA

Sekta ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia (TEHAMA) imekuwa uti wa mgongo mashuhuri wa shughuli za kiuchumi na kijamii nchini Namibia hasa tangu janga la UVIKO-19 lilipoikumba nchi hiyo mwaka wa 2020, hata kabla ya janga hili, mikakati hata hivyo bado haijatafsiriwa katika nafasi inayotambulika wazi ambayo inaweka nchi katika hadhi nzuri wakati fahirisi muhimu za teknolojia zinapimwa. Kwa hivyo, hakuna dalili za wazi juu ya uharaka wa kutekeleza sheria au sera zinazohusiana na uboreshaji wa dijitali. Katika hali za pekee ambapo sheria na sera hizo zinapitishwa, mgao wa kibajeti wa kutosha kwa ajili ya utekelezaji haupo. Mfano halisi ni sera ya broadband ya 2020,[1] mojawapo ya sera za kwanza kama hizo kupitishwa kwa mpango wa utekelezaji unaolenga, miongoni mwa mengine, *"kuboresha ujuzi wa kidijitali"* kwa tarehe zilizowekwa na kwa masharti mahususi ya bajeti.

Walakini, maendeleo hayajaonekana hadi leo. Ingawa sera kadhaa zinazohusiana na teknolojia zimewekwa, nyingi zimepitwa na wakati na hazitumiki kwa sekta inayokua ya TEHAMA. Nchi haijapitisha sheria kuhusu uhalifu wa mtandaoni, ulinzi wa data na upatikanaji wa taarifa. Pia haina sera ya data wazi au nafasi ya kina kuhusu teknolojia zinazoibuka. TEHAMA pia haijawekwa kama chombo cha kupunguza unyanyasaji wa kijinsia au kuwawezesha wanawake.

1. National Broadband Plan (2020) https://gazettes.africa/archive/na/2020/na-government-gazette-dated-2020-08-14-no-7308.pdf (accessed on 23 December 2021)

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA NAMIBIA

Namibia ni nchi ya Kusini mwa Afrika ambayo ina pakana na Afrika Kusini, Botswana, Angola, Zambia na Zimbabwe. Nchi hiyo ilipata uhuru mwaka 1990 na ina wakazi milioni 2.5.[2] Kufikia 2021, baadhi ya data muhimu ya TEHAMA nchini Namibia ni pamoja na: usajili wa simu ya mkononi ni 102%,[3] usajili wa mfumo wa mawasiliano usiobadilika ni 2.7%. 51%[4] ya idadi ya watu ni watumiaji wa mtandao, 31.2% ni watumiaji hai wa mitandao ya kijamii, na kuna Watoa Huduma za Mtandao watatu. Utoaji wa mawasiliano ya simu unatawaliwa na mashirika mawili ya serikali, Telecom Namibia na MTC Namibia. Mashirika haya yanachangia katika ushindani wa polepole katika soko la simu.[5] Paratus Telecom inayomilikiwa na watu binafsi kwa sasa ni mshindani mashuhuri huku MTN Namibia, ikiwa na leseni tangu 2014,[6] inajitahidi kupata sehemu ndogo ya soko.

51%

YA IDADI YA WATU NI WATUMIAJI WA MTANDAO

Namibia inashika nafasi ya 102 katika Fahirisi ya Mtandao Jumuishi,[7] ambapo viashirio kama vile maudhui husika, miundombinu, matumizi na uaminifu na usalama vimerekodi kuzorota katika kipindi kinachokaguliwa. Fahirisi ya Utayari wa Mtandao (2021)[8] inaorodhesha nguzo ya Teknolojia ya Namibia inayopima Ufikiaji, Maudhui na teknolojia ya Baadaye katika 30.91 kama nguzo dhaifu zaidi ya nguzo zote nne za fahirisi. Isitoshe, nchi hiyo imeorodheshwa ya 155 katika

2. World Bank Namibia estimated population(2020) https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=NA (accessed on 23 December 2021)
3. Work Bank Data Mobile Subscription in Namibia (2020) https://data.worldbank.org/indicator/IT.CEL.SETS?locations=NA(accessed on 26 December 2021)
4. Data Portal Namibia Internet Users (2021) https://datareportal.com/search?q=namibia (accessed on 26 December 2021)
5. Developing Telecoms Namibia plans privatisation of Namibia Telecom and MTC (2020)https://developingtelecoms.com/telecom-business/market-reports-with-buddecom/10087-namibia-plans-privatisation-of-namibia-telecom-and-mtc.html (accessed 27 December 2021)
6. Namibian Sun MTC Questions MTN Licence ((2021)https://www.namibiansun.com/news/mtc-questions-awarding-of-mtn-licence-2021-08-04(accessed on 27 December 2021)
7. The Inclusive Internet Index Namibia https://theinclusiveinternet.eiu.com/explore/countries/NA/(accessed on 27 December 2021)
8. Network Readiness Index Namibia) ≈https://networkreadinessindex.org/country/namibia/ (accessed on 28 December 2021)

Kielezo cha Global Cybersecurity na ya 135 katika Kielezo cha Kitaifa cha Usalama Mtandaoni.[9] Ulinzi wa huduma za kidijitali, ulinzi wa data binafsi na majibu ya matukio ya mtandaoni kama viashirio vyote vilipata 0%. Namibia iliorodheshwa ya 100 katika Kielezo cha Ubora wa Maisha wa Dijitali wa 2021 ambapo usalama wa kielektroniki umeorodheshwa katika nafasi ya 102, miundombinu ya kielektroniki imeorodheshwa ya 96 na serikali ya kielektroniki, ya 90.[10]

Wakati uboreshaji wa dijitali unafanyika nchini Namibia, changamoto kuu zinazohusiana na kukosekana kwa sheria na ukosefu wa kipaumbele katika usalama wa kidijitali, na mifumo isiyofaa ya huduma za kielektroniki ili kuimarisha ufikiaji wa umma na utoaji wa huduma, inakabili nchi. Kutokuwepo kwa data inayopatikana kwa urahisi juu ya kupenya kwa Broadband na ukosefu wa maono ya kitaifa ya umoja wa kidijitali kwa nchi imesababisha juhudi za kijamii zilizotawanyika kusaidia ujumuishaji wa kidijitali katika ngazi ya kitaifa.

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Kwa ujumla, utawala wa sheria na ukatiba unachukuliwa kuzingatiwa kikamilifu nchini Namibia. Nchi hiyo ni miongoni mwa nchi kumi (10) za Kiafrika ambazo zimeridhia[11] Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi unaojulikana pia kama mkataba wa Malabo. Kuidhinishwa kwa Mkataba hata hivyo hakujaongoza kwa nchi kutii matakwa ya mkataba na nchi inasalia bila sheria ya usalama wa mtandao au ulinzi wa data.

Juhudi kama vile kuunda mkakati wa usalama wa mtandao[12] zimejitokeza hivi majuzi, hata hivyo, bila hatua zaidi kwa manufaa ya raia. Mkakati huo unalenga kutupilia mbali sheria inayopendekezwa kama vile Mswada wa Uhalifu wa Mtandao (ulioandaliwa tangu 2013) na Mswada wa Ulinzi wa Data.[13] Kutokuwepo kwa mfumo mpana wa ulinzi wa kisheria kumeiweka nchi katika matukio ya kiwango cha juu cha uhalifu wa mtandao.[14] Kwa sasa, Namibia ni miongoni mwa nchi za Kiafrika zinazolengwa zaidi na uhalifu wa mtandao.[15] Mnamo 2021, mashauriano ya mwisho ya mapitio ya Mswada wa Uhalifu wa Mtandao yalitangazwa na hadi sasa, hakuna maendeleo zaidi ambayo yameripotiwa. Muswada huo hapo awali ulikosolewa kwa kuhalalisha udakuzi usio wa lazima miongoni mwa raia licha ya kutoa mamlaka mengi ya kiutaratibu yanayohitajika chini ya Mkataba wa Uhalifu wa Mtandaoni (Mkataba wa Budapest) ambao unajumuisha masharti ya utafutaji, ukamataji, unyang'anyi, kurekebisha na kufuta kama ilivyofafanuliwa katika kifungu cha 17 hadi 23 ya Mkataba.

9. National Cyber Security Index - Namibia ≈ https://www.ncsi.ega.ee/country/na/999999999/ (accessed on 28 December 2021)
10. The Economist 'Namibia ranks 100th in the World in Digital Quality of Life Index 2021' https://economist.com.na/64988/technology/namibia-ranks-100th-in-the-world-in-digital-quality-of-life-index-2021/ (accessed on 28 December 2021)
11. AU (2020) "African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection" last accessed at https://au.int/en/treaties/african-union-convention-cyber-security-and-personal-data-protection
12. The Namibian (2020) Cabinet Decisions" Development of Cyber security strategy" available at https://m.facebook.com/TheNamibianNewspaper/photos/a.287882347907943/3730364760326334/?type=3&p=60
13. ALT Advisory (2020) Data Protection Africa, Factsheet Namibia https://dataprotection.africa/wp-content/uploads/2020/03/Namibia-Factsheet-updated-20200331.pdf The Data Protection Bill has been in drfat form since 2013.
14. The Namibian (2020) ISACA talks cyber security in Windhoek available at https://www.namibian.com.na/192858/archive-read/Isaca-talks-cyber-security-in-Windhoek
15. IT Web (2019)" Cybercrime: Namibia most targeted country in Africa" Available at https://itweb.africa/content/mQwkoq6PA9973r9A

Kwa upande wake, Muswada wa Sheria ya Ulinzi wa Data (umekuwa katika muundo wa rasimu tangu 2013) ulipelekwa na Waziri wa Sheria kwenye michakato ya kutunga sheria akidai ni mpana sana katika matumizi na hauna masuala ya muktadha wa nchi licha ya kuwa umepitia duru za mashauriano ya umma. Katika muundo wake wa sasa, mswada una masharti yanayozingatiwa kimataifa kama vile Masuala ya Data ya Haki ya wahusika na wajibu wa Waendesha Data na wachakataji. Zaidi ya hayo rasimu ya mswada pia inashughulikia masuala ya mtiririko wa data ya kibinafsi kuvuka mipaka huku ikiweka masharti ya kuanzisha Mamlaka ya Usimamizi wa Ulinzi wa Data. Hata hivyo masharti haya yanaonekana kuwasilishwa kwa ujumla katika muundo wa kiolezo bila kuunganisha jinsi mswada utakavyofanya kazi chini ya utendakazi wa sasa wa usimamizi wa kiteknolojia nchini, kama vile kubainisha kwa uwazi uhusiano na mdhibiti au masharti na sheria zingine zilizopo au zilizoandaliwa.

Namibia iliridhia Mkataba wa Haki za Mtoto[16] na ilikubali zaidi vifungu vya 2 na 3 vya Itifaki ya Hiari ya Umoja wa Mataifa kwa Mkataba wa Haki za Mtoto wa Uuzaji wa Watoto, Ukahaba wa Watoto na Ponografia ya Watoto. Nchi pia imeridhia[17] Mkataba wa Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu unaojulikana kama Itifaki ya Maputo. Pia ni mshirika wa mikataba mingine mbalimbali ya kimataifa ya haki za binadamu kama vile Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa, Mkataba wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi dhidi ya Wanawake. na Mkataba wa Haki za Watu Wenye Ulemavu miongoni mwa mengine. Kwa kiasi fulani, vipengele vya ulinzi wa watu, hasa vinavyohusiana na watoto, vinaonyeshwa katika Sheria ya Mawasiliano (2009) na rasimu ya Mswada wa Uhalifu wa Mtandao. Bila utekelezaji mzuri wa sheria zinazohusika, ufuasi wa mifumo hii ya kikanda na kimataifa bado haupo.

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Kufuatia mkurupuko wa kimataifa wa UVIKO-19, kanuni kadhaa zimetekelezwa nchini Namibia. Hizi ni pamoja na kanuni za elimu ya kielektroniki, awali zikieleweka kama chaguo lililofaa la kutoa elimu chini ya mazingira hayo. Tathmini ya ufanisi wa elimu-elektroniki ilibaini kuwa huenda haikutoa matokeo yaliyotarajiwa. Mnamo mwaka wa 2021, Waziri wa Elimu ya Msingi aliripoti kuwa wanafunzi 30,000 hawakuweza kupatikana katika mazingira ya mbali ya kujifunza mwaka 2020, wakati wanafunzi 3,000 walipotezwa kwa mimba za utotoni.[18] Takwimu hizi zilizowasilishwa zinaonyesha changamoto za kujifunza kwa mbali na kutofaulu kwa umbali wa kijamii kwa kiwango fulani.

Kwa uhalisia, kanuni za mafunzo ya Elimu ya kieletroniki (E-learning) zilikidhi uhalisia wa kimsingi kama vile gharama kubwa za data na kutofikiwa kwa simu za TEHAMA zinazohitajika kutekeleza elimu, hivyo basi juhudi ziliripotiwa kutofaulu.[19] Juhudi zingine za pamoja kama vile uwekezaji wa vifaa vya kifedha na kiufundi ziliripotiwa katika sekta ya elimu.[20] Kwa bahati mbaya, bila kuunga mkono kanuni kama vile kuondoa ada kwa tovuti za elimu miongoni mwa zingine kama zilivyotetewa[21] kuongeza matumizi na ufikiaji, imebakia kuwa duni.

16. UN Human Rights 'Convention on the Rights of the Child' https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx (accessed on 5 January 2021)
17. Namibia ratified the Maputo Protocolin 2004 https://www.maputoprotocol.up.ac.za/index.php/namibia (accessed on 5 January 2022)
18. New Era Newspaper "Nghipondoka discourages parents from visiting boarding learners' https://neweralive.na/posts/nghipondoka-discourages-parents-from-visiting-boarding-learners (accessed on 5 January 2022)
19. N Gervasius "Compulsory e-learning in Namibia's public schools: A commendable idea marred by the digital divide?" https://africaninternetrights.org/sites/default/files/Nashilongo_Gervasius.pdf (accessed on 5 January 2022)
20. Namibian Sun "Education – invests N$9 million in technology" (2021) https://www.namibiansun.com/news/education-invests-n9-million-in-technology2021-05-21 (accessed on 5 January 2022)
21. Deloitte "COVID-19 Pandemic: tax relief measures we hope to see"(2020) https://www2.deloitte.com/za/en/namibia/pages/tax/articles/COVID19-Tax-relief-measures-we-hope-to-see-Namibia.html (accessed on 5 January 2022)

Ili kupanua ufikiaji wa mtandao na fursa, serikali ingeweza kuzingatia vivutio vingine kama vile ada za kupunguza data. Hili lingeweza kutoa uthibitisho kwa matokeo ya Kaisara na Bwalya kwamba *"changamoto za ufikivu nchini Namibia wakati wa UVIKO-19 zilizidishwa na gharama kubwa za data, utendakazi duni wa mtandao na vifaa ambavyo havifai watumiaji wakati wa kufikia rasilimali za mtandaoni."*[22] Walihoji uendelevu wa elimu ya kielektroniki nchini Namibia dhidi ya mambo kama vile mgawanyiko wa kidijitali wa mijini, ulemavu na ufikiaji wa teknolojia pamoja na mienendo ya kijinsia inayozunguka elimu ya kielektroniki.

Kanuni za janga zinazohusiana na ufuatiliaji wa anwani zilivutia ukosoaji. Wasiwasi huo unahusiana na ukusanyaji wa data kama ilivyoelezwa katika ripoti iliyochapishwa na ISOC Namibia.[23] Matokeo ya ripoti hiyo yanaelekeza mbinu tete za wa wahusika wa data kulinda data zao za kibinafsi zinazokusanywa bila hakikisho kama vile kuweka muda wa kuhifadhi data.[24] Kwa kukosekana kwa sheria na kanuni za ulinzi wa data na ukosefu wa ufahamu kwa ujumla katika haki za kidijitali, data ya watumiaji inaendelea kuhifadhiwa bila kanuni zinazofaa za faragha na ulinzi wa data hata katika muktadha wa dharura ya afya ya umma, kwa kuzingatia programu za ufuatiliaji za UVIKO-19 zilizozinduliwa na watu binafsi na taasisi.[25] [26] [27]

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021

Mnamo 2021, nafasi ya Namibia na Wanahabari Wasio na Mipaka ilishuka nafasi moja kutoka nafasi ya 23.[28] Pamoja na kushuka huku, nchi hiyo inasalia kuwa nchi huru zaidi barani Afrika katika uhuru wa vyombo vya habari. Kushuka kwa orodha kumetokana na malalamiko[29] na *"mashambulio ya maneno"*[30] iliripotiwa kutolewa na msemaji wa rais kwa waandishi wa habari na waandishi wa habari. Freedom House pia iliorodhesha Namibia kama nchi huru, ikiwa na viashirio vinavyohusiana na uhuru wa kujieleza na nafasi ya kujieleza katika 90% hadi 100%.[31] Ripoti ya Freedom House inabainisha kuwa *"kujidhibiti kumekuwa jambo la kawaida katika vyombo vya habari vya serikali, vyombo vya habari vya kibinafsi vinasalia kuikosoa serikali"* na kwamba *"kutokuwepo kwa sheria za habari kunazuia uandishi wa habari za uchunguzi"*. Zaidi ya hayo, ripoti hiyo pia inaeleza kuwa Waandishi wa Habari walikabiliwa na vikwazo wakati na kwa kisingizio cha mzozo wa UVIKO-19.

> **Nchi hiyo inasalia kuwa nchi huru zaidi barani Afrika katika uhuru wa vyombo vya habari.**

22. G Kaisara & K Bwalya"Investigating the E-Learning Challenges Faced by Students during Covid-19 in Namibia" (2021) https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1285672.pdf (accessed on 5 January 2022)
23. Internet Society (ISOC) Namibia "Data Protection and Privacy in Namibia: An Exploratory Study in the Context of COVID-19" (2021) https://isocnamibia.org/wp-content/uploads/2021/04/Data-Protection-During-COVID-19-Study-in-Namibia.pdf (accessed on 7 January 2022)
24. The Namibian Newspaper "First name Apple last name Tomato" (2020) https://www.namibian.com.na/206468/archive-read/First-name-Apple-last-name-Tomato (accessed on 7 January 2022)
25. University of Namibia (UNAM) Forum) "UNAM launches pioneering COVID-19 Contact Tracing Mobile App: NamCotrace"(2020)https://forumonline.unam.edu.na/unam-launches-pioneering-covid-19-contact-tracing-mobile-app-namcotrace/ (accessed on 7 January 2022)
26. Namibia University of Science and Technology (NUST) "NUST launches COVID-19 website and mobile app" (2020)https://www.nust.na/?q=news/nust-launches-covid-19-website-and-mobile-app (accessed on 7 January 2022)
27. New Era Newspaper 'Covid-19: Locals develop contact tracing app" https://neweralive.na/posts/covid-19-locals-develop-contact-tracing-app (accessed on 7 January 2022)
28. Reporters sans Frontier (RSF) "Namibia Real Freedom but frequent threats" (2021)https://rsf.org/en/namibia (accessed on 7 January 2022)
29. Windhoek Observe("Complaints fly between Hengari and the media" (2020) https://www.observer24.com.na/complaints-fly-between-hengari-and-the-media/ (accessed on 7 January 2022)
30. All Africa"Namibia: Hengari 'Verbal Attacks' Cited in Press Freedom Report" (2021) https://allafrica.com/stories/202104210883.html (accessed on 7 January 2022)
31. Freedom House"Namibia Freedom of the World Report 2021" https://freedomhouse.org/country/namibia/freedom-world/2021 (accessed on 7 January 2022)

Kisa kimoja katika ripoti hiyo kinaonyesha tukio la 2020 ambalo lilisababisha kuomba radhi na ofisi ya rais baada ya waandishi wa habari kuzuiwa kuhudhuria sherehe za ufunguzi wa kituo cha kutengwa na UVIKO-19 huko Windhoek ambacho kilisababisha wanahabari wawili wa kike kuwasilisha malalamiko ya kushambuliwa kwa polisi kuhusu walivyotendewa.

Walakini, kanuni za UVIKO-19 zinazoharamisha habari potofu zinazohusiana na UVIKO-19 zinaendelea kutumika, licha ya wasiwasi kwamba zinapunguza uhuru wa kujieleza. Wakati huo huo hadithi na habari potofu zimeenea kwenye majukwaa ya mitandao ya kijamii haswa vikundi vya WhatsApp. Mradi wa ukaguzi wa ukweli wa Taasisi ya Sera na Utafiti wa Umma (IPPR) uliripoti kuwa *"Tangu Januari 2020 habari zisizofaa zinazohusiana na UVIKO-19 zimekuwa imeenea kwenye mitandao ya kijamii ya Namibia"*.[32] Pia ilionyesha kuwa *"Hali ya kanuni za dharura zinazoharamisha uenezaji wa taarifa za uwongo zinazohusiana na UVIKO-19 inaonekana kuwa haikuwa na athari ya kuzuia watumiaji wa mitandao ya kijamii kushiriki na kueneza maudhui kama hayo"*.[33]

Mitandao ya kijamii inasalia kuwa nafasi yenye ushindani. Wengi hutumia majukwaa kuonyesha dhuluma katika jamii zao, kuibua mazungumzo ya umma huku wakitafuta uwajibikaji kutoka kwa wasimamizi wa ofisi za umma. Hata hivyo, katika matukio mengi, ukosoaji wa walio madarakani, kama ilivyokuwa kwa Naibu Jaji Mkuu, husababisha kulaaniwa vikali na taasisi za serikali.[34] Katika kesi hii, wakosoaji walichukuliwa kuwa *"kudhoofisha imani katika mfumo wa haki"*. Maonyo mengine yanayohusiana na ya mkono ambayo yanaweza kufasiriwa kama kuzuia ushiriki wa mitandao ya kijamii na uhuru wa kujieleza pia yameripotiwa kutoka kwa wanasiasa.[35]

32. Institute for Public Policy and Research (IPPR) "Countering the (dis)infodemic: Namibia Social Media and COVID-19 disinformation" (2020) https://ippr.org.na/wp-content/uploads/2020/07/COVID_PAPER1_disinfo.pdf (accessed on 9 January 2022)
33. Institute for Public Policy and Research (IPPR) "Countering the (dis)infodemic: Namibia Social Media and COVID-19 disinformation" (2020) https://ippr.org.na/wp-content/uploads/2020/07/COVID_PAPER1_disinfo.pdf (accessed on 9 January 2022)
34. New Era Newspaper "Judges condemn social media attacks on Damaseb" (2021) https://neweralive.na/posts/judges-condemn-social-media-attacks-on-damaseb (accessed on 9 January 2022)
35. New Era Newspaper 'Amutse warns against social media abuse' (2021) https://neweralive.na/posts/amutse-warns-against-social-media-abuse (accessed on 9 January 2022)

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA KIDIJITALI NA UFUATILIAJI

Mnamo 2021, Namibia ilizindua hati za utambulisho wa kidijitali zinazoweza kusomeka kwa mashine[36] zinazodaiwa kuwezesha masharti ya utawala wa kielektroniki na urahisi wa kuvuka mpaka. Ingawa utekelezaji wa mradi huu utakuwa wa taratibu, inafaa kufuatilia hatua za kutengwa[37] kwamba Vitambulisho vya Kidijitali vimekuwa vya kuzoea barani Afrika haswa kwa wazee na wanawake.

Zaidi ya hayo, mtoa huduma wa mawasiliano ya simu za mkononi Kampuni ya Simu ya Mkononi ya Mawasiliano (MTC) ilitangaza uthibitishaji wa kibayometriki na mifumo ya Akili ya Bandia(AI).[38] kwa suluhisho lake la huduma ya *"Jua mteja wako"*, huku baadhi ya viongozi wa sekta hiyo wakidai kuwa mwendeshaji aliweza kutekeleza hili pekee baada ya kupewa ufikiaji wa rejista za Idadi ya Watu na Kodi kama sehemu ya mamlaka yake ya muda[39] kutekeleza ruzuku ya mapato ya Dharura ya UVIKO-19.[40] Bila sheria na kanuni za Ulinzi wa Data, ufikiaji kama huu huacha nafasi ya matumizi mabaya ya kuhifadhi data ya kibinafsi na kuitumia tena bila idhini iliyoidhinishwa na wahusika wa data. Kwa ujumla mfumo wa MTC umepokea ukosoaji kutoka kwa watendaji wa mashirika ya kiraia.[41] Hasa, mifumo kama yao imetumika *"kwa ufuatiliaji mkubwa wa biometriska na ukandamizaji wa kisiasa, kupitia ufuatiliaji, kuzuia na kuzima mawasiliano ya simu na mtandao wa watu binafsi na vikundi vinavyolengwa"*.

Zaidi ya hayo, tayari katika mwaka wa 2016, polisi wa Namibia walikuwa chombo cha kwanza cha kutekeleza sheria kusini mwa Afrika kuanzisha mfumo otomatiki wa utambuzi wa kibayometriki.[42] Ingawa hakuna malalamiko yaliyojitokeza miongoni mwa umma, kwa ujumla vitambulisho vya kibayometriki vinajulikana kwa kukusanya taarifa kubwa isivyostahili kutoka kwa umma na ukaguzi wa mara kwa mara wa mifumo kama hiyo itakuwa muhimu ili kuhakikisha wananchi wanaamini.

UPATIKANAJI WA HABARI

Licha ya miaka kadhaa ya kuundwa, sheria ya Upatikanaji wa Taarifa ya Namibia[43] bado haijapitishwa. Walakini, mnamo 2021,[44] Wizara ya Habari na Teknolojia ya Mawasiliano ilianza mchakato wa mashauriano ya umma nchini kote[45] [46] [47]

36. Windhoek Express "New ID cards: What to expect" (2021) https://www.we.com.na/news/new-id-cards-what-to-expect2021-10-17 (accesed on 9 January 2022)
37. Research ICT Africa "Why Digital ID Matters" (2021) https://researchictafrica.net/2021/06/21/why-digital-id-matters/ (accessed on 9 January 2022)
38. Africa Tech ("[Namibia] MTC introduces biometrics and AI to protect consumer data and curb identity theft" (2021) https://africabusinesscommunities.com/tech/tech-news/namibia-mtc-introduces-biometrics-and-ai-to-protect-consumer-data-and-curb-identity-theft/ (accessed on 9 January 2022)
39. Ministry of Finance "FAQ about the Emergency Income Grant of the Economic Stimulus and Relief Package' (2020) https://mof.gov.na/documents/35641/89902/FQA+Emergency+Income+Grant.pdf/cd1b50d2-ef25-d3c6-e4e8-d6e2297ec9a4 (accessed on 9 January 2022)
40. Mobile Telecommunications Company (MTC) "NOTICE: Covid-19 Emergency Income Grant" (2020)https://www.facebook.com/MTCNamibia/posts/notice-covid-19-emergency-income-granteligible-individuals-will-receive-a-once-o/3629297440417001/ (accessed on 9 January 2022)
41. All Africa "Namibia: AI, Biometrics and No Protection From Abuse" (2021) https://allafrica.com/stories/202102240646.html (accessed on 9 January 2022)
42. Informante Newspaper "Nampol digitises crime ID processes" (2016) https://m.facebook.com/informantenam/photos/nampol-digitises-crime-id-processnadia-medingthe-namibian-police-nampol-is-makin/1077181402348819/?locale=zh_CN (accessed on 9 January 2022)
43. Namibia Media Trust (NMT) "Access to information law long overdue in Namibia – media practitioners" (2019) https://www.nmt.africa/News/46/Access-to-information-law-long-overdue-in-Namibia-&ampndash-media-practitioners (accessed on 10 January 2022)
44. All Africa "Namibia: 91 Percent of Oshikoto Deprived of Information" (2021)https://allafrica.com/stories/202110040350.html (accessed on 10 January 2022)
45. New Era Newspaper "MICT Consults Hardap on Information Bill" (2021) https://neweralive.na/in/posts/mict-consults-hardap-on-information-bill (accessed on 10 January 2022)
46. Xinhua Net"Feature: Access to health information aids Namibian rural dwellers in COVID-19 fight"(2021 http://www.xinhuanet.com/english/2020-12/19/c_139601535.htm (accessed on 10 January 2022)
47. Caprivi Vision) "Access to Information Bill under Scrutiny in Zambezi" (2021 https://www.caprivivision.com/access-to-information-bill-under-scrutiny-in-zambezi/ (accessed on 10 January 2022)

kwa msaada kutoka ISOC Namibia na UNESCO ili kupima maoni ya wananchi juu ya muswada huo huku pia ikihamasisha watu mashinani juu ya umuhimu wa kupata habari. Mnamo Septemba 2021, Mswada huo uliwasilishwa tena[48] bungeni kwa mara ya tatu na inachunguzwa[49] na wabunge kutafuta ufafanuzi juu ya mamlaka ya Kamishna Huru wa Habari na wigo mpana wa utangazaji wa mamlaka yao. Hadi sasa rasimu ya sheria hiyo imeorodheshwa kama *"Imara Lakini Mageuzi Yanaweza Kumfanya Kiongozi wa Kiafrika"* na Kituo cha Sheria na Demokrasia, ambacho kinatoa mapendekezo kama vile *"Hakuna sababu zinazopaswa kutolewa wakati wa kufanya ombi la habari na taratibu za kina zaidi za kufanya maombi ziongezwe,"* na kwamba *"Sheria ya ATI inapaswa kupuuza vifungu vya usiri katika sheria nyingine iwapo kuna migogoro,"* na hatimaye kuongeza kwamba *"Kutengwa kwa sasa kwa taarifa muhimu zinazohusiana na baraza la mawaziri na mahakama kunapaswa kuondolewa."*[50] Kwa manufaa ya umma, sheria inayopendekezwa inasema maafisa habari wanaofanya kazi kwenye mashirika ya umma wanaweza kuadhibiwa iwapo watatoa taarifa zisizo sahihi, zisizo kamili au za kupotosha huku sheria pia ikiweka uteuzi wa kamishna na naibu kamishna wa habari.[51] Mwisho pia ni masharti katika Sheria ya Mfano ya Afrika ya Upatikanaji wa Taarifa kwa Afrika, ambayo inapendekeza kujumuishwa zaidi kupitia mashauriano ya wataalam ikiwa ni pamoja na Jumuiya ya Kiraia katika Kitengo cha 2, kifungu cha 56 ambacho kinahusu Ushirikiano wa Wataalam (uk.47).[52] Baada ya kupitishwa, ATI ya Namibia ina matarajio ya kukuza haki za kidijitali.

Hapo awali, Mswada wa Upatikanaji wa Habari ulikosolewa kwa misamaha mikubwa, ambayo ina uwezekano wa kuathiri vibaya utumiaji wa haki na uhuru wa kidijitali ikiwa itapitishwa kuwa sheria.[53] Misamaha hii ni pamoja na taarifa na kumbukumbu za usalama wa taifa, usiri wa kazi za mahakama na taarifa zinazomilikiwa na baadhi ya mashirika ya umma kama vile baraza la mawaziri na kamati zake.

48. All Africa "Namibia: Access to Information Bill Resubmitted" (2021) https://allafrica.com/stories/202109201062.html (accessed on 10 January 2022)
49. Parliament of Namibia "ATI Bill under scrutiny" (2021)https://www.parliament.na/ati-bill-under-scrutiny/ (accessed on 10 January 2022)
50. The Center for Law and Democracy " Namibia: Access to Information Bill Strong But Reforms Could Make it an African Leader" (2021) https://www.law-democracy.org/live/namibia-access-to-information-bill-strong-but-reforms-could-make-it-an-african-leader/ (accessed on 10 January 2022)
51. Parliament of Namibia "Access to Information Bill" (2020) https://www.parliament.na/wp-content/uploads/2021/07/Access-to-Information-Bill-B4-2020-min.pdf (accessed on 10 Janauary 2022)
52. ACHRP "Model Law on Access to Information for Africa 2013" https://www.achpr.org/presspublic/publication?id=82 (accessed on 15 March 2022)
53. Collaboration on ICT Policy for East and Southern Africa (CIPESA) "Namibia and Sierra Leone's Digital Rights Record to be Assessed at the 38th Session of the Universal Peer Review" (2021) https://cipesa.org/2021/03/namibia-and-sierra-leones-digital-rights-record-to-be-assessed-at-the-38th-session-of-the-universal-peer-review/ (accessed on 10 January 2022)

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Kukatizwa kwa mtandao si jambo la kawaida nchini Namibia. Walakini, mnamo 2021, ripoti[54] iliibuka kuwa kukatika kwa mtandao kwa dakika 30 na baadaye kwa dakika 90 kulitokea mnamo tarehe 21 na 22 Julai. Baadaye ilithibitishwa kuwa usumbufu wa mtandao ulisababishwa na kebo ya chini ya bahari iliyoharibika, Mfumo wa Cable wa Afrika Magharibi (WACS).[55]

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA KASHFA ZA JINAI

Matamshi ya chuki yanaendelea bila kusitishwa nchini Namibia[56] hasa kuhusiana na rangi na jinsia ya watu walio wachache.[57] Baada ya mashauriano na maombi ya kuingilia kati kwa muungano wa watu binafsi na mashirika ya kiraia mwaka wa 2021, Mtetezi wa Watumiaji (Ombudsman) wa Namibia John Walters alivifahamisha vyombo vya habari kwamba matamshi ya chuki hayafafanuliwa kuwa kosa nchini Namibia.[58] Ombi la kuingilia kati kama ilivyobainishwa hapo juu linaonyesha hitaji la nchi kuzingatia mifumo muhimu ya kisheria ambapo matamshi ya chuki yanaweza kuzingatiwa. Kashfa za maneno kama zile zilizotamkwa bungeni na Mbunge Jerry Ekandjo,[59] zina chuki kiasili na zinatishia jinsia ya watu walio wachache nchini. Hizi ni sababu za kufanyiwa mageuzi ya kisheria na kuhakikisha ulinzi dhidi ya matamshi ya chuki hasa katika enzi ya mtandao.

Wakati huo huo, Tangazo la Kanuni ya 9 ya 2020 ya kanuni za UVIKO-19 ambazo ziliunda makosa na adhabu na kuharamisha[60] Habari potofu kuhusu virusi bado ipo licha ya kuenea kwa habari potofu kupitia mitandao ya kijamii. Inapopatikana na hatia, kanuni huweka faini isiyozidi N$2000 au kifungo. Ni mtu mmoja tu ndiye aliyekamatwa na kufikishwa mahakamani,[61] kama ilivyoripotiwa katika ripoti ya Londa ya 2020 kwa Namibia.[62]

Sheria ya kashfa ya Namibia inategemea *"actio injuriarum "*[63] ya sheria ya Kirumi.[64] Ili kufanikiwa katika hatua ya kashfa, mlalamikaji lazima athibitishe kwamba mshtakiwa alichapisha taarifa ya kashfa kuhusu mlalamikaji. Kwa kuongezeka kwa matumizi ya mitandao ya kijamii na watu binafsi kuchapisha maoni yenye nguvu kuhusu watu mashuhuri na wanasiasa, kumekuwa na ongezeko la kesi za kashfa katika mahakama za Namibia.

54. Paradigm Initiative "Press Release: Internet outages in Cameroon, Congo and Namibia" (2021) t https://paradigmhq.org/press-release-internet-outages-in-cameroon-congo-and-namibia/ (accessed on 10 January 2022)
55. Ghana News "Internet goes off for 3 days in Cameroon, Congo and Namibia" (2021) https://ghanaafricanews.com/internet-goes-off-for-3-days-in-cameroon-congo-and-namibia/ (accessed on 10 January 2022)
56. New Era Newspaper "Teacher faces prosecution for alleged racism" (2020) https://neweralive.na/posts/teacher-faces-prosecution-for-alleged-racism (accessed on 10 January 2022)
57. The Namibian Newspaper "Ekandjo lashes out at gay marriage, abortion and dagga" (2021) https://www.namibian.com.na/6215434/archive-read/Ekandjo-lashes-out-at-gay-marriage-abortion-and-dagga see also The Namibian (2021) "SPYL goes after satanic homosexuals" available at https://www.namibian.com.na/211637/archive-read/SPYL-goes-after-satanic-homosexuals (accessed on 10 January 2022)
58. All Africa "Namibia: Hate Speech Not Defined As an Offence – Ombudsman" (2021) https://allafrica.com/stories/202106160346.html (accessed on 10 January 2022)
59. All Africa "Namibia: Ekandjo Lashes Out At Gay Marriage, Abortion and Dagga" (2021) https://allafrica.com/stories/202111170508.html (accessed on 10 January 2022)
60. The Namibian Newspaper "COVID -19 Fake News now a crime" (2020) https://www.namibian.com.na/200224/archive-read/Covid-19-fake-news-now-a-crime (accessed on 10 January 2022)
61. The Namibian "Man arrested for spreading fake COVID-19 news" (2020https://www.namibian.com.na/201419/archive-read/Man-arrested-for-spreading-fake-Covid-19-news (accessed on 10 January 2022)
62. N Gervasius, 'Namibia Londa Report 2020'(2020) https://paradigmhq.org/wp-content/uploads/2021/05/lr-Namibia-Digital-Rights-Inclusion-2020-Report.pdf (accessed on 10 January 2022)
63. Actio Injuriarum is committed when a person, without justification, intentionally affronts another's dignity or invades that other's privacy - Zimbabwe Legal Information Institute 'Chapter 3: Defamation and other Actions under Actio Injuriarum" http://old.zimlii.org/content/chapter-3-defamation-and-other-actions-under-actio-injuriarum (accessed on 25 February 2022)
64. Ministry of Justice 'E-Justice (various)'(2018) https://ejustice.moj.na (accessed on 10 January 2022)

Baadhi ya kesi maarufu hadi sasa ni pamoja na:

- Mnamo Machi 2021 wakili maarufu, mfanyabiashara na Mwenyekiti wa Ligi Kuu ya Namibia (NPL) alishtaki[65] mmiliki wa klabu fulani kwa kukashifu tabia yake baada ya mfanyabiashara huyo kumshutumu kwa kutoa hongo; na alitenda kwa ufisadi au kinyume cha sheria katika shughuli zake za kibiashara, kupitia matamshi yaliyotolewa kwenye kikundi cha WhatsApp.

- Mnamo Machi 2021, sosholaiti, Betty Davids alishinda kesi mahakamani[66] dhidi ya msemaji wa chama cha siasa cha Independent Patriots for Change Immanuel Nashinge aliyetoa maneno ya kashfa dhidi yake. Alimshtaki kwa kukashifu tabia.

- Mnamo Aprili 2021, mke wa Rais Monica Geingos alifungua kesi ya kashfa dhidi ya Abed Hishoono, mhamasishaji wa chama cha siasa cha Independent Patriots for Change. Kesi ilikwenda kwa upatanishi.[67] Ilihusisha rekodi ya sauti ambayo ilisambazwa sana kupitia mitandao ya kijamii ikitoa taarifa za uongo ikidai miongoni mwa mambo mengine kwamba Geingos alikuwa na nia ya kibiashara katika kampuni ya Westair Aviation ambayo kupitia kwayo alihusika kinyemela katika kuporomoka kwa Air Namibia.

- Mnamo Julai 2021, Mbunge wa Zamani[68] alimshtaki mwanachama wa eneo bunge kuhusu kashfa ya Facebook iliyotumwa na mwanachama huyo kwenye ukurasa wao wa mtandao wa kijamii kuhusu jinsi Mbunge huyo wa zamani alivyokuwa mwanasiasa asiyeaminika ambaye anajiweka wa kwanza dhidi ya anaowawakilisha.

65. New Era Newspaper "Kauta slaps Ngarizemo with N$500 000 defamation suite" (2021) https://neweralive.na/posts/kauta-slaps-ngarizemo-with-n500-000-defamation-suit l(accessed on 10 January 2022)
66. Nalebrity "Betty Davids Wins Court Case Against Immanuel Nashinge" (2021)https://nalebrity.com/drama/betty-davids-sues-immanuel-nashinge-for-calling-her-a-prostitute (accessed on 11 January 2022)
67. All Africa "Namibia: Geingos' Slander Lawsuit Goes for Mediation" (2021) https://allafrica.com/stories/202104060720.html (accessed on 11 January 2022)
68. All Africa 'Namibia: Ex-MP Sues Over Facebook 'Slander' (2021) https://allafrica.com/stories/202107290900.html (accessed on 11 January 2022)

KUTENGWA KIDIJITALI NCHINI NAMIBIA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Namibia imepata maendeleo makubwa kutokana na mgawanyiko wa kidijitali unaozidi kupunguzwa wa kijinsia barani Afrika. Hata hivyo, mgawanyiko wa kidijitali nchini upo kwa kiasi kikubwa katika maeneo mengi ya vijijini. Ukosefu wa ajira umekithiri na ajira kwa vijana inatarajiwa kufikia 50. 30% ifikapo mwisho wa 2021.[69] Kukubalika kwa kasi ya chini kwa mtandao na gharama ya vifaa vya TEHAMA ni miongoni mwa mambo makuu yanayochangia kutengwa kwa kidijitali nchini Namibia. Tathmini ya 2020 ya Alliance for Affordable Internet (A4AI) iliripoti kuwa giga 1 ya Data nchini Namibia iligharimu Dolla za kimarekani 6.62, sawa na 1.99% ya wastani wa mapato ya kaya kwa kila mwananchi.[70] Ingawa mageuzi ya kidijitali (ambayo yana sifa ya kuongezeka kwa upatikanaji wa huduma kupitia njia za dijitali kama vile elimu ya kielektroniki, fedha za kielektroniki, ufikiaji wa kielektroniki wa manispaa) yameharakishwa wakati wa UVIKO-19, na kukisiwa kuleta mabadiliko, kasi ya kupitishwa inabakia kuzembea kwa kiasi kikubwa. Baadhi ya sababu za hali ya sasa ni pamoja na uhaba wa ujuzi wa TEHAMA. Sera ya TEHAMA katika Elimu ya Namibia bado inakaguliwa na kozi za ujuzi wa TEHAMA kimsingi ni za hiari katika sekta ya elimu ya kawaida na kiwango cha ushirikishwaji kwa wanafunzi wenye ulemavu na ushirikishwaji wa kijinsia haijulikani.

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Thamani ya sekta ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) haijabainishwa nchini Namibia. Wataalamu wanaeleza kuwa mchango wa sekta hiyo katika uchumi wa taifa ni mdogo sana ukilinganisha na sekta kama utalii, madini na kilimo.[71] Wizara ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano siku za nyuma, iliwahi kuonyesha changamoto yake katika kuendeleza sekta hiyo. Imetaja kuwa kurugenzi yake ya Maendeleo ya TEHAMA haipati mgao wa kutosha wa bajeti kwa kipengele chake cha miundombinu na maendeleo ya sera. Maendeleo ya miundombinu ya mawasiliano nchini inategemea uwekezaji wa waendeshaji na hii inaendelea na uboreshaji wa mtandao.[72] [73] [74] [75]Kwa hivyo, Kufikia 2021, ufikiaji wa mtandao wa simu wa rununu ulifikia 37.7% kwa huduma ya 4G kote nchini. Hii ni licha ya ushirikiano katika fiber optics[76] na miunganisho ya nyaya kadhaa za chini ya bahari.[77]

Kuhusu miundombinu ya data, tangu 2015 serikali ya Namibia imekuwa ikipokea usaidizi wa kiufundi kutoka kwa serikali ya Estonia.[78] kutengeneza na

69. New Era "Youth unemployment expected to reach 50%" (2021) https://neweralive.na/posts/youth-unemployment-expected-to-reach-50 (accessed on 11 January 2022)
70. Alliance for Affordable Internet (A4AI) "Namibia- Data-Only Mobile-Broadband" (2020) https://a4ai.org/extra/baskets/A4AI/2020/mobile_broadband_pricing_usd# (accessed on 11 January 2022)
71. New Era "ICTs contribution to the Namibian Economy" (2019) https://neweralive.na/posts/icts-contribution-to-the-namibian-economy (accessed on 11 January 2022)
72. Comms Update "Telecom Namibia upgrades its 3G and 4G networks" (2020) https://www.commsupdate.com/articles/2020/07/17/telecom-namibia-upgrades-its-3g-and-4g-networks/ (accessed on 11 January 2022)
73. Developing Telecoms "MTC completes first phase of Namibian network expansion" (2020) https://developingtelecoms.com/telecom-business/operator-news/9261-mtc-completes-first-phase-of-namibian-network-expansion.html (accessed on 12 January 2022)
74. The Namibian "Powercom builds new network towers" (2021) https://www.namibian.com.na/208887/archive-read/PowerCom-builds-new-network-towers (accessed on 12 January)
75. Telecom Namibia "Telecom Namibia brings connectivity to remote areas" (2020) https://www.telecom.na/media-centre/511-telecom-namibia-brings-connectivity-to-remote-areas#:~:text=Telecom%20Namibia%20brings%20connectivity%20to%20remote%20areas%20Windhoek%2C,hub%2C%20aptly%20dubbed%20Satlink%20has%20yielded%20satisfactory%20results (accessed on 12 January 2022)
76. IT News Africa "New Partnership Brings Fibre to Thousands in Namibia's First Smart City" (2021) https://www.itnewsafrica.com/2021/11/new-partnership-brings-fibre-to-thousands-in-namibias-first-smart-city/ (accessed on 12 January 2022)
77. IT News Africa "New Partnership Brings Fibre to Thousands in Namibia's First Smart City" (2021) https://www.itnewsafrica.com/2021/11/new-partnership-brings-fibre-to-thousands-in-namibias-first-smart-city/ (accessed on 12 January 2022)
78.Cybernetica "Namibia Governmental Interoperability Framework Nam-X" (2021) https://cyber.ee/resources/case-studies/namibia-governmental-interoperability-framework-nam-x/ (accessed on 11 January 2022)

KUFIKIA 2021, UFIKIAJI WA MTANDAO WA SIMU WA RUNUNU ULIFIKIA

37.7%

KWA HUDUMA YA 4G KOTE NCHINI.

kutekeleza mfumo wa ushirikiano wa Serikali ya kielektroniki. Hii inalenga kukuza ufumbuzi wa utawala wa kielektroniki. Licha ya mkakati wa serikali ya kielektroniki(e-government) kuwepo,[79] mafanikio ya serikali ya mtandao Namibia bado ni mdogo. Masuala ya mwingiliano yanasalia kuwa changamoto kwa utumiaji upya wa data na utoaji wa huduma bora. Ugawanaji wa miundombinu ni changamoto kubwa ya Namibia hadi sasa na waendeshaji wanaopigana dhidi ya ugawanaji wa miundombinu. Maendeleo haya yametawala habari nyingi za teknolojia mnamo 2021.[80] [81] [82] [83] Migogoro iliyorejelewa hapo juu, inatokana na faida ya faida na inakinzana na masharti ya udhibiti[84] kwa ajili ya ugawanaji wa miundombinu kama ilivyotangazwa na bunge mwaka 2016. Hata hivyo, mapambano dhidi ya ugawanaji miundombinu ya sekta hiyo yaliendelea licha ya kuwepo ushahidi kwamba mgawanyo huo unaweza kuwa na manufaa kwa wateja pekee, kwa kuwapatia chaguzi na kuwapa bei shindani hasa kutokana na idadi ndogo ya wachezaji sokoni.[85]

Uteuzi wa Rais Hage Geingob wa Kikosi Kazi cha 4IR[86] iliyopewa mamlaka ya kutathmini matarajio ya nchi ya mapinduzi ya nne ya Viwanda nchini, imeonekana kuwa kauli pekee ya kisiasa ambayo nchi imewahi kutoa kuhusu kuweka teknolojia kama mipaka inayofuata ya maendeleo hadi sasa.

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Mada ya akili ya bandia inashika kasi miongoni mwa watu binafsi[87] [88] na wasomi.[89] Hata hivyo, nchi bado haijapitisha msimamo wa kitaifa au mkakati wa kitaifa kuhusu AI. Vile vile, Namibia bado haina pendekezo lolote la sera kuhusu 5G.

79. Office of the Prime Minister "E-Government" (2021) https://opm.gov.na/e-governance (accessed on 11 January 2022)
80. New Era "MTC vows to challenge CRAN infrastructure sharing directive" (2021) https://neweralive.na/posts/mtc-vows-to-challenge-cran-infrastructure-sharing-directive (accessed on 11 January 2022)
81. Namibian Sun "MTC can block infrastructure" (2021) https://www.namibiansun.com/news/mtc-can-block-infrastructure-sharing2021-10-22 (accessed on 11 January 2022)
82. Eagle FM (2021) "MTN doesn't need to co-invest in MTC infrastructure" available at https://www.eaglefm.com.na/news/mtn-doesnt-need-to-co-invest-in-mtc-infrastructure/
83. The Namibian "Communications regulator MTC clash over infrastructure sharing" (2021) https://www.namibian.com.na/6214873/archive-read/Communications-regulator-MTC-clash-over-infrastructure-sharing (accessed on 11 January 2022)
84. Communications Regulatory Authority of Namibia CRAN)Government Gazette of the Republic of Namibia. No. 6141 of 2016) (2016) https://www.cran.na/yglilidy/2019/12/6141-Gen_N393-402_4_Oct_2016.pdf (accessed on 11 January 2022)
85. New Era) "Consumers to benefit from infrastructure sharing" (2021https://neweralive.na/in/posts/consumers-to-benefit-from-infrastructure-sharing (accessed on 11 January 2022)
86. Windhoek Observer "Geingob appoints 4IR Task Force" (2021)https://www.observer24.com.na/geingob-appoints-4ir-task-force/ (accessed on 11 January 2022)
87. The Namibian "Artificial Intelligence" – a world of opportunity for Namibia" (2021) https://www.namibian.com.na/6215274/archive-read/Artificial-Intelligence-%E2%80%93-A-World-of-Opportunity-for-Namibia (accessed on 12 January 2022)
88. The Economist "Will Artificial Intelligence solve some of the pressing issues in Namibian agriculture" (2021) https://economist.com.na/65510/special-focus/will-artificial-intelligence-solve-some-of-the-pressing-issues-in-namibian-agriculture/ (accessed on 12 Jnauary 2022)
89. NUST Faculty of computing and Informatics "Data Science, Machine Learning and Artificial Intelligence (DSMLAI)" (2021) https://www.nust.na/sites/default/files/event/BookletAbstracts2021.pdf (accessed on 12 January 2022)

Walakini, mnamo Oktoba 2021, mdhibiti wa mawasiliano (CRAN) alialika mtaalam kutoka Intel[90] kushiriki kwenye 5G na akili bandia kwa washikadau wake Ushirikiano wa upatanishi wa Wigo ambao ulilenga kusaidia utekelezaji wa 5G, Wi-Fi 6E na WiGig. Zaidi ya hayo, Mdhibiti na Wizara ya Mazingira walipewa jukumu na baraza la mawaziri kufanya tathmini ya mazingira juu ya athari za 5G.[91] Matokeo ya utafiti huu bado hayajatolewa kwa umma. Kwa kuzingatia pengo hili la kisera, hata hivyo, madai ya ufisadi kuhusu kupelekwa kwa mtandao wa 5G kati ya Jiji la Windhoek na kampuni ya Teknolojia ya China Huawei yaliripotiwa kwenye vyombo vya habari mwaka wa 2020.[92] Ripoti mbaya za vyombo vya habari zilisababisha uchunguzi wa umma na mipango ya kutekeleza mradi kupingwa.[93] Halmashauri ya Jiji la zamani la Windhoek iligawanywa jinsi utekelezaji unaendelea na kwa kiwango gani.

JINSIA NA TEHAMA

Kwa sasa, Namibia haina msimamo wa kisera kuhusu matarajio ya TEHAMA na matarajio yake chanya kuhusu jinsia. Hii ni licha ya simu zilizotengwa[94] kwa nchi kujiweka katika nafasi hii. Ripoti ya Haki za Wanawake Mtandaoni ya 2020[95] na Jumuiya ya Mtandao sura ya Namibia, inafichua kuwa ni asilimia 47 tu ya wanawake wa Namibia wanapata mtandao na kwamba nchi hiyo haina sera ya kitaifa - ikiwa ni pamoja na Sera ya Jinsia, wala haitambui TEHAMA kama chombo cha - kupambana na kukosekana kwa usawa wa kijinsia. Zaidi ya hayo ripoti inaonyesha kuwa hakuna malengo yaliyowekwa wazi ya kutumia TEHAMA kuwawezesha wanawake. Kwa ujumla, hakuna data iliyogawanywa katika kijinsia ya TEHAMA inayokusanywa mara kwa mara ili kufahamisha uingiliaji kati wa sera au jinsia katika viwango vyote.

Kwa kuzingatia mapungufu haya, unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni[96] [97] ambayo inajidhihirisha kupitia aina mbalimbali[98] [99] imekuwa jambo la kawaida nchini Namibia. Ripoti ya kina ya Jumuiya ya Mtandao[100] inaonyesha mwelekeo unaotia wasiwasi wa unyanyasaji unaowalenga wanahabari wa kike, wanasiasa wa kike pamoja na wanawake katika nyadhifa maarufu. Kwa kujibu, mapendekezo yametolewa, yakitaka kwa mfano sheria zijazo zinazohusiana na kidijitali hasa sheria ya Ulinzi wa Data, kutumika kuwalinda wanawake.[101]

47% ya wanawake wa Namibia wanapata mtandao.

90. Communications Regulatory Authority of Namibia (CRAN) "Presentation: Review of Spectrum Assignment Strategy" (2021) https://www.cran.na/yglilidy/2021/10/Spectrum-harmonization-to-support-implementation-of-5G-Wi-Fi-6E-and-WiGig_Intel-Corporation_20211007_v1.pdf (accessed on 12 January 2022)
91. All Africa "Namibia: Govt Hops On 5G Bandwagon" (2020) https://allafrica.com/stories/202007280803.html (accessed on 12 January 2022)
92. Al Jazeera "Corruption allegations in Namibian 5G deal with Huawei" (2020) https://www.aljazeera.com/news/2020/7/15/exclusive-corruption-allegations-in-namibian-5g-deal-with-huawei (accessed on 12 January 2022)
93. BIZ Tech Africa "Windhoek's 5G plans opposed" (2020) https://www.biztechafrica.com/article/windhoeks-5g-plans-opposed/15770/ (accessed on 12 January 2022)
94. N Gervasius, "Interrogating the role of ICTs in Women Empowerment" (2020) https://www.namibian.com.na/199049/archive-read/Interrogating-the-role-of-ICTs-in-Women-empowerment (accessed on 12 January 2022)
95. Web Foundation "Namibia Women Rights Online Report" (2020) http://webfoundation.org/docs/2020/08/GenderReport-Namibia.pdf (accessed on 12 January 2022)
96. Nalebrity "Betty Davids allegedly called a Prostitute" (2021) https://www.facebook.com/Nalebrity/posts/betty-davids-allegedly-called-a-prostitutehttpsbitly2pjotgv/740067599995265/ (accessed on 13 January 2022)
97. Global Citizen "Namibia's First Lady Stands Up to Misogynist Internet Trolls in Powerful Viral Video" (2021) https://www.globalcitizen.org/en/content/namibia-first-lady-monica-geingos-gender-abuse/ (accessed on 13 January 2022)
98. Namibian Sun "Man arrested over revenge porn" (2017) https://www.namibian.com.na/204429/archive-read/Man-arrested-over-revenge-porn (accessed on 13 January 2022)
99. Namibia Daily) "Aftermath of cyberbullying on social media" (2021 https://www.facebook.com/namibiadaily/posts/aftermath-of-cyber-bullying-on-social-media7-november-2021-runduthe-22-year-old-/1650655248461729/ (accessed on 13 January 2022)
100. At the time of writing, the report had not been released.
101. N Gervasius, "Can legislation address Online Gender Based Violence in Namibia" (2021) https://openinternet.global/news/can-legislation-address-online-gender-based-violence-namibia (accessed on 13 January 2022)

HITIMISHO

Namibia inaendelea kufuatilia kikamilifu ushirikishwaji mkubwa katika maendeleo ya teknolojia. Hii inathibitishwa miongoni mwa mambo mengine kwa uteuzi wa Kikosi Kazi cha Rais kwenye 4IR. Matumaini ni kwamba hii itasababisha kuoanishwa kwa miundo tofauti ya jamii kupitia maendeleo ya kiteknolojia kwa kuweka lengo moja la pamoja la kidijitali kwa nchi.

Kwa upande wa miundombinu, kukosekana kwa bajeti maalum ya mtaji kwa ajili ya maendeleo ya miundombinu ya TEHAMA kumeibua changamoto kubwa ndani ya sekta hiyo ambazo zinaweza kutatuliwa tu kupitia Utekelezaji wa kanuni za ugawaji wa miundombinu ya madhumuni maalum kama ilivyoainishwa na Mpango wa Ufanisi wa Harambee II.[102]

Jambo lililojitokeza kutoka 2021, ni kutochukua hatua katika kupitisha na kutekeleza sheria za upatikanaji wa habari, uhalifu wa mtandao na ulinzi wa data. Kutungwa kwa sheria hizi kuna thamani kubwa katika ujumuishaji wa kidijitali kwa watumiaji wa Intaneti nchini. Kisa maalum hapa ni ufuatiliaji wa watu walioambukizwa wakati wa UVIKO-19 ambao umethibitisha kuweka data ya kibinafsi hatarini nchini Namibia kutokana na kukosekana kwa miongozo ya kuhifadhi data. Ushahidi kutoka kwa utafiti huu unaonyesha zaidi kwamba kanuni za UVIKO-19 kuhusu elimu ya kielektroniki zimethibitisha kuwa zimesababisha tofauti zaidi katika mfumo wa elimu, na kutilia shaka mienendo ya kijinsia inayozunguka elimu ya kielektroniki na vile vile mambo kama vile mgawanyiko wa dijiti wa vijijini na mijini, masuala ya ulemavu pamoja na upatikanaji wa teknolojia. Uwekezaji mkubwa iliyoripotiwa katika sekta ya elimu ya kielektroniki lazima iongozwe ili kutoa ujumuishi kamili.

Utangulizi wa Vitambulisho vya Dijitali ni jambo linalostahili kufuatiliwa kutokana na mifano kutoka eneo hili na zaidi ya kuonyesha vipengele vya kutengwa kwa baadhi ya wanajamii. Zaidi ya hayo, utekelezaji wa usajili wa SIM, ikiwa hautashughulikiwa vyema, unashikilia uwezekano wa kutoaminiana na udhibiti wa umma. Mkakati wa kitaifa wa kidijitali unaosubiriwa kwa hamu unaweza kutoa suluhu la wazi kwa changamoto zinazoendelea nchini kwa kutekelezwa kwa Hazina ya Ufikiaji na Huduma kwa Wote.

102. Office of the President "Harambee Prosperity Plan II - 2021 - 2025" (2021) http://hppii.gov.na/storage/2021/03/HPP2.pdf (accessed on 30 March 2022)

MAPENDEKEZO

Katika kukabiliana na changamoto za nchi na kutambua kikamilifu haki za kidijitali na ushirikishwaji kwa manufaa ya wananchi, mapendekezo yafuatayo yanatolewa:

Serikali inashauriwa kuzingatia mapendekezo yafuatayo:

- Kugundua mifumo huria ya utoaji leseni za masafa na ufuate leseni isiyo ya kawaida ya mawimbi meupe ya TV ili kuongeza muunganisho mkubwa.

- Kuchukua hatua madhubuti za kutekeleza Mfuko wa Ufikiaji na Huduma kwa Wote ili kuhakikisha ufikivu kwa jamii zisizounganishwa na zilizotengwa kama vile wanawake, jamii za vijijini na walemavu ufikiaji wa huduma ya mtandao.

- Kuzingatia bajeti maalum ya kifedha kuelekea maendeleo ya miundombinu ya TEHAMA ili kufikia ujanibishaji kamili wa kitaifa.

- Kushiriki kupitia muundo wa wadau wengi kuhusiana na msimamo wake rasmi kwenye 5G ikijumuisha uundaji wa sera zinazohusiana na vile vile teknolojia zingine zinazoibuka kama vile Ujasusi Bandia.

- Kuweka ratiba zilizo wazi kuhusiana na mustakabali wa kanuni za UVIKO-19 kuhusu habari zisizo sahihi.

Bunge linapaswa:

- Kupitisha miswada ya Ulinzi wa Data na Uhalifu wa Mtandaoni bila kuchelewa zaidi na inapaswa kuhakikisha ulinzi wa haki za kidijitali katika suala hili.

- Kupitisha sheria ya Upatikanaji wa Taarifa, ili kuonyesha uwazi, kutanguliza utoaji wa huduma na kuhakikisha uaminifu katika muunganisho.

Mashirika ya kiraia yanahimizwa:

- Kuongeza ufahamu kuhusu matatizo ya kijamii yanayotokana na mtandaoni kama vile Vurugu za Mtandaoni zinazolenga makundi yaliyi hatarinii katika jamii.

- Kushirikiana kikamilifu na serikali na mashirika kuhusu athari zinazoibuka za teknolojia kwa jamii kama vile kurahisisha athari na changamoto za Vitambulisho vya Dijitali.

- Kufuatilia athari kwa raia kwa kanuni kama vile usajili wa SIM wa lazima.

- Kuongeza ufahamu juu ya maendeleo kama vile akili bandia na athari zake kwa jamii.

- Kupanua ufahamu kuhusu ushirikiano wa maana mtandaoni ili kuepuka kukashifu wengine.

- Kuongeza ufahamu kuhusu haki za kidijitali na ujumuishi.

Wasomi wanahimizwa:

- Kushiriki mara kwa mara katika shughuli za uhamasishaji wa umma kushiriki maarifa ya kisayansi kuhusu masuala kama vile habari potofu, jinsia na TEHAMA pamoja na akili bandia.

- Kutoa maarifa ya kisayansi kama ushahidi thabiti kwa madhumuni ya kutunga na kutekeleza sheria.

Serikali inapaswa kuzingatia bajeti maalum ya kifedha kuelekea maendeleo ya miundombinu ya TEHAMA ili kufikia ujanibishaji kamili wa kitaifa.

NIGERIA

Ripoti hii inaangazia hali ya haki za kidijitali na ujumuishaji nchini Nigeria katika mwaka wa 2021, nchi ya Afrika Magharibi yenye jiografia na watu tofauti. Sehemu ya utangulizi ya ripoti inatoa muktadha mfupi kuhusu idadi ya watu na jiografia ya Nigeria. Ripoti inachambua zaidi hali ya haki za Kidijitali na kujumuishwa katika mada ndogondogo 5. Sehemu ya kwanza inachambua miundombinu ya kidijitali na kuweka vipaumbele vya TEHAMA, inavunja kasi ya kupenya kwa mtandao nchini na hatua zinazofuata ambazo serikali inapendekeza kuchukua katika suala la kupenya. Mada ya pili inashughulikia uhuru wa kujieleza kwenye mtandao na matukio makubwa ambayo yalikuwa muhimu kwake. Moja ya matukio kama haya ilikuwa kusimamishwa kwa tovuti ya Twitter. Mada ya tatu ya Faragha, Utambulisho wa Kidijitali na Ufuatiliaji inachambua sera za kitaifa na bajeti ya kitaifa ambayo inaathiri kwa kiasi kikubwa mada inayohusika. Kaulimbiu ya nne ilikuwa ni Misukosuko ya Mtandao ambayo iliendelea kuangazia uvunjifu wa mtandao ambao ulifanywa kutokana na hali ya usalama ya nchi. Mada ya mwisho ni kuhusu Akili Bandia (AI) nchini Nigeria. Kama nchi ya kwanza ya Kiafrika kuanzisha Kituo cha Kitaifa cha Akili Bandia na Roboti, ilikuwa muhimu kuangazia jambo hili na njia inayohitajika kuchukuliwa katika suala la Akili Bandia Barani. Mapendekezo hayo, miongoni mwa mengine, yalibainisha kuwa kuna haja ya uchanganuzi mahsusi wa athari za kuzimwa kwa mtandao na serikali kabla ya kuitekeleza. Pendekezo lingine lilibainisha hitaji la mfumo wa kina wa sheria kwa ajili ya ulinzi wa data ya kibinafsi nchini Nigeria, pamoja na ulazima wa uratibu kati ya serikali, wataalamu, na wahusika husika katika kutunga sheria kama hiyo.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA NIGERIA

Nigeria, nchi iliyoko kwenye pwani ya magharibi ya Afrika, ina jiografia tofauti na watu tofauti na idadi ya watu milioni 208.[1] Na umri wa wastani wa 18 na kama mmoja wa watu wachanga zaidi ulimwenguni,[2] kulingana na takwimu za Data Reportal,[3] Idadi ya watu nchini Nigeria iliongezeka kwa milioni 5.2 (+2.6%) kati ya Januari 2020 na Januari 2021, 49.3% ya wakazi wa Nigeria wakiwa wanawake na 50.7% ya wakazi wake wakiwa wanaume. 52.3% ya wakazi wa Nigeria wanaishi mijini, wakati 47.7% wanaishi vijijini. Nigeria ina majimbo 36[4] na Jimbo Kuu la Shirikisho, linalosimamiwa na Serikali ya Shirikisho. Kila moja ya majimbo hayo yanafanya kazi kama kitengo cha kisiasa chenye uhuru nusu na mikono yake ya utendaji, sheria na mahakama. Nambari hizi na mienendo hii iliiweka Nigeria kuwa na mwaka wa kuvutia katika suala la ujumuishaji wa kidijitali na haki za kidijitali.

Kubadilisha Naijeria kuwa uchumi unaoongoza wa kidijitali unaotoa maisha bora na uchumi wa kidijitali kwa wote,

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Mnamo Juni 2020, nchi ilizindua Sera na Mkakati wa Kitaifa wa Uchumi wa Kidijitali,[5] *"kubadilisha Naijeria kuwa uchumi unaoongoza wa kidijitali unaotoa maisha bora na uchumi wa kidijitali kwa wote,"* na unatarajiwa kutekelezwa katika miaka 10 kupitia pointi 8 za utekelezaji au nguzo. Nguzo ya tatu ya sera ni lengo la *"Miundombinu Imara"* ambayo itaruhusu *"kuweka miundombinu ya kudumu na ya simu ili kuimarisha upenyezaji wa broadband nchini"*. Kwa matokeo au labda kutokana na athari za UVIKO-19 na kasi inayokua kwa

1. World bank Data, https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=NG
2. https://www.statista.com/statistics/1121317/age-distribution-of-population-in-nigeria-by-gender/
3. https://datareportal.com/reports/digital-2021-nigeria
4. List of states and Capital, https://www.nigeriagalleria.com/Nigeria/Nigerian-States-Capital-Governors.html
5. Find strategy here https://www.ncc.gov.ng/docman-main/industry-statistics/policies-reports/883-national-digital-economy-policy-and-strategy/file

104.4 MILIONI

WA MTANDAO NCHINI NIGERIA KUFIKIA JANUARI 2021

187.9 MILIONI

MIUNGANISHO YA SIMU KUFIKIA JANUARI 2021

kasi duniani leo, Nigeria iliona ongezeko la kupenya kwa simu na intaneti katika mwaka wa 2021.[6] Ripoti ya Data Reportal iliangazia watumiaji milioni 104.4 wa mtandao nchini Nigeria kufikia Januari 2021 na miunganisho ya simu milioni 187.9. Waliripoti zaidi kuwa idadi ya watumiaji wa intaneti nchini Nigeria iliongezeka kwa milioni 19 (+22%) kati ya 2020 na 2021 huku idadi ya miunganisho ya simu nchini Nigeria ikiongezeka kwa milioni 17 (+10%) kati ya Januari 2020 na Januari 2021. ya asilimia ya nambari hizi zilifikia kupenya kwa Mtandao kwa 50.0% mnamo Januari 2021 na muunganisho wa rununu kwa takriban 90.0% ya jumla ya watu. Kufikia Desemba 2021, Tume ya Kitaifa ya Mawasiliano iliripoti watumiaji milioni 195 wanaotumia simu za mkononi,[7] yote yakipendekeza kuwa Naijeria inazidi kuunganishwa - kiwango cha muunganisho ambacho huongeza ufikiaji na ujumuishaji wa kidijitali ambao huruhusu watu wengi zaidi kufaidika na teknolojia. Kumekuwa na *"mahusiano makubwa"* kati ya kupitishwa kwa Mtandao na kuongezeka kwa Pato la Taifa, viwango vya maisha, na upatikanaji wa elimu na huduma za kifedha.[8]

Nchi inatazamiwa kuongeza kupenya kwa soko la simu baada ya kutoa leseni ya 5G kwa kampuni mbili za simu, ambazo ni MTN Group Ltd,[9] kutengeneza njia kwa mtoa huduma mkubwa zaidi wa wireless barani anayesambaza mtandao wa kasi kwa watumiaji na biashara. MTN ndio mendeshaji mkuu wa nchi za Afrika Magharibi bila waya.[10] Nchi iliidhinisha sera yake ya Taifa ya 5G[11] Septemba 2021 ambapo Waziri wa Mawasiliano, Isa Pantami, alisema kuwa Nigeria inalenga kupeleka 5G juu ya maeneo makubwa ya mijini nchini na kuwa mtandao mkubwa zaidi barani Afrika kwa wigo ifikapo 2025. *"Teknolojia hii itasaidia kwa kiasi kikubwa kusaidia taasisi zetu za usalama, ambazo zitaiboresha na kuhakikisha kuwa sote tuko salama,"* alisema.[12]

Miunganisho ya simu nchini Nigeria ikiongezeka kwa milioni 17 (+10%) kati ya Januari 2020 na Januari 2021.

6. https://datareportal.com/reports/digital-2021-nigeria
7. https://www.ncc.gov.ng/statistics-reports/subscriber-data
8. https://www.itu.int/hub/2020/12/how-broadband-and-digitization-impact-the-global-economy/
9. https://www.mtnonline.com/
10. https://www.statista.com/statistics/671676/mobile-subscription-share-in-nigeria-by-operator/
11. Find policy here, https://www.ncc.gov.ng/accessible/documents/1019-national-policy-on-5g-networks-for-nigeria-s-digital-economy/file
12. https://www.thecable.ng/pantami-5g-will-help-address-nigerias-security-challenges

UHURU WA KUJIELEZA KWENYE MTANDAO MNAMO 2021

Sehemu ya 39[13] ya Katiba ya 1999, Jamhuri ya Shirikisho ya Nigeria, inaeleza kwamba *"kila mtu atakuwa na haki ya uhuru wa kujieleza, ikiwa ni pamoja na uhuru wa kuwa na maoni na kupokea na kutoa habari bila kuingiliwa."* Hii inaendana na mifumo ya kikanda kuhusu uhuru wa kujieleza.[14] Ingawa uhuru wa kujieleza ni haki, umeshuhudia kupungua kwa kasi nchini Nigeria tangu kupitishwa kwa Sheria ya Uhalifu wa Mtandao mnamo 2015,[15] na ukiukaji wa haki kuanzia vikwazo vya vyombo vya habari[16] kukamatwa kwa waandishi wa habari na wachekeshaji.[17] Nchi ilizidi kushuhudia kuibuka kwa majaribio ya kisheria katika kubana uhuru wa kujieleza.[18] Mwenendo huu haukushuhudia kupungua nchini katika mwaka unaoangaziwa, kwani tovuti ya habari ya Nigeria ilizuiwa kufikiwa na umma.[19] Mnamo tarehe 5 Juni 2021, Serikali ya Shirikisho la Nigeria ilitangaza kusimamisha huduma ya Twitter nchini [20] Kusimamishwa[21] huku kulitangazwa na Waziri wa Habari na Utamaduni wa nchi hiyo, Alhaji Lai Mohammed ambaye alidai marufuku hiyo ilikuja kwa sababu ya kuendelea kutumia jukwaa kwa shughuli zinazoweza kudhoofisha uwepo wa Nigeria.

Waziri alisema Serikali ya Shirikisho pia iliagiza Tume ya Kitaifa ya Utangazaji (NBC) kuanza mara moja mchakato wa kutoa leseni kwa shughuli zote za mitandao ya kijamii nchini Nigeria. Kusimamishwa kwa mtandao wa twitter nchini kulikiuka haki za uhuru wa kujumuika, haki ya uhuru wa kujieleza, miongoni mwa mambo mengine, na kuwa na athari za kiuchumi kulingana na chombo.[22] kilichotengenezwa na shirika la ufuatiliaji, NetBlocks, ili kukokotoa athari za kiuchumi za kukatizwa kwa intaneti, kukatika kwa data ya simu au

13. Constitution of the Federal Republic of Nigeria [Nigeria], Act No. 24, 5 May 1999, available at: https://www.refworld.org/docid/44e344fa4.html
14. African Union. (1981). African Charter on Human and Peoples' Rights. Retrieved from https://au.int/en/treaties/african-charter-human-and-peoples-rights
15. CYBERCRIMES (PROHIBITION, PREVENTION, ETC) ACT 2015
16. https://www.premiumtimesng.com/news/more-news/-endsars-nbc-imposes-nm-sanction-each-o n-ait-channels-arise-tv.html
17. https://punchng.com/student-arrested-for-opening-jonathan-parody-account-denied-access-to-lawyers/
18. https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/12/nigeria-bills-on-hate-speech-and-social-media-are-dangerous-attacks-on-freedom-of-expression/
19. https://cpj.org/2021/02/nigerian-news-website-peoples-gazette-blocked-threatened-with-legal-action/
20. An american microblogging and social networking site
21. https://www.washingtonpost.com/world/2021/06/04/nigeria-suspends-twitter-buhari/
22. https://netblocks.org/cost/

vikwazo vya programu. Wanigeria wengi ambao walitumia Twitter kukuza biashara zao walipoteza mapato. Madhara hata hivyo huenda zaidi ya hasara za kiuchumi kwani haki ya kupata habari ilikuwa imeathiriwa pia. Kabla ya kusimamishwa kwa jukwaa kwa muda usiojulikana, Kituo cha Kudhibiti Magonjwa cha Nigeria (NCDC) kilituma sasisho za kila siku juu ya idadi ya visa vipya, vifo na zaidi, na ilionekana kuwa chanzo kinachopendekezwa na cha kuaminika cha habari kama hizo.

Mashirika kadhaa[23] yalifungua kesi dhidi ya serikali kuhusu kusimamishwa kazi, na dhidi ya makampuni ya mawasiliano yaliyoitekeleza; masuala haya yaliwasilishwa katika mahakama za mitaa na mikoa, hasa chini ya mahakama ya ECOWAS. Wakati wa kuandika, hakuna kesi yoyote iliyopokea hukumu na tangazo kuhusu uhalali, au vinginevyo kusimamishwa. Uahirishaji huo hatimaye uliondolewa baada ya miezi 7, baada ya Twitter kukubaliana na matakwa kadhaa ya serikali, kama ilivyoelezwa katika taarifa ya Serikali ya Shirikisho.[24]

Baadhi ya matakwa hayo ni pamoja na hitaji la Twitter kuanzisha ofisi nchini, kulipa kodi, kuteua mwakilishi na *"kufanya kazi kwa kutambua kwa heshima sheria za Nigeria na utamaduni na historia ya taifa"*.[25] Makubaliano hayo, ingawa hayajaandikwa, yanaleta wasiwasi wa haki za binadamu, kwani yalifikiwa bila usimamizi wa mashirika ya kiraia au mchango.

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA KIDIIJITALI NA UFUATILIAJI

Tume ya Kitaifa ya Kusimamia Vitambulisho vya Nigeria[26] (NIMC) huendesha hifadhidata ya utambulisho wa kitaifa ambapo vitambulisho vya kidijitali hutolewa kwa kila mtu katika mfumo wa nambari ya utambulisho wa kitaifa (NIN). Mnamo Desemba 2020, serikali ya Nigeria ilitoa taarifa iliyowaamuru Wanigeria wote sio tu kupata Nambari ya Kitambulisho chao cha Kitaifa (NIN) bali kuunganisha zaidi NIN na nambari za kadi za Moduli ya Utambulisho wa Msajili (SIM) la sivyo matumizi ya nambari za simu ambazo hazijasajiliwa yatazuiwa. Kwa kutabiriwa, kulikuwa na mmiminiko wa Wanigeria kote nchini wakijaribu kupata NIN yao kabla ya tarehe ya mwisho, mwishoni mwa 2020.

Agizo hilo lilisababisha ghasia kubwa miongoni mwa Wanigeria kwa sababu lilitolewa katika kilele cha janga la UVIKO-19. Tangu wakati huo, tarehe ya mwisho imerudishwa nyuma mara tatu hadi mwisho wa 2021. SIM kadi imekuwa sehemu muhimu kwa raia kupata huduma nyingi zinazotolewa na watoa huduma za mawasiliano, kwa hivyo matarajio ya kuzuia ufikiaji wa SIM kadi yalisababisha wasiwasi mkubwa kupata.

Wanigeria walipokuwa wakiendelea kutatizika na hili, Serikali ya Shirikisho ilitengeneza toleo lililosahihishwa la Sera ya Kitaifa ya Utambulisho wa Kidijitali kwa Usajili wa SIM Kadi.[27] ambayo ilianzisha mchakato unaohitaji kila SIM kuunganishwa kwa NIN[28] Mei 2021. Wizara ya Mawasiliano na Uchumi wa Kidijitali, katika sera hiyo, ilihitaji wakala anayesimamia *"kujiandikisha na nasa Kitambulisho cha Kimataifa cha Kifaa cha*

23. Some of those organizations include Paradigm Initiative, Socio-Economic Rights and Accountability Project (SERAP), Media Rights Agenda, Enough is Enough Nigeria, Premium Times Centre For Investigative Journalism International Press Centre, Tap Initiative For Citizens Development
24. https://www.bbc.com/news/world-africa-59958417
25. https://www.independent.co.uk/news/world/africa/nigeria-twitter-ban-lifted-b1992259.html
26. More about NIMC here https://nimc.gov.ng/about-us/
27. https://www.ncc.gov.ng/docman-main/legal-regulatory/legal-other/988-revised-national-identity-policy-for-sim-card-registration/file
28. https://www.ncc.gov.ng/media-centre/public-notices/999-revised-national-identity-policy-for-sim-card-registration

Simu (IMEI) cha simu zote za rununu na vifaa vingine mahiri"[29] kwa Rejesta ya Kitambulisho cha Kifaa cha Kati (CEIR), inayojulikana kama Mfumo wa Kudhibiti Kifaa (DMS), inayosimamiwa na Tume ya Kitaifa ya Mawasiliano (NCC). Baadhi ya sababu zilizotolewa kwa hatua hiyo ya Wizara ni pamoja na: kupunguza soko la simu feki, kukatisha tamaa wizi wa simu, kuimarisha usalama wa taifa, kulinda maslahi ya walaji, kuongeza mapato ya serikali, kupunguza viwango vya utekaji, kupunguza matumizi ya simu zinazoibiwa kufanya biashara. uhalifu, na kuwezesha kuzuia au kufuatilia simu za rununu zilizoibiwa na vifaa vingine mahiri. Kwa kujumuisha data ya IMEI, wanaweza kupata data ya mahali kwa wakati halisi kwa kila mtu. Muda mfupi baadaye, ghasia zilizuka ambapo serikali ya Nigeria ilijibu kwa taarifa ikisema hailazimishi kuwasilisha nambari za IMEI hata hivyo ikibaini kuwa *"mfumo huo utanasa IMEI moja kwa moja bila mahitaji yoyote kwa watumiaji kuwasilisha nambari sawa."*[30]

Serikali ndiyo mchakataji mkubwa wa takwimu nchini, kupitia mashirika yake kama vile Huduma ya Uhamiaji, Kikosi cha Usalama Barabarani cha Shirikisho, Kikosi cha Vijana cha Huduma ya Taifa na Benki Kuu, ambayo ilianzisha mfumo wa Namba za Uhakiki wa Benki. Mashirika haya yote hukusanya data ya kibayometriki.

Licha ya data yote kuchakatwa, Naijeria bado haina sheria ya kina ya Ulinzi wa Data, inayoibua wasiwasi kuhusu haki za faragha na kuwaacha Wanigeria katika rehema ya kurekebisha endapo ukiukaji. Sheria zilizopo kuhusu ulinzi wa data ni mahususi kwa sekta.

Rasimu ya mswada iliwasilishwa na kukaguliwa na washikadau mwaka wa 2020 kwa matumaini ya kufika Bunge la Kitaifa mwaka wa 2021. Hata hivyo, Serikali ya Shirikisho imetoa wito tena wa mashauriano,[31] licha ya wasiwasi na wajibu halali wa serikali wa kudumisha utulivu wa umma na usalama wa taifa wa wakazi wake. Hata hivyo, hatua yoyote inayozuia uhuru wa kujieleza au kujumuika kufikia malengo kama hayo lazima kiwe sawia, kisheria, cha lazima kabisa na cha kuridhisha ili kufikia lengo halali.

Kanuni ya Ulinzi wa Data ya Nigeria (NDPR) inayotaka kujaza pengo kabla ya sheria inayowezekana haijafaulu katika uchunguzi wa ukiukaji wa data ya kibinafsi na mashirika ya serikali. Juhudi nyingi zinaonekana kuwekwa katika asili ya usindikaji wa data ya sekta binafsi. Katika mwaka unaomalizika, Mamlaka ya Kitaifa ya Maendeleo ya Teknolojia ya Habari (NITDA), mamlaka ambayo iliidhinisha na ndio tekelezaji iliyojiteua ya NDPR, ilitoa faini yake ya kwanza[32] dhidi ya kampuni ya mkopo. Sekta ya kibinafsi haijaachiliwa kutokana na uvunjaji wa data. Makampuni mengi ya mikopo yamejulikana kuchakata data ya watumiaji ili endapo wasipolipa waweze kutuma ujumbe wa vitisho kwa anwani za mtumiaji, kufichua data nyeti ya kibinafsi.[33]

Ukosefu wa sheria ya shirikisho juu ya ulinzi wa data inaonekana kuwa imesababisha mataifa binafsi kujaribu kupitisha sheria zao kuhusu mada hiyo. Kufikia Oktoba 2021, Jimbo la Lagos lilikuwa na mswada wake wa ulinzi wa data ambao ulikuwa umepitisha usomaji wa pili.

29. Page 23, part 3.5 Objective 1. https://www.ncc.gov.ng/docman-main/legal-regulatory/legal-other/988-revised-national-identity-policy-for-sim-card-registration/file
30. Press statement ny NCC, https://ncc.gov.ng/media-centre/news-headlines/1004-press-statement-subscribers-not-required-to-submit-international-mobile-equipment-identity-imei-number
31. https://www.premiumtimesng.com/news/top-news/495768-data-protection-indignation-as-fg-abandons-draft-bill-seeks-consultants-for-fresh-process.html
33. https://www.dataguidance.com/news/nigeria-nitda-issues-first-ndpr-fine-ngn-10m-against
34. https://www.premiumtimesng.com/news/headlines/499999-investigation-how-digital-loan-providers-breach-data-privacy-violate-rights-of-nigerians.html

> *Ukosefu wa sheria ya shirikisho juu ya ulinzi wa data inaonekana kuwa imesababisha mataifa binafsi kujaribu kupitisha sheria zao kuhusu mada hiyo.*

Serikali ya Nigeria haijawahi kukiri hadharani uwezo wake wa udakuzi, lakini mnamo Agosti 2019, ilipitisha na kutia saini Mswada wa Shirikisho wa Usaidizi wa Pamoja katika Mambo ya Jinai kuwa sheria, na kuiruhusu kufanya uchunguzi kwa raia kwa niaba ya nchi za kigeni zinazofanya uchunguzi wa uhalifu.

Serikali ya Nigeria daima ina kiasi cha kutisha kwa bajeti yake ya usalama.[34] Katika mwaka unaoangaziwa, Shirika la Kitaifa la Ujasusi nchini (NIA) liliweka bajeti ya bilioni 4.7 [35] kufuatilia, kunasa na kufuatilia simu na ujumbe kwenye simu za mkononi, ikiwa ni pamoja na Thuraya na WhatsApp. Hii inazua zaidi wasiwasi wa faragha.

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Ulimwenguni kote, mtandao umekuwa chombo ambacho hakiwezi kufanya bila kuwezesha mataifa na watu binafsi na ukweli na takwimu, taarifa, na ujuzi kwa maendeleo ya kibinafsi, kijamii na kiuchumi. Walakini, kulingana na utafiti, kufungwa kwa mtandao kwa makusudi na serikali kote ulimwenguni kunazidi kuwa kawaida na ya kisasa.[36] Mnamo 2021, majimbo 5[37] kote Nigeria walizima mtandao katika maeneo tofauti. Vyanzo vya habari viliripoti kuwa uamuzi huo ulikuwa wa *"kuwezesha mashirika husika ya usalama kutekeleza shughuli zinazohitajika kushughulikia changamoto za usalama katika jimbo."* Eneo la kaskazini mwa Nigeria limekumbwa na aina mbalimbali za uasi na ukosefu wa usalama kutokana na kundi lenye itikadi kali liitwalo Boko Haram tangu mwaka 2009.[38] Ingawa serikali nyingi zimejaribu kudhibiti tishio hilo, hakuna hata moja ambayo imefanikiwa kabisa. Mgogoro huu umewaacha wengi ndani ya eneo hilo kuhama na kuwa maskini. Miongoni mwa majimbo hayo ni Zamfara, ambayo kwa mujibu wa Ofisi ya Taifa ya Takwimu (NBS), iliripotiwa kuwa na watumiaji 2,177,431 kutoka laini 2,337,893 zilizounganishwa, wakati watumiaji wa mtandao ni karibu milioni 1.59.

Kuzima kulifanya watu kukosa ufikiaji wa habari kuhusu wapendwa wao, na muunganisho, kwa wiki. Licha ya wasiwasi halali wa serikali na wajibu wa kudumisha utulivu wa umma na usalama wa taifa kwa wakazi wake, hatua yoyote inayozuia mtandao ili kufikia malengo kama hayo lazima iwe sawia, kisheria, muhimu kabisa na yenye busara ili kufikia lengo halali. Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu na Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa ndizo miundo kuu ya kuzingatia unapotumia jaribio la hatua tatu kwa kuzingatia uhalali, uhalali na uwiano wa vitendo vya serikali. Wanaweza kufanya kazi pamoja ili kupunguza idadi ya kukatizwa kwa Mtandao.

35. https://guardian.ng/news/worsening-insecurity-seven-year-n8tr-defence-spending-fresh-n762b-loan-worry-senate-csos/
36. https://punchng.com/nia-gets-n4-87bn-budget-to-track-intercept-calls-messages/
37. https://jigsaw.google.com/the-current/shutdown/
38. https://guardian.ng/technology/sokoto-kebbi-three-others-witness-service-disruptions-as-zamfaras-2-1-million-phone-users-lose-access/
39. https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/21/as-conflict-intensifies-in-nigerias-north-east-so-too-does-a-reliance-on-troubled-militias/

AKILI BANDIA

Nigeria ni nchi ya kwanza barani Afrika kuanzisha Kituo cha Kitaifa cha Akili Bandia na Roboti (NCAIR), pamoja na taasisi mahususi za serikali zinazohimiza uchumi unaotegemea maarifa na utafiti na maendeleo ya Akili Bandia . Teknolojia za Akili Bandia pole pole zinakuwa sehemu ya mjadala wa kimataifa na kujumuishwa katika maisha ya kila siku ya Wanigeria wengi, na kwa hivyo ni muhimu kufikiria jinsi zinavyoathiri haki za kimsingi za Wanigeria. Maswala haya lazima yaanze na muundo wa awali na kuendelea hadi utekelezaji wa mwisho, kwani kuna njia mbalimbali ambazo Akili Bandia inaweza kusaidia au kuumiza haki za binadamu za Wanigeria. Kwa juhudi za kiuchumi, kiafya, kielimu, kisheria na hata kitamaduni, Nigeria imekuwa ikitegemea zaidi teknolojia na mitandao ya kidijitali. Kwa mfano, katika mwaka unaoangaziwa, baadhi ya majaji katika vikao vya korti pepe walilazimika kutegemea unukuzi wa hotuba hadi maandishi.[39]

Sera ya serikali inayolenga katika kukuza sayansi na teknolojia imeainishwa katika Sehemu ya 18 (2) ya Katiba ya Nigeria. Malengo ya sera za serikali nyingi, za kikanda na kimataifa, ni pamoja na Akili Bandia kama mojawapo ya malengo yao makuu kwa sababu programu mbalimbali za serikali zinasisitiza matumizi ya maombi ya Akili Bandia kwa maendeleo na maendeleo ya kiuchumi. Nigeria imeonyesha nia yake ya kuanzisha mfumo wa utafiti wa Akili Bandia, maendeleo, matumizi, uratibu, na udhibiti kama silaha katika lengo la mabadiliko la Nigeria, ambalo linajumuisha kuunda nafasi za kazi, ukuaji wa uchumi, na uwazi wa utawala, miongoni mwa mambo mengine. Nigeria ina safari ndefu katika masuala ya Ujasusi Bandia na teknolojia nyingine za kisasa zinazoathiri uchumi wa dunia lakini kwa kuwa na sera sahihi za serikali, na iwapo zitatekelezwa, maendeleo makubwa yanaweza kupatikana.

39. The Cable, "COVID-19: Lagos chief judge approves hearing of cases via Zoom, Skype" (April 28, 2020) < https://www.thecable.ng/
covid-19-lagos-chief-judge-approves-hearing-of-cases-via-zoom-skype> ; Thisday Nigeria, "Osinbajo: Judiciary Needs to Embrace Technology,
Innovation" (July 27, 2021) < https://www.thisdaylive.com/index.php/2021/07/27/osinbajo-judiciary-needs-to-embrace-technology-innovation/>

MAPENDEKEZO

- Nigeria, iliyo na umri wa wastani wa miaka 18 na kiwango cha juu cha ukosefu wa ajira, inahitaji ongezeko kubwa la mipango ya kukuza ujuzi na ujuzi mpya wa teknolojia ndani ya wafanyakazi, ili kuimarisha uwezo wa mapinduzi ya nne ya viwanda na kuendeleza soko la kazi la taifa.

- Serikali lazima iheshimu haki ya uhuru wa kujieleza unaounda msingi wa demokrasia nyingi.

- Ni lazima Nigeria ipitishe sheria ya Ulinzi wa Data na ianzishe Mamlaka huru ya Ulinzi wa Data ambayo inaweza kupiga simu mashirika ya serikali na watendaji binafsi walio na ufikiaji wa data ya kibinafsi ili kuagiza.

- Serikali zinapaswa kutambua mbinu bora za kutatua masuala katika chanzo chao, kwa kuweka kipaumbele njia mbadala za kuzimwa kwa Mtandao. Kushiriki uzoefu kote na ndani ya nchi mbalimbali kunaweza kusababisha masuluhisho ambayo hayategemei vikwazo vya ufikiaji.

- Serikali zinapaswa kufanya uchanganuzi wa gharama na faida ya gharama ya kuzimwa kwa mtandao. Kukatika kwa mtandao kunakandamiza tija, kudhoofisha imani ya biashara, na kuhatarisha ahadi za kifedha za muda mfupi na mrefu. Watu binafsi wanapaswa kujifunza zaidi kuhusu jinsi ya kukwepa kukatizwa kwa mtandao kupitia zana kama vile VPN, na pia kuingiliana na sheria na kuhakikisha kuwa haki zinadumishwa.

- Nigeria inahitaji sera ya kitaifa ya Akili Bandia ambayo inatanguliza uzingatiaji wa maadili ya kidemokrasia ya Nigeria, kuzingatia kanuni za kikatiba za nchi hiyo, na kuwasaidia watu wa Nigeria katika kutimiza matakwa yao ya kijamii na kiuchumi. Sera inapaswa kuzingatia uwajibikaji wa algorithimu, usalama wa data, uwazi wa kufanya maamuzi ya kujifunza kwa mashine, na ulinzi wa haki za binadamu dhidi ya ukiukaji.

- Mashirika ya kiraia, pamoja na washikadau wengine, lazima waendelee kufuatilia matokeo ya ukiukaji wa haki za kidijitali na kuchukua jukumu muhimu katika kushinikiza serikali kuwajibika zaidi na uwazi.

RWANDA

Ripoti hiyo inatathmini hali ya haki za kidijitali na kujumuishwa katika mwaka wa 2021 kupitia uchanganuzi wa data ya msingi na ya upili kuhusu Rwanda. Ripoti hiyo inachanganua utendaji wa nchi kuhusu mada mbalimbali kama vile uhuru wa kujieleza mtandaoni, ufuatiliaji, ushirikishwaji wa kidijitali, na kufuata mifumo ya kimataifa. Pia inaangazia mafanikio muhimu, changamoto na kutoa mapendekezo.

Kutungwa kwa sheria kuhusu ulinzi wa data na faragha kulikuwa maendeleo makubwa mwaka wa 2021. Mradi wa kuongeza kasi ya kidijitali unatarajiwa kukuza ushirikishwaji kwa kuwa utalenga wanawake zaidi na kuchangia katika maeneo mbalimbali kama vile ujuzi wa kidijitali na ujasiriamali. Wanafunzi walianza tena masomo yao baada ya serikali kupunguza vizuizi vya UVIKO-19. Hata hivyo, kujifunza kwa mbali kuliathiriwa na matatizo mbalimbali.

Licha ya maendeleo chanya, ripoti hiyo inabainisha mwelekeo unaotia wasiwasi juu ya uhuru wa kujieleza mtandaoni unaodhihirishwa katika mashtaka ya watayarishaji wa maudhui kadhaa ambao mashirika ya haki za binadamu na vyombo vya habari yamelaani. Ripoti hiyo inafichua kuwa baadhi ya vifungu vya sheria vinavyotumika kuwashtaki waundaji wa maudhui havikidhi viwango vya kimataifa vya haki za binadamu, kama mashirika mengi ya haki za binadamu yanavyothibitisha. Hatimaye, utafiti unapendekeza mapendekezo yakiwemo marekebisho ya kisheria; uwazi juu ya mazoea ya ufuatiliaji; na kuongeza kasi ya programu zilizopo ili kukabiliana na mapungufu ya kidijitali kama vile kutojua kusoma na kuandika kidijitali miongoni mwa mengine. Janga la UVIKO-19 limedhihirisha kuwa teknolojia za kidijitali zina jukumu muhimu na mamlaka zinapaswa kushughulikia ukiukaji na changamoto ili kuendeleza haki za kidijitali na ujumuishaji wa kidijitali.

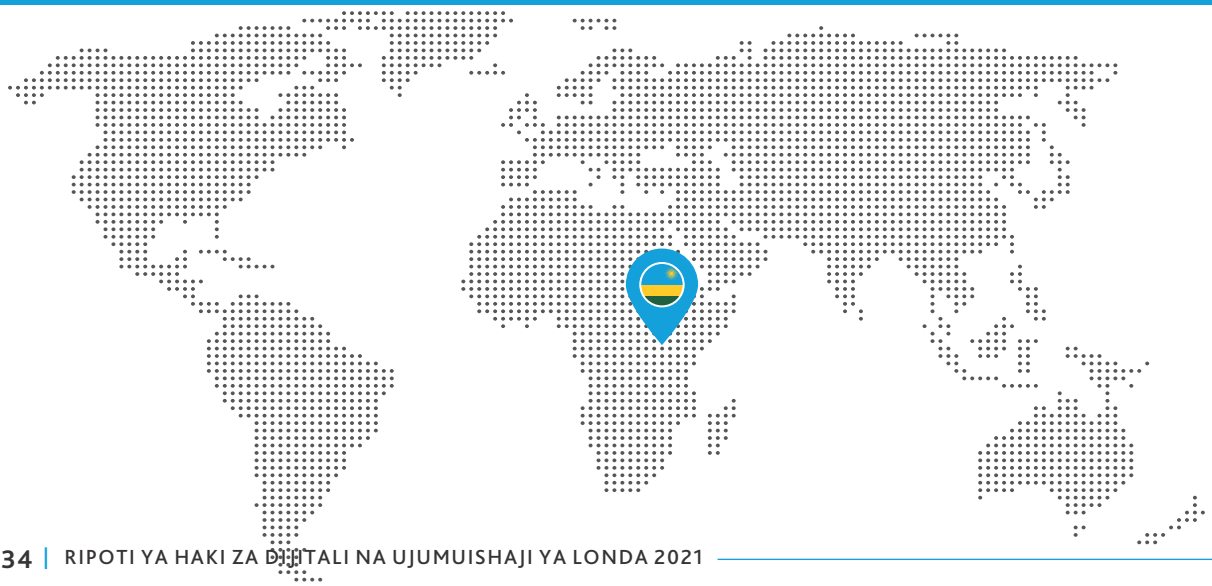

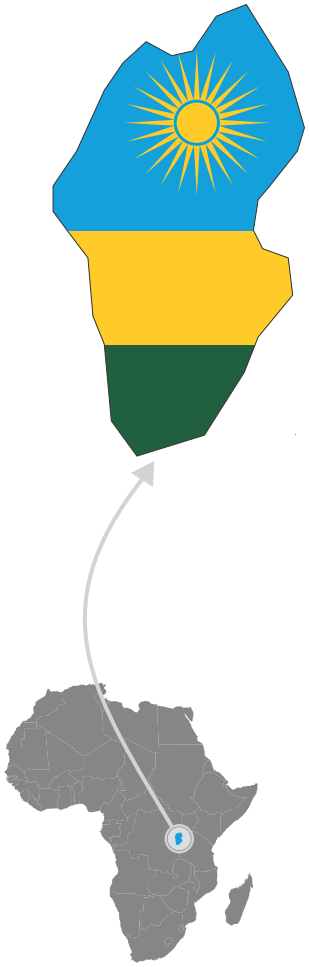

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA RWANDA

Rwanda ni nchi isiyo na bandari katika Afrika Mashariki yenye wakazi takriban milioni 12.6.[1] Mji mkuu, Kigali una jukumu la kiutawala na kiuchumi, na unaendelea kukua na huduma za teknolojia mahiri kama vile usafiri wa malipo ya kielektroniki na ukuaji wa haraka wa miji ambao umeunda jiji katika miongo miwili iliyopita.

Mnamo mwaka wa 2021 nchi hiyo ya Afrika Mashariki iliendelea kupambana na janga la UVIKO-19 na juhudi zake zilichochewa na uchukuaji wa chanjo ambayo ni kati ya juu zaidi barani Afrika.[2] Rwanda inachukuliwa kuwa tulivu kisiasa na inajulikana kwa sera yake inayojumuisha jinsia katika utawala na mabadiliko ya kijamii na kiuchumi yanayokuwa kwa kasi barani Afrika.[3] Serikali inayoongozwa na Rais Paul Kagame imepokea sifa na usaidizi wa kifedha duniani kutoka kwa wafadhili na taasisi za fedha za kimataifa katika miongo miwili iliyopita kwa mtindo wake wa maendeleo.[4] Tangu mauaji ya kimbari dhidi ya Watutsi mwaka 1994, hali ya kisiasa imekuwa ikitawaliwa na chama tawala cha Rwanda Patriotic Front (RPF). Kuna washirika wengine wa vyama vidogo vya siasa hasa katika kile kinachojulikana kama Jukwaa la Taifa la Ushauri la Mashirika ya Kisiasa.[5]

1. The National Institute of Statistics ' Size of the resident population' (2021) https://www.statistics.gov.rw/publication/size-resident-population (accessed on 14 January 2022).
2. World Health Organization 'Rwanda meets WHO year-end target with over 40 % COVID-19 vaccination coverage' https://www.afro.who.int/news/rwanda-meets-who-year-end-target-over-40-COVID-19-vaccination-coverage (accessed on 14 January 2021). Over 40 % of the population had been vaccinated as of 24 December 2021
3. Article19 Eastern Africa 'Securing Digital Rights and Online Freedom of Expression in Eastern Africa' (2020) https://www.article19.org/regional-office/eastern-africa/.
4. BBC Africa ' The loyalty Oath of Keeping Rwandans Abroad in Check' https://www.bbc.com/news/world-africa-54801979 (accessed on 14 January 2021).
5. National Consultative for Political Organizations, https://forumfp.org.rw/index.php?id=2 (accessed on 14 January 2022)

Ingawa Rais Kagame mara nyingi anasifiwa kwa kuigeuza Rwanda kuwa kielelezo cha chachu ya maendeleo, mtindo wake wa uongozi mara nyingi unashutumiwa na mashirika ya haki za binadamu na upinzani kwa rekodi mbaya ya haki za binadamu, kunyamazisha wakosoaji na vyombo vya habari, kudhoofisha jumuiya ya kiraia, na Serikali kuwa na mazoea ya ufuatiliaji unaoenea.[6]

8,552,221

USAJILI WA INTANETI

Wizara ya TEHAMA na Ubunifu inaratibu sera za TEHAMA.[7] Kuna mamlaka ya udhibiti, Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Rwanda (RURA), ambayo iliundwa kwa Sheria n° 39/2001 ya tarehe 13 Septemba 2001.[8] Jukumu la RURA ni kudhibiti baadhi ya huduma za umma zikiwemo huduma za mawasiliano. Sheria hii ilifanyiwa mapitio na nafasi yake kuchukuliwa na Sheria N. 09/2013 ya tarehe 01/03/2013, na kuipa RURA mamlaka ya kudhibiti mawasiliano, teknolojia ya habari, utangazaji na mawasiliano ya teknolojia ya kielektroniki, ikiwa ni pamoja na mtandao na teknolojia nyingine yoyote ya habari kwa sauti na kuona na mawasiliano.[9] Zaidi ya hayo, Mamlaka ya Jumuiya ya Habari ya Rwanda, wakala unaohusishwa na Wizara ya TEHAMA husaidia serikali katika kuweka digitali.[10]

85.16%

KUPENYA KWA SIMU

Takwimu kutoka RURA zinaonyesha kuwa kufikia tarehe 30 Septemba 2021, usajili wa simu za mkononi ulikuwa takriban milioni 11,5, ambao ni takriban watu wote, lakini baadhi ya watumiaji wanamiliki zaidi ya simu moja.[11] Usajili usiobadilika ulikuwa 11,657.[12] Uingizaji wa rununu ulisimama kwa 85,16% wakati usajili usiobadilika ulikuwa 0,1%. Usajili wa Intaneti ulikuwa 8,552,221 ambayo ina maana kwamba wakazi 66 kati ya 100 walijiandikisha kwenye Mtandao. Hata hivyo, data iliyochapishwa katika ripoti ya Digital 2021 Rwanda inaonyesha kuwa kufikia Januari 2021 upenyezaji wa mtandao ulikuwa kwa 31.4% chini ya kiwango cha kupenya cha wakala wa serikali.[13]

Kufikia Septemba 2020, soko la mawasiliano la Rwanda linajumuisha waendeshaji wawili wa mtandao wa simu, watoa huduma 24 wa Mtandao (ISPs), muuzaji wa jumla wa 4G na mtoaji wa mtandao, watoa huduma wawili wa mtandao, na muuzaji mmoja wa uwezo. Waendeshaji wakuu wa mawasiliano ya simu ni MTN-Rwanda na Airtel.[14]

6. Freedom House 'Freedom on the net 2021' https://freedomhouse.org/country/rwanda/freedom-net/2021 (accessed on 14 January 2022).
7. MINICT, ' Ministry of Information Communication Technology and Information',https://www.minict.gov.rw/about (Accessed on 31 March 2022)
8. RURA, ' Law establishing an agency for the regulation of certain utilities', https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=law+no+39%2F2001+of+13+September+2001+creating+RURA+ (Accessed on 31 March 2022).
9. RURA, ' Law establishing RURA' https://rura.rw/index.php?id=202 (accessed on 14 January 2022).
10. Rwanda Information Society, https://www.risa.rw/home/ (accessed on 14 January 2021.)
11. RURA, ' Report for ICT Sector as of the Third quarter of the year 2021' https://rura.rw/index.php?id=194 (accessed on 14 January 2021).
12. RURA, ' Report for ICT Sector as of the Third quarter of the year 2021' https://rura.rw/index.php?id=194 (accessed on 14 January 2021).
13. Datareportal ' Digital 2021 Rwanda' https://datareportal.com/reports/digital-2021-rwanda (accessed on 14 January2022)
14. RURA ' Report for licensed ICT operators 2020 ' https://rura.rw/fileadmin/Documents/ICT/statistics/Report_for__Licensed_ICT_Operators_as_of_Septemebr_2020.pdf (Accessed on 14 January 2022).

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Rwanda iliidhinisha Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa AU) mwaka wa 2019. Hili ni tukio kubwa ambalo lilifikia kilele chake kwa kupitishwa kwa sheria ya ulinzi wa data na faragha.[15] Ibara ya 8(1) ya Mkataba wa AU inasema:

> ***Kila nchi mwanachama itajitolea kuanzisha mfumo wa kisheria unaolenga kuimarisha haki za kimsingi na uhuru wa umma, hasa ulinzi wa data halisi, na kuadhibu ukiukaji wowote wa faragha bila kuathiri mtiririko huru wa data ya kibinafsi.***[16]

Sheria Na. 058/2021 ya tarehe 13 Oktoba 2021 Kuhusiana na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi na Faragha ilichapishwa tarehe 15 Oktoba 2021, katika Gazeti Rasmi la Rwanda, maendeleo makubwa katika 2021.[17] Sheria huweka miongoni mwa majukumu mengine: kutunza rekodi, data ya kibinafsi iliyochakatwa, uteuzi wa Afisa wa Ulinzi wa Data, na kufanya tathmini ya athari ya ulinzi wa data. Pia hutoa muda wa neema wa miaka miwili kabla ya utekelezaji.

Ingawa sheria mpya ni maendeleo chanya, wakosoaji walibainisha kuwa haina ulinzi wa uhuru wa kujieleza na habari. Kulingana na Kifungu cha 19 cha Afrika Mashariki, rasimu ya mswada huo ingedhoofisha vyombo vya habari vya jadi na vya dijitali vinavyotumikia maslahi ya umma, kwa sababu havingeweza kupata habari fulani. Sheria haiwapi ubaguzi wa maslahi ya umma, ikimaanisha kuwa vyombo vya habari vitakabiliwa na vikwazo vya uhalifu na kiraia kwa kutumia baadhi ya habari. Hii ni kinyume na kifungu cha 17 na 19 cha Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR) ambayo inakuza uhuru wa kujieleza, haki za habari na uhuru wa vyombo vya habari.[18] Kukosekana kwa *"uhuru"* wa taasisi inayosimamia utekelezaji wa sheria pia ni changamoto nyingine.[19] Mamlaka ya Kitaifa ya Usalama wa Mtandao, wakala wa umma unaoratibu kazi za usalama wa mtandao utasimamia utekelezaji wa sheria. Hata hivyo, chombo hicho hakina mamlaka na mamlaka yanayofaa ya kusimamia sheria mpya ambayo inaweza kuzuia juhudi zake za kulinda haki za faragha.[20] Rwanda ni mojawapo ya mamlaka chache za Kiafrika ambazo zilitunga sheria ya ulinzi wa data bila kuunda mamlaka tofauti ya ulinzi wa data.[21]

15. African Union ' African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection' https://au.int/en/treaties/african-union-convention-cyber-security-and-personal-data-protection (Accessed on 14 January 2022).
16. African Union ' African Union Convention on Cybersecurity and Personal Data Protection', https://au.int/en/treaties/african-union-convention-cyber-security-and-personal-data-protection (Accessed on 17 February 2022'
17. DataGuidance ' Rwanda : Data protection Law published in the Official gazette' https://www.dataguidance.com/news/rwanda-data-protection-law-published-official-gazette (Accessed on 14 January 2022).
18. United Nations: International Covenants on Civil and Political Rights',(1976), https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx(Accessed on 23 February 2022).
19. Article 19 ' Rwanda: Draft Data Protection Bill must incorporate freedom of expression and information safeguards' https://www.article19.org/resources/rwanda-data-protection-bill-must-incorporate-free-speech-safeguards/ (Accessed on 14 January 2022).
20. Article 19 Eastern Africa, '' Rwanda: Draft Data Protection Bill must incorporate freedom of expression and information safeguards' (2021), https://www.article19.org/resources/rwanda-data-protection-bill-must-incorporate-free-speech-safeguards/ (Accessed on 23 February 2022).
21. Lexology, ' Key features of the new Rwandan data protection law' (2021), https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=35219233-31c8-43ed-9ca7-db759c412b13 (Accessed on 23 February 2022).

Rwanda iliridhia Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR) mwaka 1975 na Itifaki ya Pili ya Hiari kwa Mikataba ya Kimataifa ya Haki za Kiraia na Kisiasa inayolenga kukomesha hukumu ya kifo.[22] ICCPR inakuza haki mbalimbali za binadamu na mataifa yaliyotia saini yalikubali kuheshimu vifungu 53 vya mkataba huo.[23] Mnamo Oktoba 2021, shirika la Haki za Binadamu liliandika juu ya kuongezeka kwa ukandamizaji dhidi ya upinzani na vyombo vya habari. Hili lilidhihirika katika kukamatwa kwa watu tisa wanaohusishwa na chama cha upinzani ambacho hakijasajiliwa akiwemo mwandishi wa habari mwezi Oktoba na kufunguliwa mashtaka kwa wachambuzi wa mtandao wanaotumia chaneli za youtube.[24]

Tamko la 2019 la Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Kupata Habari Barani Afrika (Tamko la ACHPR 2019) linaweka kanuni zinazokuza uhuru wa kujieleza na Kupata Habari.[25] Kanuni ya 16(1) kuhusu udhibiti wa vyombo vya habari inasema kuwa *"Nchi zitahimiza udhibiti wa vyombo vya habari ambao hautakuwa wa upendeleo, wa haraka, wa gharama nafuu na kukuza viwango vya juu katika vyombo vya habar"*. Hapo awali mashirika ya kuangalia vyombo vya habari yamekosoa mamlaka kwa kudhoofisha chombo cha udhibiti wa vyombo vya habari vya Rwanda na kuzuia kazi yake. Hii ilizuia uhuru wa vyombo vya habari nchini.[26]

Kanuni ya 26 ya Azimio inasema haki ya kupata habari itahakikishwa na sheria. Rwanda ilipitisha sheria inayohusiana na upatikanaji wa habari mwaka 2013.[27] Ripoti ya maendeleo ya vyombo vya habari iliyotolewa na Bodi ya Utawala ya Rwanda, taasisi inayoshirikishwa na serikali, mwaka 2021 iliorodhesha utendaji wa sekta ya habari nchini kwa asilimia 80.6 ikisema kuwa vyombo vya habari vinafanya vizuri.[28] Utafiti huo huo unasema kuwa vyombo vya habari vilipata 77.8% katika upatikanaji wa habari.[29] Alama ya juu inamaanisha kuwa haki ya kupata habari imejikita nchini. Walakini, ripoti nyingine iliyotolewa mwishoni mwa 2020 ambayo iliandika hali ya upatikanaji wa habari nchini Rwanda ilifichua utamaduni wa usiri, na kuongezeka kwa kunyimwa habari.[30]

> ***Kukosekana kwa "uhuru" wa taasisi inayosimamia utekelezaji wa sheria pia ni changamoto nyingine.***

22. UN Treaty Body database, ' Ratification Status for Rwanda', https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=145&Lang=en (accessed on 17 February 2022)
23. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 'International Covenant on Civil and Political Rights', https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx (Accessed on 17 February 2022).
24. Human Rights Watch, ' Rwanda: Crackdown on Opposition, Media intensify', https://www.hrw.org/news/2021/10/19/rwanda-crackdown-opposition-media-intensifies (accessed on 17 February 2022).
25. African Commission on Human and Peoples' rights,' Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information', https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (access on 16 February 2022). The 2019 Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa was adopted by the African Commission on Human and Peoples' Rights (the African Commission) at its 65th Ordinary Session.
26. Reporters Without Borders' Rwanda's Media Self-regulatory body subjected to intimidation campaign', https://rsf.org/en/news/rwandas-media-self-regulator-subjected-intimidation-campaign (accessed 16 February 2022).
27. Rwanda Governance Board ' Law No 04/2013 of 08/02/2013 relating to access to information' , https://www.google.com/search?q=law+relating+to+access+to+information+rwanda&client=firefox-b-d&sxsrf=APq-WBs_JT1_o3xHaCCyqGCOt8CgHpJ00g:1645020251993&ei=WwQNYruHPIe6sAfKkJD4Ag&start=10&sa=N&ved=2ahUKEwj7oJL-sYT2AhUHHewKHUoIBC8Q8tMDegQIARA2&biw=1366&bih=643&dpr=1
28. Rwanda Governance Board 'Rwanda Media Barometer 2021' (2021) https://www.rgb.rw/publications?tx_filelist_filelist%5Baction%5D=list&tx_filelist_filelist%5Bcontroller%5D=File&tx_filelist_filelist%5Bpath%5D=%2Fuser_upload%2FRGB%2FPublications%2FRWANDA_MEDIA_BAROMETER-RMB%2F&cHash=18adf18f968c1d51377ae9d2fb1422ca (Accessed on 15 January 2022).
29. Rwanda Governance Board 'Rwanda Media Barometer 2021' (2021) https://www.rgb.rw/publications?tx_filelist_filelist%5Baction%5D=list&tx_filelist_filelist%5Bcontroller%5D=File&tx_filelist_filelist%5Bpath%5D=%2Fuser_upload%2FRGB%2FPublications%2FRWANDA_MEDIA_BAROMETER-RMB%2F&cHash=18adf18f968c1d51377ae9d2fb1422ca (Accessed on 15 January 2022).
30. PanafricanVisions ' Despite a progressive law, access to information remains a challenge) https://panafricanvisions.com/2020/11/despite-a-progressive-law-access-to-information-remains-a-challenge-in-rwanda-report/ (Accessed on 15 January 2022).

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA DIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Janga la Kimataifa na kanuni husika ziliathiri maisha ya jumla nchini. Hii ilisababisha kizuizi cha haki za kidijitali na ushirikishwaji. Elimu ilikuwa sekta kuu iliyoathiriwa vibaya kwani shule zilifungwa na kuamriwa kufuata masomo ya mbali ambayo yalikuwa magumu kwa wengi. Uhuru wa kujieleza mtandaoni ulibainishwa na kukamatwa na kufunguliwa mashtaka kwa watoa maoni.

Elimu ni mojawapo ya sekta ambazo zimeathiriwa pakubwa na kanuni za UVIKO-19. Baada ya kusitishwa katikhuli za kawaida, shule zilifungwa na kufunguliwa tena mara kadhaa ili kuzuia kuenea kwa virusi. Mamlaka ya elimu ilihimiza shule kukimbilia kujifunza kwa mbali kwa kutumia mtandao, redio na TV.[31] Huku kukiwa na kizuizi wizara ya elimu ilitangaza programu ambazo zingeruhusu wanafunzi kuendelea na masomo yao kwa mbali.[32] Upatikanaji wa vifaa vya kidijitali kama vile kompyuta za mkononi na simu mahiri na gharama ya juu ya mtandao ilikuwa changamoto kuu. Mkuu mmoja wa chuo alieleza kuwa *"idadi kubwa ya wanafunzi au wazazi hawana kompyuta mpakato au simu mahiri, na wengi wao hawawezi kupata kazi ambazo walimu wamekuwa wakituma kupitia vikundi vya WhatsApp tangu kufungwa kwa UVIKO-19."*[33]

Mnamo Agosti 2021, Wizara ya Elimu iliamuru taasisi zote za masomo kurudia kozi zote ambazo zilifundishwa kwa mbali wakati wa kusitishwa katikhuli za kawaida. Baadhi ya wataalamu wa elimu waliunga mkono agizo hilo na kusema linaweza kusaidia kudhibiti ongezeko la ukosefu wa usawa katika elimu.[34]

31. Xinhua net, ' Rwanda closes schools in capital to curb COVID-19 spread', http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/18/c_139676237.htm (Accessed on 18 February 2022).
32. Ministry of education, ' Students should embrace e-learning amidst schools' closure due to Covdi-19',https://www.mineduc.gov.rw/news-detail/students-should-embrace-elearning-amidst-schools-closure-due-to-covid-19 (accessed on 31 March 2022).
33. VVOB Rwanda ' Online and Distance Learning: Educational response to the COVID-19 crisis' https://rwanda.vvob.org/news/online-and-distance-learning-educational-response-COVID-19-crisis page 12 (2020) (Accessed on 14 January 2022).
34. The East African, ' For Rwanda, all e-learning lessons to be retaken in in-person classes', https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/e-learning-lessons-to-be-retaken-in-in-person-classes-3529904 (Accessed on 18 February 2022)

Taasisi zote za masomo zilifunguliwa tena tarehe 2 Agosti 2021 kwa muhula wa tatu baada ya serikali kuondoa kizuizi cha siku 15 huko Kigali na wilaya zingine nane.[35] Kurudiwa kwa masomo yanayofundishwa kwa mbali kunaangazia mapengo ya TEHAMA katika taasisi za kujifunzia licha ya juhudi za kukuza ujifunzaji mahiri. Ukaguzi wa Baraza la Elimu ya Juu ulifichua ukosefu wa zana za TEHAMA, changamoto za muunganisho wa Mtandao na pengo la ujuzi wa kidijitali miongoni mwa wahadhiri na wanafunzi.[36]

Kulingana na ripoti iliyotolewa na UNESCO, athari za janga la UVIKO-19 kwenye mifumo ya elimu imefanya iwe changamoto kwa walimu wa elimu maalum kuhakikisha ujifunzaji sawa kwa wanafunzi wenye ulemavu.[37] Kufikia 2019 takriban 1% (17,193) ya watoto walioandikishwa katika shule za msingi walikuwa na ulemavu. Kama jibu la athari za UVIKO-19 kwa elimu ya watu wenye ulemavu, msaada mwingi ulitolewa kwa walimu na wanafunzi katika shule maalum na vituo vya rasilimali kwa watu wenye ulemavu wa akili kwa masomo ya mbali, hata hivyo, shule-jumuishi zilipokea uangalifu na usaidizi mdogo.[38] Kulingana na utafiti wa UNESCO, shule zilizojumuishwa ziliendelea kutumia nyenzo walizokuwa nazo kabla ya janga hili.[39] Rwanda iliridhia Mkataba wa Haki za Watu wenye Ulemavu na Itifaki yake ya mwaka 2008.[40]

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI

Mazungumzo ya mtandaoni hutawaliwa na maoni yanayoiunga mkono serikali na ukosoaji wowote unakabiliwa na kukandamizwa na wafuasi wa serikali, huku watumiaji wengine wakijidhibiti ili kuepuka matatizo au kupachikwa jina la *"maadui wa nchi"*. Kulingana na Freedom House, mnamo 2021, Rwanda iliorodheshwa kama sio huru. *"Akaunti za serikali pia hujipanga kutuma tena na kutuma maoni chanya kujibu tweets za Rais Kagame, ili kutoa taswira ya uungwaji mkono ulioenea"*.[41] Kinachojulikana kama *"Jeshi la Twitter"* mara kwa mara huwashambulia na kuwadhoofisha watu binafsi na vyombo vya habari ambavyo vinaikosoa serikali.[42]

Kutovumilia kwa mitazamo tofauti ya mtandaoni na aina nyinginezo za kunyamazisha wakosoaji kwenye majukwaa ya mitandao ya kijamii ni kinyume na kanuni ya 5 ya Azimio la ACHPR la 2019 linalosema:

Utekelezaji wa haki za uhuru wa kujieleza na kupata habari utalindwa dhidi ya kuingiliwa mtandaoni na nje ya mtandao, na Nchi zitatafsiri na kutekeleza ulinzi wahaki hizi katika Azimio hili na viwango vingine vya kimataifa vinavyohusika ipasavyo.[43]

35. The East African ' For Rwanda, all e-learning lessons to be taken in-person classes' (2021) https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/e-learning-lessons-to-be-retaken-in-in-person-classes-3529904 (Accessed on 14 January 2022).
36. The East African ' For Rwanda, all e-learning lessons to be taken in-person classes' (2021) https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/e-learning-lessons-to-be-retaken-in-in-person-classes-3529904 (Accessed on 14 January 2022).
37. Unesco, 'COVID-19 and inclusive and inclusive open and distance learning solutions', https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377831 (accessed on 19 February 2022).
38. Unesco, 'COVID-19 and Inclusive open and distance learning solutions', https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377831 (accessed on 19 February 2022).
39.
40. United Nations, ' Conventions on the Rights of Persons with Disability', https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html (Accessed on 18 February 2022)
41. Freedom House ' Rwanda Freedom on the net 2021'(2021) https://freedomhouse.org/country/rwanda/freedom-net/2021#footnote3_urb5moo (Accessed on 14 January 2022).
42. Freedom House ' Rwanda Freedom on the net 2021' (2021) https://freedomhouse.org/country/rwanda/freedom-net/2021#footnote3_urb5moo (Accessed on 14 January 2022).
43. African Union, ' Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa 2019', https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (Accessed on 19 February 2022).

Wakati huo huo, watayarishaji wa maudhui mtandaoni wanaochapisha maudhui kwenye Youtube wanakamatwa au kufanyiwa vitendo vingine vinavyoonekana kuwanyamazisha. Serikali huwa inawashutumu kwa kukanusha mauaji ya halaiki, itikadi za mauaji ya halaiki na uvumi. Mnamo 2020, matukio mengi ya kukamatwa kwa WanaYouTube yalihusishwa na ukiukaji wa kanuni za UVIKO-19, wakati mnamo 2021 kukamatwa na maonyo yalihusishwa na maudhui wanayotoa. Mnamo Juni 2021 Aimable Karasira, MwanaYouTube maarufu aliye na watumiaji zaidi ya 62,000 alikamatwa kwa madai ya kukana mauaji ya halaiki.[44] Mamlaka ilisema kuwa imemkamata Youtuber kwa madai ya kukana Mauaji ya Kimbari ya 1994 na ikiwa atapatikana na hatia, anaweza kufungwa jela kwa zaidi ya miaka 10.[45]

Mnamo Machi 2021 polisi walimkamata Yvonne Idamange kwa kuitisha maandamano dhidi ya "*utawala wa kidikteta wa Rais Kagame*".[46] Anakabiliwa na mashtaka mengine yanayohusiana na mauaji ya halaiki.[47] Mshairi maarufu, Innocent Bahati, ambaye alichapisha mashairi muhimu kuhusu masuala ya kijamii alitoweka.[48] Wakati wa kuchapishwa kwa ripoti hii Bwana Bahati alikuwa hajapatikana. Hivi majuzi, zaidi ya waandishi 100 wanaojulikana walitia saini barua ya wazi wakimtaka Rais Kagame kuingilia kati kesi hiyo.[49] Mnamo Oktoba 2021, Ofisi ya Upelelezi ya Rwanda (RIB) ilimkamata Rashid Abdou Hakuzimana, mtayarishaji wa maudhui kwenye YouTube aliyeanzisha Rashid TV. Bw.Hakuzimana alikuwa anachunguzwa kwa madai ya kukanusha na kupuuza mauaji ya halaiki.[50]

Msemaji wa RIB, Thierry B Murangira aliwaonya watumiaji wa mitandao ya kijamii dhidi ya kutumia majukwaa ya mtandaoni kueneza "*mazungumzo ya chuki, uvumi au maneno yanayoweza kuchochea migawanyiko, kusababisha vitisho na fujo kwa umma*".[51] Theoneste Nsengimana, mwandishi wa habari mtandaoni, alikamatwa Oktoba 13.[52] Mwanahabari huyo alikuwa amepeperusha kipande cha video akitangaza tukio la upinzani kwenye chaneli yake. Promosheni hiyo iliwataja watu mbalimbali wanaodaiwa kuwa ni wafungwa wa kisiasa na wengine ambao kutoweka kwao kunadaiwa kuhusishwa na serikali.[53] Chaneli ya Youtube ya mwandishi huyo, '*Umubavu TV*' ilikuwa

44. News 24 ' Rwandan Police arrest a youtuber for alleged Genocide denial' (2021) https://www.news24.com/news24/africa/news/rwanda-police-arrest-youtuber-for-alleged-genocide-denial-20210601 (Accessed on 14 January 2022).
45. Eye Witness News, ' Rwandan Police arrest youtuber for alleged Genocide denial', https://ewn.co.za/2021/06/01/rwanda-police-arrest-youtuber-for-alleged-genocide-denial (Accessed on 21 February 20
46. The New Times, 'Yvonne Idamange arrested, charged with inciting public disorder, assault',https://www.newtimes.co.rw/news/yvonne-idamange-arrested-charged-inciting-public-disorder-assault (Accessed on 31 March 2022).
47. The New Times, ' Yvonne Idamange's case file sent to the prosecution',https://www.newtimes.co.rw/news/yvonne-idamanges-case-file-sent-prosecution (accessed on 31 March 2022).
48. News 24 ' Rwandan Police arrest a youtuber for alleged Genocide denial' (2021) https://www.news24.com/news24/africa/news/rwanda-police-arrest-youtuber-for-alleged-genocide-denial-20210601 (Accessed on 14 January 2022).
49. Open country, ' Over 100 writers sign open letter on missing Rwandan poet' (2022), https://opencountrymag.com/over-100-writers-sign-open-letter-on-missing-rwandan-poet-innocent-bahati/ (Accessed on 24 February 2022).
50.The New Times ' Man arrested for allegedly denying and minimizing Genocide' (2021) https://www.newtimes.co.rw/news/man-arrested-allegedly-denying-minimising-genocide (Accessed on 14 January 2022).
51. The New Times, ' Man arrested for allegedly denying and minimizing Genocide',(2021), https://www.newtimes.co.rw/news/man-arrested-allegedly-denying-minimising-genocide (Accessed on 21 February 2022).
52. The Committee to Protect Journalists, ' Rwandan journalist Theoneste Nsengimana detained since October 13',https://cpj.org/2021/11/rwandan-journalist-theoneste-nsengimana-detained-since-october-13/ (Accessed on 31 March 2022).
53. The Committee to Protect Journalists, ' Rwandan journalist Theoneste Nsengimana detained since October 13',https://cpj.org/2021/11/rwandan-journalist-theoneste-nsengimana-detained-since-october-13/ (Accessed on 31 March 2022).
54. Human Rights Watch ' Rwanda: Crackdown on Opposition, Media Intensify' (2021) https://www.hrw.org/news/2021/10/19/rwanda-crackdown-opposition-media-intensifies (Accessed on 14 January 2022).
55. Human Rights Watch, ' Rwanda: Crackdown on Opposition, Media intensify' (2021), https://www.hrw.org/news/2021/10/19/rwanda-crackdown-opposition-media-intensifies (Accessed on 21 February 2022).
56. Human Rights Watch 'Rwanda: Arrests, Prosecutions over Youtube posts' (2021) https://www.hrw.org/news/2021/03/30/rwanda-arrests-prosecutions-over-youtube-posts (Accessed on 15 January 2022).

imepanga kuandaa mjadala.[54] Kulingana na Ofisi ya Upelelezi ya Rwanda (RIB), mwanahabari Nsengimana na watu wengine walikamatwa kwa *"kuchapisha uvumi unaolenga kusababisha ghasia au machafuko kati ya watu."*[55]

Ingawa mamlaka inahalalisha kufunguliwa mashtaka kwa wachambuzi kadhaa wa mtandaoni kama vita dhidi ya mgawanyiko, matamshi ya chuki, itikadi ya mauaji ya halaiki ili kuzuia vitendo vilivyosababisha mauaji ya kimbari ya 1994, mashirika ya haki za binadamu yanadai kuwa *"sheria na desturi za sasa zinavuka lengo hili"*, wakosoaji wananyamazisha, mijadala na maoni tofauti kuhusu utawala na historia ya nchi.[56] Sheria inayotumika sana kuwashtaki watayarishaji wa maudhui mtandaoni wanaojadili masuala ya umma na masuala ya mauaji ya halaiki ni Sheria Na 59/2028 ya tarehe 22/8/2010 kuhusu uhalifu wa Itikadi ya Mauaji ya Kimbari na uhalifu unaohusiana nayo.[57] Sheria ya kuzuia uhalifu wa mtandaoni pia inatumika kuwashtaki watayarishaji wa maudhui mtandaoni kwani inakataza uchapishaji wa *"uvumi"*.[58] Madhumuni ya sheria ni kuzuia na kuadhibu uhalifu wa mtandao. Walakini, nakala zingine hazieleweki na zinaweza kufasiriwa vibaya. Kifungu cha 39 kuhusu uchapishaji wa uvumi kinasema kwamba *"Mtu yeyote ambaye, kwa kujua na kupitia kompyuta au mfumo wa kompyuta, anachapisha uvumi unaoweza kuchochea hofu, maasi au vurugu miongoni mwa watu au zinazoweza kumfanya mtu kupoteza sifa yake, anatenda kosa."* Pia kifungu cha 38 cha kuchapisha habari zisizofaa kwa njia ya kielektroniki kinatoa kwamba *"Mtu yeyote anayechapisha, kusambaza au kusababisha kuchapishwa kwa ujumbe wowote usio na heshima kwa kutumia kompyuta au mfumo wa kompyuta, anatenda kosa."* Haijulikani ni nini *"kichafu"* kwani inaweza kuwa mada ya kufasiriwa na kusababisha matumizi mabaya ya kifungu hiki.

UNYANYASAJI WA MTANDAONI DHIDI YA WANAWAKE

Tangu UVIKO-19 ilipozuka watu wengi walihamisha kazi zao mtandaoni na wengine walitumia muda mwingi kwenye mitandao ya kijamii kuliko hapo awali. Unyanyasaji kwa kiasi umeongezeka mtandaoni dhidi ya wanawake hasa ikilenga wale ambao wanashiriki zaidi katika anga ya kidijitali.[59] Ripoti ya kina mtandaoni ilinakili kuongezeka kwa visa vya unyanyasaji mtandaoni dhidi ya wanawake, ikibainisha kuwa *"zimetoka nje mara nyingi"*.[60]

Mkurugenzi wa Women at Web Rwanda, shirika linalokuza ushiriki wa wanawake mtandaoni nchini Rwanda, alisisitiza kwamba, *"pamoja na watu wengi kujiunga na nafasi za mtandaoni na kuwa na muda zaidi wa kuua kwenye mitandao ya kijamii, unyanyasaji wa mtandaoni na uonevu umekithiri na mara nyingi kumetokea. nje ya mkono."*[61] Mwandishi wa habari wa eneo hilo ambaye alidhulumiwa mtandaoni kama jibu kwa makala zake alisema: *"Mimi hunyanyaswa na kuonewa mtandaoni kutokana na makala ninazoshiriki mtandaoni. Ni kawaida sana kushambuliwa kwa jinsi ninavyoonekana badala ya watu kuzingatia kazi yangu. Wakati mwingine watu huomba picha ya mwandishi na kushiriki matamshi machafu."*[62]

57. Rwanda Law Reform Commission 'Genocide Ideology Law No 59 of 2018' (2018) Accessed on 15 January 2022).
58. Rwanda Law Reform Commission ' Law No 60/2018 of 22/8/2018 on Prevention and Punishment of Cybercrimes' (2018) https://www.rlrc.gov.rw/index.php?id=233&L=0%27&tx_filelist_filelist%5Bpath%5D=%2Fuser_upload%2FLaws3%2F4._Criminal%2F4.5._Cyber_crimes%2F&tx_filelist_filelist%5Baction%5D=list&tx_filelist_filelist%5Bcontroller%5D=File&cHash=f035dd39ed8ccea73f92fde56a49a78b (Accessed on 15/1/2022).
59. Andariya, ' Gender-based violence online: Has Women's participation decreased in Rwanda?', (2021), https://www.andariya.com/post/gender-based-violence-online-has-women-s-online-participation-decreased-in-rwanda (Accessed on February 21, 2022)
60. Andariya, ' Gender-based violence online: Has Women's participation decreased in Rwanda?', (2021), https://www.andariya.com/post/gender-based-violence-online-has-women-s-online-participation-decreased-in-rwanda (Accessed on February 21, 2022)
61. Andariya, ' Gender-based violence online: Has women's participation decreased in Rwanda?',https://www.andariya.com/post/gender-based-violence-online-has-women-s-online-participation-decreased-in-rwanda (Accessed on 31 March 2022)
62. Andariya,' Gender-based violence online: has Women's online participation decreased in Rwanda?', (2021), https://www.andariya.com/post/gender-based-violence-online-has-women-s-online-participation-decreased-in-rwanda (Accessed on 21 February 2022).

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Kitambulisho cha kidijitali cha Rwanda kinazidi kutumika kupata huduma kadhaa za umma kupitia Irembo, tovuti ya serikali ya kielektroniki inayotumika kuomba hati na huduma mbalimbali.[63] Kitambulisho hiki pia hutumika kwa huduma zingine za sekta binafsi kama vile benki, elimu na upatikanaji wa baadhi ya majengo ya taasisi. Utafiti wa hivi karibuni kuhusu vitambulisho vya kidijitali barani Afrika ulibainisha kuwa licha ya maendeleo makubwa ya utendaji wa mfumo wa vitambulisho vya Rwanda, mfumo wa kitaasisi na kisheria katika usaidizi wake unaonekana kuwa dhaifu.[64] Kitambulisho cha kidijitali kinaungwa mkono na Sheria Na.14/2008 ya 04/6/2008, ambayo inasimamia usajili wa idadi ya watu na utoaji wa kitambulisho cha taifa, na ilirekebishwa mwaka wa 2018.[65]

Licha ya sheria inayounga mkono na agizo linalofaa la mawaziri, utumiaji wa Utambulisho wa kidijitali unapita zaidi ya vyombo hivi vya kutunga sheria.[66] Kupitishwa kwa sheria ya matumizi ya kitambulisho cha kidijitali pamoja na utangazaji wa hivi majuzi wa ulinzi wa data na sheria ya faragha kunaweza kuimarisha mfumo uliopo.[67]

KUHALALISHA UFUATILIAJI

Huko nyuma Rwanda ilipitisha sheria zinazowezesha ufuatiliaji na udakuzi wa mawasiliano kwa kutumia usalama kama uhalali. Vile vile, nchi iliripotiwa kutumia programu bora zaidi katika uchunguzi dhidi ya wakosoaji. Ushahidi unaokusanywa kupitia uingiliaji wa mawasiliano mara nyingi hutumika katika kesi mahakamani dhidi ya wanasiasa wa upinzani na wanaharakati.[68] Mwaka 2008 Rwanda ilipitisha sheria ya Kuzuia Mawasiliano (iliyorekebishwa mwaka 2013) ambayo inaruhusu huduma za usalama wa taifa kuomba utoaji wa vibali vya udakuzi ili kufuatilia sauti za raia na mawasiliano ya data kwa kutumia usalama wa taifa kama uhalali.[69] Hati hutolewa na mwendesha mashtaka wa kitaifa ambaye anateuliwa na waziri wa sheria. Katika masuala ya dharura ya usalama, hati inaweza kutolewa kwa maneno, *"lakini ombi lililoandikwa litakamilika kwa muda usiozidi saa ishirini na nne."* Hati ni halali kwa miezi mitatu. Pia, ibara ya 7 ya sheria ya udakuzi wa mawasiliano iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2013 inawataka watoa huduma kuhakikisha kuwa mifumo yao ina uwezo wa kitaalam kusaidia udakuzi wakati wote.[70] Sheria ya kuingilia mawasiliano inaweza kutumika vibaya ili kukiuka haki za faragha na walengwa wakosoaji kwani haitoi hakikisho la uhuru wa utaratibu wa uangalizi.

63. IremboGov 'Irembo ' (2022) https://irembo.gov.rw/home/citizen/all_services (Accessed on 15 January 2022).
64. Research ICT Africa, 'Digital Identity Rwanda: Case study conducted as part of ten-country exploration of socio-Digital ID systems in parts of Africa',https://researchictafrica.net/publication/digital-identity-in-rwanda-case-study-conducted-as-part-of-a-ten-country-exploration-of-socio-digital-id-systems-in-parts-of-africa/ (Accessed on 2 April 2022)
65. Official Gazette of the Republic of Rwanda, ' Law no44/2018 of13/08/2018 amending law n°14/2008 of 04/6/2008 governing registration of the population and issuance of the national identity card' (2018), https://www.ecoi.net/en/countries/rwanda/national-laws/ (Accessed on 21/2/2022).
66. Digital Identity in Rwanda: Binda, E.M. 'Digital Identity in Rwanda: Case study conducted as part of a ten-country exploration of socio-digital ID systems in parts of Africa' (2021) https://researchictafrica.net/publication/digital-identity-in-rwanda-case-study-conducted-as-part-of-a-ten-country-exploration-of-socio-digital-id-systems-in-parts-of-africa/ (Accessed on 21 February 2022).
67. Digital Identity in Rwanda: Binda, E.M. 'Digital Identity in Rwanda: Case study conducted as part of a ten-country exploration of socio-digital ID systems in parts of Africa' (2021) https://researchictafrica.net/publication/digital-identity-in-rwanda-case-study-conducted-as-part-of-a-ten-country-exploration-of-socio-digital-id-systems-in-parts-of-africa/ (Accessed on 15/1/2022).
68. Centre for International ICT policy and Eastern and Southern Africa, ' State of Internet Freedom in Rwanda 2019' (2020), https://cipesa.org/resources/?wpfb_s=state+of+internet+freedom+in+Rwanda+2019&ixsl=1 (Accessed on 22 February 2022).
69. Rwanda Law Reform Commission, ' Law No 60/2013 of 22/08/2013 regulating the interception of communications,' (2013), https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=communication+interception+law+Rwanda (Accessed on 22 February 2022).
70. Rwanda Law Reform Commission, , ' Law No 60/2013 of 22/08/2013 regulating the interception of communications,' (2013), https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=communication+interception+law+Rwanda (Accessed on 22 February 2022).

Kanuni ya 41(3) ya Azimio la ACHPR la 2019 inaeleza kwamba mataifa yatahakikisha sheria yoyote inayoidhinisha mawasiliano yanayolengwa inatoa ulinzi wa kutosha kwa haki ya faragha.[71] Ulinzi ni pamoja na:

- idhini ya awali ya mamlaka ya mahakama huru na isiyo na upendeleo;
- ulinzi wa taratibu zinazofaa;
- kizuizi maalum cha muda, njia, mahali na upeo wa ufuatiliaji;
- taarifa ya uamuzi unaoidhinisha ufuatiliaji ndani ya muda mwafaka wa kuhitimisha ufuatiliaji huo;
- uwazi makini juu ya asili na upeo wa matumizi yake; na
- ufuatiliaji wa ufanisi na mapitio ya mara kwa mara na utaratibu huru wa uangalizi.

Sheria ya kuingilia mawasiliano haizuii uwezo wa mamlaka wa kuingilia mawasiliano. Sheria haiwahitaji kuhalalisha sababu ya kuingilia faragha ya watu na pia unyanyasaji huo haulingani na lengo halali.[72]

Amnesty International na vyombo vingine vya Habari vya Kimataifa vilifichua madai ya matumizi ya programu ya udakuzi ya NSO Group Technologies ya Israel na serikali ya Rwanda kuwalenga wanaharakati, waandishi wa habari na upinzani. Kulingana na Amnesty International, mamlaka ya Rwanda ilitumia programu ya Udakuzi kuwalenga zaidi ya wanaharakati 3,500, wanahabari na wanasiasa.[73] Amnesty International ilibainisha kuwa ushahidi uliopatikana kwa ushirikiano na shirika lisilo la faida la vyombo vya habari liitwalo *'Hadithi Iliyopigwa marufuku'* unaonyesha kuwa kijasusi hicho kilitumiwa kwenye simu ya Carine Kanimba, bintiye Paul Rusesabagina.[74] Bw. Rusesabagina ni shujaa katika sinema maarufu ya *'Hotel Rwanda'* kuhusu Mauaji ya Kimbari.[75] Hata hivyo, serikali ya Rwanda ilikanusha matumizi ya programu ya ufuatiliaji ikisema ripoti za uchunguzi ni tuhuma za uongo kwamba *"ni sehemu ya kampeni inayoendelea ya kuchafua"*.[76]

Ingawa mamlaka imekanusha kutumia udakuzi kuwalenga wakosoaji, uchunguzi wa watu wengi umeripotiwa hapo awali. Kulingana na ripoti za vyombo vya habari zilizochapishwa mnamo 2018, Kigali ilitumia kifaa cha udakuzi cha Israeli kuwalenga wapinzani wanaoishi nje ya nchi. Hili linadaiwa kufanywa kwa kutumia programu iliyotengenezwa nchini Israel ili kudakua mawasiliano ya Whatsapp ya wapinzani.[77]

JUHUDI ZA KUIMARISHA MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI, UFIKIAJI, PENGO LA KIJINSIA NA CHANGAMOTO

Mnamo Desemba 2021, Benki ya Dunia ilitoa dola za Marekani milioni 100 ili kuharakisha mageuzi ya[78]

71. African Commission on Human and Peoples' rights, ' Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information' (2019), https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=the+Declaration+of+Principles+On+Freedom+Of+Expression+And+Access+To+Information+In+Africa (Accessed on 22 February 2022)
72. Centre for International ICT policy and Eastern and Southern Africa, ' State of Internet Freedom in Rwanda', (2019) https://cipesa.org/resources/?wpfb_s=state+of+internet+freedom+in+Rwanda+2019&ixsl=1&wpfb_file_sort=%3Cfile_name (Accessed on 22 February 2022)
73. Amnesty International,' Pegasus Project: Rwandan authorities chose thousands of activists, journalists and politicians to target with NSO spyware' (2021), https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/rwandan-authorities-chose-thousands-of-activists-journalists-and-politicians-to-target-with-nso-spyware/ (Accessed on 22 February 2022)
74. Amnesty International, ' Pegasus Project: Rwandan authorities chose thousands of activists, journalists and politicians to target with NSO spyware' (2021), https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/rwandan-authorities-chose-thousands-of-activists-journalists-and -politicians-to-target-with-nso-spyware/ (Accessed on 22 February 22, 2022).
75. Amnesty International 'Pegasus Project: Rwandan authorities chose thousands activists, journalists, and politicians to target with NSO spyware' (2021) https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/rwandan-authorities-chose-thousands-of-activists-journalists-and-politicians-to-target-with-nso-spyware/ (Accessed on 15 January 2021)
76. Anadolou Agency 'Rwanda denies use of Pegasus spyware' (2021) https://www.aa.com.tr/en/africa/rwanda-denies-using-pegasus-spyware/2318398 (Accessed on 15/1/2022).
77. Financial Times, ' Inside the WhatsApp Hack: how an Israeli Technology was used' (2018), https://www.ft.com/content/d9127eae-f99d-11e9-98fd-4d6c20050229 (Accessed on 22 February 2022)
78. World Bank ' World Bank provides $ 100 million to accelerate Rwanda 's digital transformation' (2021) https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/12/01/world-bank-provides-100-million-to-accelerate-rwanda-s-digital-transformation (Accessed on 15 January 2022).

kidijitali nchini. Mradi wa *'Digital Acceleration Project'* unaoungwa mkono na Benki ya Dunia unatarajiwa kushughulikia baadhi ya changamoto zinazokabili Rwanda ili kuziba pengo la kidijitali. Mradi huo unalenga kuunga mkono serikali kupanua ufikiaji wa kidijitali na kupitishwa kwa teknolojia mpya za kidijitali. Hii itajumuisha kusaidia kaya 250,000 kwa fedha ili kusaidia kupata vifaa mahiri, kutoa mafunzo kwa watu milioni 3 wenye ujuzi wa kimsingi wa kidijitali wenye malengo ya wasichana na wanawake. Takwimu kutoka Benki ya Dunia iliyotolewa mwaka wa 2020 zinaonyesha kuwa 37% ya watu hawamiliki simu, huku wengi wao wanategemea huduma za 2G zenye vipengele vichache.[79] Ripoti ya takwimu za Jinsia ya 2019 inaonyesha kwamba ujuzi wa kompyuta bado uko chini, lakini chini sana kati ya wanawake kuliko wanaume wenye umri wa miaka 15-30 (10.7% ikilinganishwa na 13.8%). Kulingana na ripoti hiyo hiyo, elimu ya kidijitali miongoni mwa wanawake kutoka 2014 hadi 2018 iliongezeka lakini ilisalia chini sana.[80]

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA NCHI KWA KULINGANISHA NA MWAKA ULIOPITA

Nchi imepata maendeleo ya makubwa katika kufuata mifumo na sheria za kikanda. Mnamo 2021 nchi ilitunga sheria ya ulinzi wa data na faragha, ambayo ni mojawapo ya mapendekezo chini ya Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi. Usaidizi wa kifedha wa Benki ya Dunia unatarajiwa kuongeza ufikiaji wa huduma na ujuzi wa kidijitali na kuchangia kujumuishwa katika uchumi wa kidijitali. Kuondolewa kwa vizuizi vya UVIKO-19 ikiwa ni pamoja na kufunguliwa kwa shule kuliruhusu wanafunzi kuendelea na masomo yao baada ya kukabiliwa na changamoto na programu za masomo ya mbali.

MATUMIZI YA AKILI BANDIA NA SERA YAKE

Utumizi wa Akili Bandia katika maeneo mbalimbali unakua nchini. Akili Bandia imekuwa na jukumu kubwa katika sekta ya afya. Ndege zisizo na rubani zinazojulikana kama drones zinatumika kupeleka damu katika hospitali za vijijini na huduma za afya. Rwanda pia ni mwenyeji wa Kituo cha Mapinduzi ya Nne ya Viwanda ambayo inakuza Akili wa bandia kati ya teknolojia zingine mpya.[81] Mnamo Julai 2021, nchi ilizindua chatboti ambayo hutoa habari zote muhimu kuhusu UVIKO-19.[82] Huku kukiwa na kuongezeka kwa matumizi ya teknolojia ya Akili Bandia (AI) kuna haja ya kupunguza hatari na wasiwasi wa kimaadili ambao teknolojia huleta. Wizara ya TEHAMA inaandaa sera ya Akili Bandia ambayo itaunda dira yenye malengo yatakayosaidia nchi kupata kuvuna kutokana na matumizi ya Akili Bandia(AI).[83] Wizara ya TEHAMA na washikadau katika mfumo wa ikolojia wa Akili Bandia (AI) wameunda eneo la kipaumbele la sera *"madhubuti"* ya Akili Bandia (AI) nchini Rwanda.[84] Maeneo ya kipaumbele ni; ujuzi wa Karne ya 21 na

79. World Bank 'Rwanda Economic Update: Accelerating Digital Transformation in Rwanda' (2020). https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda (Accessed on 15 January 2022).
80. National Institute of Statistics Report (2019) https://www.statistics.gov.rw/publication/national-gender-statistics-report-2019 (accessed on 15 January 2022).
81. Ministry of ICT and Innovation, ' Inside Rwanda's Fourth Industrial Revolution', (2020) https://www.newtimes.co.rw/news/inside-rwandas-centre-fourth-industrial-revolution (accessed on 23 February 2022).
82. wanda Biomedical Centre, ' Rwanda Biomedical Centre launches RBC Mbaza', (2021), https://rbc.gov.rw/index.php?id=100&tx_news_pi1%5Bnews%5D=615&tx_news_pi1%5Bday%5D=23&tx_news_pi1%5Bmonth%5D=7&tx_news_pi1%5Byear%5D=2021&cHash=8a8c2ed1b2760f2b1c4919614bee0601(accessed on 23 February 2022).
83. Digital Transformation Centre, ' How Rwanda AI policy helps to shape the evolving AI ecosystem' (2021), https://digicenter.rw/how-rwandas-ai-policy-helps-to-shape-the-evolving-ai-ecosystem/ (Accessed on 23 February 2022).
84. The Future Society, 'The Development of Rwanda's National Artificial Intelligence policy', https://thefuturesociety.org/2020/08/31/development-of-rwandas-national-artificial-intelligence-policy/ (Accessed on 30 March 2022).
85. Digital Transformation Centre,' How Rwanda AI policy helps to shape the evolving AI ecosystem', (2021), https://digicenter.rw/how-rwandas-ai-policy-helps-to-shape-the-evolving-ai-ecosystem/ (Accessed on 23 February 2022)

ujuzi wa Juu wa kusoma na kuandika wa Akili Bandia (AI), miundombinu ya Kutegemewa na uwezo wa Kompyuta, mkakati thabiti wa data, kupitishwa kwa Akili Bandia (AI) kwa uaminifu katika sekta ya umma, kupitishwa kwa Akili Bandia (AI) kwa manufaa zaidi katika sekta binafsi, na miongozo ya kimaadili ya vitendo.[85] Kulingana na Kituo cha Mabadiliko ya Kidijitali, shirika la ndani ambalo linakuza ushirikiano kati ya sekta ya umma, sekta ya kibinafsi, wasomi na mashirika ya kiraia, sera ya Kitaifa ya Akili Bandia (AI) inaandaliwa na serikali.

HITIMISHO

Hali ya haki za kidijitali na kujumuishwa katika mwaka wa 2021 ilizidishwa na janga la UVIKO-19. Sheria ya ulinzi wa data na faragha ni maendeleo chanya. Hata hivyo, uhuru wa kujieleza mtandaoni unasalia kuwa changamoto kama kukamatwa kwa watayarishaji wa maudhui mtandaoni kunavyoonyesha. Hii imezua wasiwasi kwamba sheria za nchi zinaweza kutumiwa vibaya kuwashtaki washukiwa ambao mara nyingi ni wakosoaji wa serikali na wachambuzi wa mtandaoni. Ripoti hiyo pia iliangazia upatikanaji mdogo wa intaneti, huduma za kidijitali katika sekta ya elimu ambayo ilisababisha ukosefu wa usawa, pamoja na umiliki mdogo wa simu janja. Inatarajiwa kuwa programu iliyopitishwa ya kuongeza kasi ya kidijitali itashughulikia baadhi ya mapungufu ya kidijitali. Mwenendo wa ufuatiliaji wa watu wengi unatia wasiwasi na unakiuka haki ya faragha.

> ***Hali ya haki za kidijitali na kujumuishwa katika mwaka wa 2021 ilizidishwa na janga la UVIKO-19.***

85. Digital Transformation Centre,' How Rwanda AI policy helps to shape the evolving AI ecosystem', (2021), https://digicenter.rw/how-rwandas-ai-policy-helps-to-shape-the-evolving-ai-ecosystem/ (Accessed on 23 February 2022)

MAPENDEKEZO

Kwa kuzingatia hali ya haki za kidijitali nchini Rwanda, mapendekezo yafuatayo yanapendekezwa.

Serikali inapaswa:

- Kurekebisha sheria kuhusu itikadi ya mauaji ya kimbari na uhalifu wa mtandaoni unaoonekana kuharamisha uhuru wa kujieleza, kwa kuzingatia viwango vya kimataifa vya binadamu.
- Kuruhusu watayarishaji wa maudhui mtandaoni watoe maudhui yao bila kuingiliwa na mtu yeyote na mashtaka yoyote yanapaswa kuwa ya haki na uwazi kwa mujibu wa viwango vya kimataifa vya haki za binadamu.
- Kuharakisha juhudi za kushughulikia pengo la ujuzi wa kidijitali na kuweka kipaumbele kwa programu kama vile mabalozi wa kidijitali ili kupunguza pengo la jinsia ya kidijitali.
- Kuwa wazi ili kuhakikisha kuwa haki za faragha za raia hazikiukwi katika utaratibu wowote wa ufuatiliaji.
- Kuhakikisha sheria, taratibu na haki za binadamu zinaheshimiwa iwapo kuna ufuatiliaji.
- Kuhakikisha ulinzi wa kisheria pale ambapo kuna ongezeko la matumizi ya Vitambulisho vya kidijitali ili kuepuka ukiukaji wowote wa faragha wa data.
- Kusaidia watu wenye ulemavu kujumuishwa katika elimu kwa kuongeza afua katika shule-jumuishi na vituo vya ukarabati.
- Kushughulikia matumizi ya TEHAMA katika changamoto za elimu kwa kuwezesha upatikanaji wa vifaa vya kidijitali, intaneti ya bei nafuu na kuongeza programu za kusoma na kuandika dijitali.

Mashirika ya kiraia na vyombo vya habari lazima:

- Kuelimisha watumiaji wa mitandao ya kijamii kuvumilia maoni tofauti.
- Kuelimisha umma kuhusu uhuru wa Mtandao, uhuru wa kujieleza mtandaoni, kuheshimu watumiaji wengine na kujiepusha na aina yoyote ya unyanyasaji mtandaoni.

SENEGALI

Senegali ni jamhuri inayotawaliwa na mamlaka zenye nguvu kwa utendaji. Ingawa mara nyingi hutajwa kama mfano wa demokrasia barani Afrika, haki za binadamu mara nyingi hutiliwa shaka kutokana na ukiukwaji wa namna fulani. Miongoni mwa ukiukwaji wa haki za binadamu, zilizotajwa ni pamoja na matumizi ya utesaji na ukamataji ovyo wa vikosi vya usalama, hali ngumu na zinazoweza kuwa na madhara magerezani, ukosefu wa uhuru wa mahakama, kukamatwa kwa wapinzani wa kisiasa, na kuzuiwa kwa uhuru wa kujieleza kwa watu maalum.

Ripoti hii inalenga kutoa muhtasari wa hali ya haki za binadamu na mapungufu nchini Senegali tangu mwanzo wa UVIKO-19 mnamo 2020. Kwa hivyo, ripoti hiyo inaangazia mada za faragha na ufuatiliaji wa watu wengi, na athari za UVIKO-19 kwenye maeneo kama kunyimwa uhuru, au uhuru wa kujieleza kwenye mitandao ya mawasiliano mwaka wa 2021. Mapendekezo muhimu pia yametolewa.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA SENEGALI

FARAGHA, UTAMBULISHO WA DIGITAL NA UFUATILIAJI WA MISA NCHINI SENEGALI

Usimamizi wa data ya kibinafsi umekuwa suala zito duniani kote na sheria imekuwa chombo muhimu cha ulinzi wa data ya kibinafsi, hasa haki ya faragha. Leo, data ya kibinafsi ni mojawapo ya mali muhimu zaidi inayouzwa katika sekta ya kibinafsi na ya kibiashara na pia katika sekta ya umma, kati ya mashirika ya kutekeleza sheria na udakuzi.

Kwa kufahamu hili, Senegali imekuwa na sheria kuhusu data ya kibinafsi tangu 2008, Sheria Na. 2008-10 ya Januari 25, 2008 kuhusu Sheria ya Mwelekeo wa Jumuiya ya Habari (ISOL) [https://www.cdp.sn/textes-legislatifs],[1] moja ya nchi chache za Kiafrika zilizopitisha sheria kama hiyo. Aidha, inapaswa kusemwa kuwa ni moja ya nchi za kwanza za Afrika kutia saini Mkataba wa Malabo wa 2014 (kikao cha 23 cha kawaida cha mkutano wa AU) [Ibid].[2]

SHERIA Na. 2008 - 10

SHERIA KUHUSU DATA YA KIBINAFSI

Mkataba huu kati ya nchi wanachama unalenga kuimarisha imani na usalama katika anga ya mtandao barani Afrika. Hakika, Senegali ilikuwa mtia saini wa kwanza wa mkataba huu, ikifuatiwa na Mauritius mwaka wa 2018. Ufuatiliaji mkubwa na wa mtu binafsi pamoja na mbinu za kufuatilia hazina dosari, hata hivyo, licha ya ufuatiliaji uliofanywa katika eneo hili. Katika ripoti hii, itakuwa sahihi kutathmini ufaragha, utambulisho wa kidijitali na ufuatiliaji wa watu wengi nchini Senegali.

1. https://www.cdp.sn/textes-legislatifs
2. IBID

MOTISHA ZA KUPITISHWA KWA SHERIA NA. 2008-10 YA JANUARI 25, 2008 KUHUSU SHERIA YA MWELEKEO WA JUMUIYA YA HABARI (LOSI).

Sheria hii pana na ya kina ya ulinzi wa data inashughulikia ukusanyaji, uchakataji, usambazaji, uhifadhi na matumizi ya data ya kibinafsi na vyombo vya kisheria chini ya sheria ya umma au ya kibinafsi. Sheria inatumika kwa uchakataji wote wa data nchini Senegali na mahali popote ambapo sheria ya Senegali inatumika.

Kupitishwa kwa Sheria Nambari 2008-10 ya Januari 25, 2008 juu ya ulinzi wa data ya kibinafsi inashughulikia taratibu tofauti za ulinzi na kutatua suala la kuimarisha taasisi kwa kuunda mamlaka huru ya utawala inayohusika na kutekeleza taratibu za ulinzi.

Mamlaka hii ya usimamizi, Tume ya Kulinda Data (DPC), ndiyo mdhamini wa faragha katika uchakataji wa data ya kibinafsi. Jukumu lake ni kuhakikisha kuwa uchakataji wowote wa data ya kibinafsi unatii sheria. Majukumu yake pia yanajumuisha kuwafahamisha wadhibiti wa data na wahusika wa data kuhusu haki na wajibu wao, kushughulikia malalamiko, kufanya ukaguzi na kuwaadhibu wadhibiti wa data wanaokiuka sheria.

KWA MTAZAMO WA KITAIFA

Utumiaji na unyonyaji wa taarifa za kibinafsi ni muhimu sana katika jamii ya leo na unatarajiwa kuongezeka katika siku zijazo. Matokeo yake, majimbo yanatishiwa na mazoezi ya udakuzi. Senegali imepitisha seti ya masharti ya kisheria ili kudhibiti tabia hii.[3]

Kwanza kabisa, Katiba ya Senegali katika kifungu chake cha 13 inasimamia kwamba:

> ***"Siri ya mawasiliano, posta, telegrafia, simu na mawasiliano ya kielektroniki haiwezi kukiukwa. Inaweza tu kuamriwa kuzuia ukiukwaji huu katika matumizi ya sheria".***

3. (Texts available on this link : https://www.cdp.sn/textes-legislatifs)

Sheria N°2008-12 ya tarehe 25 JANUARI 2008 kuhusu ulinzi wa data ya kibinafsi inadhibiti ufuatiliaji na matumizi ya data ya kibinafsi.

Kifungu cha 1:
Sheria inahakikisha kwamba TEHAMA haikiuki faragha. *"Madhumuni ya sheria hii ni kuweka utaratibu wa kukabiliana na uvunjifu wa faragha unaoweza kusababishwa na ukusanyaji, uchakataji, usafirishaji, uhifadhi na matumizi ya data binafsi"*.

Inahakikisha kwamba utekelezaji wote, kwa namna yoyote, unaheshimu haki za kimsingi na uhuru wa watu binafsi; pia inazingatia haki za Serikali, haki za serikali za mitaa, maslahi ya biashara na jumuiya za kiraia.

Inahakikisha kwamba Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) haikiuki uhuru wa mtu binafsi au wa umma, hasa faragha.

Kifungu cha 18:
Kutangaza kifaa chochote cha ufuatiliaji kwa CDP: *"Mbali na maelezo yaliyotolewa katika Vifungu 17, 20 na 21 vya sheria hii, uchakataji wa data ya kibinafsi unategemea tamko kwa Tume ya Data Binafsi."*

Tume itathibitisha kupokea tamko lolote. Inatoa, ndani ya mwezi mmoja (1), risiti inayomruhusu mwombaji kutekeleza mchakato bila, hata hivyo, kumuondoa katika majukumu yake yoyote. Kikomo hiki cha muda kinaweza kuongezwa mara moja kwa uamuzi uliofikiriwa wa Tume.

Tamko hilo, ambalo linaafikiana na mfumo ulioanzishwa na Tume, linajumuisha ahadi kwamba shughuli ya mchakato inakidhi mahitaji ya sheria. Hata hivyo, ni upokeaji wa risiti pekee ndio utakaowezesha utekelezaji wa uendeshaji wa uchakataji.

Kifungu 33:
Idhini: *"Uchakataji wa data ya kibinafsi unachukuliwa kuwa halali ikiwa mhusika wa data atatoa kibali chake.*

Hata hivyo, hitaji hili la idhini linaweza kuondolewa wakati uchakataji ni muhimu:

i) kuzingatia wajibu wa kisheria ambao mtawala anahusika;

ii.) utendaji wa kazi iliyofanywa kwa maslahi ya umma au katika utekelezaji wa mamlaka rasmi iliyopewa mtawala au mtu wa tatu ambaye data imefichuliwa.

iii.) kwa utendakazi wa mkataba ambao uhusika wa data ni sehemu au kwa utekelezaji wa hatua za kabla ya mkataba zilizochukuliwa kwa ombi lake;

iv.) kulinda maslahi au haki za kimsingi na uhuru wa mhusika wa data."

Kifungu 34:
Ukusanyaji usio halali: *"Ukusanyaji, kurekodi, uchakataji, uhifadhi na uwasilishaji wa data ya kibinafsi lazima iwe halali, ya haki na isiwe ya ulaghai."*

Kifungu 35:
Data lazima ikusanywe kwa madhumuni mahususi, bayana na halali na haiwezi kuchakatwa zaidi kwa njia isiyoambatana na madhumuni hayo.

Lazima iwe ya sahihi, muhimu na sio kupita kiasi kuhusiana na madhumuni ambayo inakusanywa na kuchakatwa zaidi. Lazima zihifadhiwe kwa muda usiozidi inavyotakiwa kwa madhumuni ambayo zilikusanywa au kuchakatwa. Zaidi ya kipindi hiki kinachohitajika, data inaweza tu kuhifadhiwa kwa madhumuni mahususi ya kuchakata kwa madhumuni ya kihistoria, takwimu au utafiti kwa mujibu wa masharti ya kisheria.

Kifungu cha 58:

Haki ya taarifa ya awali: *"Data ya kibinafsi inapokusanywa moja kwa moja kutoka kwa mhusika wa data, mtawala lazima atoe idhini ya data"*, hivi karibuni wakati wa kukusanya na bila kujali njia na vyombo vya habari vinavyotumiwa, pamoja na taarifa ifuatayo:

i) Utambulisho wa mtawala na, inapohitajika, wa mwakilishi wake.

ii) Madhumuni mahususi ya utengenezaji ambao data imekusudiwa.

iii) Aina za data zinazohusika.

iv) Mpokeaji au wapokeaji au vitengo vya wapokeaji ambao data inaweza kufichuliwa.

v) Iwapo majibu ya maswali ni ya lazima au ya hiari, na matokeo yanayoweza kutokea ya kushindwa kujibu.

vi) Uwezekano wa kuomba kuondolewa kwenye faili;

vii) Kuwepo kwa haki ya kupata na kurekebisha data inayomhusu.

viii) Data itahifadhiwa kwa muda gani.

ix) Inapohitajika, uhamishaji wowote wa data ya kibinafsi inayotarajiwa kwenda nchi za kigeni.

Sheria N°2016-29 ya tarehe 08 Novemba, 2016 inayorekebisha Kanuni ya Adhabu: Kif.363 bis: Ya uvamizi wa faragha. *"Hizi ni pamoja na:*

- *Uvamizi wa faragha na uwakilishi wa mtu kwa kuchukua picha au sauti;*
- *Kuhatarisha kwa wengine, kengele ya uwongo."*

Kwa kuongeza, ili kupambana na ugaidi kwa ufanisi zaidi, ni muhimu kurekebisha makosa fulani na kutoa mpya.

JUU YA MARUFUKU YA UREKODI HARAMU

Sheria N°2016-30 ya tarehe 08 Novemba 2016 inayorekebisha Kanuni ya Adhabu: Kif.90-11. - Ikiwa mahitaji ya utafutaji wa ushahidi yanahitajika hivyo, hakimu mchunguzi au afisa wa polisi wa mahakama katika utekelezaji wa wajumbe wa mahakama, anaweza kutumia njia zinazofaa za kiufundi kukusanya au kurekodi kwa wakati halisi data inayohusiana na maudhui maalum ya mawasiliano yanayopitishwa kwa njia ya mfumo wa kompyuta.

Kwa hiyo, hakimu anaweza kumlazimu mtoa huduma, ndani ya mfumo wa uwezo wake wa kiufundi na katika matumizi ya njia zilizopo za kiufundi, kukusanya au kurekodi au kusaidia mamlaka yenye uwezo katika kukusanya au kurekodi data hiyo ya kompyuta.

MCHAKATO WA KUCHAKATA DATA YA KIBINAFSI

Kwa hivyo, ukusanyaji wa moja kwa moja wa data ya kibinafsi kutoka kwa watumiaji, uhifadhi wa faili, kurekodi, utunzaji rahisi wa data ya kibinafsi, mashauriano, usambazaji, uhamishaji wa data kama hizo, uhifadhi, nk hujumuisha uchakataji wa data ya kibinafsi. Makampuni yote yanayochakata data ya kibinafsi lazima yaheshimu kwa uangalifu masharti ya sheria ya Januari 25, 2008. Hata hivyo, sheria hii haijumuishi kutoka kwa upeo wake uchakatishaji wa data za mtu wa asili pekee katika mazingira ya shughuli zake za kila siku au za nyumbani, mradi tu hakuna mawasiliano yanayofuata kwa mtu wa tatu. Nakala za kiufundi za muda au za mpito pia hazijajumuishwa.

Mifano ya shughuli za utengenezaji ambazo mara nyingi hutekelezwa na makampuni ni pamoja na malipo, usimamizi wa wateja na matarajio, ufuatiliaji wa video, orodha ya washirika na wasambazaji, udhibiti wa ufikiaji wa majengo, usimamizi wa maombi na uajiri, usimamizi wa simu

na rejista ya habari. Kwa hiyo, CDP inahakikisha kwamba uchakataji wa data binafsi unafanywa kwa mujibu wa masharti ya kisheria. Ili kufanya hivyo, hufanya yafuatayo:

- Inafahamisha wahusika wa data na wasindikaji wa data juu ya haki na majukumu yao;
- Inahakikisha kwamba teknolojia ya habari na mawasiliano (TEHAMA) haileti tishio kwa uhuru wa umma na faragha ya raia wa Senegali;
- Inaidhinisha hati za matumizi zinazowasilishwa na wale wanaohusika na uchakataji wa habari au data;
- Inaweka saraka ya uchakataji wa data ya kibinafsi inapatikana kwa umma;
- Inashauri watu na mashirika ambayo yanatumia uchakataji wa data ya kibinafsi au ambayo hufanya majaribio au majaribio ambayo yanaweza kusababisha uchakataji huo;
- Inawasilisha kwa serikali pendekezo lolote linalowezekana kurahisisha na kuboresha mfumo wa kisheria na udhibiti wa uchakataji wa data;
- Inachapisha idhini iliyotolewa na maoni yaliyotolewa katika saraka ya uchakataji wa data binafsi;
- Inaandaa ripoti juu ya uchakataji wa data ya kibinafsi;
- Inatayarisha ripoti ya kila mwaka ya shughuli inayowasilishwa kwa Rais wa Jamhuri na kwa Rais wa Bunge;
- Inatengeneza mapendekezo yote muhimu ili kuhakikisha kuwa uchakataji wa data ya kibinafsi unafanywa kwa mujibu wa masharti yanayotumika;
- Inashirikiana na mamlaka ya ulinzi wa data ya kibinafsi ya nchi za tatu na inashiriki katika mazungumzo ya kimataifa juu ya ulinzi wa data ya kibinafsi.

MAPUNGUFU NA MABORESHO YA SHERIA ZA UDHIBITI NA UCHAKATAJI

Senegali imepata maendeleo makubwa katika ufuatiliaji na usimamizi wa data ya kibinafsi.

Hata hivyo, licha ya mfumo wa kisheria wa uchakataji wa data binafsi, bado kuna mapungufu katika udhibiti wa sekta hii. Kwa sababu hii, ni muhimu kuweka mbinu mpya za kusasisha mfumo wa kisheria wa ulinzi wa data ya kibinafsi nchini Senegali.

USAJILI WA SIM KADI YA SIMU YA MKONONI

Mkurugenzi wa Wakala wa Udhibiti wa Mawasiliano na Machapisho (RATP) wa Senegali, katika uamuzi wake wa 2006-001 ART/DG/DRJ/DT/D.Rég wa Desemba 5, 2006 juu ya wajibu wa kutambua wateja wa huduma za simu za mkononi, inaelekeza katika makala yake ya kwanza: *"Waendeshaji wanahitajika, wakati wa kujiandikisha kwa huduma ya simu ya rununu, kutambua wateja wao."*

"Kwa kuongezea, watachukua hatua zote kuwalazimisha wasambazaji wao kutekeleza kitambulisho hiki kabla ya uuzaji wowote wa kadi mahiri ya mtandao wa simu."

Sera hii inahalalishwa kwa sababu za usalama wa umma na amani ya akili ya raia. Uamuzi huu haurejei haki za watumiaji kufikia data zao au kurekebisha hitilafu katika data zao.

Waendeshaji hawana wajibu wa kuwafahamisha watumiaji kuhusu matumizi na uchakataji wa data zao. Hakuna taarifa zinazotolewa kwa watumiaji kuhusu taratibu za kufuta data zao wanapobadilisha mitandao yao, na RATP haijatoa jibu lolote kuhusu suala hili.

Sheria hii haitoi usalama kwa watumiaji wa SIM kadi zilizosajiliwa na haki ya kusahauwa haijahakikishwa. Kwa hivyo, hurahisisha udakuzi, lakini pia ufuatiliaji na udhibiti wa watumiaji na mamlaka za kutekeleza sheria.

> ***Waendeshaji wanahitajika, wakati wa kujiandikisha kwa huduma ya simu ya rununu, kutambua wateja wao.***

ATHARI ZA UVIKO-19 KWENYE KIPIMO CHA KUNYIMA UHURU

Wakati UVIKO-19 bado haijatokomezwa na visa vinaendelea kuongezeka nchini Senegali, serikali imechukua hatua kupunguza idadi ya visa. Mnamo 2020, serikali ilichukua hatua ambazo ziliathiri utendakazi wa mfumo wa haki. Hivyo, Waziri wa Sheria alikuwa ameamua kusitisha usikilizwaji wa kesi katika mahakama na mabaraza ya nchi hiyo kuanzia Machi 16, 2020, kwa wiki tatu.

Hatua hizi zimechangia msongamano wa magereza na kuwanyima uhuru watu ambao hatia yao bado haijawekwa wazi. Hatimaye, hii ilidhoofisha ufanisi wa hatua za udhibiti wa msongamano wa mamlaka.

MATUMIZI YA NGUVU KUPITA KIASI

Vikosi vya usalama vilitumia nguvu kupita kiasi katika kudumisha utulivu wa umma.[4] Mnamo Januari 2020, mwanamume mmoja alikufa chini ya ulinzi wa polisi katika jiji la Fatick baada ya kuripotiwa kupigwa na polisi. Uchunguzi wake wa maiti kwamba alikufa kwa *"sababu za kawaida"* ulizua maandamano ya vurugu. Mamlaka kisha ikaanzisha uchunguzi dhidi ya maafisa watatu wa polisi wanaoshukiwa kuhusika na kifo hicho.

Mwezi Mei, wanajeshi walitumia gesi ya kutoa machozi katika mkutano na waandishi wa habari uliofanyika na vijana huko Cap Skirring kupinga ukosefu wa maji ya kunywa katika mji wao. Angalau washiriki wawili, mwanamume na mwanamke, walijeruhiwa vibaya. Mwezi Juni, watu wanne waliokuwa wakipinga kubomolewa kwa nyumba zao mwaka 2013 huko Gadaye nje kidogo ya mji mkuu Dakar walijeruhiwa wakati polisi walipotawanya maandamano yao kwa nguvu.

4. https://www.amnesty.org/fr/location/africa/west-and-central-africa/senegal/report-senegal/

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021: SERIKALI YA SENEGALI INAPANGA KUDHIBITI MITANDAO YA KIJAMII

Tamko la Baraza la Mawaziri la Serikali ya Senegali la tarehe 03 Februari 2021[5] [Baraza la Mawaziri la tarehe 03 Februari 2021, | Serikali ya Senegali (sec.gouv.sn)] ilitangaza kuwa Rais wa Jamhuri ameialika Serikali kuweka mfumo wa udhibiti na usimamizi mahususi kwa mitandao ya kijamii. Kulingana na matokeo ya uchunguzi mpya wa Afrobarometer nchini Senegali, wananchi wengi wanaona kuwa mitandao ya kijamii inawezesha kuenea kwa taarifa za uongo na kutovumiliana.[6]

Hata hivyo, hata zaidi wanaamini kwamba mitandao ya kijamii huwafanya watu kuwa na ufahamu bora na raia bora zaidi, na kwa ujumla, wengi wanapendelea ufikiaji usio na vikwazo.

Wengi wa WaSenegali wanapendelea kuzuia habari za uwongo, habari za potofu na matamshi ya chuki dhidi ya Rais wa Jamhuri; lakini wanapinga kudhibiti upatikanaji wa mitandao ya kijamii na intaneti.

Hata hivyo, nia za utekelezaji wa kifaa hiki zina shaka unapozingatia kuwa mfumo wa kisheria upo.

Iliyoundwa mwaka wa 2016 na kwa kuzingatia sheria zifuatazo: Sheria ya 2016-33 ya Huduma za Upelelezi, Sheria Na. 2016-29 juu ya Kanuni ya Jinai, Sheria Na. Tarehe 13 Julai 2017 kuhusu Kanuni ya Wanahabari, na Sheria Nambari 2018-28 ya tarehe 12 Desemba 2018 kuhusu Kanuni wa Mawasiliano ya Kielektroniki, [JOURNAL OFFICIEL DE LA REPUBLIQUE DU SENEGALI][7] mfumo wa sasa wa kisheria unajumuisha hatari ya kweli kwa uhuru wa kujieleza mtandaoni na haki ya kupata habari lakini pia kwa uhuru wa vyombo vya habari.

Pia, mradi huu wa udhibiti wa mitandao ya kijamii unaweza kuwa na matokeo yake uimarishaji wa mamlaka yanayoshambulia uhuru wa vyombo vya habari. Sababu zilizotolewa na Mkuu wa Nchi ni kuhakikisha ubora wa vipindi vinavyotangazwa kwenye redio na televisheni ili kuimarisha amani ya kijamii, uwiano wa kitaifa, mamlaka ya Nchi na maslahi ya Senegali. Lakini katika muktadha wa uchaguzi na mvutano wa kisiasa na kijamii tangu matukio ya Machi 2021 na matarajio ya uchaguzi wa rais mnamo 2024 huko Senegali, inatia shaka nia nzuri ya kifaa hiki, ambacho kinaonekana kuzuia uhuru wa kujieleza na maandamano ya harakati za kijamii.

Tunajua kwamba mitandao ya kijamii imeruhusu viongozi mbalimbali wa kisiasa na kijamii uwepo hewani nafasi ambazo vyombo vya habari vya asili havitoi. Kwa hivyo, ni wajibu ambayo waandishi wa habari hufanya kuhabarisha kwenye mitandao ya kijamii ambayo kifaa hiki kinapaswa kushughulikia.

Wakikabiliwa na mijadala ya wananchi, asasi za kiraia, na wanasiasa wa upinzani wanaokosoa hatua za serikali na kudai uwazi, uwajibikaji na utawala bora, wale wanaodai kututawala wanajaribu kuhalalisha kupitishwa kwa mkakati wa kisheria kudhibiti njia ambayo habari hii inayosambazwa kwenye mitandao inashughulikiwa na vyombo vya habari, yaani redio na televisheni.

5. Conseil des ministres du 03 février 2021 | Gouvernement du Sénégal (sec.gouv.sn)
6 https://afrobarometer.org/press/conscients-des-effets-positifs-et-negatifs-des-reseaux-sociaux-la-majorite-des-senegalais
7. JOURNAL OFFICIEL DE LA REPUBLIQUE DU SENEGAL

MAPENDEKEZO

Ripoti hii inaangazia kwamba uhuru wa kujieleza ni haki ya kimsingi ya binadamu. Kwa hivyo kila raia anaweza kuzungumza, kuandika na kuchapa kwa uhuru, isipokuwa kwa matumizi mabaya ya uhuru huu katika kesi zilizoamuliwa na sheria na kanuni. Utafiti huo uligundua kuwa vizuizi vya uhuru wa kujieleza katika muktadha wa udhibiti wa jukwaa vina asili ya kisheria au hutoka kwa matakwa ya mamlaka ya umma.

Mataifa yanaelekea kukiuka uhuru wa kujieleza kupitia kukatika kwa mtandao, matumizi ya nguvu, uvamizi wa faragha kupitia ufuatiliaji unaoendelea wa raia, na kuzuia ufikiaji wa mtandao. Mbinu hizi za udhibiti zinazotumiwa na watawala zinaweza baadaye kudhuru haki na uhuru wa raia. Mapendekezo yafuatayo kwa serikali ni muhimu:

- Kuna haja ya serikali kusasisha mfumo wa kisheria wa ulinzi wa data ya kibinafsi. Ili kufanya hivyo, sheria mpya inapaswa kupitishwa na masharti kufanywa ili kurekebisha safu ya kisheria kwa mfumo wa ikolojia wa dijitali.
- Kuna haja ya usimamizi mzuri wa data ya kibinafsi kwa mujibu wa viwango vya kimataifa.
- Serikali inapaswa kuhakikisha mifumo ya kitaasisi iliyoboreshwa ya ulinzi wa data ya kibinafsi na kubadilisha hali ya tume ya data ya kibinafsi kuwa mamlaka ya kitaifa ya udhibiti.
- Serikali inahitaji kuwajulisha raia kila mara kuhusu mazoea yake ya ufuatiliaji, kuhakikisha kuheshimiwa kwa haki ya faragha na ulinzi wa data ya kibinafsi na kulinda dhidi ya ufuatiliaji usio na msingi na usio halali wa mawasiliano.
- Kuhakikisha kwamba udhibiti wowote wa udakuzi wa mawasiliano unazingatia kanuni 13 za kimataifa kuhusu matumizi ya haki za binadamu kwa ufuatiliaji wa mawasiliano ya serikali.
- Kuakikisha kuwa haki za watumiaji wa simu za rununu kwa heshima na data zao za kibinafsi zimehakikishwa kwa mujibu wa Sheria ya Ulinzi wa Data ya Kibinafsi ya 2008-2012;
- Kuweka hali ya kuaminiana, na utulivu na uzingatie kukuza ufahamu kuhusu matamshi ya chuki na habari potofu.
- Kuwaalika waandishi wa habari kuwajibika kwa namna wanavyosambaza habari zinazopatikana kwenye mitandao ya kijamii.

AFRIKA KUSINI

Ripoti hii inanasa hali ya haki za kidijitali na ushirikishwaji nchini Afrika Kusini na kubainisha maendeleo. Afrika Kusini ilichukua hatua kadhaa chanya katika kubuni sera zinazokuza ujumuishaji wa kidijitali mwaka wa 2021.

Hii ni pamoja na mabadiliko ya sheria ili kushughulikia vipimo vya mtandaoni vya unyanyasaji wa kijinsia. Hata hivyo, kuna vizuizi vizito katika kutekeleza sera za haki za kidijitali, changamoto zinazoendelea za habari potovu na matamshi ya chuki, na wengi wanaendelea kukosa ufikiaji wa maana kwa TEHAMA.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA AFRIKA KUSINI

Afrika Kusini ina ulinzi mkali wa haki za binadamu, lakini urithi wa ukoloni na ubaguzi wa rangi umeacha mateso ya ukosefu wa usawa wa rangi na kiuchumi, na nchi inaendelea kukabiliana na viwango vya juu vya umaskini, ukosefu wa ajira, na unyanyasaji wa kijinsia. Hii inaambatana na ukosefu mkubwa wa usawa wa kidijitali, huku takriban 64% ya watu wakipata mtandao.[1] Hata hivyo, mnamo 2021 kulikuwa na maendeleo kadhaa ya sheria na sheria ya kurekebisha mifumo ya kisheria iliyopo ili kuendeleza ujumuishaji wa kidijitali na kupanua ulinzi wa haki za kidijitali.

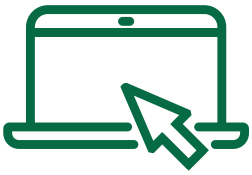

64%

YA WATU WAKIPATA MTANDAO

UZINGATIAJI MIFUMO YA KANDA NA KIMATAIFA

Afrika Kusini inafuata mifumo mbalimbali ya kikanda na kimataifa ambayo inalinda na kuendeleza haki mbalimbali za habari - kama vile Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa,[2] Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu,[3] Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu,[4] na Mkataba wa Kiafrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto (unaotambua haki za watoto za faragha na uhuru wa kujieleza, miongoni mwa mengine).[5]

1. Digital 2021: South Africa (2022), https://datareportal.com/reports/digital-2021-south-africa (accessed 4 February 2022).
2. International Covenant on Civil and Political Rights, https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/ccpr.pdf (accessed 6 March 2022).
3. Universal Declaration of Human Rights, https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/udhr.pdf (accessed 6 March 2022).
4. African Charter on Human and Peoples' Rights, https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49 (accessed 6 March 2022).
5. Articles VII and X, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, https://au.int/sites/default/files/treaties/36804-treaty-0014_-_african_charter_on_the_rights_and_welfare_of_the_child_e.pdf (accessed 4 February 2022).

USALAMA MTANDAONI NA ULINZI WA DATA YA KIBINAFSI

Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Haki za Watu ya 2019 pia inatumika.[6] Ingawa hakukuwa na maendeleo makubwa katika kufuata kwa Afrika Kusini hati hizi katika mwaka unaoangaziwa, rekodi yake ya haki za binadamu itachunguzwa kama sehemu ya Mapitio ya Kiulimwengu ya Kipindi ya Baraza la Haki za Kibinadamu ya Umoja wa Mataifa mwaka wa 2022.[7] Hasa, Afrika Kusini bado haijaridhia Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama Mtandaoni na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo), ambao hutoa ulinzi mbalimbali kwa faragha na ulinzi wa data.[8]

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWA HAKI NA UJUMUISHI WA KIDIJITALI

Mnamo 2021, Afrika Kusini iliendelea kufanya kazi chini ya Kitaifa ya Maafa, ambayo ilitangazwa mnamo Machi 2020 baada ya visa vya kwanza vya UVIKO-19 vilichogunduliwa ndani ya nchi. Kama ilivyobainishwa katika ripoti ya 2020 ya Londa kwa Afrika Kusini, baadhi ya majibu ya sera ya serikali ya Afrika Kusini kwa UVIKO-19 yana athari kwa haki za kidijitali.

Mamlaka Huru ya Mawasiliano ya Afrika Kusini (ICASA) ilitoa wigo wa dharura wa muda kwa kampuni za simu mnamo Aprili 2020 ili kusaidia kupunguza msongamano wa mtandao na kusaidia kukidhi ongezeko la mahitaji kutokana na janga la UVIKO-19. Ugawaji huu wa muda wa wigo wa dharura uliendelea hadi mwisho wa 2021, kuruhusu waendeshaji kufanya majaribio ya mitandao ya 5G na kuongeza uwezo wa mtandao katika maeneo yenye uhitaji mkubwa.[9] Hatua zingine za muda pia zilikuza ujumuishaji wa kidijitali, kama vile kutotathminiwa kwa tovuti fulani za afya na elimu.

Kwa bahati mbaya, na pengine kwa sehemu kutokana na changamoto zilizokuwepo awali za ujumuishaji wa kidijitali, utafiti wa hivi majuzi unapendekeza kwamba kukatizwa kwa masomo kulisababisha watoto wa Afrika Kusini kupoteza hadi miaka 1.3 wa masomo wakati wa janga hilo.[10]

Walakini, hatua zingine katika mwitikio wa serikali wa UVIKO-19 zimekuwa sio zenye kusifiwa kwenye athari zao kwa haki za kidijitali. Hasa, kanuni za Hali ya Maafa ni pamoja na vifungu vinavyoharamisha uenezaji wa habari potofu kuhusu UVIKO-19.[11] Inaonekana hakukuwa na visa vilivyorekodiwa vya mtu kushtakiwa au kufunguliwa mashtaka kwa kukiuka sheria hii mwaka wa 2021. Hata hivyo, taarifa potofu zinazohusiana na UVIKO-19 zilikuwa chanzo kikuu cha maudhui yaliyoripotiwa kwa Real411.org, jukwaa linaloendeshwa na mashirika ya kiraia kuweka kumbukumbu na taarifa potofu, ambazo zinaonyesha ukubwa wa changamoto zinazohusiana na habari za uwongo katika janga hili.[12]

6. Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa, https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (accessed 8 March 2022).
7. United Nations Human Rights Council, Universal Periodic Review - South Africa, https://www.ohchr.org/en/hrbodies/upr/pages/zaindex.aspx (accessed 8 March 2022).
8. African Union Convention on Cybersecurity and Personal Data Protection https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-treaty-0048_-_african_union_convention_on_cyber_security_and_personal_data_protection_e.pdf (accessed 4 February 2022).
9. ICASA (2021) 'Three months grace period to allow licensees to wind down their use of temporary radio frequency spectrum', https://www.icasa.org.za/news/2021/three-months-grace-period-to-allow-licensees-to-wind-down-their-use-of-temporary-radio-frequency-spectrum (accessed 2 February 2022).
10. 2030 Reading Panel, '2022 Background Report', https://www.readingpanel.co.za/_files/ugd/e4cf67_fc97218559fb49dc9afd7942a81a4f61.pdf (accessed 8 March 2022).
11. Section 14, Regulations issued in terms of Section 27 (2) of the Disaster Management Act 2002 (GNR 480 of 2020 to GNR.1659 of 2021) (accessed 2 February 2022).
12. Real411 Trends (n.d.), https://www.real411.org/trends (accessed 9 March 2022).

Kanuni za dharura pia zinaruhusu ukusanyaji na uhifadhi wa kina wa data ya kibinafsi ya watu wanaofanya vipimo vya UVIKO-19. Ingawa vifungu vinavyohusika vinajumuisha ulinzi unaostahili pongezi, kama vile ukomo wa jinsi data hizo zinavyoweza kutumika, na uanzishaji wa taratibu za uangalizi na utoaji taarifa, utawala mzima umekosolewa na watetezi wa haki za binadamu, kwa sehemu kutokana na kukosekana kwa taarifa zinazoendelea na uchunguzi mdogo kutoka kwa wabunge na mashirika ya uangalizi.[13] Zaidi ya hayo, haijulikani ni kwa kiasi gani masharti ya ukusanyaji wa data au taratibu za uangalizi zinafanya kazi, ikiwa hata hivyo, ambayo ni sababu ya kuleta sintofahamu.

Mnamo Oktoba 2021, Idara ya Afya ilizindua cheti cha chanjo ya dijitali ya chanjo ya UVIKO-19, ambayo watumiaji waliopewa chanjo kamili wanaweza kupata kupitia tovuti.[14] Ingawa hakuna masharti kwa sasa kuhusu jinsi cheti cha chanjo kingetumika, wakati wa kuzinduliwa ilipendekezwa kuwa cheti hicho kitatumika kutoa ufikiaji wa kumbi na hafla fulani kwa watu waliochanjwa.[15] Ingawa mpango huu bado uko katika hatua za mapema za utekelezaji, mamlaka nyingine zimeona wasiwasi kwamba vyeti vya chanjo ya dijitali vinaleta hatari za kutengwa kidijitali; katika muktadha wa mgawanyiko wa kidijitali wa Afrika Kusini, suala hili litahitaji kufuatiliwa.

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIGITAL NA UFUATILIAJI

Ulinzi wa data

Mnamo Julai 2021, masharti ya sheria ya ulinzi wa data ya Afrika Kusini, Sheria ya Ulinzi wa Taarifa za Kibinafsi (POPIA), ilianza kutumika kufuatia kipindi cha mwaka mmoja bila malipo kwa mashirika yote husika kutii.[16] Hatua hii inakuja miaka saba baada ya Sheria hiyo kutiwa saini kwa mara ya kwanza kuwa sheria.

Katika kipindi kinachoangaziwa, Mdhibiti wa Habari, mamlaka ya ulinzi wa data ya Afrika Kusini, aliendeleza mfumo wa ulinzi wa data zaidi. Ilitoa vidokezo vya mwongozo juu ya usindikaji wa data ya kibinafsi ya watoto,[17]na *"taarifa maalum za kibinafsi"*.[18] Hii ni aina ya data nyeti ambayo inapewa ulinzi wa ziada chini ya sheria na inajumuisha maelezo kama vile maelezo ya rangi ya mtu, imani, afya na maisha ya jinsia, maelezo ya kibayometriki au uanachama wa chama.[19] Licha ya maendeleo mazuri, bado kuna changamoto za utekelezaji wa ulinzi wa data mwaka wa 2021. Mifano ni pamoja na: shambulio la programu hasidi (ransomware) kwa mifumo ya TEHAMA ya Mdhibiti wa Taarifa mnamo Septemba 2021,[20] na ukiukaji zaidi wa data katika Experian, shirika la kibinafsi la mikopo, ambalo tayari lilikuwa limeripoti ukiukwaji mkubwa wa data mwaka uliotangulia.[21]

13. Hunter (2020) 'Track and trace, trial and error: Assessing South Africa's approaches to privacy in Covid-19 digital contact tracing', https://www.researchgate.net/publication/350896038_Track_and_trace_trial_and_error_Assessing_South_Africa%27s_approaches_to_privacy_in_Covid-19_digital_contact_tracing (accessed 1 February 2022).
14. Electronic Vaccination Data System, https://www.gov.za/covid-19/vaccine/evds (accessed 7 March 2022).
15. Address by President Cyril Ramaphosa (2021), https://www.gov.za/speeches/president-cyril-ramaphosa-south-africas-response-coronavirus-covid-19-pandemic-30-sep-2021 (accessed 7 March 2022).
16. Information Regulator South Africa (2021) '100 Day Countdown to be POPIA Compliant', https://www.justice.gov.za/inforeg/docs/ms/ms-20210324-POPIA-Compliance.pdf (accessed 5 February 2022).
17. Information Regulator South Africa (2021) 'Guidance Note: Processing Personal Information of Children', https://www.justice.gov.za/inforeg/docs/InfoRegSA-GuidanceNote-Processing-PersonalInformation-Children-20210628.pdf (accessed 5 February 2022).
18. Information Regulator South Africa (2021) 'Guidance Note: Processing of Special Personal Information', https://www.justice.gov.za/inforeg/docs/InfoRegSA-GuidanceNote-Processing-SpecialPersonalInformation-20210628.pdf (accessed 5 February 2022).
19. Information Regulator South Africa (2021) 'Guidance Note: Processing of Special Personal Information', https://www.justice.gov.za/inforeg/docs/InfoRegSA-GuidanceNote-Processing-SpecialPersonalInformation-20210628.pdf (accessed 5 February 2022).
20. Information Regulator South Africa (2021) 'Information Regulator's IT systems affected by a ransomware attack', https://www.justice.gov.za/inforeg/docs/ms/ms-20210913-ITsystems.pdf (accessed 5 February 2022).
21. ITWeb (2021) 'Experian struggles to quell breach as data leaked again', https://www.itweb.co.za/content/o1Jr5qx9OpbvKdWL (accessed 7 March 2022).

Ufuatiliaji

Mnamo Februari 2021, Mahakama ya Kikatiba iliamua kwamba vifungu muhimu vya sheria ya unyanyasaji ya Afrika Kusini, Udhibiti wa Kuzuia Mawasiliano na Utoaji wa Habari Zinazohusiana na Mawasiliano (RICA), vilikuwa kinyume na katiba.[22] Mahakama iligundua kuwa RICA ilishindwa kutoa ulinzi wa kutosha dhidi ya unyanyasaji, ambao ulileta athari mbaya kwa haki ya faragha, uhuru wa kujieleza, na haki zingine. Kesi hiyo ililetwa na Kituo cha AmaBhungane cha uandishi wa habari za uchunguzi baada ya kuwepo kwa ushahidi kuwa maafisa wa upelelezi wa serikali walimpeleleza mmoja wa waandishi wao. Mahakama iliamuru RICA ifanyiwe marekebisho ili kuongeza uwazi, uangalizi na ulinzi katika shughuli za ufuatiliaji wa serikali.

Kwa bahati mbaya, licha ya uamuzi huu mkubwa wa kupendelea ulinzi zaidi wa faragha, haswa kwa waandishi wa habari, 2021 ilishuhudia unyanyasaji unaoendelea wa serikali na ufuatiliaji wa wanahabari. Kwa mfano, mwezi Machi kampuni ya habari ya News24 iliwasilisha malalamishi kwa hakimu anayesimamia ufuatiliaji, baada ya kupokea ushahidi kwamba mwandishi wa habari za uchunguzi ambaye alikuwa ameripoti kuhusu rushwa ndani ya jeshi la polisi alikuwa akifuatiliwa.[23] Ingawa matokeo ya lalamiko hili bado hayajawekwa wazi, imesisitiza wasiwasi kwamba kutakuwa na utiifu wa sheria na mwelekeo wa uamuzi wa Mahakama ya Katiba.

Mnamo Julai 2021, Afrika Kusini ilijiingiza katika ufichuzi wa vyombo vya habari vya kimataifa kuhusu udukuzi tata wa Pegasus, ambayo imekuwa ikitumiwa na serikali kote ulimwenguni kuwapeleleza wapinzani, waandishi wa habari, watendaji wa haki za binadamu na watumishi wa umma.[24] Nyaraka zilizovuja zilionyesha kuwa Rais wa Afrika Kusini Cyril Ramaphosa alikuwa mmoja wa wakuu wa nchi 14 ambao walilengwa na mashirika ya wateja wa kifaa cha udukuzi huo. Ingawa mhusika aliyehusika hajulikani, na hakuna ushahidi kwamba Afrika Kusini yenyewe ilikuwa mteja wa Pegasus, tukio hili lilisisitiza haja kubwa ya ulinzi bora wa ndani na kimataifa dhidi ya biashara na matumizi ya zana za udakuzi.

Kitambulisho cha Dijitali

Mapema 2021, Idara ya Mambo ya Ndani ilipokea maoni ya umma kuhusu rasimu ya Sera ya Usimamizi wa Vitambulisho Rasmi, ambayo inalenga kuunda mfumo uliosasishwa wa udumishaji wa serikali wa data kuhusu utambulisho wa watu wake.[25] Miongoni mwa mambo mengine, rasimu ya sera ilikosolewa kwa mtazamo wake wa kulenga usalama wa serikali, na kwa pendekezo la kukusanya data ya kibayometriki ya watoto wote wachanga waliosajiliwa nchini Afrika Kusini.[26]

22. AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC and Another v Minister of Justice and Correctional Services and Others; Minister of Police v AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC and Others (CCT 278/19; CCT 279/19) [2021] ZACC 3; 2021 (4) BCLR 349 (CC); 2021 (3) SA 246 (CC) (4 February 2021) (accessed 8 March 2022)
23. News24 (2021) 'Rogue Crime Intelligence cops 'bug' News24 investigative journalist', https://www.news24.com/news24/SouthAfrica/Investigations/breaking-rogue-crime-intelligence-cops-bug-news24-investigative-journalist-20210308 (accessed 2 February 2022).
24. News24 (2021) 'Ramaphosa one of 14 world leaders targeted in Pegasus spyware case - report ' https://www.news24.com/news24/southafrica/news/ramaphosa-one-of-14-world-leaders-targeted-in-pegasus-spyware-case-report-20210721 (accessed 2 February 2022).
25. Home Affairs (2020) Draft Official Identity Management Policy, https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/202101/44048gon1425.pdf (accessed 4 February 2022).
26. Reuters (2021) 'Government's plan to record all babies' biometrics raises privacy fears', https://www.iol.co.za/news/politics/governments-plan-to-record-all-babies-biometrics-raises-privacy-fears-e9a7c8cc-547d-5e0a-924c-d56c23cef5c4 (accessed 2 February 2022).

UPATIKANAJI WA HABARI

Kulikuwa na maendeleo katika sheria na mfumo wa sheria kuhusu upatikanaji wa juu wa habari na uwazi. Mnamo Januari 2021, vifungu vya kisheria vinavyohitaji vyama vya siasa kufichua wafadhili wote wakuu na rekodi za kifedha hatimaye zilianza kutumika.[27] Hata hivyo, inapaswa kuzingatiwa kuwa ni vyama vichache tu vya kisiasa vilivyotoa ufichuzi wa kifedha kwa tume ya uchaguzi ya Afrika Kusini.[28] Zaidi ya hayo, mnamo Desemba 2021, Mahakama Kuu iliafikia kwamba maafisa wa umma wanapaswa pia kutakiwa kisheria kufichua michango yoyote wanayopokea katika chaguzi za ndani ya chama.[29]

Mnamo Novemba 2021, Mahakama Kuu pia ilipata kuunga mkono vyombo vya habari kutaka kupata rekodi za kufuata kodi za Rais wa zamani Jacob Zuma, kwa ufupi iliafikia kuwa haki ya mtu ya usiri kuhusu masuala yao ya kodi inapaswa kusawazishwa na haki ya umma katika mazingira finyu, (kwa mfano, katika kesi hii mwanasiasa mwenye nguvu ambaye inaaminika kuwa hakuzingatia kodi kikamilifu).[30]

Maendeleo haya yanaonyesha hatua kali za sera kuelekea upatikanaji mkubwa wa habari katika nyanja ya siasa na ushawishi, ambayo inaweza kukuza uwajibikaji zaidi. Hata hivyo, kama zamani, Kwa sababu hii, kikundi cha mashirika ya kiraia ya Afrika Kusini yametayarisha mapendekezo ya marekebisho ya sheria ya upatikanaji wa habari ya Afrika Kusini ili kusisitiza hitaji la ufichuaji wa haraka wa habari na kutafuta kuoanisha sheria na mifumo ya kikanda na utendaji bora.[31]

Eneo lingine ambalo uboreshaji wa jumla wa ufikiaji wa habari na ushiriki wa umma unapaswa kuzingatiwa ni katika uwekaji wa mfumo wa kidijitali wa mfumo wa mahakama, baada ya mahakama kufuatilia kwa haraka mpito wa kusikilizwa kwa kesi kwa njia pepe na kufungua jalada dijitali mnamo 2020.[32] Idara ya Haki na Maendeleo ya Katiba iliongeza mabadiliko haya kwa kuandaa rasimu ya sheria za mashauri ya mtandaoni mnamo Aprili 2021.[33] Matumizi haya ya kuahidi ya teknolojia ili kuongeza ufikiaji wa haki yanakaribishwa, ingawa inasisitiza haja ya dharura ya sera na programu kushughulikia ufikiaji usio sawa wa Waafrika Kusini kwa TEHAMA.

Iliafikia kuwa haki ya mtu ya usiri kuhusu masuala yao ya kodi inapaswa kusawazishwa na haki ya umma katika mazingira finyu.

27. ALT Advisory (2021) 'President signs proclamation on the commencement of the Political Party Funding Act', https://altadvisory.africa/2021/01/27/president-signs-proclamation-on-the-commencement-of-the-political-party-funding-act/ (accessed 4 February 2022).
28. Independent Electoral Commission (2022), 'Electoral Commission issues Third Quarter Disclosure Report in terms of the Political Party Funding Act and Regulations ', https://www.elections.org.za/pw/News-And-Media/News-List/News/News-Article/Electoral-Commission-issues-Third-Quarter-Disclosure-Report-in-terms-of-the-Political-Party-Funding-Act-and-Regulations?a=AISDGvpz75ps1usOfX7oiq3Rh9rH6i1aeCRCnFVG1Bl= (accessed 9 March 2022). The IEC's most recent quarterly report noted that 11 parties had made funding disclosures, an increase from 3 and 6 parties in previous quarters.
29. AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC v President of the Republic of South Africa (55578/19) [2021] ZAGPPHC 813 (2 December 2021) www.saflii.org/cgi-bin/disp.pl?file=za/cases/ZAGPPHC/2021/813.html (accessed 1 February 2022). This case stems from a legal battle between South African President Cyril Ramaphosa and the Public Protector surrounding donations he received in the internal party election to become president of the African National Congress (ANC). The media outlet amaBhungane successfully argued in an amicus intervention that, irrespective of the outcome of the dispute, there should be a legal requirement for such donations to be disclosed.
30. AmaBhungane (2021) 'Zuma tax case: five reasons why the panic over confidentiality is wrong', https://amabhungane.org/advocacy/211122-zuma-tax-case-five-reasons-why-the-panic-over-confidentiality-is-wrong/ (accessed 4 February 2022).
31. Media Monitoring Africa and others (2021) 'Making South Africa's Promotion of Access to Information Act fit for purpose in the digital age', https://mediamonitoringafrica.org/democracy-governance/paia-reform/ (accessed 10 March 2022).
32. The South African Judiciary (n.d.) About Courts Online, https://www.judiciary.org.za/index.php/court-online/about-court-online (accessed 15 March 2022).
33. E-rules: Draft Amended Uniform Rules (2021), https://www.justice.gov.za/rules_board/invite/20210309-E-Rules-AnnexureA.pdf (accessed 15 March 2022).

HOTUBA YA CHUKI, UPOTOSHAJI NA SHERIA ZA UHALIFU WA LUGHA CHAFU

Mnamo Julai 2021, Mahakama ya Kikatiba ilifanya uamuzi ambao ulikuza zaidi sheria za sheria kuhusu matamshi ya chuki, katika Qwelane v Tume ya Haki za Kibinadamu ya Afrika Kusini.[34] Mahakama ilithibitisha kwamba matamshi ya chuki *"ni kinyume cha maadili yanayofikiriwa na haki ya uhuru wa kujieleza - ambapo haya yanakuza demokrasia, matamshi ya chuki yanaharibu demokrasia"*.[35] Hata hivyo, uamuzi wake ulibainisha kuwa demokrasia yenye afya inahitaji uvumilivu wa kiwango fulani kwa kujieleza au usemi ambao unashtua au kuudhi. Mahakama iliamuru marekebisho ya Sheria ya Usawa ambayo ilikuwa na athari ya kupunguza ufafanuzi wa matamshi ya chuki ili kuwatenga matamshi ambayo yana lengo la 'kuumiza' lakini si ya kudhuru au kuchochea.

Mahakama pia zimeitwa kuchunguza maswali mengine ya madhara mtandaoni. Kwa mfano, mwaka wa 2021 Mahakama ya Usawa ilianza kusikiliza malalamiko ya unyanyasaji yaliyoletwa na Tume ya Haki za Kibinadamu ya Afrika Kusini dhidi ya Bw. Anthony Matumba, mwanasiasa ambaye anatuhumiwa kujifanya mwanamke wa kizungu kwenye mitandao ya kijamii na kuchapisha mfululizo wa mambo ya ubaguzi wa rangi na dharau, machapisho kuhusu wanawake weusi.[36] Baada ya ucheleweshaji mara kadhaa wa kesi imeendelea hadi mwaka 2022, ambapo Mheshimiwa Matumba aliapishwa kuwa mbunge.[37]

Labda kikubwa zaidi, mnamo Julai kipindi cha machafuko ya wenyewe kwa wenyewe katika maeneo fulani ya Afrika Kusini yalizua maswali kuhusu jukumu la upotoshaji wa taarifa na uchochezi katika kuimarisha mivutano ya kisiasa na matatizo ya kijamii na kiuchumi nchini humo.[38] Machafuko hayo, ambayo yalisababisha ghasia kubwa, kupoteza maisha, na uharibifu wa kiuchumi katika baadhi ya majimbo ya KwaZulu-Natal na Gauteng, yalitokana na ghadhabu ya wananchi kutokana na uamuzi wa Mahakama ya Katiba wa kumfunga jela aliyekuwa Rais wa nchi

34. ALT Advisory (2021) 'Constitutional Court rules on the constitutionality of the hate speech provision in the Equality Act', https://altadvisory.africa/2021/08/02/constitutional-court-rules-on-the-constitutionality-of-the-hate-speech-provision-in-the-equality-act/ (accessed 1 February 2022).
35. Qwelane v South African Human Rights Commission and Another (CCT 13/20) [2021] ZACC 22; 2021 (6) SA 579 (CC); 2022 (2) BCLR 129 (CC) (31 July 2021) (accessed 10 March 2022).
36. SAHRC (2021), 'Media Alert: SAHRC v "TRACY ZILLE" commences in the Louis Trichardt's Equality Court, Limpopo ', https://www.sahrc.org.za/index.php/sahrc-media/news-2/item/2825-media-alert-sahrc-v-tracy-zille-commences-in-the-louis-trichardt-s-equality-court-limpopo (accessed 1 February 2022).
37. News24, (2022) 'EFF councillor accused of using fake 'Tracy Zille' account sworn in as MP', https://www.news24.com/news24/southafrica/news/just-in-eff-councillor-accused-of-using-fake-tracey-zille-account-sworn-in-as-mp-20220126 (accessed 1 February 2022).
38. Report of the Expert Panel into the July 2021 Civil Unrest (2022), https://www.thepresidency.gov.za/content/report-expert-panel-july-2021-civil-unrest (accessed 15 February 2022).

hiyo Jacob Zuma kwa kosa la kudharau mahakama, kukataa kwake kufika mbele ya uchunguzi wa kimahakama kuhusu ufisadi.

Hata hivyo, katika vikao vilivyofanywa na Tume ya Haki za Kibinadamu ya Afrika Kusini kuchunguza sababu za machafuko hayo, mashahidi kadhaa walidai kuwa machafuko hayo angalau kwa kiasi fulani yalipangwa na watu binafsi na mirengo ya kisiasa inayomuunga mkono Zuma, na ilichochewa na mtindo wa upotoshaji na lugha chafu za ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Aidha, watu kadhaa walishtakiwa kwa uchochezi unaohusiana na jumbe jumbe zinazodaiwa kutumwa kwenye Twitter, Facebook, au WhatsApp.[39] Matukio haya yanaibua maswali ya kiuchunguzi kuhusu ufanisi wa utekelezaji wa sheria katika kutambua na kutenda kulingana na matamshi yenye madhara kihalali, uwezo wa makampuni ya mifumo ya kidijitali na mashirika ya umma kuratibu, na ufanisi (na ufaafu wa ndani) wa taarifa potofu na zana za udhibiti wa maudhui zilizopitishwa na majukwaa ya kidijitali. Matukio haya huenda yakachochea mapendekezo ya sera kali kuchunga semi mtandaoni, ambayo inaweza kukandamiza uhuru wa kujieleza.

KUTOTOLEWA KWA DIGITALI AFRIKA KUSINI NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Matukio kadhaa makubwa nchini Afrika Kusini yaliangazia wasiwasi kuhusu kutengwa kwa kidijitali na jukumu la mashirika ya kimataifa katika usimamizi na ushirikishwaji wa mtandao.

Baada ya WhatsApp kukosolewa kimataifa kwa mabadiliko ya sera ya faragha yanayoathiri wateja wake wasio wanachama wa Umoja wa Ulaya, mamlaka ya ulinzi wa data ya Afrika Kusini, Mdhibiti wa Habari, ilisema inazingatia kesi.[40] Kampuni mama ya WhatsApp, Meta, ilikabiliwa na ukosoaji zaidi baada ya kujiondoa kwenye meza ya duara na wajumbe wa Bunge la Afrika Kusini ili kujadili udhibiti wa maudhui, pamoja na majibu ya upotoshaji wa kampuni na sera za faragha. Hii ingekuwa mara ya kwanza kwa kampuni hiyo kujitokeza mbele ya bunge la Afrika.[41]

Tume ya Ushindani ilizindua uchunguzi kuhusu ushindani katika uchumi wa kidijitali, ukilenga *'jukwaa za upatanishi mtandaoni'* kama vile huduma za eCommerce, matangazo ya mtandaoni, huduma za utoaji wa chakula na malazi.[42] Miongoni mwa mambo mengine, Tume ilionyesha nia ya jinsi majukwaa makubwa, hasa yale yenye ufikiaji wa kimataifa, yanaweza kuathiri uwezo wa wafanyabiashara wadogo kushiriki katika uchumi. Tume pia ilionyesha kusikitishwa na uamuzi wa majukwaa fulani ya kimataifa kutoshiriki.[43]

39. See News24 (2021) '#UnrestSA: Twitter's 'Sphithiphithi Evaluator' in court for allegedly inciting public violence', https://www.news24.com/news24/southafrica/news/unrestsa-twitters-sphithiphithi-evaluator-in-court-for-allegedly-inciting-public-violence-20210830 and Mail & Guardian (2021) 'Six 'instigators' arrested as 'insurrection' investigation in KZN and Gauteng gains momentum', https://mg.co.za/news/2021-07-20-six-instigators-arrested-as-insurrection-investigation-in-kwazulu-natal-and-gauteng-gains-momentum/ (accessed 4 February 2022).
40. Reuters (2021) 'South African regulator seeking legal advice on WhatsApp's new privacy policy', 13 May 2021, https://www.reuters.com/world/africa/south-african-regulator-seeking-legal-advice-whatsapps-new-privacy-policy-2021-05-13/ (accessed 1 February 2022).
41. News24 (2021) 'Facebook refuses to appear before SA Parliament on its own', https://www.news24.com/fin24/companies/ict/facebook-refuses-to-appear-before-sa-parliament-on-its-own-20210525 (accessed 1 February 2022).
42. Competition Commission South Africa (2021), 'Online Intermediation Platforms Market Inquiry: Terms of Reference,' https://www.compcom.co.za/wp-content/uploads/2021/04/44432_09-04_EconomicDevDepartment.pdf (accessed 1 February 2022).
43. Competition Commission South Africa (2021), 'Public Hearings for the Online Platforms Market Inquiry,' https://www.compcom.co.za/wp-content/uploads/2021/10/PUBLIC-HEARINGS-FOR-THE-ONLINE-PLATFORMS-MARKET-INQUIRY-1.pdf (accessed 1 February 2022).

Muungano wa wachapishaji wa habari pia uliwasiliana na Tume ya Ushindani ili kuwasilisha mawasilisho kuhusu masuala ya ushindani yanayohusiana na makampuni makubwa ya mfumo wa kidijitali kama vile Google na Meta, jambo ambalo linaleta mwelekeo wa ndani katika swali linalokua la kimataifa la mfumo ikolojia wa kidijitali.[44]

Ingawa masuala haya yanatarajiwa kutekelezwa zaidi mwaka wa 2022, ni wazi kuwa kushughulikia kutengwa kwa dijitali kunaweza kuhusisha uwajibikaji zaidi na ikiwezekana udhibiti wa mifumo kuu ya kimataifa. Inabakia kuonekana kama hili litafikiwa na watunga sera wa Afrika Kusini.

MIUNDOMBINU YA DIGITALI NA UTANGULIZI WA TEHAMA

Afrika Kusini inakabiliwa na mgawanyiko wa kudumu wa kidijitali, na ufikiaji usio sawa kwa TEHAMA na miundombinu ya dijitali ambayo inafuata mtaro wa ukosefu mwingine wa msingi wa Afrika Kusini, kando ya mipaka ya rangi, tabaka, jinsia na jiografia.

Kwa kutambua upungufu mkubwa kati ya matarajio na utoaji, mwaka wa 2021 Idara ya Ujenzi wa Umma na Miundombinu ilitoa rasimu ya Mpango wa Kitaifa wa Miundombinu 2050 kwa maoni, yenye dira kabambe ya mabadiliko ya kidijitali katika miaka 30 ijayo. Malengo yake ni pamoja na upatikanaji wa intaneti wa kasi ya juu kwa wote, uwekaji kamili wa huduma za serikali kidijitali, na jamii yenye ujuzi wa TEHAMA.[45] Katika mchakato tofauti, Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Kidijitali ilichapisha rasimu ya sera ya Kitaifa ya Data na Teknolojia ya Kompyuta ya Mawingu kwa maoni ya umma.[46] Ingawa utayarishaji makini wa sera za kuendeleza miundombinu ya TEHAMA unapaswa kukaribishwa, uundaji wa rasimu ya sera ya data kama mali au miundombinu, na chini ya maana ya data ya kibinafsi, uliibuka kama jambo muhimu katika majibu ya umma.[47]

Gharama ya juu ya intaneti na muda wa maongezi inaendelea kuwa kipengele cha mgawanyiko wa kidijitali nchini Afrika Kusini, ingawa gharama hizi zimepungua kufuatia uchunguzi wa Tume ya Ushindani ya Afrika Kusini mwaka wa 2019, na waendeshaji wakuu wa mtandao wa Afrika Kusini wote wakitangaza kupunguzwa kwa bei katika mwaka 2021.[48]

44. TechCentral (2021), 'SA publishers to drag Google, Facebook to the Competition Commission', https://techcentral.co.za/sa-publishers-to-drag-google-facebook-to-the-competition-commission/205495/
45. Draft National Infrastructure Plan 2050 (10 August 2021), https://altadvisory.africa/wp-content/uploads/2021/08/National-Infrastructure-Plan-2050-released-for-comment.pdf (accessed 1 February 2022).
46. Department of Communications and Digital Technologies (2021) Proposed Data and Cloud Policy, https://legalbrief.co.za/media/filestore/2021/04/44411_01-04_TeleCommunication.pdf (accessed 31 January 2022).
47. Research ICT Africa (2021), 'Submission on Proposed National Data and Cloud Policy', https://researchictafrica.net/wp/wp-content/uploads/2021/06/RIA_Submission_DATA_and_Cloud_Policy.pdf (accessed 8 March 2022).
48. ITWeb (2021) 'SA's big telcos take #DataMustFall trend further', https://www.itweb.co.za/content/LPp6V7rDkdmqDKQz (accessed 26 January 2022).

Hata hivyo, mojawapo ya hatua muhimu zaidi za kushughulikia gharama za TEHAMA na ufikiaji nchini Afrika Kusini - mpango wa mdhibiti wa mawasiliano wa Afrika Kusini kupiga mnada wigo wa *"mahitaji makubwa"* kwa waendeshaji wa mtandao.[49] - iliendelea kukabiliwa na ucheleweshaji mwaka 2021, kutokana na kesi za muda mrefu za waendeshaji mbalimbali wa mtandao kupinga vipengele vya utaratibu wa mchakato.[50] Ucheleweshaji huo unaonekana kuwa kikwazo kikubwa katika kupunguza bei na kupanua mitandao ya kasi ya juu. Kufikia mapema 2022, mdhibiti alionyesha kuwa ataendelea na mnada wa wigo wa mahitaji makubwa.[51] Katika tukio la ucheleweshaji zaidi, kuna uwezekano kwamba watumiaji wataendelea kubeba mzigo wa kuendelea kwa gharama kubwa na kupunguza ufikiaji wa TEHAMA.

Katika maendeleo chanya ya sera ya ujumuishaji wa kidijitali kwa watu wenye ulemavu, mdhibiti wa mawasiliano wa Afrika Kusini alichapisha Kanuni ya Watu Wenye Ulemavu, ambayo inaamuru viwango fulani vya ufikiaji kwa vyombo vya habari vya utangazaji, simu na watoa huduma za mtandao (ISP).[52]

JINSIA NA TEHAMA

Afrika Kusini inaendelea kukabiliwa na changamoto kali kuhusu usawa wa kijinsia, ikiwa ni pamoja na viwango vya juu vya unyanyasaji wa kijinsia, na tofauti ya kijinsia katika upatikanaji wa TEHAMA. Kumekuwa na wasiwasi unaoongezeka katika viwango vya unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni nchini Afrika Kusini - kwa mfano, Fahirisi ya Uhuru wa Vyombo vya Habari ya 2021 ilibainisha unyanyasaji wa mtandaoni wa waandishi wa habari wanawake kama changamoto ya uhuru wa vyombo vya habari nchini Afrika Kusini.[53]

Hata hivyo, mwaka wa 2021 Afrika Kusini ilipitisha maendeleo kadhaa ya sera ambayo yanaimarisha juhudi za kupambana na unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni. Mnamo Julai, Rais alitia saini na kuwa sheria Sheria ya Uhalifu wa Mtandao, na vifungu vya kwanza muhimu vya Sheria hiyo vilianza kutumika mnamo Desemba 2021. Sheria hiyo inaunda makosa kadhaa mapya ya jinai yanayohusiana na madhara ya mtandaoni na inatoa njia mpya za kutumia mtandao na teknolojia - uhalifu wa msingi. Kwa mfano, Sheria hiyo inaharamisha uchapishaji au kushiriki picha nyeti au za siri za mtu bila ridhaa yake na inamruhusu mtu ambaye amekuwa akikabiliwa na mawasiliano mabaya kuomba amri ya ulinzi.[54] Vifungu vilivyosalia vya Sheria hiyo, vinavyotoa uanzishwaji wa taasisi na taratibu za kutekeleza Sheria hiyo, kuchunguza na kushtaki makosa ya mtandao, bado havijaanza kutumika.[55]

Bunge pia lilipitisha marekebisho ya Sheria ya Unyanyasaji wa Majumbani ya Afrika Kusini ambayo inatoa masharti, miongoni mwa mambo mengine, kwa waathirika wa unyanyasaji wa majumbani kutuma maombi mtandaoni kwa ajili ya amri ya ulinzi, ambayo - ikiwa itatekelezwa ipasavyo - inaweza kupunguza vikwazo vya kiutawala kwa waathirika kupata huduma hiyo, ambayo inakusudiwa katika sheria.[56]

49. ICASA (2021) 'ICASA issues an invitation to apply for high demand radio frequency spectrum,' https://www.icasa.org.za/news/2021/icasa-issues-an-invitation-to-apply-for-high-demand-radio-frequency-spectrum (accessed 26 January 2022).
50. ITWeb (2022) 'Cell C, Vodacom join the fray as spectrum row escalates', https://www.itweb.co.za/content/LPp6VMrD8kGvDKQz (accessed 26 January 2022).
51. ICASA (2022) 'Brief on the process for the imminent auction of high-demand radio frequency spectrum', https://www.icasa.org.za/news/2022/brief-on-the-process-for-the-imminent-auction-of-high-demand-radio-frequency-spectrum (accessed 8 March 2022).
52. ICASA (2021) 'Code for Persons with Disabilities', https://www.icasa.org.za/uploads/files/Code-for-Persons-with-Disabilities-Regulations-2021.pdf (accessed 8 March 2022).
53. Reporters Without Borders (2021) 'South Africa', https://rsf.org/en/south-africa, (accessed 4 February 2022).
54. The Cybercrimes Act (2020), s16 and s20.
55. ALT Advisory (2021) 'President signs the Cybercrimes Bill', https://altadvisory.africa/2021/06/01/president-signs-the-cybercrimes-act/ (accessed 4 February 2022).
56. ALT Advisory (2022) South Africa: President signs trio of GBV laws, https://altadvisory.africa/2022/02/07/south-africa-president-signs-trio-of-gbv-laws/ (accessed 5 February 2022).

Aidha, marekebisho ya Sheria hii yameongeza tafsiri ya unyanyasaji na kujumuisha madhara mbalimbali yanayofanywa kwa njia ya kielektroniki; hii inaashiria juhudi mashuhuri za wabunge wa Afrika Kusini kuunda ulinzi kwa vikundi vilivyo hatarini dhidi ya madhara ya mtandaoni.

Hasa, Sheria ya Marekebisho ya Unyanyasaji wa Majumbani pia inaimarisha ulinzi kwa makundi mengine yaliyo hatarini, kwa mfano kwa kupanua ufafanuzi wake wa unyanyasaji wa nyumbani (wa ndani na nje ya mtandao) ili kujumuisha unyanyasaji wa wazee, watoto na watu wanaoishi katika mazingira magumu kiuchumi.[57]

MKAKATI WA TAIFA WA AKILI BANDIA

Ingawa Tume ya Rais ya Mapinduzi ya Nne ya Viwanda ilitoa wito mwaka wa 2020 kwa ajili ya kipaumbele cha sera na maendeleo ya ujuzi juu ya Akili Bandia (ikiwa ni pamoja na kuanzishwa kwa taasisi ya Akili Bandia(AI) inayozingatia mafunzo na kuhakikisha matumizi ya Akili Bandia(AI) kwa athari chanya ya kijamii),[58] maendeleo yamekuwa ya polepole. Afya bora ni pamoja na uanzishwaji wa Kituo cha Mapinduzi ya Nne ya Viwanda cha Afrika Kusini, kinachohusishwa na Kongamano la Kiuchumi la Dunia(WEF),[59] na mpango wa majaribio wa mafunzo ya Akili Bandia(AI) unaofadhiliwa na serikali ya Ujerumani.[60] Baadhi ya ulinzi wa kisheria upo dhidi ya matumizi mabaya ya Akili Bandia; kwa mfano, sheria ya ulinzi wa data ya Afrika Kusini, POPIA, inajumuisha vikwazo vya kufanya maamuzi kiotomatiki kulingana na uchakataji wa taarifa za kibinafsi.[61]

Hata hivyo, kunaendelea kuwa na ukosefu wa sera ya kina ya kukuza matumizi ya kimaadili ya Akili Bandia(AI) na kuhakikisha ulinzi wa haki za binadamu. Hili lilisisitizwa mapema 2021 katika matokeo ya uchunguzi wa ubaguzi wa rangi katika mipango ya matibabu: uchunguzi uligundua kuwa, ingawa haukuona ushahidi kwamba kanuni zinazotumiwa na mipango ya matibabu zilichangia mwelekeo wa ubaguzi wa rangi uliozingatiwa katika maamuzi yao juu ya madai, kulikuwa na ukosefu wa kutisha wa uwazi katika ufanyaji kazi wa kanuni hizo. Hakika, kampuni mbili kati ya tatu kabla ya uchunguzi hazikuwa na uwezo wa kutathmini utendakazi wa algorithimu zao wenyewe.[62] Katika muktadha wa ubaguzi mkubwa wa kijamii na kiuchumi wa Afrika Kusini, ukosefu wa viwango vya wazi vya kisheria ili kuhakikisha uwazi na uwajibikaji katika Akili Bandia ni jambo linalotia wasiwasi mkubwa.

57. Domestic Violence Amendment Act (2021), s1
58. Report of the Presidential Commission on the 4th Industrial Revolution (2020), p 50, https://www.gov.za/documents/report-presidential-commission-4th-industrial-revolution-23-oct-2020-0000 (accessed 15 March 2022).
59. CSIR (n.d.), Centre for Fourth Industrial Revolution South Africa, https://www.csir.co.za/centre-fourth-industrial-revolution-south-africa (accessed 15 March 2022).
60. Smart Africa (n.d.), South Africa: Artificial Intelligence, https://smartafrica.org/sas-project/artificial-intelligence/ (accessed 15 March 2022).
61. Protection of Personal Information Act of 2013, s 71.
62. Council of Medical Schemes, Interim Report of Section 59 Investigation (2021), https://cmsinvestigation.org.za/index.php/interim-report/ (accessed 15 March 2022).

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Licha ya changamoto kubwa zilizobainishwa, kulikuwa na maendeleo yenye matumaini ya haki za kidijitali nchini Afrika Kusini mwaka wa 2021. Hata hivyo, vikwazo vya utekelezaji, na kuendelea kukosekana kwa ufikiaji kwa Waafrika Kusini wengi wa kawaida, bado kunatia wasiwasi. Ingawa maendeleo yanayoendelea katika sera, sheria na sheria yanastahili kukaribishwa, rekodi ya haki za kidijitali ya Afrika Kusini inaelekea kuwa na nguvu kwenye karatasi na dhaifu katika utekelezaji.

Kwa hivyo, mapendekezo yafuatayo yanaonekana:

- Watunga sera, wasimamizi na watoa huduma za mtandao lazima waendelee na hatua kuelekea ufikiaji wa wote, nafuu na salama wa TEHAMA kwa kila mtu nchini Afrika Kusini.

- Serikali na Bunge, kwa kushauriana na mashirika ya kiraia, wanapaswa kukagua kanuni zote za dharura zinazohusiana na janga la UVIKO-19, hasa zile zinazohusu haki za kidijitali, na inapobidi kuzifuta au kuzirekebisha kwa ajili ya hali ya sasa ya janga hili.

- Serikali na jumuiya za kiraia zinapaswa kuzipa kipaumbele taasisi zinazowezesha, ikiwa ni pamoja na mfumo wa mahakama, Mdhibiti wa Habari, Tume ya Haki za Kibinadamu ya Afrika Kusini, na Bunge, ili kujibu ipasavyo maswali yanayoibuka ya haki za kidijitali na kuhakikisha ulinzi wa maana kwa haki za kidijitali za watu walio katika hatari zaidi na zaidi watu waliotengwa.

- Watunga sera wanapaswa kufanya kazi ili kuweka viwango vya kisheria vilivyo wazi ili kuhakikisha matumizi ya kimaadili na ya uwajibikaji ya Upelelezi wa bandia, pamoja na mashauriano mengi ya umma na ushiriki kutoka kwa wasomi na mashirika ya kiraia.

- Washikadau wote wanaohusika wanapaswa kufanya kazi ili kuhakikisha maendeleo zaidi ya sheria, sera na elimu ya sheria kwa ujumla ambayo inaboresha haki na ulinzi wa kidijitali, na ambayo inaendeleza maono yaliyowekwa katika Katiba ya Afrika Kusini kwa ajili ya demokrasia iliyochangamka na yenye usikivu ambapo watu wote wanashiriki ipasavyo.

TANZANIA

Mafuta ya demokrasia ni uhuru wa kujieleza. Ripoti hii inachunguza haki za mtandao katika Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 2021. Msisitizo uko kwenye mtandao uhuru wa kujieleza, uhuru wa kujumuika na kukusanyika mtandaoni, ufikiaji wa habari mtandaoni, na athari za COVID-19 katika kutumia haki hizi. Zaidi ya hayo, ripoti inaangazia hali ya haki za kidijitali, mfumo wa kisheria wa haki za kidijitali katika ngazi ya kimataifa, kikanda na kitaifa, ambapo Tanzania imetia saini.

Lengo kuu limeangazia athari za kanuni za COVID-19 kuhusu haki na ushirikishwaji wa kidijitali, uhuru wa kujieleza mtandaoni, uhuru wa vyombo vya habari mtandaoni, faragha, kitambulisho kidijitali na udakuzi, ufikiaji wa taarifa mtandaoni, matamshi ya chuki, taarifa potofu na kashfa ya jinai, kutengwa kidijitali katika Tanzania na athari zake kwa haki za binadamu, miundombinu ya kidijitali na kuweka vipaumbele vya TEHAMA, Akili Bandia (AI) na mkakati wa kitaifa pamoja na jinsia na TEHAMA. Mapendekezo muhimu ni pamoja na kutetea marekebisho ya sheria zote kandamizi ambazo zinaathiri vibaya kufurahia haki za kidijitali katika Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

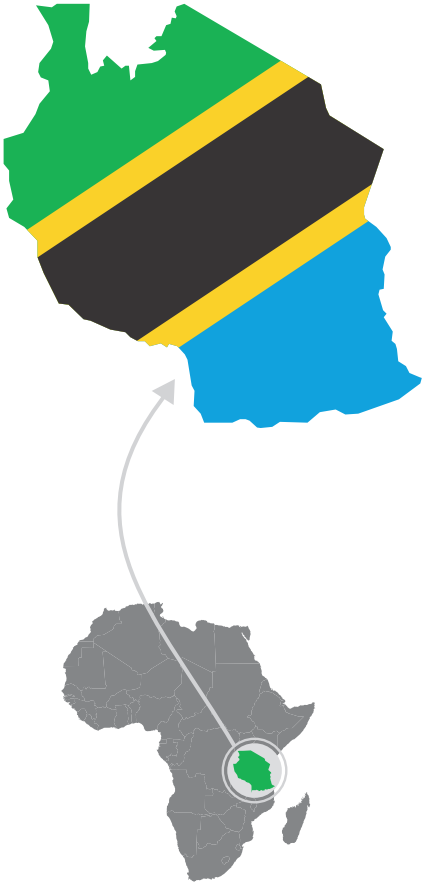

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA TANZANIA

Tanzania ni nchi ya Afrika Mashariki yenye wakazi milioni 57.6, hii ni kwa mujibu wa Ofisi ya Taifa ya Takwimu ya Tanzania.[1] Kwa mujibu wa Trading Economics, Pato la Taifa kwa kila mtu nchini Tanzania lilirekodiwa kwa mara ya mwisho kuwa dola za Marekani 976.16 mwaka 2020. Pato la Taifa kwa kila mtu nchini Tanzania ni sawa na asilimia 8 ya wastani wa dunia.[2] Mwaka 2003, Tanzania ilitambua maendeleo ya sekta ya TEHAMA na nafasi yake katika ukuaji wa uchumi wa nchi kwa kutunga Sera ya Taifa ya TEHAMA ya mwaka 2003 yenye dhamira ya jumla. *"Kuimarisha ukuaji wa uchumi wa taifa zima na maendeleo ya kijamii kwa kuhimiza shughuli za TEHAMA zenye manufaa katika sekta zote kwa kutoa mfumo mzuri wa uwekezaji katika kujenga uwezo na kukuza ushirikiano wa tabaka mbalimbali na kubadilishana maarifa ndani na nje ya nchi."* Nchi inapiga hatua nzuri katika kutumia TEHAMA katika sekta zake. Kwa mfano, mwezi Desemba 2020 serikali iliunda Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari ambayo imepewa jukumu la kuiendeleza Tanzania kupitia Mapinduzi ya Nne ya Viwanda (4IR) ambayo yanajulikana kama uchumi wa kidijitali.

PATO LA TAIFA KWA KILA MTU NCHINI TANZANIA NI SAWA NA ASILIMIA

8%

YA WASTANI WA DUNIA.

Zaidi ya hayo, serikali imeunda mfumo ambao wateja wanaweza kulipia huduma za umma kupitia kadi, mtandao benki na uhamisho wa pesa kwa simu. Mfumo huo unaitwa Government Electronic Payment Gateway (GePG).

1. 2021 (URT). 2020 Tanzania in Figures. National Bureau of Statistics. Ministry of Finance and Planning. https://www.nbs.go.tz/nbs/takwimu/references/2020_Tanzania_in_Figure_English.pdf
2. https://tradingeconomics.com/tanzania/gdp-per-capita (Accessed on 23/2/2022)

GOVERNMENT ELECTRONIC PAYMENT GATEWAY (GEPG).

Licha ya maendeleo ya TEHAMA nchini, changamoto bado zilishuhudiwa katika sekta hii. Kwa miaka mitano iliyopita, Tanzania ilikuwa chini ya utawala wa Hayati Rais John Pombe Joseph Magufuli. Katika kipindi chake, ukiukwaji mwingi wa haki za kidijitali umeripotiwa ikiwa ni pamoja na kupungua kwa nafasi za raia, ukiukwaji wa uhuru wa kujieleza, kusimamishwa kwa vyombo vya habari vya mtandaoni, vitisho na kukamatwa kwa watumiaji wa mtandao, udakuzi na faragha ya data, kuvuruga kwa mtandao, kuenea kwa sheria na kanuni zinazokiuka haki za kidijitali n.k.Hata hivyo, kuna matumaini mapya kwa utawala mpya wa Rais Samia Suluhu Hassan baada ya kumuagiza Waziri wa Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari kurejesha TV na magazeti ya mtandaoni yaliyofungiwa kwa sharti la kuzingatia sheria za Nchi.[3]

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Tanzania imetia saini mikataba mbalimbali ya kimataifa na kikanda ya haki za binadamu. Hizi ni pamoja na Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu (UDHR) ambalo linatoa chini ya Kifungu cha 19 kwamba *"Kila mtu ana haki ya uhuru wa maoni na kujieleza; haki hii inajumuisha uhuru wa kuwa na maoni bila kuingiliwa, na kutafuta, kupokea na kutoa habari na mawazo kupitia vyombo vya habari vyovyote bila kujali mipaka"* na Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR). Kifungu cha 19 cha ICCPR kinatoa uhuru wa kujieleza.

Katika ngazi ya kikanda, Tanzania imeridhia Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu (ACHPR).[4] Kifungu cha 9 cha ACHPR kinatoa haki za uhuru wa kujieleza na kupata habari, kikisema kila mtu atakuwa na haki ya kupokea habari, na pia *"haki ya kutoa na kusambaza maoni yake ndani ya sheria."*[5] Mnamo 2016, Tume ya Afrika ilipitisha Azimio kuhusu Haki ya Uhuru wa Habari na Kujieleza kwenye Mtandao ambapo ilitambua kuwa faragha mtandaoni ni muhimu. kwa ajili ya utekelezaji wa haki ya uhuru wa kujieleza na kuwa na maoni bila kuingiliwa na haki ya uhuru wa kukusanyika na kujumuika kwa amani.[6]

Tanzania imejumuisha vipengele vinavyohusu uhuru wa kujieleza, faragha na usalama wa mtu binafsi pamoja na uhuru wa kujumuika katika Katiba yake ya mwaka 1977 chini ya Ibara ya 16, 18 na 20.

> ***Tanzania imetia saini mikataba mbalimbali ya kimataifa na kikanda ya haki za binadamu.***

3. https://www.malunde.com/2021/04/Samia-Uhuru-Habari.html (Accessed 11/3/2022)
4. Https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49
5. https://www.ohchr.org/en/issues/freedomopinion/pages/standards.aspx (Accessed 26/7/2021)
6. Centre for Human Rights MOOC (2021): The Right to Privacy in the Digital Age in Africa. Module 2; Overview of Legal Framework on Privacy

ATHARI ZA KANUNI ZA COVID-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Kufikia Januari 19, 2022, Tanzania iliripoti jumla ya visa 32,393 vilivyothibitishwa vya COVID-19. Nchi ilianza tu kutoa data kuhusu ugonjwa huo mnamo Julai 2021, baada ya kukataa kuenea kwa janga hilo katika eneo lake kwa zaidi ya mwaka mmoja.[7] Televisheni ya Mtandaoni na vyombo vingine vya habari ambavyo hapo awali vilisimamishwa kwa kuchapisha maudhui ya kupotosha ambayo yalikiuka viwango vya kitaaluma kinyume na Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni za 2020) zinazojulikana kama Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni za EPOCA zilirejeshwa baada ya kutangazwa kwa rais wa sasa na masharti ya kufuata sheria za nchi.[8] Hata hivyo, bado kuna changamoto kwani sheria zilezile (EPOCA Online Content Regulations of 2020, Cybercrimes Act No 14 of 2015 and Media Service No. 12 of 2016) bado zinafanya kazi nchini bila marekebisho yoyote. Sheria zilizotajwa hapo juu zilikosolewa kuwa zinakiuka haki za kidijitali pamoja na Katiba ya Tanzania.

Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni za 2020) imeanzisha mahitaji mapya ya kisheria kwa wanablogu, watumiaji wa mtandao na vyombo vya habari vya mtandaoni. Baadhi ya mahitaji haya ya kisheria yanatishia haki za uhuru wa kujieleza mtandaoni, uhuru wa kukusanyika na kujumuika mtandaoni na pia haki ya faragha. Kwa mfano, Kanuni ya 4 inayotoa "*mtu hatatoa huduma za maudhui mtandaoni bila kupata leseni kutoka kwa Mamlaka*". Hata hivyo, mchakato wa kupata leseni hizi ni mchakato mrefu na unamtaka mtu huyo kulipa baadhi ya kodi kwa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA). Kwa hiyo, kanuni hii inazuia uhuru wa kujieleza nchini. Kanuni hiyo pia inazuia uigizaji, ambapo Kanuni ya 10 inatoa kwamba "*mtoa huduma yeyote mkuu wa maudhui aliye na leseni ya wilaya au mkoa hataigiza maudhui kwa kutumia jukwaa la mtandaoni*". Zaidi ya hayo, Kanuni zinazuia matumizi ya VPN kwa kuwa Kanuni ya 16 hutoa "*(1) Mtu hatachapisha maudhui yoyote yaliyopigwa marufuku kama ilivyoainishwa katika Jedwali la Tatu. (2) Mtu hatatoa, kumiliki au kusambaza teknolojia, programu, maombi au kitu kingine chochote kinachohusiana ambacho kinaruhusu au kusaidia watumiaji kupata maudhui yaliyopigwa marufuku*". Zaidi ya hayo, Kanuni hiyo pia inakiuka haki ya faragha kwa kuwalazimisha watoa huduma za mikahawa ya mtandao, yaani internet café, kusakinisha kamera za uchunguzi ili kurekodi na kuweka kumbukumbu za shughuli ndani ya mgahawa.[9]

7. https://www.statista.com/statistics/1258560/confirmed-covid-19-cases-in-tanzania/ (Accessed 23/2/2022)
8. https://ipi.media/new-tanzania-president-to-lift-ban-on-media-organizations/ (Accessed 11/3/2022)
9. Regulation 13 (1) (d)

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI

Kwa mujibu wa kifungu cha 16 cha Sheria ya Makosa ya Mtandaoni, *"mtu yeyote anayechapisha taarifa au data iliyowasilishwa kwa picha, maandishi, ishara au aina yoyote katika mfumo wa kompyuta huku akijua kuwa taarifa hizo au data hizo ni za uongo, za udanganyifu, za kupotosha au zisizo sahihi, na kwa nia ya kukashifu, kutisha, matusi, au vinginevyo kudanganya au kupotosha umma au kutangaza kutenda kosa, anatenda kosa, akitiwa hatiani atawajibika kulipa faini isiyopungua shilingi milioni tano au kifungo kisichopungua miaka mitatu au vyote kwa pamoja."*

Kanuni ya 14 ya Kanuni ya Maudhui ya Mtandaoni ya 2020 inaeleza kwamba *"kila anayejisajili na mtumiaji wa maudhui ya mtandaoni atawajibika na kuwajibika kwa taarifa anazochapisha kwenye mijadala ya mtandaoni, mitandao ya kijamii, blogu na vyombo vingine vya habari vinavyohusiana"*

Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilikuwa vinatumiwa na Mamlaka kuwakamata watumiaji wa mtandao waliovikiuka. Kwa mfano, Watanzania walianza kubashiri kuhusu afya ya Rais John Magufuli na alipo Machi 2021.[10] Raia wengi wa Tanzania waliingia kwenye mitandao ya kijamii wakiwa na maswali na mahangaiko yao. Katika kujibu hilo, serikali ilitoa vitisho vya kukamatwa kwa watu wengi kwa mtu yeyote ambaye alitumia mitandao ya kijamii kutoa taarifa za uongo kuhusu Rais. Sheria ya Makosa ya Mtandao ya mwaka 2015 ya Tanzania na Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Maudhui ya Mtandaoni) za 2020 zilipitishwa haraka na mamlaka ili kuwakamata na kuwaweka kizuizini wale waliokiuka kanuni zake.[11] Mwezi huo huo Innocent Bashungwa, Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo wa Tanzania, alitoa onyo hasa kwa vyombo vya habari kuacha kueneza *"uvumi"* kuhusu alipo Magufuli, ambaye alikuwa hajaonekana hadharani tangu Februari 27 2021.[12]

UHURU WA VYOMBO VYA HABARI MTANDAONI

Mnamo 2021, majarida mawili na vyombo viwili vya habari vilisimamishwa nchini Tanzania. Gazeti la Uhuru linalomilikiwa na Chama cha Mapinduzi (CCM) lilifungiwa kwa muda wa mwezi mmoja kuanzia tarehe 11 Agosti 2021 kwa kuchapisha kile kilichoitwa hadithi ya uongo iliyosema Rais Samia Suluhu Hassan hatagombea kiti cha urais mwaka 2025. Uhuru lilisemekana kukiuka viwango vya taaluma na kukiuka vipengele vya Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari Tanzania.[13]

Tarehe 6 Septemba 2021 gazeti la Raia Mwema lilifungiwa kwa siku 30 na kushtakiwa kwa kuchapisha uongo kuhusu hali ya kisiasa nchini Tanzania.[14] Wasafi Tv ilifungiwa kwa miezi sita kuanzia Januari hadi Juni 2021 kutokana na kurusha moja kwa moja maudhui ya wasanii walio uchi. Pia kipindi cha Jahazi cha Clouds FM kilisimamishwa kwa siku 14 kutokana na maudhui ya utangazaji kutumia lugha ya matusi.[15] Matukio hayo yote yanaendelea kuwanyima Watanzania uhuru wa kujieleza, jambo ambalo ni dhahiri linakiuka mikataba ya kimataifa ambayo Tanzania imetia saini.

Kila anayejisajili na mtumiaji wa maudhui ya mtandaoni atawajibika na kuwajibika kwa taarifa anazochapisha kwenye mijadala ya mtandaoni, mitandao ya kijamii, blogu na vyombo vingine vya habari vinavyohusiana.

10. Https://www.nytimes.com/2021/03/11/world/africa/magufuli-tanzania-president-covid-19.html
11. Https://www.bbc.com/news/world-africa-56405313
12. Https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-03-09/tanzanian-opposition-leader-questions-president-s-whereabouts
13. https://www.voanews.com/a/africa_tanzania-suspends-second-newspaper-less-month/6219286.html (Accessed 23/2/2022)
14. https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/government-slaps-raia-mwema-with-a-30-day-ban-3538632
15. https://nairobinews.nation.africa/wasafi-tv-banned-in-tanzania-for-six-months-video/ (Accessed 11/3/2022)

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Wasiwasi umeibuliwa nchini Tanzania kuhusu mamlaka makubwa na ya kupindukia yaliyopewa vyombo vya dola (polisi) kutafuta na kukamata ufichuzi wa data kwenye kompyuta bila miongozo inayoeleweka na ulinzi stahili. Kuingiliwa kwa uangalizi na uwajibikaji kwa uingiliaji wa mawasiliano, na vifungu vinavyoruhusu kuingilia bila kibali vinatia wasiwasi.[16] Nchini Tanzania, ili uvamizi kutokea, kibali au amri kutoka kwa afisa wa mahakama inahitajika ili kufanya ufuatiliaji na udakuzi wa mawasiliano. Walakini, hii sio kawaida, hata katika hali ambapo sheria inatoa kizuizi, maneno mapana na yasiyo wazi hutumiwa ambayo hayajafafanuliwa au wakati mwingine hati ya kukamata inaweza kutolewa kwa mdomo ambayo inatoa misingi ambayo uingiliaji wa mawasiliano unaweza kufanyika kwa urahisi nchini Tanzania.

Katika uvunjifu wa faragha, kifungu cha 31 cha Sheria ya Makosa ya Mtandao Tanzania ya mwaka 2015 kinatoa mamlaka kwa ofisa polisi anayesimamia kituo kupekua na kukamata au kuidhinisha upekuzi na ukamataji wa vifaa vya mawasiliano au data katika kufanya uchunguzi bila kuwa na kibali. Kwenye bayometriki, haiwezekani kusajili SIM kadi isipokuwa maelezo ya kibayometriki yaliyokusanywa yathibitishwe dhidi ya hifadhidata ya Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA), ambayo yenyewe iliundwa chini ya Sheria ya Usajili na Utambulisho wa Watu.

Zaidi ya hayo, Kanuni za EPOCA pia zinakosolewa kwa kukiuka haki ya faragha kwa kuwataka watu wanaoendesha mikahawa ya mtandao kusimika kamera za uchunguzi kurekodi na kuhifadhi shughuli ndani ya migahawa.[17] Utoaji huo huo unahitaji usajili wa wateja wote wa mikahawa ya mtandao, ambao wanatakiwa kuwa na kitambulisho cha taifa. Tanzania haina sheria maalum kuhusu ulinzi wa data. Hata hivyo, hivi karibuni;i Waziri wa Habari, Mawasiliano na Teknolojia, Mhe. Waziri Nape Nauye (Mb) alisema, *"Kuna mchakato unaendelea wa kutunga sheria ya ulinzi wa takwimu na baadhi ya mambo yatashughulikiwa ndani ya sheria"*.

UPATIKANAJI WA HABARI

Tanzania inaendelea kutumia uhalali wa kiimla kama njia isiyo ya moja kwa moja ya kuzuia watu kupata na kushiriki maudhui mtandaoni, kutokana na mabunge dhaifu, na kuhitaji taratibu ndefu kufuatwa wakati wa kupata taarifa kwa matumizi ya umma na faini kubwa zinazohimizwa na kuharamisha uhuru wa kujieleza.[18] Licha ya ukweli kwamba Tanzania ni nchi iliyotia saini na imeridhia hati za kimataifa na kikanda kama ahadi ya kuzingatia haki ya kutafuta, kupokea na kusambaza habari[19] kuwa na sheria zinazokataza watu wake kufurahia haki hiyo hiyo ambayo imeainishwa kwenye katiba ni kinyume cha katiba. Kwa mfano, Kanuni ya 4 ya EPOCA inaweka sharti la lazima kwa kila mtu ambaye anataka kutoa maudhui ya mtandaoni ili kupata leseni kutoka kwa TCRA, kushindwa kwake kutamvutia faini akipatikana na hatia. Kifungu hiki kinazuia watu kupokea na kusambaza habari mtandaoni, kinyume na Katiba. Mwaka 2020 na 2021 vyombo vya habari/chaneli na majarida mbalimbali ya mtandaoni yalitozwa faini na mengine kusimamishwa kazi kwa kushindwa kuzingatia masharti haya. Kwa mfano, kufungiwa kwa chaneli ya Youtube ya Shule na Uongozi ya Humphrey Polepole.[20] Vile vile, sheria inawaadhibu maafisa wanaotoa taarifa isivyofaa kwa vifungo, lakini hakuna adhabu za wazi kwa wale wanaozuia taarifa isivyofaa. Kwa hiyo, kusimamishwa kwa vyombo hivi vya habari

16. Https://bti-project.org/en/reports/country-report/TZA
17. Rule 13 (1) (d) of the Electronic and Postal Communications (Online Content) Reguations, 2020
18. https://www.article19.org/resources/tanzania-repeal-entire-online-regulations-2020/
19. Article 18 (b) of the Constitution of United Republic of Tanzania
20. https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/tcra-suspends-shule-ya-uongozi-on-polepole-s-online-tv--3656362#:~:text=Dar%20es%20Salaam.,regulations%20in%20broadcasting%20online%20content. (Accessed 17/3/22)

kulisababisha upatikanaji mdogo wa habari.

Zaidi ya hayo, gharama ya vifurushi vya intaneti kwa mwaka wa 2021 imeongezeka kwa kiasi kikubwa. Hii inazuia kufurahia haki ya kupata taarifa. Ingawa takwimu bado zinaonyesha kuwa Tanzania ina vifurushi vya data vya bei nafuu zaidi kuzipiku nchi zingine zilizopo Afrika Mashariki. Nchi ya Sudan - yenye wakazi zaidi ya milioni 45 na angalau watumiaji milioni 13 wa mtandao - iko sawa na Italia ($0.27), lakini inazifuata Israel ($0.05), Kyrgyzstan ($0.15) na Fiji ($0.19) katika viwango vya kimataifa. Nchi za Afrika zinazotoza watumiaji wa intaneti ya simu chini ya dola moja kuvinjari wavuti na kuendesha programu za simu ni Ghana ($0.66), Libya ($0.74), Tanzania ($0.75), Mauritius ($0.75), Nigeria ($0.88), Cameroon ($0.90) na Senegal ($0.94).[21]

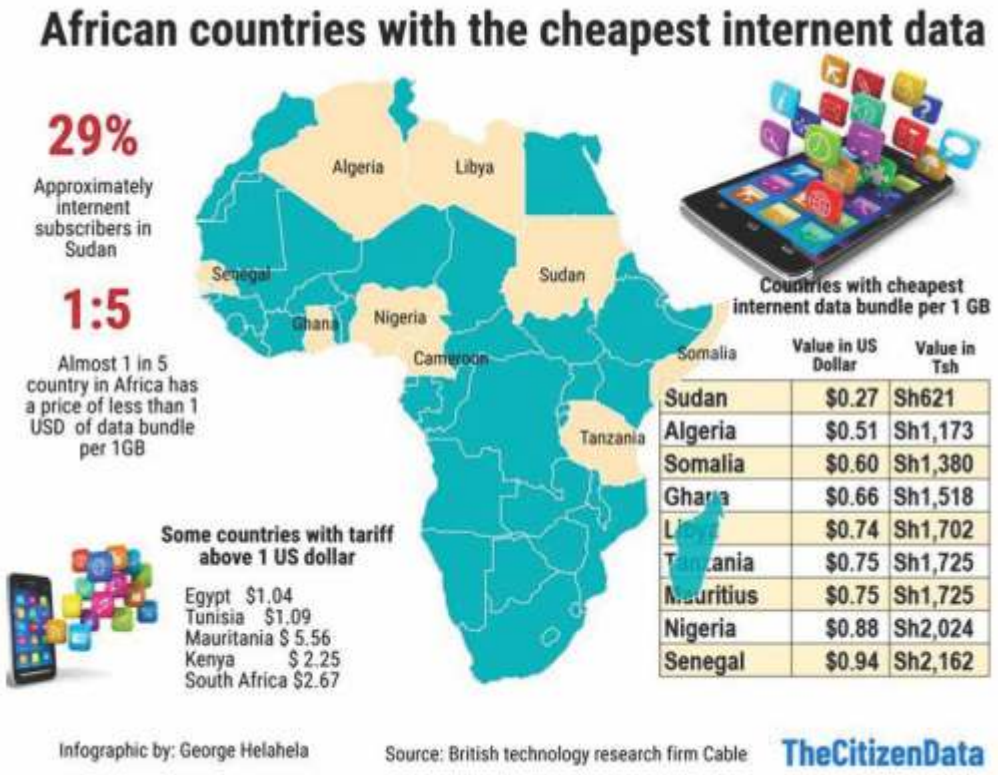

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA KASHFA YA JINAI

Mnamo mwaka wa 2021 nchini Tanzania, sauti huru zilidai kuwa serikali mara nyingi ilitumia habari za uwongo na matamshi ya chuki kama kisingizio cha kuzuia mashirika ya kiraia na wahusika wa kisiasa wa upinzani kusema au kupata habari maalum.[22] katika kesi hiyo namba 220/2018 ambapo hukumu yake ilitolewa tarehe 28 Oktoba 2021.

Benard Membe alimshitaki Cyprian Musiba kwa madai ya kumtuhumu bila uthibitisho, wa kuhujumu juhudi za Rais Magufuli za kuwaletea wananchi maendeleo huku akidai kuwa moja ya mbinu ni katika kuelekea Uchaguzi Mkuu wa 2020 mapema. hatua za kumpitisha mgombea wa nafasi hiyo kuwakilisha Chama cha Mapinduzi (CCM).

21. https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/business/data-bundles-in-tanzania-cheapest-in-east-africa-3544188 (Accessed 11/3/2022)
22. Https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369118X.2021.1994623

Msiba ambaye alijieleza kuwa ni *'mwanaharakati huru'* anayedai kumtetea Rais mstaafu Dk John Pombe Magufuli pia alikuwa akitumia vyombo vyake kueleza kile alichodai kuwa kinafanywa na Serikali iliyopo madarakani. Membe alidai kuchafuliwa kupitia vyombo vya habari, hali iliyosababisha aliyekuwa Mhariri na watendaji wengine wa vyombo vya habari, *'Gazeti la Tanzanite'* kujumuishwa na Msiba katika kesi hiyo. Membe alikua Waziri wa Mambo ya Nje katika Serikali ya Awamu ya Tano chini ya Rais Mstaafu Jakaya Mrisho Kikwete, na kuwa Mgombea Urais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika Uchaguzi Mkuu wa 2020, kwa tiketi ya Chama cha ACT Wazalendo. Katika kesi hiyo, Benard Membe anadai fidia ya shilingi bilioni 10 kutokana na jina lake kuchafuliwa kwa kile alichodai kuwa ni kashfa inayomkabili.[23]

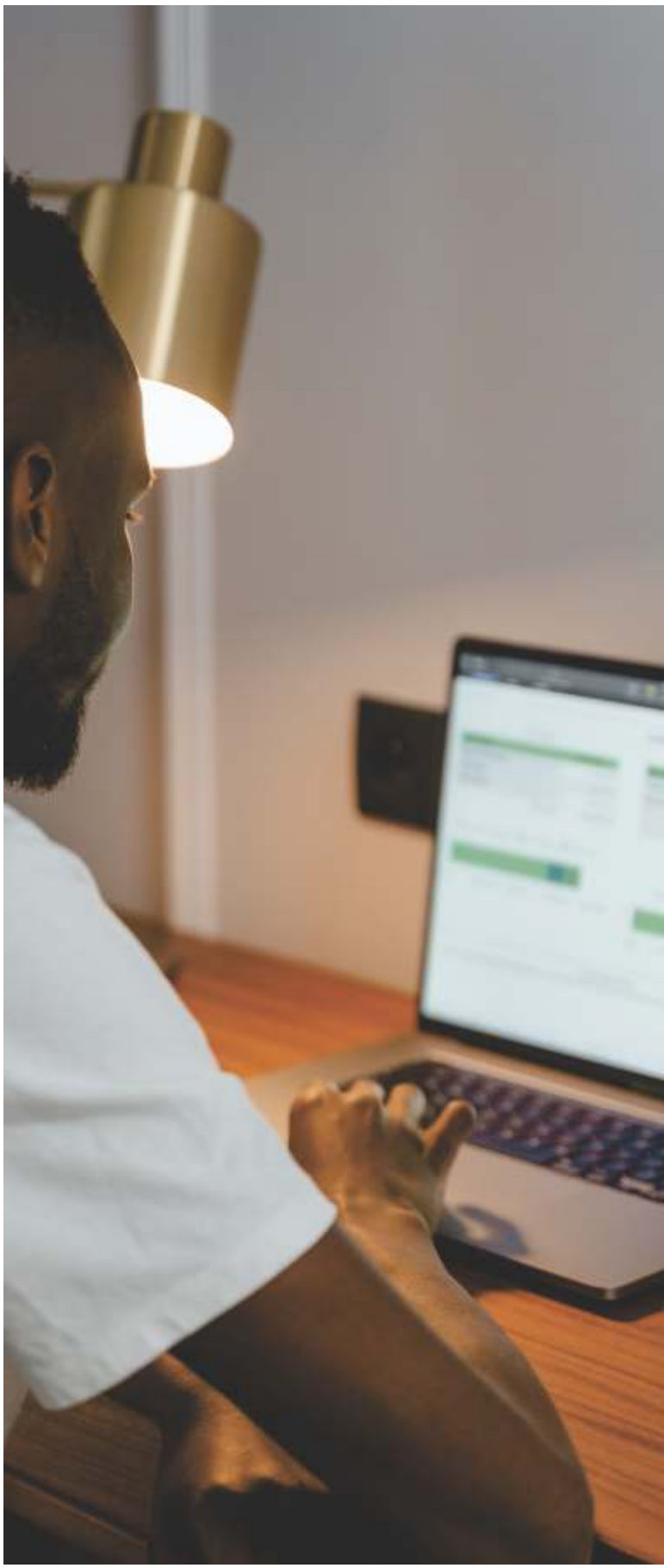

KUTENGWA KWA KIDIJITALI NCHINI TANZANIA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Nchini Tanzania, mgawanyiko wa kidijitali kati ya mijini na vijijini, kipato cha chini na kipato cha kati ni mkubwa. Hivi sasa nchi inakabiliwa na changamoto zifuatazo zinazosababisha kutengwa kwa kidijitali nchini. Hizi ni pamoja na changamoto za kukatwa kwa mtandao, muunganisho usio thabiti, kutopatikana na kutomudu bei ya maunzi na programu, kutomudu bei ya vifurushi vya mtandaoi na ujuzi wa kidijitali.

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Tanzania imeshuhudia uwekezaji mkubwa katika miundombinu ya nyuzi (fibre) katika miaka ya hivi karibuni. Mkongo wa Taifa wa TEHAMA (NICTBB) unaoungwa mkono na serikali sasa una urefu wa zaidi ya kilomita 7,500 katika mikoa na wilaya nchini kote, na Muungano wa Fiber Consortium (unaojumuisha Airtel, Tigo, Vodacom na Zantel)

23. https://watetezi.co.tz/hukumu-kesi-ya-membe-kuwadai-fidia-ya-bilioni-10-msiba-na-wenzake-yasogezwa-mbele/ (Accessed 11/3/2022)

umejenga takriban kilomita 400 za metro fiber jijini Dar es Salaam. , Dodoma, Morogoro, Mwanza na Arusha, pamoja na zaidi ya kilomita 1,500 za uti wa mgongo unaounganisha miji mikuu ya Dar es Salaam, Dodoma, Arusha na Moshi. Hata hivyo, teknolojia ya simu imeibuka kuwa kichocheo kikuu cha mabadiliko ya kidijitali nchini. Teknolojia inawezesha muunganisho wa maili ya mwisho kwa watu wasio na ufikiaji wa miundombinu ya mtandao isiyobadilika, wakati urahisi na uwezo wa kumudu vifaa vya rununu, ikilinganishwa na vifaa vingine vya mawasiliano, huwezesha muunganisho wa kibinafsi kwa huduma za kidijitali. Mitandao ya rununu hufikia eneo pana, hivyo kuifanya yenye gharama nafuu zaidi ukilinganisha na teknolojia za laini maalum za kuunganisha maeneo ambayo hayajahudumiwa, huku kuongezeka kwa matumizi ya simu mahiri kunaruhusu watu wengi zaidi kutumia huduma za kidijitali za hali ya juu na zenye vipengele vingi.[24]

Pamoja na jitihada hizo, nchi bado inakabiliwa na changamoto kadhaa kuhusiana na miundombinu ya kidijitali ikiwa ni pamoja na uwekaji mdogo wa mawasiliano ya simu za mkononi katika maeneo ya vijijini, kutokuwa imara kwa mawasiliano na mtandaoi pamoja na uwepo wa umeme mdogo.

AKILI BANDIA NA MKAKATI WA KITAIFA

Msukumo wa kiteknolojia wa Tanzania kwenye Akili Bandia (AI) unazidi kuimarika, na nchi hiyo sasa imepiga hatua kwa kuwekeza, kama inavyothibitishwa na maabara iliyofunguliwa hivi karibuni jijini Dodoma. Mradi wa Sh1.8 bilioni wa fani mbalimbali wa *'Artificial Intelligence for Development of Africa's Anglophone research lab'* katika Chuo Kikuu cha Dodoma (Udom) kwa ushirikiano na Nelson Mandela African Institute of Science and Technology (NM-AIST) ni ushahidi wa wazi.[25] Maabara ya Akili Bandia (AI) ni kuruhusu Tanzania kutimiza lengo lake la kujenga na kufaidika na uchumi mzuri wa kidijitali huku pia ikibadilisha sekta ya viwanda nchini. Katika kuunga mkono Dira ya 2025, Hayati Rais Dk. John Pombe Magufuli alisisitiza wakati wa ufunguzi wa Mkutano wa 12 wa Bunge tarehe 13 Novemba 2020 haja ya kupanua wigo wa huduma ya Broadband hadi asilimia 80 ifikapo mwaka 2025. Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari alisema katika miaka 60 ya uhuru tasnia hiyo imekuwa ikiendelea, na kwa sasa ina magazeti na machapisho yaliyosajiliwa 270, Radio zaidi ya 200, Vituo vya Televisheni 48, Blogu 122, redio zaidi ya 20 za mtandaoni na televisheni zaidi ya 500 za mtandaoni.[26]

JINSIA NA TEHAMA

Tanzania kwa sasa inakabiliwa na changamoto isiyopingika na wasichana wachache katika fani ya TEHAMA. Hii inasababisha uhaba wa wanawake wa kuigwa ambao wamefanikiwa katika STEM (Sayansi, Teknolojia, Uhandisi na Hisabati) na TEHAMA.[27] Ingawa Sheria ya Uhalifu wa Mtandao inawalinda wanawake na wasichana dhidi ya unyanyasaji mtandaoni, picha za ngono kwa watoto na mashambulizi mengine ya mtandaoni, idadi ya wanawake wanaotumia majukwaa ya mtandaoni bado ni ndogo ikilinganishwa na wenzao wa kiume. Zaina Foundation hivi karibuni ilibainisha katika moja ya vikao vyake kuwa tatizo hili limezidi kuwa baya kiasi kwamba Wabunge wengi wanawake hawatumii mitandao ya kijamii ili kuepuka unyanyasaji wa mtandao. Akinukuu hotuba ya Mhe. Neema Lugangira (Mbunge), *"Kwa sasa tuna wabunge wanawake wapatao 143 – 145 katika Bunge la sasa, lakini wanaofanya kazi kwenye mitandao ya kijamii ni wabunge wanawake 12 -15 pekee."*[28]

24. GSMA Association (2019): Digital transformation in Tanzania. The role of mobile technology and impacts on development goals.
25. https://africa.ai4d.ai/blog/introducing-ai4d-africas-anglophone-multidisciplinary-research-lab/
26. https://habari.sokofind.com/2021/11/16/waziri-ashatu-aelezea-mafanikio-ya-wizara-ya-habarimawasiliano-na-teknolojia-ya-habari-tangu-uhuru/ (Accessed 11/3/2022)
27. https://news.itu.int/bridging-the-stem-and-ict-gender-gap-in-tanzania/ (Accessed 23/2/2022)
28. This is a direct quote during her speech tendered during the US department on Democracy, Human Rights and Labour in short referred to as DRL Policy Shaping Workshop which was held in February 2022.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Haki ya uhuru wa kujieleza nchini Tanzania ilikiukwa mara kwa mara mwaka wa 2021. Unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni, kusimamishwa kwa vyombo vya habari, vitisho na kukamatwa kwa watumiaji wa mtandao na udakuzi wa serikali bado ni masuala tete. Sheria ya ulinzi wa data bado haijatungwa nchini Tanzania ingawa serikali kupitia kwa Waziri wake wa Habari, Mawasiliano na Teknolojia imeahidi kuwa mchakato wa utungaji wa sheria bado unaendelea. Hata hivyo, pamoja na hali hiyo, mipango mbalimbali ya serikali katika kukuza na kulinda haki za kidijitali nchini ni muhimu kama vile kuongeza uelewa wa wananchi na kurejesha vyombo vya habari vilivyokuwa vimesimamishwa (Kwanza TV, Mwanahalisi).

Kwa kuzingatia masuala yaliyojitokeza katika ripoti hii, kuna haja ya mambo yafuatayo:

- Kuwe na uanzishwaji wa umoja wa kitaifa wa asasi za kiraia utakaotetea mapitio na marekebisho ya Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni za mwaka 2020, Sheria ya Huduma ya Vyombo vya Habari namba 12 ya mwaka 2016 na Sheria ya Uhalifu wa Mtandao namba 14 ya mwaka 2015), n.k Muungano huu unapaswa kulazimisha maslahi ya wananchi katika suala la maamuzi na uwajibikaji.
- Asasi za kiraia zimehimizwa kuandaa mpango mkakati wa jinsi ya kutetea haki za kidijitali na nafasi ya kiraia nchini Tanzania.
- Mashirika ya kutetea haki za kidijitali yanapaswa kuunda majukwaa na majukwaa zaidi ambayo yatatoa elimu zaidi ya kidijitali na ufahamu kwa Watanzania. Yanapaswa kuzingatia zaidi kuongeza uelewa katika maeneo ya vijijini na kuwapa uwezo viongozi wa serikali (sera na wabunge).
- Serikali kupitia Wizara zake zinazowajibika inapaswa kufanya kazi pamoja na washikadau katika kutunga sheria ya faragha ya data.
- Serikali inapaswa kuhakikisha mazingira salama na wezeshi yataimarisha na kuwahamasisha wasichana na wanawake wachanga kujihusisha na masomo ya TEHAMA na matumizi ya majukwaa ya mtandaoni.
- Serikali inapaswa kufikiria upya ada ya leseni kwa watumiaji wa mtandaoni kuwa ya kuridhisha ili kuruhusu watu wa kipato cha chini kufurahia uhuru na haki zao kwenye mifumo ya mtandaoni.
- Kampuni za mawasiliano zinazotoa huduma za intaneti zinapaswa kupunguza gharama ya vifurushi vya mtandaoi kwa watumiaji wa mwisho.

TOGO

"Nafasi hii iliyofungwa, iliyokatwa, kufuatiliwa katika sehemu zote, ambapo watu binafsi huingizwa mahali pa kudumu, ambapo harakati kidogo zinadhibitiwa, ambapo matukio yote yanandikwa, kazi isiyoingiliwa ya kuandika inaunganisha katikati na pembeni, ambapo nguvu iko kutekelezwa bila kushiriki, kulingana na mpangilio fulani unaoendelea wa uongozi, ambapo kila mtu yuko kila wakati, anachunguzwa na kusambazwa kati ya walio hai, wagonjwa na wafu." Picha hii ya janga la tauni iliyochorwa na Michel Foucault mnamo 1975, katika insha yake *"Surveiller et punir"*, haijawahi kuwa sahihi zaidi kuliko wakati wa shida ya kiafya nchini Togo.

Tangu mwanzo wa janga hili, kanuni za msingi za sheria juu ya ulinzi wa data ya kibinafsi zimekiukwa. Hizi ni pamoja na kanuni za haki ya kupata habari, haki ya kupata, haki ya kupinga, haki ya kurekebisha na kufuta, haki ya kusasisha data ya kibinafsi baada ya kifo na uhamisho wa data.

Ripoti hiyo inaangazia ukiukwaji wa haki za kidijitali nchini Togo, kutoka kwa kukatika kwa mtandao hadi ujasusi wa mtandaoni na kuanzishwa kwa teknolojia mpya na kusababisha kutengwa kwa sehemu ya idadi ya watu. Aidha, ripoti hii inafichua kuwa kumekuwa na mawasiliano hafifu kuhusu ukusanyaji mkubwa wa takwimu zinazohusiana na janga hili ili kuruhusu wananchi kuchukua msimamo. Ni takwimu fupi tu zinazohusiana na mabadiliko ya visa vya waathiriwa na vifo ambayo huchapishwa mara kwa mara na serikali.

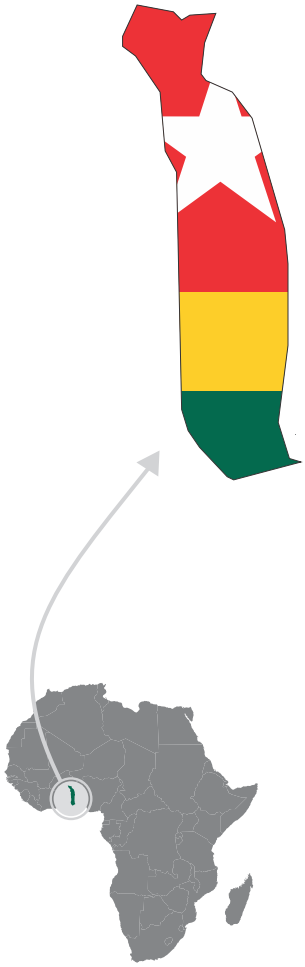

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA TOGO

Togo, nchi ya pwani ya Afrika Magharibi, inashiriki mpaka na Ghana, Benin na Burkina Faso[1] na ni nyumbani kwa zaidi ya watu milioni 8 mnamo 2022.[2] Ingawa kiwango cha umaskini kilipungua kutoka 61.7% hadi 53.5% kati ya 2006 na 2021, umaskini na ukosefu wa usawa bado uko juu sana, haswa katika maeneo ya vijijini ambapo asilimia 69 ya kaya zinaishi chini ya mstari wa umaskini.[3]

Kielezo cha Mtaji wa Binadamu cha Togo (HCI) bado ni cha chini hadi 0.41. Hii ina maana kwamba mtoto aliyezaliwa leo nchini Togo atafikia asilimia 41 pekee ya uwezo wake akiwa mtu mzima katika masuala ya afya, elimu na lishe. Serikali ingependa kuongeza fahirisi ya maendeleo ya watu hadi 0.554 ifikapo mwisho wa 2022, na pia kupunguza kiwango cha ukosefu wa ajira hadi 2.6% na kiwango cha ukosefu wa ajira hadi 19.4%.[4]

0.41%

KIELEZO CHA MTAJI WA BINADAMU CHA TOGO (HCI)

Licha ya hali mbaya ya kimataifa, inayoonyeshwa na mvutano wa kibiashara na kuendelea kwa tishio la usalama, uchumi wa Togo umedumisha utendaji wake mzuri katika miaka ya hivi karibuni huku ukuaji ukichochewa na urejeshaji uliothibitishwa wa uwekezaji wa umma, upanuzi wa shughuli katika sekta ya ujenzi, na kuboresha tija katika kilimo.[5] Janga la UVIKO-19 linaweza kupunguza kasi ya uchumi ya miaka ya hivi karibuni.

1. https://www.gallimard.fr/Catalogue/GALLIMARD/Bibliotheque-des-Histoires/Surveiller-et-punir
2. https://fr.countryeconomy.com/pays/togo#:~:text=Le%20Togo%2C%20avec%20une%20population,146%20personnes%20par%20km2
3. https://www.banquemondiale.org/fr/country/togo/overview#:~:text=Pays%20c%C3%B4tier%20d'Afrique%20de,urbain%20(26%2C5%25)
4. https://www.tg.undp.org/content/togo/fr/home/presscenter/pressreleases/2019/lancement-rapport-2019-sur-le-developpement-humain.html#:~:text=Quant%20au%20Togo%2C%20la%20valeur,%C3%A8me%20rang%20sur%20189%20pays
5. https://www.togofirst.com/fr/economie/1504-7671-togo-le-taux-de-croissance-economique-2020-en-hausse-par-rapport-aux-previsions

Ikiwa ni nchi pekee katika Afrika Magharibi ambayo haijawahi kupata mabadiliko ya kisiasa ya amani na kidemokrasia tangu uhuru wake mwaka 1960, Togo ilianza mchakato polepole na mgumu wa kuleta demokrasia mwaka 1990.

Chama tawala, Union for the Republic (UNIR), kimetawala eneo la kisiasa la Togo tangu 2013. Kinashikilia viti 59 kati ya 91 katika Bunge la Kitaifa kufuatia uchaguzi wa wabunge wa 2018. Rais tangu 2005, Faure Gnassingbé anasalia kuwa mmoja wa viongozi wakuu wa serikali katika ukanda mdogo wa Afrika Magharibi kwa suala la maisha marefu madarakani.[6]

2012-2022, MUONGO WA SHERIA NA UKIUKWAJI

Katiba ya Togo ya Oktoba 14, 1992 inaweka misingi ya usiri na inamhakikishia kila raia heshima ya maisha yake binafsi, heshima yake, utu wake na sura yake. Aidha, Ibara ya 29 inaeleza kuwa *"Nchi inahakikisha usiri wa mawasiliano na mawasiliano. Kila raia ana haki ya usiri wa mawasiliano yake na mawasiliano na mawasiliano yake"*.[7]

Katiba hii iliyoandikwa mwaka wa 1992 na kurekebishwa kwa marekebisho ya Mei 8, 2019, ilikuja wakati ambapo haki za binadamu zilianza kujidhihirisha na wakati sharti la kidemokrasia la misaada ya maendeleo likiwa bado ni ukweli unaoeleweka ambapo mataifa Kiafrika yanaozungumza Kifaransa yalijaribu kuzoea.

Hata hivyo, ni vyema kutambua kwamba vifungu hivi vya sheria ya kimsingi, huku vikibaki kuwa kauli ya jumla ya imani katika kanuni ya faragha, hata hivyo viko wazi vya kutosha kutafsiriwa kwa manufaa ya raia ambaye ni mhasiriwa wa ukiukaji wa mtandao. Lakini, licha ya hili, majaji hadi sasa wanatafsiri sheria hii ya msingi kwa maana ya msingi, bila kuzingatia zama za digital na mapinduzi ya mtandao. Tafsiri hii ya kimsingi inabaki kushikamana sana na jumla ya kutokiuka kwa mawasiliano ya kibinafsi.

Usiri wa mawasiliano na mawasiliano ya simu kwa maana kali ulihusishwa zaidi na mawasiliano ya simu na redio. Wanaweza kumruhusu hakimu kuanzisha kiungo kuhusu maisha ya faragha ya watu binafsi mtandaoni, hata kama sasisho la makala haya linafaa. Walakini, marekebisho ya hivi majuzi ya katiba mnamo 2019 hayakuzingatia hili.

> ***Heshima ya maisha yake binafsi, heshima yake, utu wake na sura yake. Aidha, Ibara ya 29 inaeleza kuwa, Nchi inahakikisha usiri wa mawasiliano na mawasiliano. Kila raia ana haki ya usiri wa mawasiliano yake na mawasiliano na mawasiliano yake.***

6. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/05/03/au-togo-faure-gnassingbe-investi-president-l-opposition-continue-a-contester-l-election_6038504_3212.html
7. https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/38025/110367/F-1481961433/TGO-38025%20(VERSION%20CONSOLIDEE).pdf

Ikumbukwe, hata hivyo, kwamba mfumo wa kisheria umejengwa juu ya suala la sheria ya kidijitali nchini Togo tangu 2012. Kwanza kabisa, kuna vifungu ambavyo vinasimamia jamii ya habari na sekta ya mawasiliano ya kielektroniki kwa ujumla, lakini vifungu vya hivi karibuni ambavyo sasa vinavutiwa na haki za kidijitali vimepitishwa.

Sheria Na. 2019-014 ya tarehe 29 Oktoba 2019 kuhusu ulinzi wa data ya kibinafsi inadhibiti ukusanyaji, uchakataji, upokezaji, uhifadhi na matumizi ya data ya kibinafsi.[8] Inatumika kwa watu binafsi, Serikali, mamlaka za mitaa, taasisi za kisheria chini ya sheria ya umma au ya kibinafsi, na pia uchakataji wa data otomatiki au usio wa otomatiki unaofanywa katika eneo la Togo au katika eneo lolote la mamlaka ambapo sheria ya Togo inatumika.

Kwa mujibu wa sheria hii, haki za watu wanaohusika ni kupata taarifa, haki ya upinzani, haki ya kurekebisha na kufuta data binafsi na haki ya kufuta.

Hata hivyo, nchini Togo, haki za kidijitali bado ni ukweli mpya na wazo hili si lazima liliingizwa katika haki za binadamu hapo mwanzo. Kuna upungufu mkubwa unaohusiana na ufahamu wa haki zao kwa wananchi, hata kama miaka ya hivi karibuni, tunashuhudia maslahi makubwa ya mbunge na serikali katika suala la kidijitali, si kwa ajili ya kumlinda mwananchi, bali kwa ajili ya kumlinda mwananchi. Kwa ajili ya kupitisha sera za Serikali kwa sera za kidijitali na pia kuzingatia mwelekeo wa kikanda wa kupigania uhuru wa kidijitali katika nchi za Afrika.

KUKATIKA KWA MTANDAO

Mnamo Juni 25, 2020, Mahakama ya Jumuiya ya Jumuiya ya kanda ya Afrika Magharibi, ECOWAS (Jumuiya ya Kiuchumi ya Nchi za Afrika Magharibi), iliamua kwamba kukatika kwa mtandao nchini Togo wakati wa maandamano ya kuipinga serikali mnamo Septemba 2017 ni kinyume cha sheria na kukiuka uhuru wa kujieleza.[9] Mahakama pia ilizitaka mamlaka za Togo kuchukua hatua zote zinazohitajika, ikiwa ni pamoja na kupitishwa kwa sheria na sera zinazoendana na haki za binadamu ili kuzuia kutokea tena. Miezi michache kabla ya hukumu hii, Togo ilikuwa imepitisha sheria kuhusu ulinzi wa data ya kibinafsi.

Ingawa sheria hii inaweka mfumo wa kisheria na kitaasisi wa ulinzi wa data ya kibinafsi, ni wazi kwamba mamlaka makubwa ya serikali yanasababisha kufanya maamuzi juu ya ulinzi wa data ambayo haipokelewi vyema. Kwa kuwa data hii hutunzwa kwa kiwango kikubwa, hatari na athari za matumizi mabaya pia ni kubwa. Upande mbaya wa wigo wa kidijitali hautishii faragha na usalama tu, bali pia unahatarisha uchaguzi huru na wa haki na kuhatarisha uhuru wa kujieleza, habari, mawazo na imani, na kuficha ukweli chini ya habari za uwongo.

KUONGEZEKA KWA MASHAMBULIZI DHIDI YA WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU

Habari katika eneo hili zinaendelea kutawaliwa na ukiukaji wa wazi wa faragha ya mtandaoni ya raia. Kati ya 2019 na 2021, ripoti na uchunguzi kadhaa ulirejelea shughuli za kijasusi za mtandao zinazoongozwa na serikali zinazolenga viongozi wa kisiasa, waandishi wa habari na makasisi wa Kikatoliki.[10]

Mnamo Agosti 2020, uchunguzi wa Le Monde, The Guardian na Citizen Lab ulifichua kwamba makasisi wawili wa Kikatoliki wa Togo, Benoît Alowonou na Padre Pierre Chanel Affognon, walikuwa wakilengwa kupitia udakuzi wa WhatsApp

8. https://jo.gouv.tg/sites/default/files/JO/JOS_29_10_2019-64E%20ANNEE-N%C2%B026%20TER.pdf#page=1
9. https://www.amnesty.org/fr/latest/news/2020/06/togo-envoie-un-message-clair-que-les-coupures-volontaires-internet-violent-la-liberte/
10. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/08/03/au-togo-un-espion-dans-les-smartphones_6048023_3212.html

uliofanywa na NSO Group kupitia programu yake ya kisasa ya udakuzi inayoitwa Pegasus. Sauti hizi ambazo zilikosoa mamlaka ya Rais Faure Gnassingbé bila kujua ziliathiriwa na uvurugwaji wa simu zao janja mwaka wa 2019.

Pegasus ni silaha ya kidijitali iliyotengenezwa na kuuzwa kwa mataifa na kampuni ya Israel ya NSO Group Technologies, rasmi ili kupambana na ugaidi na uhalifu mkubwa. Nchini Togo, imekuwa ikitumiwa dhidi ya makasisi wa Kikatoliki, wanaharakati wa mashirika ya kiraia na wanasiasa wa upinzani.

Uchunguzi mwingine wa Amnesty International na vyombo kadhaa vya habari katika mtandao wa Hadithi Zilizopigwa marufuku uliripoti baadaye mwaka wa 2021 kwamba zaidi ya nambari 300 za Togo zinaonekana kwenye orodha ya walengwa wanaowezekana wa kijasusi wa Israeli, Pegasus. Idadi hii ni pamoja na viongozi wa kisiasa, vyama na waandishi wa habari.[11]

Katika robo ya mwisho ya 2021, uchunguzi mwingine wa Amnesty International ulifichua kuwa kikundi mashuhuri cha wadukuzi wa Donot Team pia kilitumia programu ghushi za Android na barua pepe zenye maambukizi ya virusi vya spyware kumshambulia mtetezi maarufu wa haki za binadamu wa Togo, kwa lengo la kumweka chini ya udakuzi kinyume cha sheria.[12]

Kulingana na ripoti ya uchunguzi, hii ni mara ya kwanza programu ya udakuzi ya Donot Team kutambuliwa katika mashambulizi nje ya Asia Kusini. Uchunguzi huo pia uligundua uhusiano kati ya programu za akili na miundombinu inayotumiwa katika mashambulizi haya, na Innefu Labs, kampuni ya usalama wa mtandao yenye makao yake nchini India.

Innefu Labs haina sera ya haki za binadamu na haionekani kutekeleza uangalizi wa haki za binadamu - licha ya hatari kubwa ambazo bidhaa zake huleta kwa mashirika ya kiraia.

11. https://www.dw.com/fr/togo-journalistes-espionnage-pegasus/a-59338602
12. https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/10/togo-activist-targeted-with-spyware-by-notorious-hacker-group/

KUZUIA NAFASI KWA WAANDISHI WA HABARI MTANDAONI KUFANYA KAZI MNAMO 2021

Mwishoni mwa 2021, waandishi wa habari wawili, Ferdinand Ayité na Joël Egah, walikamatwa na kufungwa katika gereza la Lomé kwa maoni yao ya mtandaoni.[13] Wanashutumiwa kwa maoni yaliyotolewa katika jarida la *"The other newspaper"*, kipindi maarufu sana cha habari na mjadala kinachorushwa kwenye YouTube na TV ya mtandao ya gazeti la *"The Alternative"*. Katika mjadala huo, mawaziri wawili ambao hawakutajwa walihusishwa na ubadhirifu. Nchini Togo, Kanuni ya Vyombo vya Habari haijatoa hukumu ya kifungo tangu 2004, lakini tangu matukio hayo yafanyike kwenye *"mtandao wa mitandao ya kijamii,"* mwendesha mashtaka alizingatia kwamba ukweli ulikuwa chini ya sheria ya kawaida.

Ingawa wanahabari hao wawili waliachiliwa siku ya mkesha wa mwaka mpya, sasa wako chini ya uangalizi mkali wa mahakama. Wakurugenzi wa gazeti la L'Alternative and Fraternité wamenyimwa hati zao za kusafiria, kuamriwa wasiondoke nchini, kulazimishwa kumtembelea jaji mara moja kwa wiki, na kutochapisha au kutangaza pole kwa mawaziri hao wawili waliolengwa na matamshi yao. Hatua hizi zilichukuliwa kuwa *"za kudharauliwa"* na wakili wao, Bw. Elom Kpade.

UVIKO-19, HALI YA DHARURA YA AFYA NA DATA YA CHANJO

Ili kudhibiti janga hili ambalo linaangamiza ulimwengu, serikali ya Togo, kwa msaada wa bunge, ilipitisha hatua za dhihaka.

Madhumuni ya hatua hizi ilikuwa kusimamisha sheria za kawaida ili kutumia *"sheria zingine ambazo ni wazi kidogo, ambazo husababisha mkusanyiko mkubwa wa mamlaka na vikwazo kwa haki za kimsingi"*.

Bunge la Togo, likiegemea nadharia ya *"hali isiyo ya kawaida"* iliyoainishwa katika kifungu cha 94 cha katiba ya Jamhuri ya Nne, ilipitisha haraka sheria ambayo serikali nzima ya dharau itakuwa na msingi wake, haswa hali ya dharura ya kiafya.

Kwa hivyo, serikali inaruhusiwa kuchukua *"hatua yoyote"* ili kuzuia na kupunguza matokeo ya vitisho vinavyowezekana kwa afya ya watu. Matumizi ya kifungu hiki, ambacho ni kinaongezeka na hata haitabiriki, yanastahili kuzingatiwa. Inaweza kuonekana kuwa serikali ya Togo ime danganywa.

Kwa mujibu wa haki ya kujitenga, uhuru mwingi umesitishwa na kuwepo kwa kanuni mpya zilizopitishwa kwa hofu, kwa madhara yaliyo fikirisha, katika muktadha wa kimataifa ambao haujawahi kutokea. Kwa hivyo, uhuru wa kuja na kuondoka katika eneo la kitaifa ulizuiliwa na hitaji la kuwekwa kizuizini kwa watu katika miji fulani iliyozingatiwa karibu na upinzani, haswa. Tsévié, Sokodé na Aného.

Faragha, ambayo ni pamoja na ulinzi wa data ya kibinafsi, ilikuwa na inaendelea kutumiwa vibaya licha ya kuanzishwa kwa lazima kwa chanjo kati ya wakazi wa Togo.

Kwa kweli, ili kudhibiti kuenea kwa virusi, hatua mbili zilichukuliwa, kama vile kuweka karantini na ufuatiliaji wa wagonjwa, ziliidhinishwa na sheria inayohitaji wagonjwa, wasafiri na wananchi wanaotaka kupima ili kujiandikisha kwenye majukwaa ya mtandao ya serikali, ambayo hakuna sheria inayosimamia usimamizi wa data ya kibinafsi na wajibu wa wamiliki wa data hizo.

Uzinduzi wa programu ya kufuatilia TogoSafe kwa wasafiri ulijadiliwa sana kama uvamizi wa faragha.[14]

13. https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/article/togo-deux-journalistes-arretes-et-detenus-pour-avoir-critique-des-ministres.html
14. https://numerique.gouv.tg/lancement-de-togo-safe-une-application-mobile-pour-lutter-contre-la-propagation-de-la-covid-19-au-togo/

Programu hii ya kina ya kukusanya data hutumia utendakazi wa Bluetooth wa simu ya mtumiaji wake ili kuwatahadharisha wanapowasiliana na mtu ambaye amethibitishwa kuwa na virusi vya Korona. Ili kufanya hivyo, programu inategemea data ya muunganisho wa Bluetooth ya simu ya mtumiaji iliyo na Virusi vya Korona ili kutambua watu mbalimbali ambao mtumiaji amekuwa akiwasiliana nao. Mapendekezo yaliyotolewa na wataalam kwa uwazi katika ukusanyaji na usimamizi wa takwimu na maombi bado hayajazingatiwa na serikali.

Kwa mfano, ni muhimu kuhakikisha kuwa upakuaji na utumiaji wa programu ya kufuatilia ni ya hiari kweli na kwamba hakuna raia anayekataa kuitumia anayeweza kupata hasara yoyote (kwa mfano, kunyimwa ufikiaji wa bidhaa au huduma). Pia, mapendekezo mengine yalikuwa yamependekeza kwamba kanuni ya awali ya ombi hili ichapishwe kabla, ili kutoa muda mwafaka kwa wataalam kuangalia utendakazi wake. Miaka miwili baada ya kuzinduliwa, hakuna ripoti kuhusu athari au ufanisi wa programu ya TOGOSAFE.

Ndivyo ilivyo pia kwa jukwaa la, https://voyage.gouv.tg lililozinduliwa kama mbadala wa usimamizi wa wasafiri katika Uwanja wa Ndege wa Lomé.[15] Data ya kibinafsi iliyokusanywa na jukwaa huhamishiwa kwa vyombo vingine vya serikali, haswa huduma za uhamiaji, bila mtumiaji kufahamishwa mapema. Habari za uwongo, haswa jina la wazazi wa msafiri, pia hukusanywa bila matumizi yoyote, ambapo kabla ya janga hilo, wasafiri wangeweza kusafiri tu na habari iliyorekodiwa katika pasipoti zao za kibayometriki na hati za kusafiri na fomu ya uhamiaji ambayo habari yake ilikuwa inahusiana sana na safari.

Hata hivyo, katika nchi inayotawaliwa na utawala wa sheria, ukiukwaji huu wa uhuru wa hauwezi kufanywa bila mfumo imara. Bunge linahitaji kupitishwa kwa hatua hizi zizizofaa zihamasishwe, *"kulingana na hatari zinazotokea kwenye mazingira, wakati na mahali"* ili *"kupunguza madhara ya vitisho*

15. https://numerique.gouv.tg/ouverture-des-frontieres-aeriennes-voyage-gouv-tg-lance-pour-digitaliser-la-gestion-des-voyageurs-a-laeroport-de-lome/

vinavyo hatarisha afya za watu.

Nchini Togo, uanzishwaji wa Mamlaka ya Kulinda Data ya Kibinafsi (PDPA), ambayo ni matumizi ya sheria ya ulinzi wa data ya kibinafsi, umekuwa polepole katika kuanzishwa. Na mradi utekelezaji wa Mamlaka unachelewa, uvunjaji wa data kuhusiana na UVIKO-19 utaendelea kutokea.

VIPI KUHUSU AKILI YA BANDIA?

Matumizi ya sahihi ya kidijitali na serikali ya Togo yanaongezeka. Hakika, hata kama Togo imeboresha mfumo wake wa kisheria ili kukabiliana na mapinduzi ya dijitali, suala la akili bandia bado liko chini ya kapeti. Walakini, akili bandia, ingawa bado haina mfumo uliofafanuliwa wazi wa kisheria au udhibiti, inazidi kutumiwa katika vita dhidi ya UVIKO-19, kinyume na sheria za msingi zaidi za haki za binadamu.

Hiki ndicho kisa cha mfumo wa "*Novissi*", ambacho kiliwekwa na serikali ya Togo wakati wa vikwazo vya kwanza vya vitakasa.[16] Mfumo huu, katika awamu yake ya kwanza, ulikuwa umetumia data kutoka kwa data za awali za kadi za wapiga kura za kibayometriki bila ridhaa ya watumiaji, hadi kuwakasirisha wahusika wa kisiasa ambao walizingatia ukosefu wa ushirikishwaji, kwa sababu uanzishwaji wa kadi hizi za kibayometriki ulifanyika huku kukiwa na imegubikwa na mabishano dhidi ya mpango wa awali na kususia kwa wanamgambo wa upinzani.

Utumiaji wenyewe wa data hii wakati huo, bila idhini iliyoidhinishwa na walengwa wa matumizi ya data iliyokusanywa ya uchaguzi kwa madhumuni haya, yenyewe ilikuwa ukiukaji wa Kifungu cha 14 cha Sheria ya Kulinda Data Binafsi.

Data za simu za wenyeji zilichukuliwa bila wao kujua: mara kwa mara na muda wa simu, kiasi cha mkopo kilichopatikana kwenye simu, nk. Kanuni hii, ambayo ilifanyiwa kazi bila idhini ya mtumiaji, iliwasilisha upendeleo kadhaa ambao ulisababisha ukiukaji na hali nyingine ya ukosefu wa usawa:

- Utumiaji wa data za simu haujumuishi watu wa vijijini ambao hawatumii simu za rununu, kwani wanakosa njia za kuzipata.
- Data ya simu haionyeshi hatari halisi ya watu wanaolengwa.
- Huduma za pesa kwa njia ya simu hazipatikani vijijini.
- Wahudumu wamehamisha data ya wateja wao kwa Serikali bila kufahamisha au kuomba kibali chao kama ilivyoainishwa na sheria.

Pamoja na hatari hizi za kweli (udhibiti umekuwa mkubwa na matumizi mabaya ya madaraka), pia tunapitia hatari ambazo hazijawahi kushuhudiwa za haki ya faragha. Dhamana ya faragha inamekosa uhalisia katika hali nyingi sana. Watu wengi hawajui kabisa ni nani anayeshikilia data zao na jinsi inavyotumiwa.

Hali hii, ambayo serikali ya Togo inatoa taarifa kidogo sana au kutotoa kabisa, inaonekana kufichua ari ya taifa la Togo kuficha tofauti zilizopo.

> ***Kwa kuzingatia kwamba suala la akili bandia haliko wazi nchini Togo, ukosefu wa ufafanuzi wa wazi huenda ukafungua mlango kwa unyanyasaji mkubwa zaidi.***

16. https://novissi.gouv.tg/

MAPENDEKEZO

Kwa kuzingatia ukiukwaji mbalimbali wa haki za kidijitali za wananchi katika miaka ya hivi karibuni, ni muhimu kutoa baadhi ya mapendekezo kwa wadau mbalimbali ikiwemo serikali ya Togo.

Kuhusu ukusanyaji wa taarifa zinazohusiana na janga hili na matumizi ya teknolojia mpya, serikali lazima:

- Kuzingatia viwango vyote vya kimataifa vya haki za binadamu ambavyo vinaweza kuathiriwa na matumizi ya teknolojia ya ufuatiliaji, akili bandia, n.k. ili kuhakikisha utiifu wa viwango vinavyokubalika kimataifa;

- Kuhakikisha hali ya muda ya vifaa vinavyotumika: vinapaswa kuisha haraka iwezekanavyo kabla ya tarehe 16 Septemba 2021, kama ilivyotolewa na sheria kuhusu hali ya hatari;

- Kuzingatia uwezekano na pia kutumia njia zingine kando na akili ya bandia ili kuhakikisha kujumuishwa kwa kila mtu na kuweka asili ya hiari ya ombi la TOGOSAFE na uchapishaji wa kanuni wa chanzo cha maombi;

- Punguza ukusanyaji wa data zisizo za lazima zinazohusiana na vipimo vya PCR;

- Kufanya tu data ifuatayo ya kibinafsi ipatikane kwa watu walioidhinishwa kuangalia hati (mamlaka za mpaka): jina la ukoo, majina ya kwanza, tarehe ya kuzaliwa ya mtu husika pamoja na matokeo chanya au hasi ya umiliki wa hati inayokidhi masharti, bila kujumuisha, hasa, asili ya hati (chanjo, mtihani hasi, cheti cha kupona);

- Kutathmini sheria zilizopo za ulinzi wa data ili kubaini kama zinalinda vya kutosha haki ya faragha na haki ya kulindwa data katika muktadha wa magonjwa ya milipuko na udhibiti wa migogoro ya serikali;

- Kuchukua hatua za kuanzisha vifungu vya sheria na udhibiti vinavyounda matumizi ya teknolojia mpya, hasa Akili Bandia, kwa kuzingatia mafanikio ya haki za binadamu;

- Kufanya tathmini ya heshima ya haki za binadamu na mifumo yote ya zamani, ya sasa na ya siku zijazo iliyojengwa kwa Akili Bandia na kutumwa kwa umma na serikali ya Togo na washirika wake;

- Kufahamisha na kushauriana na Mtandao na wadau wa haki za binadamu kuhusu uwekaji wa suluhisho kwa umma;
- Kutoa taarifa zote zinazohitajika kwa watu binafsi kuelewa ni lini na jinsi teknolojia inatumiwa, hasa katika muktadha wa huduma za umma;
- Kuzingatia masharti ya kisheria na udhibiti na kanuni zilizopo za uwazi katika utoaji wa kandarasi za huduma au usambazaji katika uwanda wa usimamizi wa data;
- Kutekeleza sheria iliyopo inapohitajika ili kutii wajibu wa Serikali wa kuwalinda watu dhidi ya ukiukaji wa haki za binadamu unaofanywa na vyombo vya Serikali au watoa huduma;
- Kuchukua hatua ili kuhakikisha kwamba vyombo vyote vya udhibiti vinavyohusika vinapata utaalamu wa kutosha, vimepokea mafunzo yanayofaa kuhusu mifumo mipya ya teknolojia na athari zake za haki za binadamu, na kuwa na rasilimali za kifedha na nyinginezo wanazohitaji ili kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi;
- Kuzuia na kupunguza hatari za ubaguzi zinazohusishwa na matumizi ya teknolojia mpya kwa makundi ambayo yako katika hatari kubwa ya kuathiriwa kwa haki zao kwa kiasi kikubwa na mifumo hii;
- Kuruhusu kila mtumiaji, wakati wowote, kujifuta kwa data zake kwenye programu ya simu katika seva kuu kwa kujiondoa na kusanidua programu na data ya majaribio ya PCR.

"Serikali lazima kutathmini sheria zilizopo za ulinzi wa data ili kubaini kama zinalinda vya kutosha haki ya faragha na haki ya kulindwa data katika muktadha wa magonjwa ya milipuko na udhibiti wa migogoro ya serikali."

TUNISIA

Mnamo 2021, Tunisia iliadhimisha muongo mmoja tangu maandamano ya ghasia yaliyoondoa utawala wa miaka 23 wa Rais wa zamani wa kiimla Ben Ali. Ingawa mageuzi muhimu yanayoathiri haki za kidijitali yalifanyika katika muongo huu uliopita, mapungufu makubwa katika sheria yalisalia kutekelezwa wakati ambapo nchi ilishuhudia vikwazo vikubwa vya uhuru wa kujieleza mtandaoni kufuatia tangazo la Rais la hatua za kipekee mnamo Julai 25, 2021.

Ripoti hiyo inatoa muhtasari wa mazingira ya sasa ya haki za kidijitali ya Tunisia, inayozingatia uhuru wa kujieleza na haki ya kupata habari, sheria za kitaifa zinazotumiwa kuzikandamiza, pamoja na ufuasi wa nchi hiyo kwa dhamira ya kimataifa na ya kikanda katika kulinda haki za binadamu.

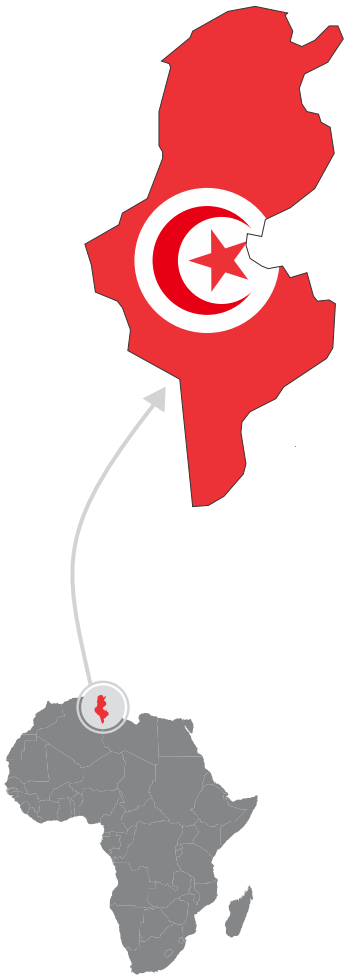

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA TUNISIA

Jamhuri ya Tunisia inashughulikia eneo la 163,610 km2, na inashiriki mipaka na Algeria na Libya. Kufuatia kupinduliwa kwa utawala wa kidikteta wa muda mrefu, mwaka 2011 Tunisia ilianza kipindi cha mpito kuelekea demokrasia. Walakini, mnamo Julai 25, 2021, Rais alitangaza kufutwa kazi kwa Waziri Mkuu, kusimamishwa kwa bunge lililochaguliwa, na uamuzi wake kwa amri. Tangazo hilo limechochea wasiwasi unaoongezeka kuhusu nchi hiyo kuingia katika mzozo mkubwa wa kisiasa.

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Tunisia imetia saini mikataba kadhaa ya kimataifa na mikataba ya kikanda, kama vile Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR) na Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo). Kifungu cha 20 cha Katiba ya Tunisia kinasisitiza ushiriki wa Serikali katika mikataba ya kimataifa iliyopitishwa na kuidhinishwa na Bunge la Wawakilishi wa Wananchi. Inaweka ukuu wa mikataba ya kimataifa juu ya sheria za ndani. Hata hivyo, katika ripoti yake ya sita ya mara kwa mara ya Tunisia, Kamati ya Haki za Kibinadamu ilionyesha wasiwasi kwamba mahakama za Tunisia hazitumii mikataba hiyo mara chache.[1]

MFUMO WA KISHERIA NCHINI TUNISIA UNAJUMUISHA MAANDISHI KADHAA AMBAYO YANAKINZANA NA VIPENGELE VYA MIKATABA ILIYOTIWA SAINI.

Mfumo wa kisheria nchini Tunisia unajumuisha maandishi kadhaa ambayo yanakinzana na vipengele vya mikataba iliyotiwa saini. Kwa mfano, kwa ukiukaji wa sheria ya Kimataifa ya Haki za Kibinadamu, kashfa na kuharibia mtu sifa au jina ni hatia chini ya Kanuni ya Adhabu

1. Human Rights Committee Concluding observations on the sixth periodic report of Tunisia (27 March 2020) http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhshmKtQJn68GxgXXTdAYdq%2fttwMVHhGRP3qVL6wOK3YX6MZZqQmxEb2zWM7SDcgF%2bASrTCdzjmayBB05%2f9feUIKejNt7OszprXjfceSMUNC%2fQ

na chini ya vifungo vya jela. Zaidi ya hayo, miongozo kutoka Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu (ACHPR), iliyopewa mamlaka ya kutafsiri Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu ulioidhinishwa nchini Tunisia mwaka 1983, unasema kwamba mahakama za kijeshi hazipaswi *"kwa hali yoyote ile kuwa na mamlaka juu ya raia."* Hata hivyo, wakati ibara ya 110 ya Katiba inaeleza kuwa *"mahakama za kijeshi ni mahakama zenye mamlaka ya uhalifu wa kijeshi"*, raia wanaendelea kufunguliwa mashitaka katika mahakama za kijeshi, kwani sheria zinazotumika bado hazijafanyiwa marekebisho kwa mujibu wa masharti ya Ibara ya 110 ya Katiba.

UHURU WA KUJIELEZA KWENYE MTANDAO MNAMO 2021

Mnamo 2021, Tunisia ilishuhudia ongezeko la kutisha la idadi ya mashtaka dhidi ya waandishi wa habari, wanaharakati wa kisiasa, na watumiaji wa mitandao ya kijamii kwa maudhui waliyoshiriki mtandaoni. Katikati ya maandamano yaliyozuka Januari 2021, katika kumbukumbu ya miaka 10 ya mapinduzi ya Tunisia, mamia ya waandamanaji walizuiliwa, wengine kwa shughuli zao za mtandaoni, na wanaharakati kadhaa walilengwa kupitia unyanyasaji wa mtandaoni na mashambulizi ya kimwili kutokana na mitandao yao ya kijamii. machapisho kwenye maandamano. Waandamanaji pia walitumia mitandao ya kijamii kuandika majibu yasiyolingana yaliyochukuliwa na vikosi vya usalama.[2]

Kufuatia kushika hatamu kwa Rais mnamo Julai 25, mahakama za kijeshi zilizidi kutumiwa na Ofisi ya Rais kushitaki mashtaka ya *"kumtusi Rais"* na "kukashifu jeshi". Kulingana na taarifa ya Amnesty International, kwa muda wa miezi mitatu, kati ya Julai 25 na Novemba 2021, mfumo wa sheria wa kijeshi ulichunguza au kuwafungulia mashtaka kiasi cha raia kumi. Ili kuweka muktadha, taarifa hiyo inasomeka kuwa katika miaka saba kati ya 2011 na 2018, mashirika ya haki za binadamu yaliandika kesi sita pekee za raia waliofikishwa mbele ya mfumo wa haki wa kijeshi.

Uhuru wa kujieleza unalindwa chini ya kifungu cha 31 cha sura ya Haki na Uhuru za Katiba ambacho ni mojawapo ya sura mbili za Katiba zinazosalia kutumika baada ya kuchapishwa kwa amri ya Rais Na. 2021-117 ya Septemba 22, 2021, kwa hatua za kipekee.

Amri ya 117 inajumuisha hatua kadhaa kuu:

- Ilisimamisha Katiba isipokuwa utangulizi wake na sura mbili za kwanza, zinazohusiana na masharti ya jumla na haki na uhuru;
- Ilitoa uwezekano kwa Rais wa Jamhuri kutunga sheria katika maeneo yote bila uwezekano wa kukata rufaa dhidi ya kukiuka katiba ya sheria za amri.

> ***Hatua zilizoainishwa katika amri hii zinampa Rais wa Jamhuri mamlaka ya kutaifisha ambayo haijawahi kufanywa na Rais, bila udhibiti wa kitaasisi.***

2. "Injured Tunisian protester dies, fuelling new clashes". Reuters, January 25, 2021, https://www.reuters.com/article/us-tunisia-protests-idUSKBN29U2HP

UPATIKANAJI WA HABARI

Mnamo Aprili 2021, Waziri wa Afya wa Tunisia Faouzi Mehdi alitoa agizo la mawaziri la kutishia vikwazo dhidi ya madaktari na wafanyikazi wa afya wanaotoa taarifa zisizoidhinishwa kuhusu janga la UVIKO-19 kwenye vyombo vya habari au mtandaoni. Agizo hilo lilikabiliwa na upinzani kutoka kwa watendaji wa mashirika ya kiraia, ambao walishutumu serikali kwa udhibiti na kujaribu kuonyesha hali ya afya ya umma nchini.[3]

Mnamo Desemba 2021, Kifungu cha 19, shirika la kimataifa la haki za binadamu liliikosoa serikali kwa kuondoa vyombo vya habari vya kibinafsi kufikia mikutano ya waandishi wa habari, na kuwazuia waandishi wa habari kuuliza maswali kwa Rais.[4] Shirika hilo liliitaja mbinu ya Urais ya kukataa kufanya mikutano na waandishi wa habari na kufanya mahojiano, kuzuia haki ya Watunisia kupata habari na vyombo vya habari huru na vingi.[5]

Upatikanaji wa habari umewekwa katika Katiba chini ya Kifungu cha 32. Tamko la Sheria Na. 115 kuhusu uhuru wa vyombo vya habari, uchapishaji, na uchapishaji pia inasema chini ya Kifungu cha 9 kwamba, *"ni marufuku kuweka kizuizi chochote kinachozuia usambazaji huru wa habari; au ambayo inazuia fursa sawa kati ya vyombo mbalimbali vya habari katika kupata habari, au ambayo inaweza kuzuia haki ya raia ya kuwa na vyombo vya habari vilivyo huru, vingi na vilivyo wazi."*

Mnamo 2016, Bunge lilipigia kura Sheria murua kuhusu Haki ya Kupata Taarifa Na. 22 ya 2016. Sheria hiyo inadhibiti, miongoni mwa mambo mengine, mashirika ya serikali, mashirika ya umma na mashirika na taasisi zinazopokea ufadhili wa serikali, miongoni mwa mambo mengine.

3. Amnesty International Tunisia: Rescind ministerial order censoring health workers over Covid-19 (2021) https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/04/tunisia-rescind-ministerial-order-censoring-health-workers-over-covid19/ (Accessed on 15 January 2022).
4. Article 19 Tunisia: The President must guarantee free press and access to information (2021) https://www.article19.org/resources/tunisia-the-president-must-guarantee-free-press-and-access-to-information/ (Accessed on 15 January 2022).
5. Article 19 Tunisia: The President must guarantee free press and access to information (2021) https://www.article19.org/resources/tunisia-the-president-must-guarantee-free-press-and-access-to-information/ (Accessed on 15 January 2022).

Inahitaji huluki hizi zote kuchapisha aina mahususi za maelezo, ikijumuisha sera na programu zinazohusu umma, shughuli za udhibiti wa maandishi, na aina fulani za data ya takwimu zote kwenye tovuti ambayo husasishwa angalau mara moja kila baada ya miezi mitatu.

Chini ya sheria hii, *"Tume ya Upatikanaji wa Habari"* yenye wajumbe tisa waliochaguliwa na Bunge kwa mihula sita ya miaka sita iliundwa mwaka 2017. Wajumbe ni pamoja na majaji, mwandishi wa habari, mwakilishi wa Mamlaka ya Kitaifa ya Kulinda Data Binafsi, na mwakilishi wa Mashirika yanayofanya kazi katika nyanja zinazohusiana na haki ya kupata habari. Ingawa sheria Na. 22 inaweza kuwa na mapungufu kuhusu kubainisha makataa ya kukata rufaa, kwa ujumla imesifiwa katika eneo hilo kama hatua ya kimaendeleo. Hata hivyo, utekelezaji wa sheria hii bado ni mdogo kwa sababu kadhaa, ikiwa ni pamoja na uelewa duni wa haki hii, ukosefu wa rasilimali na tabia ya kutegemea zaidi misamaha iliyoainishwa katika sheria ikiwa ni pamoja na *"uharibifu wa usalama au ulinzi wa taifa"*, pamoja na Ulinzi wa Taarifa za Kibinafsi.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Matokeo yaliyowasilishwa katika ripoti hii yanaashiria kuongezeka kwa vikwazo vya haki za kidijitali za Watunisia, ikilinganishwa na mwaka uliopita. Mianya ya kisheria inaendelea kutumiwa kuwekea vikwazo uhuru, kuingilia mchakato wa mahakama, na kuwakandamiza wakosoaji. Mapendekezo yafuatayo yanatolewa:

- Serikali lazima iondoe mashtaka ya waandishi wa habari na watumiaji wa mtandao juu ya maoni yaliyoshirikiwa mtandaoni.
- Ni lazima serikali irekebishe mfumo wa kisheria ikiwa ni pamoja na kanuni ya adhabu, kanuni za mawasiliano ya simu na kanuni za haki za kijeshi na pia kufanya juhudi zaidi za kulinda haki za raia ndani ya nyanja ya dijitali.
- Serikali na asasi za kiraia zimeombwa kushirikiana katika kuongeza nguvu za pamoja ili kuongeza uelewa juu ya haki ya kupata taarifa, utekelezaji wa sheria husika na taratibu zake.

UGANDA

Mwaka wa 2021 ulishuhudia maendeleo chanya kwa haki za kidijitali nchini Uganda, ingawa inaweza kusemwa kuwa hazikuishia pakubwa. Kukomeshwa kwa ushuru wa kiwango cha juu ambao nafasi yake ilichukuliwa na ushuru wa bidhaa kwenye data ni mfano halisi. Serikali ilikaza nguvu zao kwenye mitandao ya kijamii ikidhibiti zaidi uhuru wa kujieleza nchini. Hii ni kwa kiasi kikubwa kutokana na ukweli kwamba Waganda kwa ujumla hutegemea mitandao ya kijamii kama njia ya kujieleza kwao. Mnamo 2020, hatua zilipoanzishwa ili kupunguza kuenea kwa UVIKO-19, tulianza kushuhudia ukiukwaji wa kanuni zinazolinda haki za kidijitali, ambazo ni upatikanaji wa mtandao na uwezo wa kumudu, Uhuru wa kujieleza na haki ya kupata taarifa, faragha na ulinzi wa data. Ukiukaji wa haki hizi uliendelea, ingawa sio kwa sababu ya hatua zilizotekelezwa dhidi ya UVIKO-19. Hivi majuzi, ukiukwaji mwingi umekiuka uhuru wa kujieleza, huku watu kadhaa wakikamatwa na kuzuiliwa kwa kile kinachodaiwa kuwa mashambulizi ya mtandaoni dhidi ya maafisa wa ngazi za juu serikalini.

Uhuru wa kujieleza mtandaoni ulikuwa haki ya kidijitali iliyokiukwa zaidi mwaka wa 2021, huku watu kadhaa wakikamatwa, kufunguliwa mashtaka na kuzuiliwa kwa madai ya kukera mawasiliano, matumizi mabaya ya kompyuta na mashtaka mengine. Licha ya kufungwa kwa shule kwa muda mrefu, serikali ya Uganda haikufanya juhudi kuwezesha upatikanaji wa mtandao; njia pekee inayopatikana na salama zaidi kwa elimu na biashara. Zaidi ya hayo, elimu ya kielektroniki iliwaacha maskini katika hali mbaya kwani hawakuwa na fursa ya kusoma masomo ya mtandaoni. Ripoti hii inatoa mapendekezo kadhaa yanayoelekezwa kwa serikali, Bunge, mashirika ya kiraia na sekta ya kibinafsi nchini Uganda kushughulikia makucha yanayoendelea kuhusu kufurahia na kupatikana kwa uhuru mtandaoni nchini humo.

Ripoti hii inaitaka serikali ya Uganda kukomesha upotoshaji kupitia ushirikiano wa kimakusudi na ushirikiano na wadau wengine badala ya kuamua kubana uhuru wa kujieleza. Zaidi ya hayo, ripoti inaagiza serikali kuweka nafasi za mtandaoni wazi na kupatikana kwa raia wa kawaida kama msingi wa msingi wa kufurahia haki za kidijitali. Ripoti inatoa wito kwa Bunge la Uganda kutunga sheria ambayo inaunda hali na mipaka ambayo inafafanua hali ambazo zinaweza kusababisha kukatizwa kwa ufikiaji mtandaoni. Aidha, jumuiya ya kiraia inahimizwa kuimarisha mipango yao ya utetezi wa uhuru zaidi wa mtandao na uhuru wa kujieleza, pamoja na kuwawezesha wananchi kutambua taarifa potofu na upotoshaji. Hatimaye, ripoti inatoa wito kwa sekta ya kibinafsi kutekeleza hatua za kulinda faragha za data zinazohakikisha usalama na usalama wa data ya kibinafsi iliyo mikononi mwao.

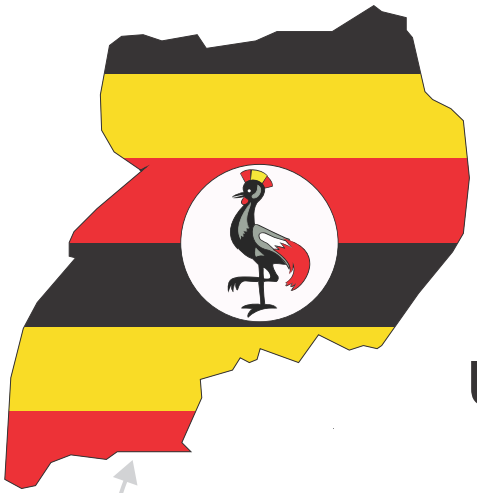

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA UGANDA

Uganda, iliyoko Afrika Mashariki, ni miongoni mwa nchi sita zinazounda Jumuiya ya Afrika Mashariki pamoja na Burundi, Kenya, Rwanda, Sudan Kusini na Tanzania. Uganda ina idadi ya watu milioni 41.[1] Usajili wa simu za kudumu na wa simu za rununu ni milioni 28.9, usajili wa mtandao milioni 21.9, msongamano wa simu ni 68%,[2] wakati viunganisho vya mtandao ni milioni 22. Kufikia mwisho wa Juni 2021, jumla ya idadi ya simu mahiri zilizounganishwa au vifaa vinavyotumia intaneti ilifikia milioni 9.7, huku simu za kawaida na simu za msingi zilikuwa milioni 22.4.[3]

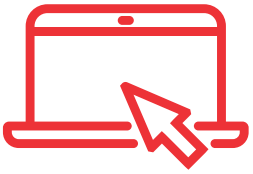

21.9 Milioni

USAJILI WA MTANDAO

Taratibu za kisheria zinazosimamia nyanja ya kidijitali nchini Uganda ni pamoja na Sheria ya Mawasiliano ya Uganda 2013, Sheria ya Kupambana na ponografia, 2014, Sheria ya Udhibiti wa Kuzuia Mawasiliano ya 2010, Sheria ya Usajili wa Watu, 2015, Sheria ya Nita-U (Sheria Na. 4 ya 2009) na Sheria ya Sahihi za Kielektroniki 2011 (Sheria Na. 7 ya 2011). Wakati Mwaka wa Fedha wa 2020/21 ukimalizika, Serikali ilileta marekebisho mengi ya kodi yanayoathiri sekta hii, ikiwa

- ni pamoja na kufuta Ushuru wa Ndani wa Huduma za Juu Za Mtandao (OTT),
- kuanzishwa kwa ushuru mpya wa bidhaa kwenye huduma za data, na
- marekebisho ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwenye Huduma za Ongezeko la Thamani za mawasiliano ya simu.

1. Uganda Household Survey Report, 2019/2020, https://www.ubos.org/wp-content/uploads/publications/09_2021Uganda-National-Survey-Report-2019-2020.pdf , (accessed on 19 January 2022)
2. Tele density refers to the number of phone connections available per 100 people within a given geographical area.
3. Uganda Communications Commission Blog, New Report: 29m use phones, 22m on internet, 14-09-2021, https://uccinfo.blog/2021/09/14/new-report-29m-use-phones-22m-on-internet/ (Accessed on 19 January 2022)

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Uganda imesaini Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR), Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiuchumi, Kijamii na Kitamaduni (ICESCR), Mkataba wa Haki za Mtoto (CRC), Mkataba wa Kuondoa Aina Zote za Ubaguzi dhidi ya Wanawake (CEDAW), Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Watu Wenye Ulemavu (CRPD), Mkataba wa Kimataifa wa Kulinda Haki za Wafanyakazi Wote Wahamiaji na Wanafamilia zao (ICRMW), Mkataba wa Kimataifa wa Ulinzi. ya Watu Wote Kutokana na Kutoweka Kwa Kulazimishwa (ICPPED), na Mkataba wa Afrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto (ACRWC). Hata hivyo, kuwa mshirika wa serikali katika vyombo hivi vya kimataifa na kikanda, na kuviweka ndani ya sheria za kitaifa hakujawazuia raia kukiuka haki mbalimbali ikiwa ni pamoja na uhuru wa kujieleza, haki ya faragha, kupata habari na kulindwa dhidi ya ubaguzi.

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Katika kipindi cha 2021, nchi ilisalia chini ya usitishwaji katikhuli za kawaida huku shule za chekechea, msingi na upili zikifungwa. Kwa mujibu wa Unicef [4] Shule za Uganda zilirekodi kufungwa kwa shule kwa muda mrefu zaidi kwa sababu za UVIKO-19. Ingawa miongozo ya serikali ya kuzuia UVIKO-19 ilipendekeza madarasa ya mtandaoni na matumizi ya vipindi vya redio, na nyenzo zilizochapishwa, kwa kuzingatia ukosefu wa ufikiaji wa simu mahiri, kompyuta, mitandao duni na gharama kubwa za data, wanafunzi wengi walifungiwa nje ya mfumo wa elimu.

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021

Kama ilivyozingatiwa mnamo 2020, hatua zilizoanzishwa ili kupunguza kuenea kwa ufikiaji na uwezo wa kumudu mtandao unaokiuka UVIKO-19, uhuru wa kujieleza na ufikiaji wa habari, faragha na ulinzi wa data. Wakati mnamo 2020, haki hizi zilikiukwa chini ya kivuli cha utekelezaji wa hatua za UVIKO-19, ukiukaji uliendelea hadi 2021 kwa sababu ya kutenda makosa ikiwa ni pamoja na kashfa za jinai na mawasiliano ya kukera, na kukuza udini.

Mnamo 2021, uhuru wa kujieleza mtandaoni ulitishiwa pakubwa, haswa kupitia matumizi ya Sheria ya Matumizi Mabaya ya Kompyuta, 2011 na kanuni ya adhabu. Walioshtakiwa chini ya sheria hii ni pamoja na wachapishaji wa mtandaoni, wanablogu, waandishi na wanamtandao wa kawaida. Mnamo Desemba 28 2021, watu wenye silaha wasio na sare za polisi walimkamata mwandishi mashuhuri wa riwaya na mwanaharakati wa kisiasa Kakwenza Rukirabashaija, wakampeleka kusikojulikana. Hali hiyo ilionekana kuhusishwa na twiti ya Desemba 27 inayoonekana kumkejeli mtoto wa kwanza wa kiume na kamanda wa Jeshi la Nchi Kavu, Lt Jenerali Muhoozi Kainerugaba. Kabla ya kukamatwa, Rukirabashaija alitwiti: *"Niko chini ya kifungo cha nyumbani. Wanaume wenye bunduki wanavunja mlango wangu. Wanasema wao ni polisi lakini hawajavaa sare. Nimejifungia ndani."* [5] Mwishoni mwa 2021, Rukirabasaija alikuwa bado kizuizini, bila mawasiliano na alikuwa hajafikishwa katika mahakama yoyote ya sheria, wala familia yake au wawakilishi wake wa kisheria hawakupewa

4. Unicef, Uganda, School at last | UNICEF Uganda, (Accessed on 3 APRIL 2022)
5. Nilepost Political activist Kakwenza arrested after calling Gen. Muhoozi obese http://nilepost.co.ug/2021/12/29/political-activist-kakwenza-arrested-after-calling-lt-gen-muhoozi-obese/

mawasiliano. Hii ilikuwa mara yake ya tatu kukamatwa katika kipindi cha miaka miwili iliyopita, kufuatia kukamatwa mwezi Aprili na Septemba 2020, kwa sababu ya maandishi yake ya kisiasa.[6]

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Kwa mwaka mzima, kulikuwa na wasiwasi kuhusu ulinzi wa data na faragha ya data nchini Uganda. Sheria ya Kulinda Data na Faragha ya 2019 (DPPA) ilipitishwa kuwa sheria mwaka wa 2019, na kutekeleza haki ya faragha chini ya Kifungu cha 27(2) cha Katiba ya Jamhuri ya Uganda ya 1995. Mnamo Machi 2021, Kanuni za Ulinzi wa Data na Faragha, 2021 zilipitishwa na kuidhinishwa. Kanuni hutoa masharti ya ziada yanayolenga kulinda faragha ya kidijitali. Hata hivyo, kulingana na ripoti iliyochapishwa na Unwanted Witness, ushahidi wa msingi unaonyesha Waganda wengi hawajahakikishiwa haki hizo katika utendaji wa kila siku.

Ripoti iliyotolewa tarehe 5 Novemba 2021 ikiripotiwa na Unwanted Witness, yenye kichwa cha habari *"Ripoti Maalumu ya Sera ya Faragha: Mbinu Maalumu ya Matokeo,"* inaonyesha mapungufu makubwa katika utekelezaji wa mashirika mengi ya Uganda na ulinzi wa data na sheria za faragha. Kiwango cha wastani cha kampuni iliyotathminiwa ilikuwa 35%, mwanzo wa kutia wasiwasi kwa kufuata Sheria ya Faragha na Ulinzi wa Data ya Uganda, katika muktadha mpana, ambao tayari una matatizo wa ukandamizaji wa haki za kidijitali na ufuatiliaji wa kidijitali, zaidi ya nusu ya mashirika yaliyotathminiwa yalikuwa na usalama thabiti wa data, na 40% yalitii kanuni bora za faragha.

Hata hivyo, inapokuja suala la kuwapa watumiaji taarifa kabla ya kukusanya data zao, kuashiria wahusika wengine ambao data hiyo itashirikiana, na kufichua ni kiasi gani cha data kitatolewa kwa wahusika (ikiwa ni pamoja na serikali na wasimamizi wa sheria), mashirika yanafanya kazi isiyoridhisha hasa katika bodi.[7]

Ripoti hiyo inahoji kuwa kuna mapungufu katika ufaragha wa kidijitali nchini Uganda, na bila ufuasi mkali wa ulinzi wa data na sheria za faragha, kama ilivyoonyeshwa na ripoti hiyo, serikali na mashirika kwa hakika yamo katika hatari ya kukiuka haki za raia. Kwa jitihada nzuri, AZAKI nchini Uganda, ziliiomba Mamlaka ya Kitaifa ya Teknolojia ya Habari (NITA-U) juu ya SafeBoda, kampuni ya kusafirisha ya teksi za pikipiki ambayo haikuwa na sera ya faragha. SafeBoda ilifanya mabadiliko bora na ina mojawapo ya sera bora zaidi za faragha ambayo ni matokeo mazuri.

Ndaga Muntu ni kitambulisho cha kitaifa cha kidijitali cha Uganda. Kimsingi ilibuniwa kushughulikia maswala ya usalama wa taifa kwa kuzingatia kupambana na ugaidi na ajira haramu, kuunda mfumo jumuishi na wa utambuzi wa kibinadamu ambao unawahakikishia raia wote na wasio raia kupata huduma za kijamii na msingi bila kutengwa au kubaguliwa.

6. Chimpreports Uganda security arrest writer Kakwenza Rukirabashaija https://chimpreports.com/uganda-security-arrest-writer-kakwenza-rukirabashaija/ (Accessed 20 January 2022)
7. Unwanted Witness, titled "A Privacy Policy Scorecard Report: The Scorecard Approach https://globalvoices.org/2021/12/17/despite-updates-in-legislation-organisations-in-uganda-struggle-with-data-protection-and-privacy-compliance/

Kwa bahati mbaya, mfumo umeshindwa kufikia matarajio yake na badala yake umezidisha uondoaji uliopo tayari. Kutoweza kupata kitambulisho cha kidijitali kuna madhara makubwa kwa kufurahia haki za msingi za binadamu na huduma. Hali ni mbaya zaidi kwa wanawake ambao kwa sababu hiyo wanakabiliwa na vikwazo katika kufikia vituo vya afya vya umma na wazee ambao hawawezi kupata hifadhi ya kijamii kwa vile hawawezi kutoa tarehe zao za kuzaliwa, na umri. Walakini, kuna huduma zingine kadhaa kama vile maombi ya pasipoti au leseni ya kuendesha gari, kufungua akaunti ya benki au hata kusajili kadi ya simu ambayo kisheria inahitaji kitambulisho cha taifa au Nambari ya Kitambulisho cha Taifa (NIN).

Mnamo Machi 2020, Waziri wa Mambo ya Ndani, katika taarifa yake kwa Bunge la Uganda alifichua kuwa takriban Waganda milioni 16.8 wenye umri wa miaka 16 na kuendelea waliosajiliwa na Mamlaka ya Vitambulisho vya Kitaifa na Usajili (NIRA) hawakuwa wametumia Vitambulisho vyao vya Kitaifa.[8]

UPATIKANAJI WA HABARI

Kukomeshwa kwa ushuru wa OTT ambao haukupendwa, hata hivyo, haukuwa mkubwa, kwani ushuru huu ulifichwa tu kama ushuru wa huduma za data, wa 12%.[9] Hii huweka gharama za data kuwa juu na huenda zikaathiri ufikiaji wa mtandaoni kwa baadhi ya watu wasioweza kumudu kutumia data nyingi kadri wanavyotaka kusalia mtandaoni. Sheria hii iliyotungwa mwaka wa 2018 ilikosolewa kwa kudhoofisha juhudi za kuongeza upatikanaji na uwezo wa kumudu TEHAMA kwa wingi, hivyo kunyima idadi kubwa ya watu kupata taarifa muhimu na ushiriki wa wananchi katika michakato ya kidemokrasia. Ndani ya mwaka wa kwanza wa ushuru wa mitandao ya kijamii, Uganda ilipoteza usajili wa mtandao milioni tano kutokana na athari mbaya za ushuru huo.[10]

KUKATIZWA KWA MTANDAO

Mwaka ulianza na kukatika kwa mtandao. Katika kuelekea uchaguzi mkuu wa Januari 2021, Facebook ilifunga akaunti kadhaa zinazodaiwa kuwa *'Feki na kugushi'* ambazo mtandao huo wa kijamii ulidai kuwa zimeunganishwa na Wizara ya TEHAMA ili kuiga watumiaji na kuongeza umaarufu wa machapisho.[11]

8. Daily Monitor, 17m Ugandans have no national IDs - government, 5 March 2020
17m Ugandans have no national IDs - government | Monitor
9. https://www.independent.co.ug/parliament-passes-12-tax-on-internet-data/ (Accessed on 20 January 2022)
10. https://cipesa.org/2019/01/%ef%bb%bfsocial-media-tax-cuts-ugandan-internet-users-by-five-million-penetration-down-from-47-to-35/
11. PCTECH Facebook Confirms Shutting Down Government-linked Accounts (pctechmag.com) (Accessed 13 January 2022

Katika hotuba yake kwa njia ya televisheni, saa chache baadaye, Rais Museveni aliishutumu Facebook kwa kuwa na kiburi na kuiagiza serikali kulifunga jukwaa hilo pamoja na mitandao mingine ya kijamii. Akizungumza wakati wa kufungwa, msemaji wa serikali, alifichua kwamba *"serikali ya Uganda itadumisha kuzima mtandao, Facebook, Twitter na mitandao mingine ya kijamii, hadi pale serikali itakapoona ni salama kutumika kuzua mivutano"*, na kuongeza kuwa serikali ilikuwa ikichambua hali hiyo na tovuti zitarejeshwa kwa *"msingi wa kesi kwa kesi."* Siku nne baada ya uchaguzi, mtandao na mitandao mingine ya kijamii mbali na Facebook ilianza tena kufanya kazi.

Mnamo Juni 2021, afisa mkuu wa serikali alinukuliwa akisema kwamba *"Facebook ilikuwa imerejeshwa"*. Hata hivyo, watu wengi wanaweza kufikia siku hii bado, isipokuwa kufikiwa kupitia VPN ya gharama kubwa. Haijabainika kwa nini serikali ilitoa madai ya uwongo kuhusu kufungua upya Facebook. Kuzima kunaendelea kuathiri watu wanaoendesha na kukuza biashara zao kwenye jukwaa.[12]

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA KASHFA ZA JINAI

Mapema mwaka huu, mahakama ya hakimu mkazi Mei 27, 2021 iliwaweka rumande waandishi wawili wa habari, Pidson Kareire na Darious Magara wa Drone Media na East African Watch, katika gereza la Kitalya kwa tuhuma za makosa ya jinai na Kejeli kinyume na kifungu cha 179 cha Kanuni ya Adhabu. Upande wa mashtaka ulidai kuwa wawili hao na watu wengine kwa ujumla, walichapisha habari za kashfa kuhusu kampuni ya ujenzi wa barabara, Dott services Ltd kati ya Oktoba na Novemba 2020 jijini Kampala kupitia majukwaa ya mtandaoni ya Drone Media na East African Watch. Hadithi hiyo ilipinga uwezo wa kampuni ya kujenga barabara bora zinazounganisha Uganda na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo. Walakini, hadithi zilizosemwa zilitokana na mjadala Bungeni kuhusu utendaji wa Dott Services. Mashtaka dhidi ya wanahabari hao wawili yaliondolewa tarehe 17 Desemba 2021 na Mkurugenzi wa Mashtaka.[13]

Mnamo Novemba 4 2021, kikundi cha watu wapatao saba waliovalia nguo za kawaida walimteka nyara mwandishi wa habari, Pidson Kareire, Mhariri Mkuu wa The Drone Media, ambaye walimtesa kwa wiki moja kabla ya kufikishwa katika Mahakama ya Mwando ya Buganda. Alishtakiwa kwa makosa ya jinai ya uchochezi ya kuudhi na kukashifu. Watekaji hao walidai kuwa alimkashifu Naibu Spika wa Bunge, Anita Among.[14] Kesi hiyo iliahirishwa hadi Januari 2022.[15] Mnamo tarehe 7 Machi 2022, kesi hiyo ilitajwa katika Mahakama ya Barabara ya Buganda lakini iliahirishwa tena.[16]

12. Anadolu Agency https://www.aa.com.tr/en/africa/ugandan-government-quietly-restores-facebook/2281259# (Accessed 13 January 2022)
13. Human Rights Network for Journalists https://hrnjuganda.org/?tag=pidson-kareire (Accessed 10 January 2022
14. The Drone Media Thugs kidnap, torture journalist in the name of police - The Drone Media (Accessed 0 January 2022
15. Human Rights Network for Journalists https://hrnjuganda.org/?p=9356 (Accessed 10 January 2022
16. Update provided by Ms. Diana Nandudu, Legal Officer, Human Rights Network for Journalists on 18 March 2022

Katika tukio tofauti, mwanablogu Ibrahim Tusubira almaarufu Isma Olaxess mwenye umri wa miaka 58, alikamatwa Novemba 21, na alifikishwa mahakamani Novemba 24 kujibu mashtaka ya kuchochea itikadi kali za udini kinyume na kifungu cha 41(1) (a) na (d)) ya kanuni ya adhabu. Kutokana na waendesha mashtaka wake, tarehe 17 Novemba 2021, Tusubira alirekodi na kuchapisha *"video yenye maneno ya kudhalilisha, kejeli, yanayoonyesha chuki au dharau; kuibua kutoridhika au kutopendezwa na kukuza kwa njia nyingine nyingi hisia za nia mbaya au uadui kati au dhidi ya kundi lolote la watu kwa sababu ya dini"*. Katika video hiyo iliyosambaa, Tusubira aliwataka magaidi kulipua Bunge na makanisa kwa mabomu ili kuwaua Wakristo ili kulipiza kisasi kwa kile alichokiita *"kuendelea kutesa Waislamu"*. Video hiyo ilirekodiwa baada ya milipuko minne ya mabomu ndani ya miezi miwili na kusababisha vifo vya watu tisa.[17]

KUTENGWA KIDIJITALI BARANI AFRIKA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Tozo ya 0.5% inaotozwa kwa miamala yote ya pesa kwa simu chini ya Sheria ya Ushuru wa Bidhaa (Iliyofanyiwa Marekebisho) ya 2018 inaendelea kuwafungia wengi nje ya uchumi wa kidijitali. Sheria hii inaendelea kutumika. Zaidi ya hayo, ushuru huu ulianzishwa wakati wa kufungwa kwa shule kwa muda mrefu, iliyobainika kama taasisi ndefu zaidi za kufungwa ulimwenguni,[18] kipindi ambacho wanafunzi walikuwa wakifundishwa mtandaoni. Madarasa haya ya mtandaoni yaliwaacha watoto wengi wa familia za kipato cha chini bila elimu.

Aidha, ripoti ya Juni 2021[19] Kufukuzwa na Kuachwa Kwa Sababu: Jinsi Mbinu ya Usalama wa Kitaifa kwa Kitambulisho cha Kitaifa cha Dijitali cha Uganda imesababisha Kutengwa kwa Jumla kwa Wanawake na Wazee inaonyesha jinsi kitambulisho cha taifa kilivyosababisha kutengwa kwa watu wengi nje kama theluthi moja ya watu wazima wa Uganda na imekuwa kizuizi katika kupata haki zao za kibinadamu. Ripoti hiyo inahoji kuwa serikali ya Uganda imetoa dhabihu uwezo wa kitambulisho cha kidijitali kwa ushirikishwaji wa kijamii na utambuzi wa haki za binadamu katika madhabahu ya usalama wa taifa.

Kifungu cha 66(2) cha Sheria ya Usajili wa Watu, 2015[20] kinaweka sharti la lazima la kuwa na nambari ya kitambulisho iliyotolewa na serikali ya Uganda ili kufurahia huduma mbalimbali muhimu zikiwemo;

- utoaji wa pasipoti, au leseni ya udereva,
- usajili wa nambari ya simu ya mkononi/sim kadi,
- kufungua akaunti za benki,
- ununuzi, uhamisho na usajili wa ardhi,
- miamala inayohusu pensheni na bima ya afya na
- maombi ya huduma za serikali ya umma.

Kwa hivyo, mamilioni ya watu ambao hawana nambari ya utambulisho wa kitaifa wametengwa kupata huduma na kufurahia haki za kimsingi.

Ripoti hiyo inahoji kuwa serikali ya Uganda imetoa dhabihu uwezo wa kitambulisho cha kidijitali kwa ushirikishwaji wa kijamii na utambuzi wa haki za binadamu katika madhabahu ya usalama wa taifa.

17. Newsday Blogger Isma Olaxes charged, granted bail
18. https://newsday.co.ug/2021/11/25/blogger-isma-olaxess-charged-granted-bail/ (Accessed 13 January 2022
The Eastafrican Uganda Kept Schools closed longest - UNICEF
https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/uganda-kept-schools-closed-longest-unicef-3590854 (Accessed on 20 January 2022)
19. Social Protection.org, https://socialprotection.org/discover/publications/chased-away-and-left-die-how-national-security-approach-uganda%E2%80%99s-national (Accessed on 1 April 2022)
20. The Registration of Persons Act, 2015,
http://www.mia.go.ug/sites/default/files/download/The%20Registration%20of%20Persons%2C%20%20Act-2015.pdf (Accessed on 4 April 2022)

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Umoja wa Afrika umetayarisha Mkakati wa Mabadiliko ya Kidijitali kwa Afrika.[21] Mkakati huo unatambua juhudi za uongozi wa bara hili kuweka kipaumbele na kuharakisha mageuzi ya kidijitali. Nchini Uganda, sekta ya TEHAMA, mojawapo ya sekta zinazokua kwa kasi zaidi pia inaonekana kama mojawapo ya vichocheo vinavyowezekana vya kupona baada ya UVIKO-19.

Kulingana na ripoti ya Benki ya Dunia (WBG) ya 2020 Uganda Uchumi wa Kidijitali Afrika/ Digital Economy for Africa (DE4A),[22] ukuaji huu unachangiwa na idadi ya sera bora za Serikali, kama vile kuongezeka kwa uwekezaji wa Serikali na sekta binafsi katika miundombinu ya mkongo wa taifa, na matumizi makubwa ya watumiaji wa simu za mkononi.

Ingawa angalau 95% ya watu wanahudumiwa na mitandao ya simu za rununu (2G), mtandao wa mawasiliano ya simu (3G na 4G) ufikiaji wa kijiografia ni 50% tu. Kwa kuzingatia ufikiaji mdogo wa mtandao, matumizi ya Intaneti kwa makampuni ya biashara na sekta ya umma yanasalia kuwa chini sana. Ubora wa huduma pia unabaki chini kwa shida.[23]

Kulingana na WBG, uwezo wa serikali ya Uganda (GoU) wa kutoa huduma za umma kidijitali katika miaka ya hivi karibuni umechochewa na uwekezaji katika vifaa vya pamoja vya TEHAMA na majukwaa ya utoaji huduma. Kwa hakika, Uganda kwa sasa imeorodheshwa ya 137 kati ya nchi 193 kwenye Kielezo cha Maendeleo ya Kielektroniki cha Umoja wa Mataifa cha 2020, kutoka 156 miaka mitano iliyopita. Uwekezaji huu unajumuisha vituo vya serikali vya data vinavyotegemea wingu, ubadilishanaji wa data na majukwaa ya ujumuishaji, SMS na lango la malipo ya kielektroniki na vile vile katika huduma za uthibitishaji wa kidijitali- zinazotafsiriwa katika zaidi ya huduma 80 za kisekta zinazo shirikiwa na Wizara, Idara na Wakala (MDAs).

Pia kumekuwa na juhudi za kuimarisha na kuhuisha sekta ya TEHAMA kupitia utekelezaji wa sera na taratibu za udhibiti kama vile sera ya kufikia upatikanaji wa intaneti kwa wote nchini.

GoU pia inafanyia kazi Dira ya Dijitali ya Uganda (DUV), na Mpango wa Mabadiliko ya Kidijitali (DTP) - ambao lengo lake ni kuongeza kupenya kwa TEHAMA na matumizi ya huduma za TEHAMA kwa maendeleo ya kijamii na kiuchumi.

21. African Union, The Digital Transformation Strategy for Africa (2020-2030) | African Union (au.int) (Accessed on 3 April 2022)
22. World Bank Group, Uganda Digital Economy Assessment: Country Diagnostic (worldbank.org) (Accessed on 1 April 2022)
23. World Bank Group, Project-Information-Document-Uganda-Digital-Acceleration-Program-P171305.pdf (Accessed on 1 April 2022)

MKAKATI WA KITAIFA WA AKILI BANDIA

Serikali ya Uganda imetoa Mkakati wa Kitaifa wa Mapinduzi ya Nne ya Viwanda (4IR).[24] Ambayo inaeleza jinsi serikali inavyopanga kutekeleza na kupitisha teknolojia ya nne ya mapinduzi ya viwanda nchini. Mkakati huo unahusu mipango ya serikali ya kutumia teknolojia kama vile blockchain, Internet ya Vitu (IoT), Data Kubwa kwa ajili ya ushindani na maendeleo ya binadamu nchini Uganda.

Mkakati unaangazia viwezeshaji muhimu vitakavyowezesha mkakati huo;

- Muunganisho wa 4IR,
- utawala mwepesi,
- idadi ya watu waliobobea,
- Serikali ya kielektroniki na
- uhamasishaji wa Rasilimali.

Mkakati huu unatambua fursa kubwa za 4IR katika biashara, huduma za afya na sekta nyingine za masuala ya umma. Hata hivyo, miundombinu duni ya kidijitali, mfumo wa sheria na sera unaowekewa vikwazo, pamoja na ufikivu duni wa mtandao utakwaza sana maendeleo kwenye Akili Bandia (AI) kwa sasa.

JINSIA NA TEHAMA

Uganda ilipata alama 0.717 katika pengo la kijinsia duniani la 2021 (GGG Index) ambalo hupima ushiriki wa kiuchumi na maendeleo. Kulingana na Wougnet,[25] wanawake wengi nchini Uganda wametengwa kujieleza kwa uhuru na kupata habari kwenye mitandao ya kijamii kwa sababu ya mifumo ya sheria na sera inayorudi nyuma, ukosefu wa ufikiaji na uwezo wa kumudu TEHAMA, kuongezeka kwa matukio ya unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni, pamoja na ukosefu wa maarifa na ujuzi wa kuvinjari majukwaa ya mtandaoni kwa usalama.

Vile vile, wanawake bado wako nyuma ya wanaume katika uwezo wao wa kuchukua fursa ya uwezo wa teknolojia ya kidijitali, huku asilimia 48 pekee ya wanawake wakiwa mtandaoni, ikilinganishwa na 58% ya wanaume duniani kote. Barani Afrika, ni 22.6% tu ya wanawake walio mtandaoni, ikilinganishwa na 33.8% ya wanaume wakati nchini Uganda ni 44% tu ya wanawake walio kwenye mtandao, ikilinganishwa na 62% ya wenzao wa kiume, ambayo inaakisi zaidi mgawanyiko wa kijinsia wa kijinsia.[26]

Zaidi ya hayo, wanawake walisalia kufungiwa kupata haki za kidijitali kutokana na kanuni hasi za kitamaduni na kijinsia, miundombinu duni ya TEHAMA na gharama za vifaa vinavyowezeshwa na mtandao, pamoja na data ya kuunganishwa. Wakati wa kufungwa kwa UVIKO-19, wasichana hawakuwa na uwezekano mkubwa wa kufikia madarasa ya mtandaoni kwa sababu walikuwa wamepewa kazi za nyumbani na nyinginezo na wazazi wao. Mgawanyiko wa kijinsia katika kupata TEHAMA nchini Uganda bado unadhoofisha na utahitaji uingiliaji wa kimkakati na wa kimfumo kushughulikia hilo.

> ***Wanawake bado wako nyuma ya wanaume katika uwezo wao wa kuchukua fursa ya uwezo wa teknolojia ya kidijitali.***

24. Executive-Summary-Ugandas-National-4IR-Strategy.pdf (ict.go.ug)
25. WOUGNET - Home
26. WOUGNET, Towards a Gender-Friendly Legal Framework Governing Freedom of Expression and Access to Information on Social Media, Policy Brief (wougnet.org) (accessed on 3 April 2022)

HITIMISHO

Kuboreshwa kwa haki za kidijitali nchini Uganda kulibakia katika hali ya kubadilika-badilika, huku miunganisho ikiongezeka na usajili, huku serikali ikiendelea kuminya uhuru wa kujieleza. Hata hivyo, ukiukaji ulipungua kwa kiasi kikubwa mwaka wa 2021 ikilinganishwa na 2020. Kupungua huku kunatokana na kumalizika kwa uchaguzi mkali wa Rais na Wabunge uliofanyika Januari 2021, na kurahisishwa na hatimaye kuondolewa kwa kufuli kwa UVIKO-19 ambako kumekuwa kisingizio kikuu cha usalama,mawakala wa kuwakamata waandishi wa habari, kuwaweka kizuizini na kuwatesa vyombo vya habari, watendaji wa kisiasa na asasi za kiraia. Licha ya kupungua huku, idadi ya watu ambao uhuru wao wa mtandaoni ulikiukwa ilibaki kuwa kwenye hali ya juu.

> ***Licha ya kupungua huku, idadi ya watu ambao uhuru wao wa mtandaoni ulikiukwa ilibaki kuwa kwenye hali ya juu.***

MAPENDEKEZO

Serikali

Serikali inapaswa kufanya yafuatayo:

- Kuweka mbinu za kuzuia habari potofu na uwongo. Hili linaweza kufikiwa vyema zaidi kwa ushirikiano na washikadau wakuu, na wala si kwa kukandamiza uhuru wa kujieleza.

- Ni lazima serikali ifanye kazi kwa karibu na majukwaa na biashara za mtandaoni ili kutoa vifaa vya ubora wa bei nafuu na huduma za mtandao zinazotegemewa, kuhakikisha ufikiaji mpana na kufurahia haki za kidijitali.

- Isivuruge na kufunga nafasi za mtandaoni kwani hii inanyima raia taarifa muhimu, nafasi za kujieleza na fursa za kufanya biashara.

- Kurekebisha sheria za kitaifa ili kuondoa ubaguzi wa kikabila katika kupata utaifa wa Uganda.

- Kuunga mkono kupitishwa kwa rasimu ya itifaki ya Mkataba wa Afrika wa Haki ya Uraia na Kutokomeza Kutokuwa na Raia Barani Afrika.

- Kutunga sheria zinazobainisha usimamizi wa mtandao, kama vile mazingira ambayo inaweza kutatizwa.

Asasi za kiraia (CSOs)

AZAKI lazima zifanye yafuatayo:

- Endelea kutetea kuharamishwa na utekelezaji wa hatua zinazodhoofisha uhuru wa kujieleza.

- Kutetea na kuwawezesha wananchi wa kawaida kwa ujuzi na zana za kutambua matamshi ya chuki, pamoja na taarifa potofu na potofu.

Sekta binafsi

- Mashirika yanayofikia data ya faragha yanafaa kuasisi sera za usalama ili kuhakikisha usimamizi wa data unaowajibika na wa kimaadili.

ZAMBIA

Ripoti ya Londa Zambia inaangazia hali ya haki za kidijitali na ushirikishwaji nchini mwaka 2021. Mwaka unaoangaziwa ulikuwa muhimu katika sera ya TEHAMA ya Zambia na mazingira ya kisheria na Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi uliidhinishwa. Aidha, Sheria ya Usalama wa Mtandao na Uhalifu wa Mtandao na Sheria ya Ulinzi wa Data ilianza kutumika huku Sheria ya Biashara ya Kielektroniki na Miamala ilifutwa. Zaidi ya hayo, kulikuwa na dhamira ya kupitia na kutunga muswada wa Sheria ya Upatikanaji wa Habari uliosubiriwa kwa muda mrefu ambao umekuwepo kwa takriban miaka 20. Nchi ilipata kukatika kwa mtandao kwa kiasi, jambo ambalo lilipingwa na shirika la haki za binadamu la eneo hilo wakati wa uchaguzi mkuu wa Agosti uliokuwa na ushindani mkubwa ambao ulishuhudia kuanzishwa kwa serikali mpya. Kwa ujumla, kulikuwa na ongezeko la visa vya unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni, haswa wakati wa uchaguzi ambapo wanasiasa wa kike walilengwa.

Ripoti hii inapendekeza baadhi ya mapendekezo muhimu yanayolengwa kwa serikali, asasi za kiraia, wasomi na watetezi wa haki za binadamu yakilenga kuoanisha mifumo ya sheria ya TEHAMA ya nchi kulingana na viwango vya Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi, utekelezaji wa sheria mpya ya ulinzi wa data. na mapitio ya Sheria ya Usalama wa Mtandao. Mapendekezo zaidi juu ya kudumisha mazingira ya mtandao yaliyo wazi, salama na salimini, kuongeza uelewa kwa umma juu ya sheria mpya za ulinzi wa mtandao na data pamoja na kutoa juhudi za kuelewa asili na kuenea kwa UWAKI mtandaoni nchini yanatolewa.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA ZAMBIA

Inajulikana kama mojawapo ya nchi za kwanza katika nchi za Kusini mwa jangwa la Sahara kupokea muunganisho kamili wa intaneti mwishoni mwa mwaka 1994,[1] Idadi ya watu nchini Zambia iliongezeka hadi milioni 18.4 mwaka 2021.[2] Idadi ya watu wa Zambia inaendelea kutawaliwa na tabaka la vijana wanaowakilisha zaidi ya 50% ya watu wote wa nchi hiyo.[3]

Mnamo Agosti 2021, Zambia ilianzisha serikali mpya baada ya kinyang'anyiro kikali kilichoshuhudia Rais Hakainde Hichilema akiibuka mshindi, baada ya kupata 59% ya kura zote.[4]

USD 18.1 BILIONI

2020 PATO LA TAIFA (GDP)

Pato la Taifa (GDP) lilipungua hadi dola bilioni 18.1 mwaka 2020 kutoka dola bilioni 23 mwaka 2019.[5] Mwishoni mwa 2021, kiwango cha mfumuko wa bei nchini kilipungua hadi 16.4[6] kutoka kwa rekodi ya juu zaidi ya 22, iliyorekodiwa mapema Februari 2021.[7] Ukuaji huo uliotarajiwa ulitokana na ukuaji wa TEHAMA, sekta ndogo za viwanda na ujenzi pamoja na imani ya wawekezaji katika utawala mpya unaotarajiwa kutunga sera rafiki za kibiashara na kujadiliana kwa ajili ya makubaliano ya kina ya kurekebisha deni na Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF).[8]

1. Robinson, N. (1996), "Bringing the Internet to Zambia" in Bridge Builders: African Experiences with Information and Communication Technology. Washington: National Academy Press.
2. Zambia Statistics Agency (2021) - https://www.zamstats.gov.zm/ (accessed 11 January 2022).
3. Zambia Statistics Agency (2021) (n 1 above).
4. Election Institute of Sustainable Democracy in Africa (2021) Zambia: 2021 Presidential election results https://www.eisa.org/wep/zam2021results.htm (accessed 11 January 2022).
5. World Bank (2020) Zambia Data GDP https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=ZM (accessed 11 January 2022).
6. Zambia Statistics Agency (2021) Monthly Bulletin-December https://www.zamstats.gov.zm/ (accessed 11 January 2022).
7. Zambia Statistics Agency (2021) (n 5 above).
8. Focus Economics (2022) Zambia Economic Outlook https://bit.ly/2JgMgkL (accessed 11 January 2022).

56.3%

KUPENYA KWA MTANDAO

107%

KUPENYA KWA SIMU YA RUNUNU

Teknolojia ya Mawasiliano ya Habari (TEHAMA) inatawaliwa chini ya Wizara mpya iliyoundwa ya Teknolojia na Sayansi[9] na kusimamiwa na Mamlaka ya Teknolojia ya Mawasiliano ya Zambia (ZICTA).

Kiwango cha kupenya kwa intaneti mwaka 2021 kilisimama kwa 56.3% ikiwakilisha watu milioni 10.4 wakati kiwango cha kupenya kwa simu za rununu kilifikia 107%, asilimia ambayo inachangiwa na ukweli kwamba watu nchini Zambia mara nyingi wanamiliki zaidi ya simu moja ya rununu na simu kadi nyingi.[10] Kinyume chake, makadirio kutoka Ripoti ya Data Digital katika ripoti ya 2022 yanabainisha kiwango cha kupenya kwa mtandao cha 29.4%.[11] Idadi kubwa ya watu wanaopata huduma za intaneti nchini wanatumia mtandao ya simu (56%) ikilinganishwa na wanaotumia huduma za laini zisizobadilika (0.5%).[12]

Zambia inaendelea kudumisha watoa huduma 17 wa mtandao na watoa huduma watatu wa mtandao wa simu,[13] ingawa leseni ilipewa Beeline Telecommunications mnamo Februari 2021, ambayo shughuli zake sasa zinatarajiwa kuzinduliwa mnamo Juni 2022, baada ya kampuni hiyo kushindwa kuzindua miezi sita baada ya kupata leseni.[14]

JINSIA NA TEHAMA

Kwa upande wa pengo la jinsia ya simu za mkononi, utafiti wa TEHAMA wa ZICTA wa mwaka 2018 ulifichua tofauti ndogo katika asilimia ya upatikanaji na umiliki wa simu za mkononi kwa wanawake na wanaume. Kati ya watumiaji wote wa simu za mkononi 51% walikuwa wanawake wakati 57% walikuwa wanaume, na kwa upande wa umiliki wa simu za mkononi wanaume zaidi kwa 87% walimiliki simu za mkononi ikilinganishwa na wanawake 81%. Kwa upande mwingine, 6% ya wanawake walikuwa na ujuzi wa jinsi ya kutumia kompyuta, ikilinganishwa na wenzao wa kiume ambao walikuwa na 8%.[15]

9. IT Web Africa (2021) (n 11 above).
10. Zambia Information and Communications Technology Authority (ZICTA) (2021) ICT Indicators http://onlinesystems.zicta.zm:8585/statsfinal/ICT%20Indicators.html (accessed 11 January 2022).
11. Hootsuite & We Are Social (2022) Digital 2022: Zambia https://datareportal.com/reports/digital-2022-zambia (accessed 7 March 2022).
12. ZICTA (2021) (n 8 above).
13. ZICTA (2021)(n 8 above)
14. IT Web Africa (2021) Zambia's Beeline Telecoms runs into early trouble https://itweb.africa/content/JBwEr7nBOnE76Db2 (accessed 11 January 2022).
15. Zambia Information and Communications Technology Authority (ZICTA), (2021) ICT Statistics, http://onlinesystems.zicta.zm:8585/statsfinal/index.html (accessed 01 March 2022)

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA, NA MAENDELEO YA SERA

Katiba ya Zambia, 1996[16] inatambua na kudhamini haki za uhuru wa kujieleza,[17] upatikanaji wa habari,[18] uhuru wa kukusanyika na kujumuika[19] na haki ya faragha.[20]

Mnamo Machi 2021, Zambia ilitunga Sheria yake ya kwanza ya Ulinzi wa Data (2021) na Sheria ya Usalama wa Mtandao na Uhalifu wa Mtandao (2021)[21] na kupitisha Sera ya Taifa ya Usalama Mtandaoni (2021) na Sera ya Taifa ya Posta.[22] Aidha, Sheria ya Biashara na Miamala ya Kielektroniki (2021) ilifanyiwa mapitio wakati miswada mingine kadhaa kama vile Mswada wa Serikali Mtandao (2021)[23]na Muswada wa Sheria ya Huduma za Posta na Courier (2021) uliandaliwa. Sera ya Taifa ya TEHAMA ya mwaka 2006 bado inafanyiwa mapitio.

Haki ya faragha kwa kiasi fulani inalindwa kupitia Sheria ya Usalama Mtandaoni na Uhalifu wa Mtandao 2021 na Sheria ya Kulinda Data 2021 huku uhuru wa kujieleza na vyombo vya habari ukilindwa kupitia Sheria ya Mamlaka Huru ya Utangazaji (kama ilivyorekebishwa mwaka 2010) na Shirika la Utangazaji la Taifa la Zambia (ZNBC) Sheria (kama ilivyorekebishwa mwaka wa 2017), hata hivyo, sheria hizi mbili hazitumiki kwa maeneo yasiyo ya utangazaji kama vile Mtandao. Zaidi ya hayo, Zambia haina sheria zilizo wazi juu ya haki ya kukusanyika na kujumuika, na juu ya kupata taarifa.

Muswada wa sheria ya Upatikanaji wa Habari wa miaka 20 (2013) bado unasubiri kupitishwa na sababu za kucheleweshwa zinaweza kuhusishwa na wasiwasi wa serikali iliyopita juu ya usalama wa taifa kwa kuwa mswada huo unaweza kuathiri habari za siri.[24] Hata hivyo, mwezi Novemba 2021, serikali ilitangaza kwamba ilikuwa inaweka kipaumbele katika kupitishwa kwa Muswada wa Sheria ya Upatikanaji wa Habari (2013) na mswada wa Baraza la Habari la Zambia (ZAMEC) (2019),[25] muswada uliokusudiwa kutoa utaratibu wa kujidhibiti wa vyombo vya habari na kukuza weledi na uwajibikaji katika sekta ya habari. Mnamo 2020, Wizara ya Habari na Huduma za Utangazaji ilizindua Sera ya Maendeleo ya Vyombo vya Habari 2020 iliyorekebishwa.[26] Unaolenga kuweka dira na dhamira ya Serikali ya kukuza uhuru wa kujieleza kwa kudhamini uhuru wa vyombo vya habari.

> ***Katiba ya Zambia, 1996 inatambua na kudhamini haki za uhuru wa kujieleza, upatikanaji wa habari, uhuru wa kukusanyika na kujumuika na haki ya faragha.***

16. Constitution of Zambia Act 18 of 1996
17. Constitution of Zambia Act 18 of 1996 art 20.
18. As above n 13.
19. n 13 above, art 21.
20. n 13 above, art 17.
21. Lusaka Times (2021) President Lungu has Signed the Cyber Security and Cyber Bill into Law, https://www.lusakatimes.com/2021/03/26/president-lungu-has-signed-the-cyber-security-and-cyber-bill-into-law/, (accessed 11 January 2022).
22. National Postal Policy of 2021, http://www.mtc.gov.zm/wp-content/uploads/2021/06/National-Postal-Postal-Policy-2021-2031.pdf (accessed 11 January 2022).
23. E-Government Bill of 2021, https://www.parliament.gov.zm/node/8951 (accessed 11 January 2022).
24. K Manchishi (2021) The Struggle for Access to Information in Zambia: Looking to new media as an enabler, Mulungushi University.
25. Zambia Nationa Broadcasting Corporation (ZNBC), (2021) ACCESS TO INFORMATION BILL https://www.facebook.com/znbctoday/videos/access-to-information-bill/571311514201071/ (accessed 11 January 2022).
26. Media Institute of Southern Africa (MISA) (2022) Media Development Policy launched https://misa.org/blog/media-development-policy-launched/ (accessed 11 January 2022).

Mnamo Novemba 2021, Zambia iliidhinisha Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama Mtandaoni na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo)[27] ambao unakuza upatanishi wa sheria mpya za mtandao na mifumo mingine ya kitaifa na ushirikiano wa kikanda katika masuala ya usalama wa mtandao, uhalifu wa mtandaoni na ulinzi wa data. Zambia ni mwanachama wa Mkataba wa Afrika wa Binadamu na Haki za Watu (ACHPR)[28] na Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR)[29] ambayo inathibitisha ulinzi wa upatikanaji wa habari na uhuru wa kujieleza nje ya mtandao na mtandaoni.[30]

UHURU WA KUJIELEZA MNAMO 2021

Katika mwaka unaoangaziwa, kufurahia uhuru wa kujieleza na kupata habari mtandaoni kulijaribiwa. Kulingana na ripoti ya 2021 ya Amnesty International, haki za binadamu nchini Zambia zimezorota katika miaka mitano iliyopita na vizuizi vya uhuru wa kujieleza, kukusanyika na kujumuika nje ya mtandao na mtandaoni, ambavyo viliegemea juu ya usalama wa kitaifa na maswala ya afya ya umma.[31]

Zaidi ya hayo, kutungwa kwa Sheria ya Usalama wa Mtandao na Makosa ya Mtandao (2021) kulizua hofu kwa watumiaji wa mtandao kuwa sheria hiyo ingetumika kuadhibu mazungumzo ya mtandaoni hasa kwenye mitandao ya kijamii, na hali hiyo ilisababisha utamaduni wa kujidhibiti kwa watumiaji wanaohofia kutajwa. unyanyasaji mtandaoni. Kundi la mashirika ya kiraia ikiwa ni pamoja na Chapter One Foundation, Bloggers of Zambia, Gears Initiative na Peoples Action for Accountability and Good Governance in Zambia (PAAGZ) walipinga katika Mahakama Kuu, vifungu kadhaa vya Sheria ya Usalama wa Mtandao kwa misingi kwamba ni kinyume cha Katiba na inatishia. haki ya uhuru wa kujieleza, miongoni mwa mengine.[32] Hasa, Kifungu cha 54 kilipewa changamoto kwa kutokuwa wazi na kukabiliwa na unyanyasaji kwa

27. African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection https://au.int/en/treaties/african-union-convention-cyber-security-and-personal-data-protection (accessed 11 January 2022).
28. African Commission on Human and People's Rights (ACHPR) Declaration on Freedom of Expression and Access to Information, https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (accessed 11 January 2022).
29. Universal Declaration of Human Rights (UDHR), https://www.un.org/en/aboutus/universal-declaration-of-human-rights (accessed 11 January 2022).
30. Article 9 and Article 19 respectively.
31. Amnesty International (2021) Zambia: Ruling by fear and repression https://www.amnesty.org/download/Documents/AFR6340572021ENGLISH.PDF (accessed 13 January 2022).
32. Lusaka Times (2021) New Cyber law goes to Court https://www.lusakatimes.com/2021/04/02/new-cyber-law-goes-to-court/ (accessed 13 January 2022).

kuwezesha kuwekwa kizuizini na kukamatwa kwa waandishi wa habari na watumiaji wengine wa mtandao.

Kifungu cha 54 cha Sheria ya Usalama wa Mtandao kinasema kwamba:

"Mtu ambaye, kwa nia ya kuhatarisha usalama na usalama wa mtu mwingine yeyote, anachapisha taarifa au data iliyowasilishwa kwa picha, mfano, maandishi, alama, sauti au namna nyingine yoyote katika mfumo wa kompyuta atakuwa anatenda kosa na atawajibika, hatia, faini isiyopungua vitengo laki tano au kifungo kwa muda unaozidi miaka mitano au vyote kwa pamoja'.

Aidha, sheria hiyo inatoa mamlaka makubwa kwa watekelezaji kama vile wakaguzi wa mitandao, wasimamizi wa sheria, na Waziri mwenye dhamana ya TEHAMA na kuainisha masharti mapana na yasiyoeleweka ambayo yana uwezo wa kupunguza nafasi ya kidemokrasia ambayo kwa kiasi kikubwa imekuwa ikisaidiwa na mawasiliano ya mtandaoni.

Majaribio ya mashauriano mapana na wadau mbalimbali mwaka 2020 na 2021 kabla ya kutunga sheria tatu za TEHAMA yalifanywa kupitia vikao vya Kamati ya Ndani ya Bunge na Wizara ya Sheria na kisha Wizara ya Uchukuzi na Mawasiliano, hata hivyo mchakato huu ulilalamikiwa kwa kufanywa haraka haraka.[33]

FARAGHA NA UFUATILIAJI

Licha ya kuwekwa kwa kamera za Televisheni ya Closed-Circuit (CCTV) kote nchini kwenye barabara kuu na katika maeneo ya umma chini ya Mradi wa Smart City mnamo 2020,[34] mifumo ya kisheria mahususi kwa CCTV ambayo inaweza kudhibiti matumizi na usimamizi wa teknolojia hizi bado haipo, na hivyo kuzua hofu kwamba kamera hizo zinaweza kutumika kwa ufuatiliaji na shughuli za kijasusi dhidi ya wapinzani wa kisiasa, Watetezi wa Haki za Binadamu (HRDs) na umma.[35]

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19, UWAKI MTANDAONI NA UCHAGUZI KWENYE HAKI ZA DIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Janga la UVIKO-19 liliendelea kuwa tatizo linaloongezeka mwaka wa 2021. Nchi hiyo iliathirika sana mwezi wa Juni na ilifungwa kwa kiasi fulani. Katika kipindi hiki, shule, vyuo vikuu na sehemu za kazi ziligeukia kufanya kazi kwa mbali kama njia ya kuokoa maisha. Shirika la Ushawishi Kitaifa la Wanawake wa Zambia (ZNWL) lilibainisha kuongezeka kwa ukatili wa kijinsia mtandaoni (UWAKI) katika kipindi hiki kutokana na kuongezeka kwa matumizi ya mtandao na teknolojia ya kidijitali na kuongezeka zaidi katika kipindi cha uchaguzi na wanasiasa wa kike waliathiriwa zaidi na unyanyasaji wa mtandaoni, matamshi ya chuki na unyanyasaji wa kijinsia.[36]

33. TRTWorld (2021) Zambia passes sweeping cyber laws ahead of elections https://www.trtworld.com/africa/zambia-passes-sweeping-cyber-laws-ahead-of-elections-44869 (accessed 18 January 2022).
34. Lusaka Times (2019) Huawei to plant 24 Hour cameras across Lusaka https://www.lusakatimes.com/2019/12/07/huawei-to-plant-24-hour-cameras-across-lusaka/ (accessed 13 January 2022).
35. The Potsdam eGovernment Competence Center (IfG.CC) (2020) Surveillance camera projects deployed to watch on people http://www.ifg.cc/aktuelles/nachrichten/regionen/568-zm-sambia-zambia/58826-zm-surveillance-camera-projects-deployed-to-watch-on-people.html (accessed 18 January 2022).
36. Zambia National Women's Lobby (2021) Statement by the Zambia National Women's Lobby on the social media monitoring initiative and WhatsApp tip line aimed at curbing Cyberbullying, hate speech and sexual harassment against women in Politics https://znwl.womenslobby.org.zm/# (accessed 18 January 2022).

Katika mwezi huo huo, Tume ya Uchaguzi ya Zambia (ECZ) ilitangaza kusitisha kufanya kampeni kwa siku 14 kwa vyama viwili vikuu vya siasa kutokana na vurugu za kisiasa huko Lusaka na wilaya nyingine tatu, pamoja na maonyesho ya barabarani na kampeni za kimwili zilizohusisha makundi makubwa ya watu. marufuku ili kuzuia kuenea kwa UVIKO-19.[37] Vyama vya kisiasa viligeukia majukwaa ya mtandaoni kwa ajili ya kufanya kampeni, ingawa vyombo vya habari pia vilizuiwa kuangazia shughuli za kisiasa katika wilaya zilizoathirika. Katika hali hiyo hiyo, kiongozi wa chama cha upinzani alizuiwa kufanya kampeni kwa kutumia matamshi ya chuki na kukiuka maadili ya uchaguzi.[38]

KUKATIZWA KWA MTANDAO NA UKIUKAJI MWINGINE WA HAKI ZA KIDIJITALI

Katika kipindi kilichoangaziwa na ripoti hii, hakuna kamatakamata inayohusiana na haki za kidijitali iliyorekodiwa, hata hivyo, siku ya upigaji kura tarehe 12 Agosti 2021,[39] nchi ilikabiliwa na kuzima kwa sehemu ya intaneti ambayo ilidumu hadi tarehe 14 Agosti 2021. Muunganisho wa majukwaa ya mitandao ya kijamii kama vile WhatsApp, Facebook, Messenger na Twitter ulipunguzwa kasi na hatimaye kufuzu hadi kuzima kabisa kwa mitandao ya kijamii. Ripoti kutoka kwa Open Observatory of Network Interference (OONI) zinaonyesha kuwa tovuti za mitandao ya kijamii zilizuiwa na kulikuwa na hasara kubwa katika muunganisho wa intaneti, hivyo basi kuthibitisha kuwa watoa huduma hao watatu wanatumia mbinu sawa kuzuia upatikanaji wa intaneti na tovuti za mitandao ya kijamii.[40] Wakati watu walitumia Mitandao ya Kibinafsi ya Kibinafsi (VPNs) ili kukwepa kuzima kwa sehemu ya mtandao, Wakfu wa Sura ya Kwanza uliwasilisha amri ya mahakama kuu dhidi ya ZICTA kurejesha mtandao.[41]

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA NCHI KUTOKA MWAKA ULIOPITA

Mwaka wa 2021 ulishuhudia harakati nyingi katika sera ya TEHAMA ya Zambia na mazingira ya kisheria. Sheria na sera kadhaa zinazohusiana na TEHAMA zilitungwa na kupitiwa upya- nchi ilitunga sheria yake ya kwanza ya ulinzi wa data, ingawa mifumo ya kitaasisi ya utekelezaji wake bado haijaanzishwa. Mkataba wa Malabo uliidhinishwa ndani ya muda wa rekodi na Wizara ya Teknolojia na Sayansi ikaanzisha, na hivyo kuchochea matumaini ya kukua kwa TEHAMA kupitia sera mpya ya TEHAMA, uvumbuzi na ushirikishwaji wa kidijitali. Kupitia urejeshaji wa haraka wa kuzima kwa sehemu ya mtandao wa 2021, mwaka pia uliangazia dhamira ya mamlaka za mitaa kulinda haki za kidijitali na dhamira mpya ya AZAKI kurudisha nyuma ukiukaji wa haki za kidijitali na kuzima kwa mtandao.

> ***Muunganisho wa majukwaa ya mitandao ya kijamii kama vile WhatsApp, Facebook, Messenger na Twitter ulipunguzwa kasi na hatimaye kufuzu hadi kuzima kabisa kwa mitandao ya kijamii.***

37. Xinhua (2021) Zambia's electoral body suspends two major political parties from campaigning due to violence http://www.xinhuanet.com/english/africa/2021-06/15/c_1310009314.htm (accessed 13 January 2022).
38. Lusaka Times (2021) ECZ suspends Kambwili indefinitely from taking part in Campaigns https://www.lusakatimes.com/2021/06/30/ecz-suspends-kambwili-indefinitely-from-taking-part-in-campaigns/ (accessed 13 January 2022).
39. Open Observatory of Network Interference (OONI) (2021) Zambia: Social media blocked amid 2021 general elections https://ooni.org/post/2021-zambia-social-media-blocks-amid-elections/ (accessed 21 January 2022).
40. OONI 2021 (n 36 above).
41. All Africa (2021) High Court Orders Restoration of Internet Services https://allafrica.com/stories/202108150063.html (accessed 21 January 2022).

HITIMISHO

Zambia ilikabiliwa na changamoto kadhaa za haki za kidijitali hapo awali ambazo zimesalia kuwa na madhara kwa itikadi za mazingira ya mtandao huru. Changamoto hizo zimesababishwa na kuwepo kwa baadhi ya vipengele vya sheria kinyume na katiba, kutokuwepo kwa sheria kama vile ya kupata taarifa na kutoridhiwa kwa Mkataba wa Malabo. Hata hivyo, hatua za sera na utetezi mwaka wa 2021 zilichochea matumaini mapya ya kuimarishwa kwa uhuru wa intaneti nchini. Hata hivyo, Zambia ina sekta ya TEHAMA iliyochangamka ambayo sera na utendaji wake unahitaji mkabala wa wadau wengi na wa kina.

MAPENDEKEZO

Mazingira ya Kisheria na Sera

- Kufuatia kuidhinishwa kwa Mkataba wa Umoja wa Afrika wa Usalama Mtandaoni na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi, kuna haja kwa serikali kuoanisha mifumo ya zamani na mpya ya kisheria ya TEHAMA kulingana na viwango vya Mkataba.

- Kufuatia kupitishwa kwa Sheria ya Kulinda Data (2021), kuna haja ya serikali kuweka mifumo ya kitaasisi kwa ajili ya utekelezaji wa ulinzi wa data- Mamlaka ya Ulinzi wa Data, ikiwa ni pamoja na uteuzi wa Kamishna anayefaa na huru wa Ulinzi wa Data.

- Kuna haja ya serikali kupitia upya vifungu vyenye matatizo katika Sheria ya Usalama wa Mtandao na Makosa ya Mtandao (2021) na kukamilisha mchakato wa mapitio ya Sera ya Taifa ya TEHAMA (2006) sambamba na kuweka mikakati ya kuwezesha mtandao kuwa wa bei nafuu, kupatikana kwa njia inayoeleweka, na kuimarisha ujuzi wa wananchi wa kidijitali. ujuzi na kuwezesha upatikanaji wa huduma za kielektroniki kama vile e-gov, e-health, e-learning n.k.

- Kuna haja ya serikali kutunga sera za kusimamia ununuzi, uendelezaji na matumizi ya mipango ya miji janja (Smart City Initiates) nchini.

- Mashirika ya kiraia na Watetezi wa Haki za Binadamu lazima waendelee kushinikiza kufanyiwa mapitio ya Sheria ya Usalama Mtandaoni, Sera ya Kitaifa ya TEHAMA na utungwaji wa sera za mipango ya Smart City.

Uvurugaji wa mtandao na ukiukaji mwingine wa haki za kidijitali

- Serikali lazima ijitolee kudumisha mazingira huru na wazi ya mtandao ambayo yanakuza majukwaa ya mtandaoni kama nafasi za ushiriki wa raia, upatikanaji wa habari, uvumbuzi na maendeleo kulingana na Sehemu ya 5 ya Tamko la Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu (ACHPRs) Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Kupata Habari kwenye Mtandao barani Afrika.

- Zaidi ya hayo, kuna haja ya mashirika ya kiraia na HRD kuendelea kutekeleza jukumu la uangalizi ili kuhakikisha kwamba Mtandao unawekwa wazi, salama na salama.

Uhamasishaji kwa Umma juu ya Sheria za Kitaifa za Mtandao na Ulinzi wa Data

Kuna haja ya juhudi za kuongeza uelewa na serikali, mashirika ya serikali, mashirika ya kiraia na washikadau wengine kuhusu kujenga ufahamu na uelewa wa raia kuhusu sheria zilizopo za mtandao, hasa kwa waandishi wa habari, na ulinzi na matumizi yao yanayohusiana na maisha ya kila siku mtandaoni. Kwa kuongeza, kuna haja ya kuhamasisha watumiaji wa mtandao juu ya ulinzi wa data na faragha.

Ukatili wa Kijinsia Mtandaoni

- Kuna haja ya mashirika ya kiraia, wasomi na mashirika ya serikali kuelewa zaidi kiwango cha kweli na kuenea kwa UWAKI mtandaoni nchini na kuandaa zaidi mikakati muhimu ya utetezi na hatua za kulinda sera ili kuzuia kutengwa kwa digital kwa kuzingatia jinsia; hasa kwa wanasiasa wanawake ambao huathirika zaidi nyakati za uchaguzi.

ZIMBABWE

Ripoti hii inaangazia maendeleo mapya katika haki za kidijitali za Zimbabwe na mandhari ya ushirikishwaji wa kidijitali. Inachanganua uhuru wa kujieleza, ufikiaji wa habari na faragha katika enzi ya dijitali. Teknolojia zinazochipukia kama vile Akili Bandia (AI); matumizi ya mtandao na ufikiaji ikijumuisha jinsia na TEHAMA; na haki za kidijitali katika muktadha wa janga la UVIKO-19 pia zinajadiliwa.

Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu (ACHPR) ilipitisha Azimio la 2019 la Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Kupata Taarifa Barani Afrika (Tamko la ACHPR).[1] Azimio la ACHPR linafafanua upeo wa kifungu cha 9 cha Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu (Mkataba wa Kiafrika), unaotoa haki ya uhuru wa kujieleza na kupata habari. Azimio linatoa kipimo ambacho utendaji wa Zimbabwe katika ripoti hii utatathminiwa. Ripoti inahitimisha kwa mapendekezo ya muhimu kwa washikadau wakuu ambao wanaweza kukuza utamaduni wa haki za kidijitali nchini Zimbabwe. Hizi ni pamoja na haja ya serikali kuheshimu na kukuza haki za binadamu katika enzi ya kidijitali kupitia kupitishwa na utekelezaji wa mifumo ya kisheria, sera na kitaasisi ambayo inawiana na viwango vya kimataifa.

1. ACHPR Declaration of Principles on Freedom of Expression and Access to Information in Africa (2019) https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=69 (accessed on 20 January 2022).

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA ZIMBABWE

Zimbabwe ni nchi ya Kusini mwa Afrika yenye idadi ya watu wanaokadiriwa kuwa 15 209 973.[2] ambapo 67.7% wanaishi vijijini na 32.3% mijini.[3] Mgawanyiko wa kidijitali ni wasiwasi mkubwa kwani idadi kubwa ya watu wanaishi vijijini. Hili lilikuwa dhahiri zaidi katika muktadha wa janga la UVIKO-19. Mgawanyiko huu unatoa wito kwa serikali kuyapa kipaumbele maeneo ya vijijini na kutumia mtazamo wa bajeti ya haki za kidijitali katika maendeleo ya TEHAMA na kuongeza ufikiaji wa mtandao mpana.

USD 25.79 BILIONI

2021 PATO LA TAIFA (GDP)

Uchumi wa Zimbabwe unaodorora kutokana na athari za UVIKO-19 unaendelea kunyanyuka polepole.[4] Uchumi wa nchi uliodorora uliimarika kidogo mnamo 2021, maendeleo yaliyotokana na mavuno mazuri ya kilimo, uboreshaji wa matumizi ya uwezo katika tasnia na viwango vya ubadilishaji wa fedha.[5] Pato la Taifa (GDP) lilikuwa Dola za Marekani bilioni 25,79 mwishoni mwa 2021.[6]

Sekta ya elimu iliathirika sana kwani kalenda ya shule iliendelea kuyumba.[7] Upatikanaji wa wa elimu kwa watoto katika mwaka wa 2021 ulitokana na mabadiliko ya mara kwa mara katika kalenda ya shule yanayoangazia hitaji la mtandao kama kuwezesha haki za binadamu kama vile haki ya elimu.

2. Worldometer https://www.worldometers.info/world-population/zimbabwe-population/ accessed on 23 January 2022).
3. DatarePortal 'Digital 2021: Zimbabwe' https://datareportal.com/reports/digital-2021-zimbabwe (accessed on 23 January 2022).
4. DatarePortal 'Digital 2021: Zimbabwe' https://datareportal.com/reports/digital-2021-zimbabwe (accessed on 23 January 2022).
5. The World Bank https://www.worldbank.org/en/country/zimbabwe/overview#1 (accessed on 23 January 2022).
6. Statista https://www.statista.com/statistics/455285/gross-domestic-product-gdp-in-zimbabwe/ (accessed on 4 March 2022).
7. Chronicle 'Government amends 2021 school calendar' https://www.chronicle.co.zw/government-amends-2021-school-calendar/ (accessed on 23 January 2021).

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Zimbabwe ni nchi mwanachama wa Mkataba wa Afrika, Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR), Mkataba wa Haki za Watu Wenye Ulemavu (CRPD), Itifaki ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu kuhusu Haki za Wanawake Barani Afrika (Maputo Protocol) na Mkataba wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi dhidi ya Wanawake (CEDAW). Mifumo hii inasisitiza viwango vya haki za binadamu kwa ajili ya kukuza usawa, kutobaguliwa na utu wa binadamu.[8] Ahadi ya Zimbabwe kwa haki za binadamu inaonekana katika juhudi zake za kufuata viwango hivi vya kimataifa. Katiba ya Zimbabwe (Katiba) inatoa haki ya faragha chini ya kifungu cha 57, uhuru wa kujieleza chini ya kifungu cha 61, upatikanaji wa habari katika kifungu cha 62, usawa na kutobaguliwa chini ya kifungu cha 56 na utu wa binadamu chini ya kifungu cha 51.[9] Zimbabwe bado haijaidhinisha Mkataba wa Umoja wa Afrika wa 2014 wa Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Malabo Convention). Mkataba wa Malabo unalenga, miongoni mwa mambo mengine, kushughulikia masuala yanayohusiana na ulinzi wa taarifa za kibinafsi, athari na hatari zinazohusiana na matumizi ya data ya kielektroniki na uhalifu wa mtandao.[10] Hata hivyo, kuna utekelezaji duni wa viwango vilivyotajwa. Zimbabwe inakabiliwa na ukiukwaji wa haki za binadamu, hasa katika eneo la uhuru wa kujieleza na upatikanaji wa habari kama ilivyowasilishwa katika sehemu zinazofuata.

ATHARI ZA KANUNI ZA UVIKO-19 KWENYE HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKISHWAJI

Janga la UVIKO-19 lililazimisha kuhamishwa kwa elimu ya nje ya mtandao hadi mifumo ya mtandaoni. Hata hivyo, nchini Zimbabwe, watoto katika jumuiya za vijijini waliachwa nyuma katika kupata mafunzo ya mtandaoni. Wanafunzi katika maeneo ya vijijini wanajumuisha takriban 70% ya jumla ya wanafunzi walioandikishwa nchini lakini hawana ufikiaji wa mtandao wa maana.[11] UVIKO-19 kimsingi iligundua hitaji la ufikiaji wa mtandao kwa wote. Uegemeaji kwa kanuni za UVIKO-19 kuminya uhuru wa kujieleza na ufikiaji wa habari kwa njia ya kuharamisha habari zisizo za kweli kuna athari mbaya kwa haki za kidijitali. Kifungu cha 14 cha Hati ya Kisheria ya 83 ya 2020 (S.I 83) kinatia hatiani uchapishaji wa uwongo wa habari kuhusu afisa yeyote wa umma, afisa au afisa wa utekelezaji anayehusika na kuimarisha au kutekeleza kusitishwa katikhuli za kawaida za kitaifa au mtu yeyote wa kibinafsi mwenye uwezo wa kuathiri utekelezaji wa katikhuli za kawaida za kitaifa na adhabu ya jinai isiyozidi kiwango cha faini au kifungo cha miaka 20 jela.[12] Adhabu ya jinai ina athari mbaya kwa uhuru wa kujieleza na ufikiaji wa habari nje ya mtandao na mtandaoni. Kosa hili hapo awali lilitumika kuwashtaki watendaji wa vyombo vya habari kwa kushiriki habari mtandaoni.[13]

8. See arts 2, 5 and 9 of the African Charter, arts 3, 10 and 19 of the ICCPR, arts 2 and 3 of the Maputo Protocol and art 2 of CEDAW.
9. Constitution of Zimbabwe Amendment (No.20) Act of 2013 (the Constitution). See secs 51,56, 57, 61 and 62.
10. See the African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection preamble.
11. Good Governance Africa Reimagining rural education in Zimbabwe post COVID-19 https://allafrica.com/stories/202004210574.html (accessed on 16 March 2022).
12. Statutory Instrument 83 of 2020 (S.I 83) https://www.veritaszim.net/node/4046 (accessed on 23 January 2021). Section 14 reads as follows: 'For the avoidance of doubt any person who publishes or communicates false news about any public officer, official or enforcement officer involved with enforcing or implementing the national lockdown in his or her capacity as such, or about any private individual that has the effect of prejudicing the State's enforcement of the national lockdown, shall be liable for prosecution under section 31 of the Criminal Law Code ("Publishing or communicating false statements prejudicial to the State") and liable to the penalty there provided, that is to say a fine up to or exceeding level fourteen or imprisonment for a period not exceeding twenty years or both.'
13. See Aljazeera Zimbabwe president threatens fake news author with 20 years' jail https://www.aljazeera.com/economy/2020/4/14/zimbabwe-president-threatens-fake-news-author-with-20-years-jail (accessed on 16 March 2022) and All Africa Zimbabwe: Man Remanded in Custody for Circulating Fake News https://allafrica.com/stories/202004210574.html (accessed on 16 March 2022).

UHURU WA KUJIELEZA

Uhuru wa kujieleza ni haki ya kimsingi ambayo imehakikishwa katika sheria na viwango vya kimataifa. Imetolewa kwa ajili ya kifungu cha 9 cha Mkataba wa Afrika na kufafanuliwa zaidi katika Azimio la ACHPR 2019. Kwa upande wa kufuata sheria, Mataifa lazima yawezeshe haki za uhuru wa kujieleza na kupata habari mtandaoni na njia zinazohitajika kutekeleza haki hizi.[14] Kwa kuzingatia matukio ya 2021, haki hii haijalindwa kikamilifu nchini Zimbabwe. Mwanasiasa wa Movement for Democratic Change Alliance (MDC), Job Sikhala alishtakiwa kwa kusambaza uongo kwenye Facebook na Twitter. Hii ilikuwa[15] ni ukiukaji wa kifungu cha 31(a) (iii) kilichotangazwa kuwa ni kinyume cha katiba ya Sheria ya Makosa ya Jinai (Codification and Reform) Act, 2004 (The Criminal Code).[16] Mwandishi wa habari, Hopewell Chin'ono na mwanasiasa wa wakati huo wa MDC Wakili Fadzayi Mahere walikamatwa na kushtakiwa kwa kifungu hicho kilichoharamishwa.[17] Mashtaka kama haya yanaelekea kuweka udhibiti usiofaa kwa watendaji wa kisiasa, watetezi wa haki za binadamu au watendaji wa vyombo vya habari, na kuzuia kufurahia uhuru wa kujieleza.

Tarehe 26 Mei 2021, mwandishi wa habari, Jeffrey Moyo alikamatwa Harare na kushtakiwa kwa kukiuka Sheria ya Uhamiaji, 1979.[18] Madai hayo yalikuwa kwamba alipotosha afisa wa uhamiaji kuhusu vibali vya wanahabari wawili wa New York Times.[19] Kukamatwa kiholela kwa waandishi wa habari ni sawa na vitisho na unyanyasaji wa watendaji wa vyombo vya habari katika utekelezaji wa mamlaka yao na kuingilia uwezo wao wa kujieleza kwa uhuru nje ya mtandao na mtandaoni. Tarehe 2 Machi 2021, mbunge wa ZANU-PF aliwasilisha hoja Bungeni kwa ajili ya mjadala wa Mswada wa Uzalendo.[20]

14. See n 1 above, principle 37(1).
15. ZimLive 'Sikhala, Chin'ono charged under non-existent falsehoods law' https://www.zimlive.com/2021/01/10/sikhala-chinono-charged-under-non-existent-falsehoods-law/ (accessed on 23 January 2022).
16. Criminal Law (Codification and Reform) Act (Chapter 9:23), 2004 https://www.veritaszim.net/node/225 (accessed on 23 January 2022).
17. Amnesty International Zimbabwe: Authorities must drop malicious charges against opposition leaders and journalist https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/01/zimbabwe-authorities-must-drop-malicious-charges-against-opposition-leaders-and-journalist/ (accessed on 16 March 2022).
18. Immigration Act (Chapter 4:02) of 1979.
19. Committee to Protect 'Journalists Zimbabwe detains NY Times freelancer Jeffrey Moyo over alleged accreditation misrepresentation' https://cpj.org/2021/05/zimbabwe-detains-ny-times-freelancer-jeffrey-moyo-over-alleged-accreditation-misrepresentation/ (accessed on 23 January 2022).
20. Veritas 'BILL WATCH 15/2021 - Debate on the Need for a "Patriotic Bill"' http://www.veritaszim.net/node/4827 (accessed on 23 January 2022).
Veritas 'BILL WATCH 15/2021 - Debate on the Need for a "Patriotic Bill"' http://www.veritaszim.net/node/4827 (accessed on 23 January 2022).

Sheria inayopendekezwa inaleta tishio kwa uhuru wa kujieleza kwa kuwa inapendekeza kuharamishwa kwa vitendo vyovyote vinavyoonekana kutoa taswira mbaya ya nchi au habari za uongo zinazotolewa kwa serikali za kigeni kuhusu Zimbabwe.[21] Iwapo utapitishwa, Mswada wa Uzalendo utatumika kuzima sauti za watetezi wa haki za binadamu, mashirika ya kiraia na wanaharakati wa kisiasa katika kutekeleza majukumu yao. Ingawa msukumo unaowezekana nyuma ya sheria kama hiyo ni kuainisha hotuba kama vile hotuba iliyokatazwa, kanuni ya 23(1) ya Azimio la ACHPR inasema kwamba hotuba iliyokatazwa ni hotuba *'inayotetea chuki ya kitaifa, rangi, kidini au aina zingine za chuki za kibaguzi zinazojumuisha uchochezi kwa ubaguzi, uadui au vurugu.'* Kuwasilisha tu rekodi mbaya ya nchi hakuwezi kuangukia ndani ya ufafanuzi wa hotuba iliyokatazwa ili kutoa kikomo kinachokubalika cha uhuru wa kujieleza. Azimio linatoa kwamba Mataifa hayapaswi kukataza hotuba ambayo haina adabu tu au ambayo inawaudhi au kuwakera. Katika hili ndio sababu Zimbabwe haipaswi kupitisha sheria hii ambayo itakiuka uhuru wa kujieleza.

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UDAKUZI

Katiba inahakikisha haki ya faragha.[22] Faragha sio haki kamili na kizuizi chochote lazima kiwe cha haki, cha busara, cha umuhimu na halali katika jamii ya kidemokrasia.[23] Ingawa janga la UVIKO-19 liliwasilisha vizuizi fulani vinavyokubalika kwa haki ya faragha, vikwazo vingine havikuwa halali. Mnamo Mei 2021, mji wa Kwekwe ulikuwa katika hali ya hofu baada ya kufichuliwa kwa kisa cha kwanza nchini Zimbabwe cha kile kilichojulikana kuwa aina ya Delta. Kisa hicho kilikuwa kimetambuliwa mjini na kilihusishwa moja kwa moja na visa vingine vingi vya UVIKO-19 katika mji huo.[24] Wizara ya Afya ilitoa ripoti ya afya ikifichua kwamba mfanyabiashara wa Kwekwe ambaye sasa ni marehemu Robson Kadenhe na mkewe wote walishukiwa kuwa wameambukizwa UVIKO-19, aina ya Delta, kufuatia kujumuika na jamaa, Natali ambaye alibainika kuwa hana UVIKO-19 alipopimwa.[25] Kisa hicho kiliripotiwa na vyombo vya habari na serikali ilifichua hali ya afya ya marehemu Kadenhe pamoja na watu wengine waliohusishwa na yeye ambao walipimwa na kupatikana kuwa wameambukizwa UVIKO-19. Ripoti hiyo haikujali ulinzi wa data yake ya afya inayofichua historia yake ya afya, umri, anwani ya nyumbani na data ya kibinafsi ya watu wengine wanaohusika kama vile Zvichauya Midzi. Pia, ripoti hiyo ilifichua kwamba watoto watatu wadogo waliojumuika na Midzi wenye umri wa kati ya miaka 4 na 12 na wanaosoma katika Shule ya Msingi ya Goldridge pia walipimwa na kumwacha mtu yeyote ambaye angependa utambulisho wa watoto hao akiwa na uongozi mzuri. Mfano huu unazua maswali muhimu kuhusu ulinzi wa data ya afya ya watu binafsi.

> ***Faragha sio haki kamili na kizuizi chochote lazima kiwe cha haki, cha busara, cha umuhimu na halali katika jamii ya kidemokrasia.***

21. Veritas 'BILL WATCH 15/2021 - Debate on the Need for a "Patriotic Bill"' http://www.veritaszim.net/node/4827 (accessed on 23 January 2022).
22. See section 86(2) of the Constitution, n 8 above.
fair, reasonable, necessary and justifiable in a democratic society
23. See section 86(2) of the Constitution, n8 above.
24. New Zimbabwe https://www.newzimbabwe.com/indian-covid-19-variant-scare-as-man-returning-from-india-dies-in-kwekwe/ (accessed on 23 January 2021).
25. Ministry of Health Kwekwe City Outbreak Preliminary Report (2021) http://pillars.mohcc.org.zw:2020/covid19-pillars/2021/06/01/kwekwe-city-outbreak-preliminary-report/ (accessed on 23 January 2023).

Ingawa haki ya faragha imehakikishwa katika Katiba, kesi ya Kadenhe UVIKO-19 ilitokea wakati Zimbabwe ilikuwa katika mchakato wa kupitisha sheria ya ulinzi wa data. Kwa hivyo mfumo wa kutosha wa ulinzi wa data ulikuwa bado haujawekwa. Athari za unyanyapaa na athari za ufichuzi kama huo kwa umma hazikuzingatiwa. Aliyekuwa Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa (UN) kuhusu haki ya faragha, Prof. Joe Cannataci aliwasilisha katika ripoti yake kwa Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa kwamba mataifa lazima, kwa upande mmoja, yalinde afya za raia na pia kulinda faragha zao. Mwandishi Maalum alidhihirisha kuwa haki zote mbili hazipingani.[26] Sera au sheria inapaswa kukuza faragha hata pale ambapo kuna haja ya udakuzi. Hata hivyo, katika kisa cha Kadenhe, ufichuzi huo ulikuwa mpana kupita kiasi na haukubaliki. Katika kuripoti matukio, umakini ulipaswa kuzingatiwa kwa maadili na haki za binadamu na kulinda data na utambulisho wa watu waliotambuliwa, kulingana na Pendekezo la Umoja wa Mataifa kuhusu ulinzi na matumizi ya data zinazohusiana na afya.[27]

Mkakati wa 1 wa Maendeleo wa Kitaifa (NDS1) ulijumuisha kupitishwa kwa Sheria ya Usalama wa Mtandao.[28] Serikali ilitunga Sheria ya Kulinda Data, 2021 (DPA) ambayo lengo lake ni *"kuongeza ulinzi wa data ili kujenga imani katika matumizi salama ya teknolojia ya habari na mawasiliano na wadhibiti wa data, wawakilishi wao na wahusika wa data"*.[29] DPA ni maendeleo ya kukaribishwa kwani inatoa ulinzi wa data nchini Zimbabwe.

Sehemu ya 12 inaelekeza kuhusu usindikaji wa data ya afya ya kibinafsi. Inaangazia hitaji la idhini kutoka kwa wahusika wa data kabla ya kuchakata data ya afya ya kibinafsi na pia inatoa chaguo kwa mhusika wa data kuondoa idhini yao. Ingawa kuna hali kadhaa za kudharau hitaji la kupata kibali chini ya kifungu cha 12(3), haki za kimsingi na uhuru lazima zisalie kuwa kigezo kinachoongoza katika kuchakata data ya afya.[30]

DPA pia inarekebisha vifungu vya 162 hadi 166 vya Kanuni ya Jinai. Inatoa uchunguzi na ukusanyaji wa ushahidi wa uhalifu wa mtandaoni na ukusanyaji wa data usioidhinishwa na ukiukaji, na kukubalika kwa ushahidi wa kielektroniki kwa makosa kama hayo. Pia inarekebisha Sheria ya Kuzuia Mawasiliano [Sura ya 11:20], 2007 inayoanzisha Kituo cha Usalama wa Mtandao na Ufuatiliaji kwa ajili ya ufuatiliaji wa usalama wa mtandao, kitengo kitakachoanzishwa katika Ofisi ya Rais. Majukumu yake ni pamoja na kutekeleza uingiliaji ulioidhinishwa na kushauri serikali kuhusu sera za uhalifu mtandaoni.[31] Kuna wasiwasi kwamba Kituo hiki kinaweza kuwezesha ukiukaji wa haki za kimsingi na kuimarisha udakuzi wa serikali.[32] Sheria hii inatoa jukumu la mamlaka ya ulinzi wa data kwa Mamlaka ya Udhibiti wa Posta na Mawasiliano (POTRAZ), zaidi ya mamlaka yake kama mdhibiti wa tasnia ya mawasiliano ambayo inaweza kuwa mzigo mwingi wa majukumu kwa POTRAZ. Hii inaweza kuingilia kati utekelezaji mzuri wa majukumu yote mawili.[33]

26. United Nations Report on the Right to Privacy (2020) https://undocs.org/A/75/147 (accessed on 23 January 2022). See paragraph 39.
27. United Nations Report of the Special Rapporteur on the right to privacy. https://undocs.org/en/A/74/277 (accessed on 23 January 2022). See Chapter two parts 4, 5 and 6.
28. National Development Strategy 1 (2021-2025) para 558 https://www.veritaszim.net/sites/veritas_d/files/NDS.pdf (accessed on 23 January 2022).
29. Data Protection Act (Chapter 11:22) of 2021 sec 2 https://www.veritaszim.net/sites/veritas_d/files/Data%20Protection%20Act%205%20of%202021.pdf (accessed on 23 January 2022).
30. MISA Zimbabwe Analysis of the Data Protection Act https://zimbabwe.misa.org/2021/12/06/analysis-of-the-data-protection-act/ (accessed on 4 March 2022).
31. Interception of Communications Act (Chapter 11:20), 2007 http://www.veritaszim.net/node/252 (accessed on 23 January 2022).
32. MISA Zimbabwe Analysis of the Data Protection Act https://zimbabwe.misa.org/2021/12/06/analysis-of-the-data-protection-act/ (accessed on 4 March 2022).
33. See n 24 above on the DPA, secs 37(2).

Kando na maendeleo haya ya kisheria, Halmashauri ya Jiji la Bulawayo (BCC) ilishirikiana na kampuni iitwayo Tendy Three kutekeleza mradi wa dola za Marekani milioni 2.2 unaojumuisha uwekaji wa kamera za CCTV katika jiji la Bulawayo.[34] Maelezo ya mchakato wa ununuzi na sababu za kutumiwa kwa kamera za CCTV hazikuwekwa wazi kwa umma na hii ilizua wasiwasi wa uwazi. Washikadau wakuu hawakushauriwa kabla ya kutumwa kwa teknolojia ya uchunguzi wala taarifa husika haikufichuliwa kwa makini. Ingawa usalama wa umma ni msingi unaokubalika wa kuzuia haki za kimsingi kama vile faragha, kizuizi lazima kitokee ndani ya mipaka ya viwango vya haki za binadamu.[35]

UPATIKANAJI WA HABARI

Sheria ya Uhuru wa Habari, 2020 inatoa usanifu wa kisheria wa kukuza haki ya kupata habari nchini Zimbabwe. Inaelezea utaratibu wa kupata habari. Serikali ilitunga Sheria ya 229 ya 2021 kama Kanuni za Uhuru wa Habari (Jumla) 2021(SI 229).[36] Kanuni hizo zinayataka mashirika ya umma kutoa taarifa kuhusu taasisi na kazi zao ndani ya muda wa miezi sita ambao unakuza ufichuaji wa haraka wa taarifa na mashirika ya umma.[37] Kanuni hizo pia zinatoa uteuzi na kazi ya Maafisa Habari, taratibu za kuomba taarifa na pia kutengeneza makosa na adhabu.[38] SI 229 ni maendeleo ya kupongezwa lakini inaweza kuboreshwa. Kwa mfano, kanuni zinatoa uamuzi kwa Tume ya Vyombo vya Habari Zimbabwe (ZMC) kuteua kamati ya rufaa inayojulikana kama Kamati ya Rufaa ya Taarifa za Umma (PIAC). Walakini, kanuni haziko zipo kimya kuhusu uteuzi wa wanachama wa PIAC, habari ambayo ni muhimu kwa madhumuni ya uwazi.[39] ZMC ndiyo mamlaka yenye majukumu ya kuhakikisha upatikanaji wa taarifa kwa wote kwa mujibu wa kifungu cha 249(1)(f) cha Katiba na Sheria ya Uhuru wa Habari, 2020. Hata hivyo, ZMC inaweza kuamua kusikiliza rufaa yenyewe iwapo inachagua hivyo.

Sheria hii inaweza kuwa thabiti zaidi kuhusu uanzishwaji wa PIAC na chombo kinachoamua rufaa badala ya kufanya mchakato huo kuwa wa hiari. Vigezo vya uteuzi wa wajumbe wa kamati kwa PIAC pia haviko wazi katika kanuni.

34. CITE https://cite.org.zw/activists-worried-street-cameras-could-be-used-to-spy-on-citizens/ (accessed on 23 January 2022).
35. See Principe 34 of the Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf (accessed on 16 March 2022).
36. SI 2021-229 Freedom of Information (General) Regulations, 2021 (SI 229) http://veritaszim.net/node/5252 (accessed 23 January 2021).
37. See section 2(1) of SI 229 above.
38. See section 3 and 4 of the SI 229 above.
39. MISA Zimbabwe Unpacking the Freedom of Information Regulations https://zimbabwe.misa.org/2021/10/20/unpacking-the-freedom-of-information-regulations/ (accessed on 16 March 2022).

UFIKIAJI WA MTANDAO

Mnamo Januari 2021, kulikuwa na watumiaji milioni 5.01 wa mtandao nchini Zimbabwe. Upenyaji wa mtandao ulikuwa 33.4% na watumiaji wa mitandao ya kijamii walikuwa 1 300 000 ambalo lilikuwa ongezeko kutoka 2020.[40] Zimbabwe ina watoa huduma watano wa simu. TelOne, NetOne na Telecel ni mali ya serikali na Econet na Africom ni mali ya kibinafsi. Econet ni mtoa huduma za simu anayeongoza nchini Zimbabwe. Gharama ya data ni kubwa. Kwa mfano, gigabaiti nane za data hugharimu takriban $23.[41] Gharama ya juu ya data nchini Zimbabwe huathiri ukuaji wa watumiaji wa mtandao. Mtandao unawezesha mtiririko huru wa habari na kuendeleza uanaharakati. Hopewell Chin'ono alitoa wimbo wa kufoka mtandaoni ambao uliandikwa kwenye Twitter kuhusu uporaji wa rasilimali nchini Zimbabwe na maafisa wa serikali.[42] Idadi ya vibwagizo vilikuwa vikivuma vikionyesha matumizi ya Mtandao kwa harakati za kidijitali. #SaveChilonga[43] na #BoycottDendairy vilikuwa baadhi ya vibwagizo vilivyovuma mtandaoni mwaka 2021 vikitaka familia 12500 ziepushwe kufukuzwa kutoka eneo la Chilonga ili kupisha ufugaji wa nyasi unaofanywa na mfugaji kwa madhumuni ya ufugaji wa ng'ombe wa maziwa.[44] Katika kipindi kinachoangaziwa, hakuna uzimwaji wa mtandao ulioshuhudiwa. Walakini, ufikiaji wa mtandao ulizuiwa na sababu kama vile usambazaji wa umeme usio na uhakika.[45]

KUTENGWA KIDIJITALI BARANI AFRIKA NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Janga la UVIKO-19 linaendelea kuangazia umuhimu wa Mtandao, ufikiaji wa teknolojia za kidijitali na miundombinu ya kidijitali. Njia moja ya kuimarisha ujumuishi ni ujuzi wa kidijitali kwa jamii zilizotengwa.

Kuanzia wakati janga hili lilipoikumba Zimbabwe ya kidijitali mwaka 2020, chini ya asilimia 30 ya watoto katika maeneo ya vijijini waliweza kupata elimu ya mtandaoni ikilinganishwa na wale waliokuwa na kipato cha juu katika maeneo ya mijini, ambao waliweza kupata elimu kwa mbali kupitia kujifunza mtandaoni.[46] Matokeo yake, wale wa vijijini na familia za kipato cha chini mijini walibaki nyuma katika masomo yao. Katika NDS1, serikali inapendekeza kujumuisha TEHAMA katika mtaala wa kitaifa na kusambaza programu za kukuza uwezo wa TEHAMA katika kipindi cha mkakati.[47] Mgawanyiko wa kidijitali ni ukweli ulioshuhudiwa kwa watu wenye ulemavu nchini Zimbabwe ambao hawana uwezo wa kufikia teknolojia za kidijitali. Kutengwa kidijitali kwa watu wenye ulemavu kunaathiri nyanja muhimu za maisha yao ikiwa ni pamoja na kupata elimu, taarifa na uwezeshaji wa kiuchumi.[48]

40. Datareportal 'Digital 2021: Zimbabwe' https://datareportal.com/reports/digital-2021-zimbabwe (accessed on 23 January 2022).
41. AA 'Zimbabweans hit by exorbitant internet costs' https://www.aa.com.tr/en/africa/zimbabweans-hit-by-exorbitant-internet-costs/2307947 (accessed on 23 January 2022).
42. VOA 'Zimbabwe Journalist Hopewell Chin'ono Anti-Corruption Song DemLoot Sets Social Media on Fire' https://www.voazimbabwe.com/a/zimbabwe-song-demloot-sets-social-media-on-fire/5767607.html (accessed on 23 January 2022).
43. https://twitter.com/search?q=%23SaveChilonga (accessed on 23 January 2022).
44. Savanna News '#BoycottDendairy trends on social media in an attempt to save Chilonga farmers' https://savannanews.com/boycottdendairy-trends-on-social-media-in-an-attempt-to-save-chilonga-farmers/
45. See n 31 above.
46. The World Bank https://www.worldbank.org/en/country/zimbabwe/overview#1 (accessed on 23 January 2022).
47. National Development Strategy 1 (2021-2025) para 559 https://www.veritaszim.net/sites/veritas_d/files/NDS.pdf (accessed on 23 January 2022).
48. See the Article 9(2)(g) of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities which states as follows; 'State Parties shall promote access for persons with disabilities to new information and communications technologies and systems, including the Internet;'. See also The Herald Zimbabwe: People With Disabilities Need Access to Technology https://allafrica.com/stories/202110130324.html (accessed on 22 March 2022).

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI NA VIPAUMBELE VYA TEHAMA

Janga la UVIKO-19 lilisababisha ongezeko la mahitaji na upatikanaji wa huduma za TEHAMA.[49] Serikali inapanga kuongeza vituo vya ufikiaji wa TEHAMA kama ilivyoonyeshwa kwenye NDS1 na inalenga kuzingatia maendeleo ya TEHAMA.[50] Serikali inataka kuongeza kiwango cha matumizi ya mtandao kutoka 59.1% hadi 75.42% ifikapo 2025.[51]

Mnamo 2021, Mamlaka ya Udhibiti wa Posta na Mawasiliano ya Zimbabwe (POTRAZ) iliweka Vituo vya Taarifa za Jamii katika wilaya kadhaa kwa lengo la kuhakikisha jamii zilizotengwa zinapata mtandao.[52] NDS1 inaangazia kipaumbele cha huduma za kielektroniki kwa ajili ya kuimarisha elimu na afya pamoja na mipango mahiri na uundaji wa Vituo vya Habari za Jamii (CICs) kwa jamii zilizotengwa.[53] CICs ni mahali ambapo umma unaweza kufikia kwa urahisi teknolojia ya kidijitali na mtandao.

POTRAZ ilizindua idadi kadhaa ya CIC mnamo 2021 ikijumuisha CIC huko Murambinda, eneo la mashambani mnamo 14 Mei 2021.[54] na kuzindua vituo vinne vya msingi na CIC 13 katika moja ya majimbo, Matabeleland Kusini.[55] CIC hizi ni hatua nzuri katika kuziba mgawanyiko wa kidijitali.

AKILI BANDIA NA TEKNOLOJIA ZINAZOIBUKIA

Katika kushughulikia teknolojia mpya na zinazoibukia kama vile akili bandia (AI) na roboti, ACHPR ilipitisha Azimio 473 mnamo 2021.[56] Katika Azimio hilo, ACHPR ilithibitisha umuhimu wa Mtandao na *"kwamba teknolojia mpya na zinazoibukia kama vile akili bandia (AI), robotiki na teknolojia nyingine mpya zinazoibukia zinatoa fursa na hatari za kukuza na kulinda haki za binadamu na watu barani Afrika."*[57] Azimio hilo linatoa wito kwa Mataifa ya Afrika kuhakikisha kwamba maendeleo na matumizi ya AI, robotiki na teknolojia nyingine mpya na zinazoibukia zinawiana na viwango vya haki za binadamu vya kikanda na kimataifa. Katika suala hili, maendeleo na matumizi ya Akili Bandia (AI), robotiki na teknolojia zingine mpya na zinazoibuka zinapaswa kuongozwa na kanuni za msingi za haki za binadamu za utu, faragha, usawa, kutobaguliwa, ushirikishwaji, utofauti, usalama, haki, uwazi, na uwajibikaji.[58]

Hata hivyo, Zimbabwe haina mkakati wa kitaifa wa Akili Bandia (AI), na kwa hivyo, kuna haja ya mfumo huo ambao utazingatia ulinzi wa haki za binadamu katika matumizi ya akili Bandia (AI) na teknolojia zinazoibuka.

49. POTRAZ Abridged Sector Performance Report Q3 (2021) https://www.techzim.co.zw/wp-content/uploads/2021/12/Abridged-Sector-Performance-Report-Q3-2021-HMed.pdf (accessed on 23 January 2022).
50. National Development Strategy 1 (2021-2025) para 528 https://www.veritaszim.net/sites/veritas_d/files/NDS.pdf (accessed on 23 January 2022).
51. See n 42 bove, para 537.
52. See note 19 above (NDS1), paras 544 to 547. See also TechZim 'POTRAZ unveils Community Information Centre (CIC) in Murambinda' https://www.techzim.co.zw/2021/05/potraz-unveils-community-information-centre-cic-in-murambinda/ (accessed on 23 January 2022) and The Chronicle https://www.chronicle.co.zw/potraz-erects-base-stations-cics-in-mat-south/ (accessed on 4 March 2022).
53. See note 19 above (NDS1), paras 529 to 530.
54. TechZim 'POTRAZ unveils Community Information Centre (CIC) in Murambinda' https://www.techzim.co.zw/2021/05/potraz-unveils-community-information-centre-cic-in-murambinda/ (accessed on 23 January 2022).
55. The Chronicle https://www.chronicle.co.zw/potraz-erects-base-stations-cics-in-mat-south/ (accessed on 4 March 2022).
56. ACHPR Resolution 473 on the need to undertake a Study on human and peoples' rights and Artificial Intelligence (AI), robotics and other new and emerging technologies in Africa (2021) https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=504 (accessed on 20 January 2022).
57. ACHPR Resolution 473.
58. ACHPR Resolution 473 on the need to undertake a Study on human and peoples' rights and Artificial Intelligence (AI), robotics and other new and emerging technologies in Africa (2021) https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=504 (accessed on 20 January 2022).

Kwa kukosekana kwa mkakati wa kitaifa wa Akili Bandia (AI), ukiukwaji wa haki za binadamu unaweza kutokea. Baadhi ya hatua za ulinzi kwa mada za data sasa zimetolewa katika DPA. Inatoa kwamba mhusika wa data *'atakuwa na haki ya kutokabiliwa na uamuzi unaotegemea uchakataji wa kiotomatiki pekee, ikijumuisha uwekaji wasifu, ambao hutoa athari za kisheria kumhusu au vile vile huathiri pakubwa'.* Kuna nafasi zaidi ya kufanywa ili kudhibiti upataji na matumizi ya teknolojia zinazoibuka.

JINSIA NA TEHAMA

Zimbabwe ilipata alama 0.732 katika pengo la kijinsia duniani la 2021 (GGG Index) ambalo linapima ushiriki wa kiuchumi na maendeleo. Kulingana na Benki ya Dunia, mwaka 2020, wanawake walikuwa 52.3% ya watu wote nchini Zimbabwe.[59] Licha ya ukweli kwamba kuna wanawake zaidi kuliko wanaume nchini Zimbabwe, wengi wa watumiaji wa simu ni wanaume.[60] Upatikanaji wa teknolojia za kidijitali huongeza uwezeshaji wa kiuchumi.

Uingiliaji kati wa serikali katika kukuza ukuaji wa matumizi ya TEHAMA unapaswa kuzingatia pengo la kijinsia na mikakati muhimu ya ramani ya kuongeza ufikiaji wa wanawake kwa teknolojia za kidijitali. Kando na kiwango cha chini cha kujua kusoma na kuandika kidijitali, wanawake nchini Zimbabwe wanakumbana na aina tofauti za unyanyasaji mtandaoni kama vile unyanyasaji mtandaoni.[61] Vurugu za mtandaoni zina athari mbaya kijamii, kiuchumi na kisiasa kwa wanawake. Kwa mfano, inaweza kuwazuia wanawake kushiriki katika masuala ya umma na kisiasa mtandaoni.

> ***Upatikanaji wa teknolojia za kidijitali huongeza uwezeshaji wa kiuchumi.***

59. The World Bank https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=ZW (accessed on 4 March 2022).
60. Postal and Telecommunications Regulatory Authority of Zimbabwe 'Abridged Postal & Telecommunications Sector Performance Report' (2021) https://www.techzim.co.zw/wp-content/uploads/2021/07/Abridged-Sector-Performance-report-1st-Q-2021.pdf (accessed on 4 March 2022).
61. Standard Zimbabwe Cyberbullying weighs more heavily on women, girls https://www.pressreader.com/zimbabwe/the-standard-zimbabwe/20210926/281981790738091 (accessed on 16 March 2022).

HITIMISHO

Rekodi ya Haki za kidijitali za Zimbabwe na za ushirikishwaji wa kidijitali bado si za kuvutia na zinahitaji uboreshaji. Sheria ya ulinzi wa data ilitungwa na inategemewa kuwa itatoa ulinzi wa data katika nyanja zote ikiwa ni pamoja na eneo la afya. DPA ilianza kutumika mnamo Desemba 2021 na kwa hivyo utekelezaji wake utashuhudiwa tu kutoka 2022. Hakuna mabadiliko makubwa kuelekea ulinzi wa uhuru wa kujieleza tangu kuchapishwa kwa ripoti ya 2020. Kwa hakika, kutokana na hoja ya Mswada wa Kizalendo na DPA kuwezesha Kituo cha Mtandao kilicho katika Ofisi ya Rais, uhuru wa kujieleza mtandaoni unakabiliwa na hatari kubwa zaidi.

MAPENDEKEZO

Kwa kuzingatia mapungufu na wasiwasi uliotolewa katika ripoti hii, mapendekezo mbalimbali yamependekezwa.

Serikali ya Zimbabwe inahimizwa:

- Kuidhinisha Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi.
- Kufuta sehemu ya 14 ya Hati ya Kisheria ya 83 ya 2020 inayohusu uchapishaji wa habari za uwongo wakati wa kufungwa kwa kitaifa kwa UVIKO-19.
- Kufuta kifungu cha 31 cha Kanuni ya Jinai ambacho kinaharakisha uchapishaji wa habari za uongo kwa ajili ya vikwazo vya kiraia. Hili litakuwa kwa kuzingatia kanuni ya 22 (2) ya Azimio la ACHPR ambalo linaeleza kuwa Mataifa yatabatilisha sheria zinazoharamisha uchochezi, matusi na uchapishaji wa habari za uongo.
- Kutupilia mbali mipango yoyote ya kutunga sheria ya uzalendo.
- Kuchukua hatua za kuwalinda waandishi wa habari na watendaji wengine wa vyombo vya habari dhidi ya kukamatwa kiholela na kuwekwa kizuizini na kudakuliwa kinyume cha sheria.
- Kuunda mfumo wa kina wa utawala wa kisheria na kimaadili kwa teknolojia za Akili Bandia (AI), robotiki na teknolojia nyingine mpya na zinazoibukia kwa kufuata viwango vya kimataifa.
- Kuongeza bajeti ya mwaka katika ukuaji wa TEHAMA na kuzingatia mahitaji ya jamii za vijijini, watu wenye ulemavu, wanawake na watoto.
- Kushirikisha na kushirikiana na sekta ya kibinafsi katika kuhakikisha data nafuu kwa wote.

- Hakikisha haki za binadamu zinazoheshimu matumizi ya DPA.
- Kuhakikisha utekelezaji usiotiliwa shaka wa utendakazi wa mamlaka za udhibiti kama vile POTRAZ, mamlaka ya ulinzi wa data na Tume ya Vyombo vya Habari ya Zimbabwe.
- Kuchukua hatua za kutekeleza Azimio la 473 la ACHPR ambalo linazitaka Mataifa pia kufanyia kazi mfumo mpana wa utawala wa kisheria na kimaadili kwa teknolojia za Akili Bandia (AI), robotiki na teknolojia nyingine mpya na zinazoibukia ili kuhakikisha kufuata Mkataba wa Afrika na mikataba mingine ya kikanda.

Sekta Binafsi inahimizwa:

- Kushirikiana na serikali katika kuhakikisha ufikiaji wa mtandao kwa wote, usawa, nafuu na wa maana bila ubaguzi.
- Kutekeleza hatua zinazofaa ili kuhakikisha na kuimarisha utiifu wa DPA kuhusiana na usimamizi wa data.
- Kutoa ripoti za uwazi za mara kwa mara zinazofichua dhamira yao ya kudumisha haki za binadamu.

Asasi za Kiraia (AZAKI) zinahimizwa:

- Kuongeza ufahamu kuhusu haki za kidijitali na ushirikishwaji wa kidijitali nchini Zimbabwe.
- Kufanya mashirikiano ya utetezi na serikali na sekta binafsi yanayolenga marekebisho ya kisera na sheria.
- Kushirikiana na serikali katika utekelezaji wake wa Azimio 473 linalotaka kuheshimiwa kwa haki za kimsingi za binadamu katika matumizi ya Akili Bandia na teknolojia ibuka. Katika suala hili, AZAKI zinaweza kuchukua jukumu la uangalizi na kutoa utaalamu unaohitajika katika uundaji wa sera na mifumo ya kisheria inayozingatia haki za binadamu.

Wasomi wanahimizwa:

- Kufanya utafiti zaidi kuhusu haki za kidijitali na ujumuishaji wa kidijitali ikijumuisha tafiti kuhusu Akili Bandia na teknolojia ibuka.
- Kushirikiana na serikali katika kubuni mkakati wa kitaifa wa Akili Bandia (AI) na masuala mengine yanayohusiana na uimarishaji wa haki za kidijitali.

HITIMISHO

Haki za kidijitali ni haki za binadamu na hivyo haziwezi kubatilishwa. Licha ya hayo, kurefushwa kwa usitishwaji katikhuli za kawaida za UVIKO-19 mnamo 2021 kuliendeleza ukiukaji unaoendelea wa uhuru wa kidijitali unaoonyeshwa na kuongezeka kwa matukio ya unyanyasaji wa kijinsia, udakuzi wa juu na vikwazo visivyo vya haki vya vyombo vya habari katika bara zima.

Wasiwasi halali kutoka kwa watendaji wa serikali juu ya kuhifadhi usalama na utulivu wa umma haupaswi kuchukua hatua za dhuluma zenye vizuizi lakini badala yake zichochee hatua za uwiano zinazotekelezwa ndani ya mipaka mikali ya kisheria inapobidi. Maagano kama vile Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu na Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa hutoa mfumo wa kuunda sheria ya kuheshimu haki na lazima izingatiwe wakati wa kuandaa hatua kama hizi.

Hata na ukuaji unaoonekana katika nchi kama Kenya na Ghana, pengo la kutamausha bado linasalia katika nchi kama Malawi, ambapo masuala ya miundombinu na kiuchumi yanatishia maendeleo ya mfumo wa kidijitali na utekelezaji wa sera. Hili linaangazia hitaji la sera na programu madhubuti zinazolenga kukuza miundombinu ya TEHAMA kuziba mgawanyiko wa kidijitali na, vile vile kukuza utawala wazi na ushirikishwaji. Mfumo unaotegemea haki za binadamu unaowezesha ujumuishaji wa kidijitali unapaswa kutangulizwa katika mijadala ya sera ya kitaifa ili kukuza uchumi wa kidijitali. Umuhimu wa kutunga sera za kidijitali jumuishi sio wa mzaha; hata hivyo, ni muhimu kutambua kwamba kuna mgawanyiko wa kijinsia ambao, ukiachwa bila kushughulikiwa, utasababisha kushindwa kwa sera hizi.

Udhibiti wa habari na maoni ya umma unakiuka haki za raia na lazima ukome. Ni lazima serikali ziweke sera zinazoweka Mtandao wazi na salama kwa wote na zishirikiane na washikadau husika ili kuondoa vurugu mtandaoni, uonevu, matamshi ya chuki na habari zisizo sahihi. Pia kuna haja ya kukagua ukweli wa kina wa habari mtandaoni kupitia miongozo na zana zilizowekwa. Hata hivyo, hii haipaswi kutumika kama fursa kwa serikali kufuatilia raia wao. Haki za kidijitali za kila raia lazima ziheshimiwe. Taasisi za kibinafsi pia zinahimizwa kuonyesha kujitolea kwao kwa maendeleo ya sera ya kidijitali na kufanya kazi kwa karibu kuelekea lengo la pamoja la kulinda raia, biashara na mashirika katika enzi hii ya kidijitali.

Ripoti za nchi kweny ripoti ya Londa 2021 zinaibua upya hita la uwazi zaidi katika utawala wa kidijitali na uwajibikaji wa pamoja wa kuelewa masuala mtambuka yanayosababisha matumizi mabaya, kulemaza mazingira na sera duni katika mfumo ikolojia wa kidijitali. Afrika iliyojumuishwa kidijitali na inayoheshimu haki inaweza kufikiwa kwa kujitolea na ushirikiano wa kijimbo, kitaifa, kikanda na bara ili kuimarisha ujumuishaji wa kidijitali na kulinda haki za binadamu mtandaoni.

Londa 2021 inapanua ripoti ya mwaka jana na matokeo kutoka kwa nchi 22 zinazochunguza mada za faragha, uhuru wa kujieleza, ufikiaji wa habari, mgawanyiko na kutengwa, mabadiliko ya kidijitali, uwezo wa kumudu bei, jinsia na mengine ndani ya mifumo iliyopo ya sheria na dhidi ya msingi wa mgawanyiko wa dijitali unaoongezeka. Toleo hili linanasa mapengo na kutoa mapendekezo ili kufikia Afrika iliyojumuishwa kidijitali na inayoheshimu haki.

PARADIGM INITIATIVE

Paradigm Initiative
374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria
Email: media@paradigmhq.org
www.paradigmhq.org
@ParadigmHQ